

Tecuciul literar-artistic

Revistă europeană de cultură, opinie și informare
Cu sprijinul Consiliului Local Tecuci prin Biblioteca Municipală „Ștefan Petică”

55

Serie nouă
(anul 13),
Al patrulea
trimestru
2019

„O umbră e ființa-i, o spumă e cuvântu-i/ Și la un loc Unire: zi-i lume și te mântui!”

Mihai Eminescu - Ms 2254/1876 (Versuri inedite)”

Revista poate fi citită și pe: www.bstp.ro

Mircea Eliade (1907-1986)

Sub egida Asociației Societatea Culturală „Ștefan Petică - 2007”

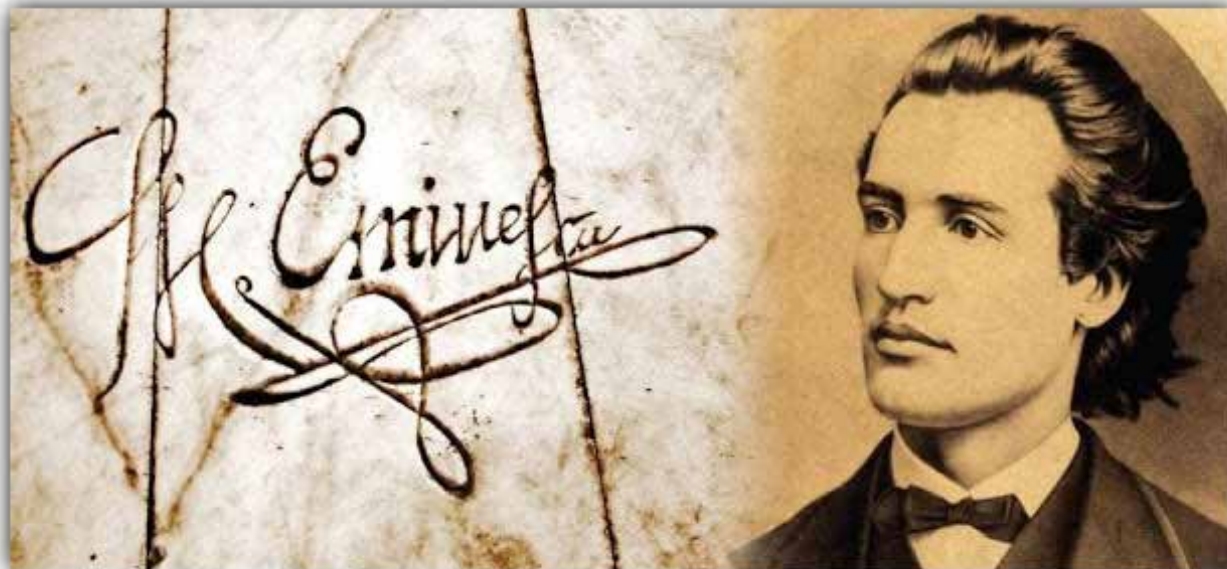
SUMAR

▶ Mihai EMINESCU , <i>Scrisoarea III</i> 3	Ionuț CARAGEA 94
▶ Acad. Nicolae DABIJA , <i>Țara mea de dincolo de Prut 5</i>	Ignatie GRECU 97
▶ Dan MOVILEANU , <i>După 30 de ani</i> 6	Mioara MANOILĂ 99
▶ Doru SCĂRLĂTESCU , <i>Glose la encomionul eminescian</i> 7	Petruș ANDREI 101
▶ Ștefan MUNTEANU , <i>Constantin Amărieuței, despre metafizica lui Eminescu (VI)</i> 11	Sebastian GOLOMOZ 103
▶ Adrian Dinu RACHIERU , <i>Ion Miloș sau „durerea de a fi român”</i> 13	Narcisa FORĂSCU 105
▶ Petre ISACHI , <i>Aspecte ale mitografiei romanului eliadesc</i> 16	Coriolan PĂUNESCU 107
▶ <i>O pagină autobiografică rostită de cărturarul român Mircea Eliade în cadrul unei mese rotunde prilejuită de aniversarea sa de 60 de ani</i> 20	Sorin Nicolae DANANAE 109
▶ <i>Din înțelepciunea lui Mircea Eliade</i> 22	Alexandra BĂDESCU 112
▶ <i>Șapte lucruri știute sau mai puțin știute despre Mircea Eliade</i> 23	Agafia DRĂGAN 114
▶ Vladimir RADU , <i>Înțelesuri pentru creația lui Mircea Eliade. Cele șapte trepte ale concretului</i> 25	Ștefania OPROESCU 116
▶ Ștefan ANDRONACHE , <i>O scrisoare a lui Mircea Eliade adresată lui Ion Petrovici</i> 29	Cristian SIMIONESCU 118
▶ Gabriel STĂNESCU , <i>„Mircea Eliade era un om de știință, nu un lider public”</i> 31	▶ Angela BACIU , <i>Vasile Andru (Interviu)</i> 119
▶ <i>Ultimele preziceri ale lui Mircea Eliade despre opera și activitatea sa</i> 33	▶ Violeta Daniela MÎNDRU , <i>Pelerinaj în Țara Sfântă (II)</i> .. 123
▶ Pr. Gheorghe CALCIU , <i>Mormântul furat. De ce a fost ars trupul lui Mircea Eliade?</i> 35	▶ Theodor PARAPIRU , <i>Expresii celebre: „Om de Tinichea”, „Omul Invizibil”, „Orbirea lui Democrit”</i> 126
▶ Livia CIUPERCĂ , <i>Nostalgii</i> 37	▶ Cristina LUCA PARAPIRU , <i>Proză scurtă</i> 129
▶ Petru URSACHE , <i>Mitul Eliade (1907-1986)</i> 40	▶ Victor CILINCĂ , <i>Proză scurtă</i> 132
▶ Mihail POHRIB , <i>Mircea Eliade și Mișcarea Legionară</i> 42	▶ Ion MANEA , <i>Crăciun cu sirenă</i> 134
▶ Sorin LANGU , <i>Republica la români</i> 44	▶ Roxana RACARU , <i>Istoria cu pești zburători</i> 135
▶ Dan ANGHELESCU , <i>Influențe ale „modelului german” asupra literaturii exilului românesc</i> 47	▶ Ghiță NAZARE , <i>Tovarășul Stalin a interzis colindul și steaua</i> 141
▶ Preot Ionel RUSU , <i>Învățând pe alții, învățăm și noi</i> ... 55	▶ Violeta IONESCU , <i>Inelul cu piatră purpurie</i> 142
▶ Florin ȘPERLEA , <i>Ultimul rege</i> 57	▶ Constantin OANCĂ , <i>Vioara cântă numai dacă este iubită</i> 145
▶ Daniel CORBU , <i>Francesco Petrarca și petrarchismul ca religie culturală europeană</i> 59	▶ Vladimir RADU , <i>Un regal de poezie la Tecuci. Ecouri la Festivalul Național de poezie „Costache Conachi”</i> ... 147
▶ Petruș ANDREI , <i>Hortensia Papadat-Bengescu - arhitectura romanelor</i> 61	▶ Viorel BURLACU , <i>Opinii despre starea Poeziei cu trei scriitori consacrați</i> 151
▶ Lucia OLARU NENATI , <i>La raison du plus fort</i> 65	▶ Mihaela GUDANĂ , <i>O clipă de istorie</i> 153
▶ Daniel MAZILU , <i>Esența comunismului. Terorarea și dezumanizarea - adevăratul limbaj al lui Lenin</i> 67	▶ Pușa ROTH , <i>Mircea Micu: „Țara de dor este tot ceea ce mă înconjoară”</i> 155
▶ Mircea PLATON , <i>„O scânteie-n alergare”: Alexandru Vlahuță, omul-verigă-de-legătură al istoriei literare românești</i> 69	▶ Lucia OLARU NENATI , <i>Desaga cu merinde pentru lungul drum</i> 160
▶ Daniel CORBU , <i>Despre Nicolae Manolescu și aureola unui mare critic și istoric literar</i> 72	▶ Dan-Gabriel ARVĂTESCU , <i>Singurătatea Sfântului Serafim</i> 161
▶ Horia ZILIERU 74	▶ Petru TODORAN , <i>Furtună pe Dunăre</i> 165
▶ Nicolae ROIBU , <i>Scriitorul Nicolae Dabija a fost distins cu un premiu la Festivalul de Poezie din Coreea de Sud</i> 75	▶ Ioan DĂNILĂ , <i>Craiova lui Ion D. Sirbu</i> 167
▶ Livia CIUPERCĂ , <i>Amintirile unui vlah</i> 78	▶ Gh. N. VASILACHE , <i>Unele probleme ale exprimării corecte (VI)</i> 168
▶ Livia CIUPERCĂ , <i>Pentru o oază de liniște</i> 83	▶ Constantin OANCĂ , <i>„Saudade”, dorul Violetei Daniela Mîndru</i> 171
▶ Crina DECUSARĂ-BOCȘAN , <i>Mesajul lui Iuliei B.P. Hasdeu către generațiile de peste veac</i>	▶ Adrian RACARU , <i>Fascinația tămăduitoare a versului</i> ... 173
▶ Viorel BURLACU , <i>Un Om din Tecuci</i> 87	▶ Dan MOVILEANU , <i>Planare verticală sau de la promisiune la certitudine</i> 174
▶ POESIS:	▶ Ioan Dumitru DENCIU , <i>Poetică și credință sau poate invers</i> 176
▶ Lucian STROCHI 89	▶ Marin NĂSTASE , <i>Jocul inefabil al iubirii în altarul poeziei</i> 180
▶ Cornel PAIU 92	▶ Constantin MIU , <i>Gh. A. Neagu - maestru al ironiei</i> 182
	▶ Gheorghe NAZARE , <i>Umilință și demnitate</i> 184
	▶ Eva LAZEA , <i>Biblioteca din turn</i> 187
	▶ Virgil RĂZEȘU , <i>Omul lumii moderne, între progres și disperare (I)</i> 190
	▶ <i>Primul brad care a fost împodobit în România</i>
	▶ Dan MOVILEANU , <i>Revista revistelor</i> 193

RedacțiaDirector onorific: **Dr. Constantin TEODORESCU**Director executiv: **dr. Petru BLAJ**Redactor șef: **Eleonora STAMATE**Redactor șef adjunct: **DAN MOVILEANU**Tehnoredactori: Eleonora STAMATE,
Bogdan ARTENE**Membrii redacției**Paul Blaj
Vasile Sevastre Ghican
Vladimir Radu
Săndel Stamate
Ionuț Petică
A.G. Secară
Tănase Dănăilă
Mihail Pohrib
Constantin Oancă
Adrian Racaru
Ștefan Andronache

**Prezentul număr al revistei
este ilustrat cu grafică de
Nicoleta Enache, Nicoleta Popescu,
Vasile Onuț, Tudor Șerban,
Cornel Corcăcel .**

Colegiul editorialAcad. Mihai Cimpoi
Acad. Nicolae Dabija
Prof. Dr. Theodor Codreanu
Acad. Vasile Tărățeanu
Prof. Univ. Dr. C. D. Zeletin
Prof. Dr. Mircea Platon
Conf. Univ. Dr. Liuba Lavric-Botezatu
Prof. Dr. Lucia Olaru Nenati
Liviu Ioan Stoiciu
Prof. Dr. Narcisa Florentina Boldeanu
Prof. Univ. Ștefan Munteanu
Daniel CorbuCorrespondenți din străinătate:
Roxana Racaru - PARIS**REVISTA SE DISTRIBUIE GRATUIT**Potrivit art.2016 CP, responsabilitatea juridică
pentru conținutul materialelor aparține
exclusiv autorilor.**Adresa redactor-șef Eleonora STAMATE:**Str. Cpt. Gh. Decuseară nr.7, bl. H3, sc.2, ap.30
Tel.0742.402.999
e-mail: stamate.eleonora@yahoo.com**Adresa redacției:**Biblioteca Municipală „Ștefan Petică”
Str. Republicii nr. 11, Tecuci
ISSN 1843-0198Nu primim decât materiale corectate și în format
electronicRevista noastră publică textele colaboratorilor
pe teme culturale cât mai diverse.Polemicele și confruntările de idei le considerăm
necesare și dinamizatoare, dar numai în
manifestări cordiale.Materialele care vor avea în conținutul lor injurii,
atacuri la persoană sau expresii obscene nu vor
fi publicate.

SCRISOAREA III

(ultima parte)

► **Mihai EMINESCU**

Pe când oastea se aşază, iată soarele apune,
 Voind creştelele nalte ale ţării să-ncunune
 Cu un nimb de biruinţă; fulger lung încremenit
 Mărgineşte munţii negri în întregul asfinţit,
 Pân' ce izvorăsc din veacuri stele una câte una
 Şi din neguri, dintre codri, tremurând s-arată luna:
 Doamna mărilor ş-a nopţii varsă linişte şi somn.
 Lângă cortu-i, unul dintre fiii falnicului domn
 Sta zâmbind de-o amintire, pe genunchi scriind o
 carte,
 S-o trimiţă dragei sale, de la Argeş mai departe:
 „De din vale de Rovine
 Grăim, Doamnă, către Tine,
 Nu din gură, ci din carte,
 Că ne eşti așa departe.
 Te-am ruga, mări, ruga
 Să-mi trimiţi prin cineva
 Ce-i mai mândru-n valea Ta:
 Codrul cu poienele,
 Ochii cu sprâncenele;
 Că şi eu trimite-voi
 Ce-i mai mândru pe la noi:
 Oastea mea cu flamurile,

Codrul şi cu ramurile,
 Coiful nalt cu penele,
 Ochii cu sprâncenele.
 Şi să ştii că-s sănătos,
 Că, mulţămind lui Cristos,
 Te sărut, Doamnă, frumos.”

.....

De-aşa vremi se-nvredniciră cronicarii şi rapsozii;
 Veacul nostru ni-l umplură saltimbancii şi irozii...
 În izvoadele bătrâne pe eroi mai pot să caut;
 Au cu lira visătoare ori cu sunete de flaut
 Poţi să-ntâmpini patrioţii ce-au venit de-atunci
 încolo?
 Înaintea acestora tu ascunde-te, Apollo!
 O, eroi! care-n trecutul de măririi vă adumbriseţi,
 Aţi ajuns acum de modă de vă scot din letopiseţ,
 Şi cu voi drapându-şi nula, vă citează toţi nerozii,
 Mestecând veacul de aur în noroiul greu al prozii.
 Rămâneţi în umbră sfântă, Basarabi şi voi Muşatini,
 Descălecători de ţară, dătători de legi şi datini,
 Ce cu plugul şi cu spada aţi întins moşia voastră
 De la munte pân' la mare şi la Dunărea albastră.

Au prezentul nu ni-i mare? N-o să-mi dea ce o să cer?

N-o să aflu într-ai noștri vre un falnic juvaer?

Au la Sybaris nu suntem lângă capiștea spoielii?

Nu se nasc gloriei pe stradă și la ușa cafenelii,

N-avem oameni ce se luptă cu retoricele sulii

În aplauzele grele a canaliei de uliți,

Panglicari în ale țării, care joacă ca pe funii,

Măști cu toate de renume din comedia minciunii?

Au de patrie, virtute, nu vorbește liberalul,

De ai crede că viața-i e curată ca cristalul?

Nici visezi că înainte-ți stă un stâlp de cafenele,

Ce își râde de-aste vorbe îngânându-le pe ele.

Vezi colo pe uriciunea fără suflet, fără cuget,

Cu privirea-mpăroșată și la fâlci umflat și buget,

Negru, cocoșat și lacom, un izvor de șiretlicuri,

La tovarășii săi spune veninoasele-i nimicuri;

Toți pe buze-având virtute, iar în ei monedă calpă,

Chintesență de mizerii de la creștet până-n talpă.

Și deasupra tuturora, oastea să și-o recunoască,

Își aruncă pocitura bulbucații ochi de broască...

Dintr-aceștia țara noastră își alege astăzi solii!

Oameni vrednici ca să șază în zidirea sfintei Golii,

În cămeși cu mâneci lunge și pe capete scufie,

Ne fac legi și ne pun biruri, ne vorbesc filosofie.

Patrioții! Virtuoșii, ctitori de așezăminte,

Unde spumegă desfrâul în mișcări și în cuvinte,

Cu evlavie de vulpe, ca în strane, șed pe locuri

Și aplaudă frenetic schime, cântece și jocuri...

Și apoi în sfatul țării se adun să se admire

Bulgăroi cu ceafa groasă, grecotei cu nas subțire;

Toate mutrele acestea sunt preținse de roman,

Toată greco-bulgărimea e nepoata lui Traian!

Spuma asta-nveninată, astă plebe, ăst gunoi

Să ajung-a fi stăpână și pe țară și pe noi!

Tot ce-n țările vecine e smintit și stârpitură,

Tot ce-i însemnat cu pata putrejunii de natură,

Tot ce e perfid și lacom, tot Fanarul, toți iloții,

Toți se scurseră aicea și formează patrioții,

Încât fonfii și flecarii, găgăuții și gușații,

Bâlbâiți cu gura strâmbă sunt stăpânii astei nații!

Voi sunteți urmașii Romei? Niște răi și niște fameni!

I-e rușine omenirii să vă zică vouă oameni!

Și această ciură-n lume și aceste creaturi

Nici rușine n-au să ieie în smintitele lor guri

Gloria neamului nostru spre-a o face de ocară,

Îndrăznesc ca să rostească pân' și numele tău... țară!

La Paris, în lupanare de cinismu și de lene,

Cu femeile-i pierdute și-n orgiile-i obscene,

Acolo v-ați pus averea, tineretele la stos...

Ce a scos din voi Apusul, când nimic nu e de scos?

Ne-ați venit apoi, drept minte o sticluță de pomadă,

Cu monoclu-n ochi, drept armă bețișor de promenadă,

Vestejiți fără de vreme, dar cu creieri de copil,

Drept științ-având în minte vre un vals de Bal-Mabil,

Iar în schimb cu-averea toată vrun papuc de curtezană...

O, te-admir, progenitură de origine romană!

Și acum priviți cu spaimă fața noastră sceptic-rece,

Vă mirați cum de minciuna astăzi nu vi se mai trece?

Când vedem că toți aceia care vorbe mari aruncă

Numai banul îl vânează și câștigul fără muncă,

Azi, când fraza lustruită nu ne poate înșela,

Astăzi alții sunt de vină, domnii mei, nu este-așa?

Prea v-ați atâtat arama sfâșiind această țară,

Prea făcurăți neamul nostru de rușine și ocară,

Prea v-ați bătut joc de limbă, de străbuni și obicei,

Ca să nu s-arate-odată ce sunteți - niște mișei!

Da, câștigul fără muncă, iată singura pornire;

Virtutea? e-o nerozie; Geniul? o nefericire.

Dar lăsați măcar strămoșii ca să doarmă-n colb de cronici;

Din trecutul de mărire v-ar privi cel mult ironici.

Cum nu vîi tu, Tepeș doamne, ca punând mâna pe ei,

Să-i împarți în două cete: în smintiți și în mișei,

Și în două temniți large cu de-a sila să-i aduni,

Să dai foc la pușcărie și la casa de nebuni!

PRIETENI DIN BASARABIA

ȚARA MEA DE DINCOLO DE PRUT

► Acad. Nicolae DABIJA

Țara mea de dincolo de Prut,
Mi s-a dat poruncă să te uit.
Să te șterg din minte c-un burete,
Patria mea pusă la perete.

Și, ca-n anii noștri cei mai triști
Iar să mă prefac că nu ești,
Iar să mă prefac că nu pot plânge
Și că alta-i ruda mea de sânge.

Țara mea de dincolo de Prut,
Numai lacrima dacă-ți mai este scut,
Numai dorul te mai apără de rele,
Țară tristă-a Pruturilor mele.

Mi se-ngăduie și-acum, ca mai-nainte,
Să bocesc cu câteva cuvinte.
Trec pe stradă, necăjit, și-mi zic:
Of, mai bine mut - decât peltic!

Iar scripturile gândite de străbuni
Mi se zice c-ar fi pline de minciuni
Și că viitorul meu a fost trecut,
Țara mea de dincolo de Prut.

Țara mea de dincolo de Prut,
Am să-ncerc, dacă-am să pot să uit;
Și, cum scriu la carte-naintașii,
Am să-ncerc ca să-mi iubesc vrăjmașii.

Dară dincolo de moarte, Țară-a mea,
Nu mă părăsi, nu mă lăsa –
Când chema-mă-va la Dânsul, Dumnezeu,
Te implor să spui că sunt al tău.

Țara mea de dincolo de Prut,
Mi s-a dat poruncă să te uit.
...Dar de-o fi să mi te uit, suflet al meu,
Uite-mă pre mine Dumnezeu!

Grafică de Nicoleta Popescu

EDITORIAL

DUPĂ 30 DE ANI

► Dan MOVILEANU

După ce mămăliga a explodat, am îndrăznit și am biruit, după ce am răs și-am plâns despărțindu-ne de trecut cu semnul victoriei pe frunți și pe toate gândurile lui Ieremia (cel cu oiștea), după ce am sperat în venirea unui Viteazul sau Cuza, ne-am trezit brusc în fața lui zâmbilici și a acoliților lui (securiști și milițieni) resuscitați dintr-o anunțată moarte clinică! După atâția lustru de căutări, de schimbări, de încercări de-a mișca din loc căruța, de reforme păguboase, am rămas tot în Țara lui Leru-i ler (câți am mai crezut în viitorul ei măreț! Am ajuns să ne întrebăm, la fel de năuci ce s-a greșit, cum s-a greșit, unde s-a greșit și cine a greșit? Cu ce ne-am ales? Mai întâi cu „de ce huidui, măi animalule!”, cu „lasă-i să fiarbă în suc propriu”, cu „golani” din Piața Universității, cu mineriade peste mineriade (vreo șapte – opt ani), cu „mie să-mi numărați ouăle!” ! Apoi, cu „nepotisme” de partid, cu reciclați și reasezați în umbră pe locurile călduțe și bine remunerate, cu vreo două-trei „țigarete”, cu „m-a învins sistemul”, cu Basarabia și Bucovina lăsate legal în gurile de lup ale „prietenilor” noștri de veacuri. Apoi ne-am dezlănțuit într-un total bâlci al deșertăciunilor și ne-am distrus din temelii tot ce-am construit într-un veac sau am vândut bucată cu bucată ce-am mai avut prin magazii, prin cămări sau prin hambare. Apoi, ne-am dezlănțuit: retrocedări oneroase, ipocrizie, fățarnicie, hoție, orgolii, ambiții și interese meschine, îmbogățiri peste noapte, vendete de partid și etnice, lupte de stradă, protestatari pașnici văzuți de jandarmi și protestatari violenți ajutați și apărați de jandarmi, șomeri și asistați social (din ce în ce mai mulți), salarii speciale, salarii medii pe economie, pensii speciale, pensii nesimțite și pensii egale cu prețul unui coșciug, cu politrucii și securiști spălați cu Dero, coafați prin Cartea Albă și retrimiși la locurile unde se găseau butoanele ușor manevrabile, cu morți pe șosele (cele mai rele din lume!) și morți în spitale, la porțile spitalelor sau în așteptarea salvărilor, cu Hăhăilă și hoațele

din dotare, cu „eșece” și „succesuri”, cu mortalitate infantilă, cu mii de copii vânduți din orfelinat, cu mii de copii care se culcă flămânzi, seară de seară, cu copii ai străzii, cu aurolaci și drogați de lux, cu beizadele și baroni locali, regionali, naționali, cu fetițe-școlărițe care devin mame și mame denaturate care-și uită copiii prin spitale, când nu-i aruncă în haznale sau nu0i trimit la cerșit, cu 170 de avorturi pe zi, cu băieții deștepți de la Electrica, cu clanuri mafioate care fac legi pe străzi, cu cămătari, cu robi ținuți în lanțuri, cu păduri devastate de „drujbele lui Dumnezeu”, cu milioane de români exilați din cauza sărăciei, deveniți de curând doar „ăștia”, cu zeci de specialiști (adevărate creiere) plecați acolo unde meritocrația este un principiu democratic, cu 30 de mii de persoane dispărute și de negăsit, cu „statul paralel”, cu 36 de milioane de metri cubi prăduți anual, cu zeci de sate fără apă curentă și cu grupuri sanitare în fundul curții, cu milioane de „nenorociți” care se încălzesc iar-na cu lemne, cu înzăpeziri, inundații, incendii, cu șoferi care circulă pe șosele fără permise de conducere, sub influența alcoolului sau a drogurilor, cu ierni care vin și ne găesc nepregătiți, cu polițiști și judecători corupți, cu pământul țării vândut cui a vrut și cui n-a vrut (de la prințul Charles până la ultimul peruan sau venezuelean), cu psihopați și pedofili, cu crime, violuri, analfabeți funcțional, cu copii care abandonează școala, cu biblioteci goale de cititori (spațiate doar cu sinecuri pentru acoliți), cu primari grobieni și consilieri locali sfertodoști, cu instituții infestate politic cu rude, cu prieteni și amante, cu deputați și senatori „auto”, cu polițiști – pești la „ieduțe”, cu Caracal, cu indivizi cărora li se face „Iehamite” de România, cu „România normală” (!), frumoasă, încă bogată și încă înconjurată de români. Noi, cei care am mai rămas, o populație, sărbătorim Marea Unire în cea mai disprețuită, batjocorită și coruptă țară din U.E., România normală, profundă, mereu dezunită!

ESEU

GLOSE LA ENCOMIONUL EMINESCIAN

► Doru SCĂRLĂTESCU

Eminescu și mica sa „odisee” pruso-galițiană Călătoria în Prusia orientală și în Galiția, în calitate neobișnuită de istoric, mai mult sau mai puțin improvizat, reprezintă un capitol cu totul insolit din biografia marelui nostru romantic. Exegeții poetului și-au bătut destul de mult capul cu privire la motivele pentru care acesta părăsește pe neașteptate, la începutul lui septembrie 1874, Berlinul studiilor doctorale cerute atât de insistent de Maiorescu, pentru a reveni în capitala moldavă, nu înainte de a se opri în câteva puncte de interes pentru români, mai întâi la Königsberg, apoi la Cracovia și Lemberg. Fie că e vorba de dorul de Veronica (Iacob Negruzzi), de propriul imbold al firii sale scormonitoare și al pasiunii pentru trecut (Marin Bucur), de nevoia unui obiect secundar pentru teza de doctorat (I. A. Rădulescu-Pogoneanu), de o sugestie sau chiar o însărcinare expresă privind cercetarea arhivelor prusiene ale Ordinului Teutonic (Nicolae Iorga) și, mai cu seamă, a istoricului relațiilor noastre cu Polonia, la fața locului (G. Călinescu), venite din partea cercurilor agenției diplomatice române din capitala germană, sau chiar direct, însoțită de o sumă oarecare de bani, de la șeful agenției, doctorul N. Krețulescu (I. Crețu, George Munteanu), de un impuls generat de modelul Eudoxiu Hurmuzachi (Paul Cernovodeanu), cert e că-l găsim pe Eminescu angajat într-un veritabil demers de natură științifică, ce pune în lumină o latură inedită a personalității sale complexe.

Nu avem, cum am mai spus, date clare despre motivația, circumstanțele, desfășurarea în amănunt, pas cu pas, a acestui demers. Dincolo de presupuneri și speculații, singurul document cert (și cu atât mai prețios) este scrisoarea poetului, ce se recomandă acum „*Director al Bibliotecii Centrale*” din capitala moldavă, către Ioan Al. Samurçaș, secretarul *en titre* al agenției diplomatice române de la Berlin, datată „Iași, în 19 septembrie 1874”. Fără a fi vorba de o strânsă prietenie, relațiile cu juristul Ioan Samurçaș, rudă cu Theodor Rosetti, sunt, se vede din tonul scrisorii, destul de cordiale și e mare păcat că acesta nu ne-a lăsat relatări mai

amănunțite privind etapa studentească berlineză și munca la Agenție a poetului. De altfel, în comparație cu anii vienezi, mult mai bogată în această privință, paginile memorialiste privind etapa berlineză, ale unor posibili apropiați și prieteni, sunt ca și inexistente. Nici manuscrisele poetului, foarte zgârcit de altfel cu mărturiile autobiografice, nu ne sunt de un mare ajutor. Schimbul epistolar nu se oprește la momentul septembrie 1874, ci continuă în luna noiembrie, în legătură cu boala și moartea fratelui poetului, Ștefan, și cu delicata problemă a lichidării datoriilor sale față de diverse persoane din Berlin. Cu acest prilej, aflăm că în perioada bolii, Agenția ceruse spitalului din Berlin ca ministrul și secretarul său să-l viziteze la două zile pe Șerban. După decesul lui Șerban, bunurile sale sunt valorificate, cu aprobarea căminarului Gheorghe Eminovici, de către creditori. Existau printre ele și obiecte sau manuscrise aparținând poetului, lăsate de acesta în grija fratelui său la plecarea din capitala germană? Victor Crăciun înclină către un răspuns afirmativ. Împreună cu el, regretăm și noi sărăcirea, și pe această cale, a zestrei de comori eminesciene.

Revenind la „Odiseea” istorică în care se angajează poetul, neîndoielnic, călătoria se face cu trenul, mijloc de transport modern cu care el este pe deplin familiarizat cum vedem din relatările sale versificate: „Din Berlin la Potsdam merge/Drum de fier, precum se știe./Dară nu se știe încă/C-am luat bilet de-a trie...” În privința reconstituirii ei pe cale documentară, de un real folos ne este experiența lui Victor Crăciun relatată în cartea sa, *Eminescu regăsit*, din 1998. Venită după ea, *Pașii poetului* (Ed. Timpul, Iași, 2000), de Gellu Dorian și Emil Iordache, nu ne aduce, spre regretul nostru, date noi. Așa că, în lipsa unor relatări concrete, ni-l imaginăm pe poet, în vara lui 1874, în impozanta gară, cu hala sa imensă flancată de construcții pe două nivele (juducând după fotografiile de epocă) de pe Invalidenstraße, Bahnhof Stettiner (azi Nordbahnhof), punct de plecare, destul de aglomerat, și mereu în proces de extindere în consecință, către stațiunile de pe Marea Baltică, îmbarcându-se pentru o călătorie lungă,

de peste 700 de kilometri, către Königsbergul mult prețuitului Kant. Între obiectivele călătoriei, dincolo de interesul pentru istorie, Victor Crăciun vorbește, pe bună dreptate, de „chemarea lăuntrică de a se afla în orașul lui Kant”, filosoful abia sărbătorit cu ocazia celor 150 de ani de la naștere. Dăm din nou frâu liber imaginației, reconstituind după hărți de epocă traseul urmat în această primă etapă: *Berlin – Küstrin – Landsburg – Schneidemühle – Könitz – Dirschau – Verder* (la foarte mică depărtare de Danzig) – *Marienburg – Elbing – Braunsberg – Königsberg*. Este traseul Căii Ferate Prusace (*Preußische Ostbahn*) nu de mult pusă în funcțiune.

Stații de cale ferată mai mult sau mai puțin impozante, biserici medievale, castele și ziduri de cetate, poduri, vor fi fost urmărite cu viu interes de poetul curios din fire cum îl știm. Prima oprire mai importantă, după 80 de kilometri, are loc la Küstrin, orașul detenției tânărului Frederic cel Mare, amplasat pe ambele maluri ale Odrei, la confluența acestuia cu Warta. Puteau fi văzute aici Castelul construit de cruciați, reconstruit după incendiul din 1758, transformat în 1814, în cazarmă, ori turlele bisericii Sf. Maria ridicată în 1396, reconstruită și ea în a doua jumătate a secolului XVIII. Urmând firul râului din urmă, o nouă oprire, la Landsberg an der Warthe, aduce în atenție o altă catedrală, în obișnuitul stil gotic, închinată Fecioarei Maria (Mariä-Himmelfahrt-Dom). Urmează Schneidemühl, Pila poloneză de azi, pe râul Küddow, cu o frumoasă gară cu două turnuri ca de cetate, apoi, Könitz, în sud-estul Turingiei, important nod de cale ferată, numit mai târziu *Kreuz* (cruce), care, din 1936, devine și denumirea oficială a orașului. Mai departe, Dirschau, denumit și Tczew (orașul țesătorilor), din Pomerania de Est, îi prilejuiește poetului o întâlnire, repetată la Cracovia, cu Vistula, înainte de vărsarea în Golful Gdansk de la Marea Baltică. Interesul poetului va fi fost suscitată desigur de marele pod feroviar cu două porți și zece turnuri, abia construit între 1851-1857, devenit, cu cei 840 de metri ai săi, în acea vreme, unul din cele mai lungi din lume. Bun cunoscător al istoriei noastre, admirator declarat al lui Alexandru cel Bun, Eminescu va fi trecut cu o tresărire de inimă prin Marienburg, fostul cartier general al Ordinului Teutonic, și-și va fi reîmprospătat în memorie participarea domnitorului moldovean, alături de trupele lui Wladislaw al Poloniei, la asediul orașului, între 18 iulie – 19 septembrie 1410. De Cavalerii Teutoni este legat și următorul punct de oprire, orașul Elbing, fondat de aceștia în secolul al XIII-lea, port Teutonic KnightsMalbork Castlepe râul Elbląg, care se varsă în laguna Vistulei la o distanță de 10 kilometri spre nord, înfloritor mai ales după inaugurarea căii ferate Berlin – Königsberg în

1852. La o mică distanță, urmează Braunsberg, oraș situat pe râul Pasłęka la jumătatea distanței dintre Gdańsk și stația terminus a traseului, „Gara de sud” din Königsberg.

Orașul lui E. T. A. Hoffmann, scriitor citit desigur de Eminescu, și al marelui filosof Immanuel Kant, nu doar citit ci și tradus de poet, port la gura de vărsare a râului Pregel în Marea Baltică, situat pe țărmul de sud-est a acesteia, fondat în 1255 de aceiași omniprezenți teutoni, fostă capitală în epoca medievală a regatului prusac, dar prin mutarea acesteia la Berlin, din 1701, numai a regiunii lui orientale (*Ostpreußen*), apoi, după unificarea din 1871, oraș important al imperiului german. Orașul e important pentru clarificarea lui Eminescu în privința documentării de ordin arhivistic. În afară de aceasta, nu credem că poetul ar fi putut să rateze o seamă de obiective de interes cultural și istoric ale orașului. Bănuim că unul din primele drumuri le-a făcut la vechea casă a lui Kant, din Princessplatz, nr. 87/86, nu tocmai ușor de găsit, căci după moartea filosofului, în 12 februarie 1804, orele 11 dimineața, fusese vândută și transformată în han cu masă de biliard, apoi revândută și devenită cabinet particular al unui doctor dentist, Goebbelin. Casa avea totuși pe peretele fațadă o plăcuță memorială ce amintea de vechiul ei locatar. Nu credem că poetul a avut posibilitatea să viziteze interiorul locuinței. Poate că prietenul său localnic, student berlinez, neapărat și el un admirator al lui Kant, va fi avut la îndemână, drept compensație, cartea publicată de elevul și biograful filosofului, preotul și pedagogul Reinhold Bernhard Jachmann, cu această descriere a clădirii, uitată acum de locuitorii orașului: „În ultimii șaptesprezece ani, Kant și-a avut propria casă, care se afla în mijlocul orașului lângă castel, dar într-o mică stradă laterală pe unde rareori a trecut vreun mijloc de transport. Casa, constituită din opt camere, era amenajată confortabil pentru stilul său de viață. La etajul inferior se găsea, pe o aripă, sala de lectură, pe alta, apartamentul vechiului său bucătar; la etajul superior, se aflau o sufragerie, o bibliotecă și un dormitor, alături de ele, sala sa de studiu. Într-o mansardă mică trăia servitorul său. Ferestrele biroului de studiu se dădeau spre răsărit și permiteau o vedere limpede asupra mai multor grădini. Casa oferea o ședere plăcută, în care gânditorul putea să-și afle liniștea și să-și definitiveze ideile”.

Mai accesibil era însă mormântul lui Kant plasat în interiorul Catedralei orașului, alături de acela, mai somptuos, al lui Albert, ducele de Prusia, operă a lui Cornelis Floris de Vriendt din 1570. Nu va fi scăpat atenției poetului nici celebra

Universitate, legată și ea de numele lui Kant, profesor aici, cum va și consemna poetul în niște *Observații critice* din 12 august 1877. Pe lângă biserici și alte monumente istorice, Eminescu s-a oprit designul la celebrul Castel din centrul orașului (Königsberger Schloss), „magnificul palat” cum îl recomandă *Encyclopædia Britannica* din 1815, cu complexul său de clădiri, sacre și laice, între care un loc de frunte îl ocupă vestita sa bibliotecă. Dar interesul poetului nu era numai de ordin turistic, căci aripa veche a castelului găzduia de secole arhiva de stat a Prusiei, care forma obiectivul principal al călătoriei sale.

Cu aceasta, ne întoarcem la datele, acum sigure, oferite de amintita scrisoare către Ioan Samurçaș. Începutul scrisorii, cu intrarea abruptă în problemă, pare să dea dreptate celor ce susțin existența unei înțelegeri anterioare dintre poet și agenție: „Neștiind încă dacă domnul ministru (Krețulescu, n. n.) se află sau nu în Berlin, adresez domniei tale cântul întâi al Odiseei mele, care reprezintă călătoria mea arheologică și istorică mai fără de rezultat”. Relatarea strict rezumativă a etapelor călătoriei sale de documentare capătă alura unui raport justificativ către cei ce au comandat-o. Lipsa acestor rezultate nu se datorează poetului, care zăbovește cinci zile la Königsberg, unde, însoțit „în cercetările sale” de colegul său de la Berlin, care-l și găzduiește, discută cu directorul arhivei „despre existența documentelor regatului Poloniei și a țărilor învecinate” și își ia conștiințios notițe „asupra acelor care sunt publicate deja în *Corpora documentorum*”. În ceea ce privește, însă, cercetarea „cu ochi proprii” a documentelor originale, bine intenționatul nostru cercetător se lovește de un prim obstacol: lipsa unei aprobări a guvernului central, ce trebuia obținută (pe o „cale lungă” însă) prin mijlocirea Agenției sau a Ministerului de Externe român.

Apar acum cunoscutele scrupule științifice, exemplarele exigențe de sine manifestate în atâtea rânduri de poetul și gazetarul Eminescu. Rândurile următoare se pot constitui într-un exemplu de conduită științifică și un avertisment la adresa amatorismului și superficialității, ce vor înflori, din păcate, și în grădina eminescianismului: „E altceva a face cercetări pentru sine însuși, care, greșite chiar fiind, nu au nici un caracter oficial, și altceva când, ca reprezentant (cel puțin à peu près) al unui guvern, cercetezi cu toată responsabilitatea morală documente vechi – de-a căror autenticitate și analiză arhaică atârână tranșarea unei cestiuni de politică militantă poate. În sfârșit, pentru a încerca deschiderea ușelor arhivei pe calea mare a relațiilor internaționale îmi lipsește încrederea în mine, nefiind specialist în descifrarea documentelor

și având în această privință mai mult rutină și bun-simț decât înțelegerea tuturor greutăților și criteriilor de cari chiar scriitori însemnați sunt învinși. Iată dar preocupățiunile, răzgândite în două zile de-a rândul, care m-au decis de-a nu încerca – cel puțin nu acum și nu cu mijloacele mele actuale – cercetări asupra documentelor cari poate se mai află încă nepublicate în arhivul din Königsberg”. Pus în fața unei astfel de situații împiedicătoare pentru un autentic demers științific, poetul are de ales între două alternative: „Stabilindu-mi acest regulativ în privința materiei, mai rămâneau alternativele atingătoare numai de persoana mea și de întrebuițarea ferielor. Sau eram să mă-ntorc la Berlin, sau să rămân acolo, sau să plec pentru câteva săptămâni în țară. Din multe considerațiuni m-am decis pentru cea din urmă”.

Hotărât, deci, de a-și întreprinde temporar cercetările și a reveni în țară, poetul nu-și neglijează cu totul obiectivul propus, oprindu-se, în drumul de întoarcere, mai întâi în vechiul oraș polonez de pe Vistula, Cracovia. Urmează deci un al doilea episod feroviar, nici acesta pe deplin lămurit de cercetători. În cartea amintită anterior, singura dedicată problemei noastre, Victor Crăciun se întreabă cu privire la traseul urmat de poet, căutând indicii la Muzeul Căilor Ferate din Varșovia, și consultând harta realizată de M. Niponiczal în 1870. Nu prin Varșovia se întoarce Eminescu, fiindcă ar fi avut nevoie de o viză pe pașaport de la autoritățile țariste ruse. Deci calea urmată a fost prin Prusia orientală și Silezia: Din Königsberg, înapoi prin Elbing – Marienburg – Verder, apoi, prin Silezia austriacă, intersectând ruta Varșovia – Viena, la Cracovia de pe malul Vistulei, vechiul oraș de primă mărime și importanță al regatului Polonez (capitală a acestuia între 1038- 1569), integrat, la prima împărțire a Poloniei, începând cu 1772, Galiciei austriece. În scrisoarea-raport a lui Eminescu privind Odiseea sa galițiană, momentul Cracovia este expedit într-o singură frază. „În trecerea mea prin Cracovia am aflat că documentele arhivului de acolo au început a se publica și că au apărut pân-acum al 3-lea volum, editat de însuși directorul arhivului”. Dar a mai ajuns poetul la vreuna din instituțiile ce vor fi cercetate peste doi ani de Hasdeu, Biblioteca Ossoliană, Biblioteca celebrei Universități Iagelloniene, Arhiva Magistraturii...? Și ce impresie îi va fi făcut în ansamblu vechiul și prestigiosul centru cultural și științific, numit cu mândrie de polonezi „Polskie Ateny”, cu atâtea palate, biserici, monumente istorice, instituții celebre de învățământ, parcuri și grădini? Sunt întrebări rămase deocamdată fără răspuns.

Și cu privire la ultima etapă a călătoriei indiciile oferite în scrisoarea către Samurçaș sunt

extrem de sărace, așa că trebuie să facem din nou un efort de imaginație. De la Cracovia, pe traseul așa numitei *Căi ferate din Galicia a arhiducelui Charles Louis*, deschis cu un deceniu mai înainte, el a trecut desigur prin câteva așezări urbane mai importante, precum Tarnów, Rzeszów, Przemyśl, pentru a atinge ultimul din obiectivele odiseii sale istorice. Ca și în cazul atâtor înaintași, o impresie deosebită i-o face Lembergul, la acest ultim popas, marcat, însă, și acesta, de neșansă: „În Lemberg aș fi vrut să scot fotografia bisericii Movileștilor și a portretelor dinăuntrul ei (familia lui Ieremia Movilă și portretul unui armaș din țara Românească care cu vremea a fost ajuns mare cancelar al Poloniei), dar lipsa de mijloace m-a oprit de a angaja un fotograf pentru o asemenea lucrare. Biserica în cestiune se numește până azi « biserica românească », « woloska cerkiva », deși e-n mâna rușilor uniți”. De la Lemberg, pe linia deschisă de compania *Lemberg-Czernowitz-Jassy Eisenbahn* a industriașului vienez Victor Ofenheim, Eminescu a revenit în orașul prietenilor junimiști și al Veronicăi, cu o scurtă oprire la Botoșani și Ipotești.

Cu aceasta se încheie tentativa de cercetare istorică a lui Mihai Eminescu. Primul cânt al Odiseii sale prusaco-galițiană este și ultimul. Conștient de rigorile unei astfel de cercetări, nu părăsită, ci doar amânată cu câteva luni, după cum vedem din aceeași scrisoare, el este hotărât să recurgă la experiența și autoritatea lui Bogdan Petriceicu Hasdeu: „Pe la mijlocul lui noiembrie mă întorc în Germania pentru examene – se înțelege că *caelesta deorum gratia favente*, nefiind caz împiedecător. Călătoria mea va avea de scop înainte de toate depunerea doctoratului. Până atunci mă voi pune însă în corespondență cu d-nul Hâjdău, pentru a afla de la el numele dicționarilor auxiliare (a limbei latine corupte din acel timp și a prescurtărilor uzitate pe atunci) și toate prezervativele critice pe cari cineva trebuie să le aplice la documente pentru a afla dacă sunt autentice sau apocrife; căci în critica documentelor nu e permis a visa. Înainte de plecarea mea și înarmat cu toate mijloacele necesarii pentru o asemenea activitate, vă voi anunța pentru ca să binevoiți a mijloci eliberarea actului sus-menționat, cu permisiunea de a vizita arhivele secrete ale statului prusian”. Să mai adăugăm că, de asemenea, conștient de importanța cunoașterii limbii slavone în munca de documentare arhivistică, tot acum se decide Eminescu să traducă gramatica și glosarul din volumul profesorului August Leskien, *Handbuch der albulgarischen sprache*. În ceea ce-l privește pe reputatul istoric și filolog român, numele său apare frecvent în articolele poetului gazetar, începând cu aprecierile la adresa piesei *Răzvan și Vidra*, din „Familia”, și continuând

cu trimeri bibliografice sau recenzii laudative din „Curierul de Iași” și „Timpul” bucureștean, la cărți precum *Istoria critică a românilor* sau *Cuvente den betrani* și la publicații ca „Arhiva istorică a României” sau „Columna lui Traian”. Dar a avut oare poetul cunoștință de prima misiune, din 1861, a lui Hasdeu la Cracovia și Lemberg? Un răspuns este greu de dat. Ceea ce este, însă, important pentru discuția noastră e faptul că Eminescu reproduce în „Curierul” ieșean ampla dare de seamă făcută de Hasdeu în urma celei de a doua „escursiuni” în Galiția, din vara lui 1876, ceea ce-i va fi reactualizat, suntem siguri, impresii și sentimente din propria-i călătorie efectuată cu doi ani mai înainte. Iată: „D. Hașdeu întorcându-se din excursiunea întreprinsă în interesul arhivelor statului, face o dare de seamă despre rezultatele dobândite. Ajungând în Cracovia s-a pus la lucru întâi în biblioteca universității, fundată încă din secolul 14. Aici a găsit o însemnată corespondență diplomatică originală între domul moldovenesc Miron Barnovschi și Polonia din primul pătrar al secolului 17, precum și câteva acte despre comerțul Cracoviei cu Moldova în secolul 14. Toate acestea însă rămân pe un plan cu totul secundar în comparație cu tezaurele găsite într-o altă bibliotecă din Cracovia...” Nu întâmplător în publicistica eminesciană apar referiri la tomuri și colecții de documente din arhivele poloneze precum *Annales Polonorum vestitutores*, *Cronica polono-litvana*, *Sbiór pisarzów polskich*.

Notă: Text produs, cu acordul autorului, din volumul *Eminescu și ispitele eminescologiei*, Iași, Junimea, 2018.

ESEU

CONSTANTIN AMĂRIUȚEI DESPRE METAFIZICA LUI EMINESCU (VI)

► Ștefan MUNTEANU

Pentru exemplificare, C. Amăriuței pune în dezbatere tema dragostei, ca temă culturală răspândită în lirica românească. Cum poate poetul să ajungă la dragostea absolută? Va trebui ca, printr-un „zbor” liric, să obțină transcenderea temporalității. Aceasta înseamnă că va trebui să-și trăiască starea de *dor* sau de *urât* ca *exil* de lume și *extaz* de loc metafizic. „Or, atât exilul cât și extazul sunt forme de transcendare («spre Înalt»), adică, în limbaj concret, «zbor» liric. Dar transcenderea diferă după cum «inspirația» se datorește stării de *dor* sau de *urât*. Căci nu-i același lucru dacă contemplarea stării absolute se face ca *Ființă* sau ca *Neființă*. Iar limbajul, al cărui rol este organic creației, ermetizează într-un fel rolul *dorului* și în alt fel pe cel al *urâtului*” (*Idem* p. 131).

Exigențele acestei formule metafizice sunt probate de autor cu referire la două capodopere ale creației poetice românești. „Să urmărim acest *zbor* de natură bivalentă în *Lucașul* (Eminescu) și în *Domnișoara Hus* (I. Barbu). Tema culturală în amândouă aceste capodopere, este aceea a *iubirii*, evident *absolute*. Frumosul acestei stări, redate atât prin demersul exilului din lume cât și a extazului contemplativ, apare însă ca «*Rugăciune*» la Eminescu și ca «*Descântec*» la Barbu. Este vorba de forme diferite de ermetizare prin limbaj a stării supreme poetice, fruct diurn al *dorului* la Hyperion, rod sterp al *urâtului* în *Domnișoara Hus*” (*Idem*, p. 131-132). Trec peste etapele și caracteristicile *zborului* liric, urmărite în paralel în *Lucașul* și *Domnișoara Hus*, de către autor, și mă opresc direct la concluzia, care trimite, iarăși, la geneza frumosului românesc: „Din scurta confruntare a stării de *urât* la Barbu și a stării de *dor* la Eminescu, în exemplul precis al *zborului* liric din *Lucașul* și din *Domnișoara Hus*, reiese clar că frumosul românesc, destăinuit prin aceeași temă (dragoste) apare diferit, după cum limbajul ermetizează starea stăruitoare. Dar pentru a ajunge la «rod» - diferit și specific fiecărui creator autentic - a fost indispensabil acest proces de *exil* din lume și de *extaz* al locului metafizic. Numai înțelegerea rolului

pe care îl joacă *dorul* și *urâtul* poate da socoteală, cu folos, de geneza frumosului românesc” (*Idem*, p. 135).

Cel de-al șaselea capitol, intitulat *Între zi și noapte*, cuprinde două părți: 1. *Estetica stării de dor*; 2. *Neființa lirică*.

Estetica stării de dor pornește de la aspecte privind spiritualitatea metafizică românească. „Funcția *dorului*, ca tonalitate afectivă, este tocmai aceea de a permite românului să fie «afectat» de starea absolută, de această *Stare d'întâi* ce, pe planul conștiinței, se afirmă ca ethos național. *Dorul*, ca și *urâtul*, este starea afectivă pur românească, revelatoare de *Stare metafizică*” (*Idem*, p. 139). Dar ce este *dorul*? „Sentiment al distanței și al înstrăinării, *dorul* revelă valoarea absolută a obiectului dorit în starea de absență. Astfel *satul*, *țara*, *iubita*, sunt imagini idealizate, fondate pe starea absolută de-a fi – sunt chiar Absolutul ca *Ființă* -, deoarece *dorul* exprimă absența lor” (*Idem*, p. 140). Dar ce este *urâtul*? Este opusul *dorului*, întrucât „*exilul* prin starea de *urât* provine din prezența prea apăsătoare a lumii ca silnicie istorică, fatalitate biologică, limbaj stereotip. Prin starea de *urât*, ceea ce este prezent fără a fi *fire* sau *noimă*, este refuzul, suprimat, nimic. Din golul lumii se ivește prezența Neantului, adică a *Stării d'întâi* ontologizată ca *Neființă*” (*Idem*, p. 140).

În *Neființa lirică* se încearcă îndepărtarea impresiei că, pe plan estetic, *Ființa* ar fi mai evidentă decât *Neființa*. „Căile de ajungere la *Neființa lirică* sunt desigur acelea ale *exilului*. Dar, starea de *urât* nu descoperă lumea ca absență (patrie pierdută, dragoste neîmpărtășită, cer îndepărtat), ci mai degrabă ca o teribilă prezență îngreunată de propria ei masivitate. De aceea poetul cult a bănuț că desvăluirea stării de *Neființă* poate fi obținută prin *exilul* somnului sau al morții” (*Idem*, p. 142). Astfel, C. Amăriuței și-a creat o nouă ocazie pentru a apăra originalitatea lui Eminescu. „S-a spus, de altfel, că refuzul lumii la Eminescu este de factură schopenhaueriană; iar *Neființa* dorită este propria *Neființă* budistă. În ciuda influențelor străine, trăirea

exilului prin actul somnului este la Eminescu un mod personal de existență. Totdeauna limbajul poetic hermetizează o experiență de exil fundată, nu pe doctrină învățată la curți apusene sau răsăritene, ci pe *starea de urât* specific românească” (*Idem*, p. 142). Cu alte cuvinte: „Instrument existențial – de la starea de exil spre starea de extaz -, somnul eminescian călăuzește pe poet în împărăția «*gândirii neființate*». (...) În afară de Eminescu, aproape nici-un poet nu s-a încumetat să fundeze lumea poetică pe extazul Neființei” (*Idem*, p. 143-145).

Ultimul capitol, al șaptelea, se intitulează *Originea liricii românești*. Iar primul text din acest capitol este denumit *Jocul poetic*, unde se vrea sublinierea ideii că fiecare poet își are lirismul său propriu. „Lirismul este drumul pe care existența dusă în exil, prin *dor* sau prin *urât*, îl parcurge până la starea de extaz al Absolutului. De aceea lirismul este inevitabil un efort personal și necondiționat al creatorului” (*Idem*, p. 151). Aceasta înseamnă – consideră C. Amărieuței – că este ilegală analiza originalității unui poet numai prin descrierea temelor lirice în raport cu ambianța culturală în care el creează. Chiar dacă poezii pot fi comparați sub aspectul temelor, originalitatea poetului rezultă din obiectul instaurat. „Ce înseamnă a instaura un obiect poetic? Se știe că Absolutul, în metafizica noastră, este starea care permite întemeierea unei ontologii, de altfel duale: ontologia Ființei și a Neființei. Starea este un fel de reședință ultimă, fără început și fără sfârșit, a tot ce este și nu este, adică a lucrurilor firești și nefirești” (*Idem*, p. 152). Dar cum poate fi instaurată *starea*? „Dedusă din onticitatea firescului și a nefirescului, *starea* nu poate fi instaurată ca stare decât în actul exilului din lume, act de fugă, de reducere sau de pierdere ascetică a lumii cotidiene” (*Idem*, p. 152). Cum poate românul să instaureze această stare? „Or existența cotidiană a românului nu transcendă lumea decât prin starea privilegiată de *dor* sau de *urât*. Saltul, sau căderea, în absolutul «static» al lumii trimite *la starea pur și simplu ce stăruie în orice existență*, dar de data aceasta ca stare extaziată a fundului de lume. Se petrece astfel, datorită stărilor de *dor* și de *urât*, o instaurare lirică a obiectului absolut al lumii, în sensul că «locul» absolut, în care stăruie existența după pierderea lumii, este instaurat, ca stare extaziată a absolutului” (*Idem*, p. 152). De aici rezultă: „Ceea ce trebuie reținut în momentul în care cercetăm geneza lirismului românesc este metoda creatoare pe care o întrebuițează fiecare poet, adică felul cum se instaurează obiectul absolut. Cu alte cuvinte, lirismul original pe care îl percepem din primul contact dezvăluie metoda de ducere în absolut a lumii, prin exil, și de fundare a ei, prin extaz,

ca Ființă ori ca Neființă” (*Idem*, p. 153). Spus și mai filosofic: „Lirismul genetic constituie unica temă de filozofie pe care neapărat trebuie să o dovedească poetul autentic. Căci în zadar creația face apel la teme, care mai de care filosofice, despre viață sau despre moarte. Ci tema unică, tema indispensabilă a oricărui poet original este mai degrabă metoda lirică proprie ce instaurează, în mod autentic, *obiectul metafizic* al stării de dor sau de urât prin care se exilează și se extaziază, în Absolut, lumea” (*Idem*, p. 153). Ajuns aici, în calitate de cititor, îmi îngădui două întrebări. 1) Oare știa Eminescu toate aceste exigențe ale teoriei lui C. Amărieuței? 2) Dacă Eminescu și-ar fi însușit teoria lui C. Amărieuței ar mai fi putut crea poemul *Luceafărul*?

Deși am multe dubii merg mai departe și aflu despre erorile criticii literare românești. „Din nefericire, critica și estetica românească s-au lăsat obnubilate de profunzimea *temelor*. Cu alte cuvinte, opera lirică a fost descrisă în aspectul ei cultural înainte de a fi stabilită sorgintea ei metafizică” (*Idem*, p. 153). Această ultimă afirmație îmi amintește de o frază rămasă de la C. Amărieuței: „Ceea ce este mai presus de toate e conștiința metafizică a existenței și care pentru locuitorii țării românești este *românitatea*. Să nu ne fie frică să afirmăm această noțiune; prin ea, orice om al țării trăiește universalitatea lui Dumnezeu pe pământ” (*Jurnalul literar*, an XXII, nr. 19-24, octombrie-decembrie 2011, p. 1).

Cu gândul că această convingere a autorului ne poate fi de folos pentru a-i înțelege demersul eminescian, revin la carte și la starea criticii și a esteticii românești. „Accentul a fost pus – uneori cu o vădită înțelegere filosofică – pe aspectele drumului liric parcurs de la exil la extaz de către poet. Ceea ce era escamotat, totuși, privește tocmai metoda proprie poetului liric în instaurarea ethosului metafizic ca Ființă sau ca Neființă. În schimb, analiza fenomenologică a existenței lirice, așa cum reiese din critica sau estetica românească de până acum, oferă o bogată înțelegere a obiectului cultural” (*Eminescu sau lumea ca substanță poetică*, p. 153-154). În acest sens este oferită ca exemplu analiza postumelor lui Eminescu făcută de I. Negoitescu, chiar dacă pleacă de la mit și magie. „Pentru noi, preocupați de instaurarea metafizică a obiectului poetic, *mitul* și *magia* nu sunt, în cel mai bun caz, decât drumuri gnostice. Ca atare ele vorbesc un limbaj comun mai multor poeți în același timp. În schimb, metoda lirică întrebuițată de poet, ce pierde lumea prin exilul dorului sau al urâtului și o fundează în absolutul static al Ființei sau al Neființei, este un joc personal ce nu face apel, nici-o clipă, la teme culturale” (*Idem*, p. 155).

► Adrian Dinu RACHIERU

VOCI DIN EXIL

ION MILOȘ SAU „DUREREA DE A FI ROMÂN”

„Eu rățăcesc din limbă în limbă/
Și sângerez...”

S-a stins, la începutul lui decembrie 2015, departe de lume, aproape uitat de amicii literari, „cazat” la căminul de bătrâni din Lekattens (Malmö), poetul și traducătorul Ion Miloș. Simțind moartea, cu gândul la *casa viței* de la Sutjeska (Sărcia), acolo unde a văzut lumina zilei și exprimându-și, repetat, *dorința-țipăt*: cea de a fi îngropat în pământ românesc. Prizat ca un poet sceptic (Romul Munteanu, 1978), instrunând coarda meditativă în registrul unei aparente simplități și privind „cu ochi noi” spectacolul existențial, mereu proaspăt și multicolor, Ion Miloș (1930-2015), românul plecat din Sărcia (Serbia) să cucerească lumea, a stârnit – prin operă și prin traseul biografic, spectaculos și accidentat – comentarii bogate. În pofida tânguierilor, aprecierile critice n-au lipsit. Despre poet și truda sa rodnică de talmăcitor în câteva limbi s-au rostit voci importante, începând cu Șerban Cioculescu, de pildă. Să amintim, în treacăt, că acest „idealist incurabil” (cum l-a văzut Virgil Mihaiu) se dovedește un „martor caustic”, propunând, de fapt, un comentariu liric, coborând în concret cu o dezinvoltură cvasi-epică (Petru Poantă). Să fie aceste exerciții de luciditate, filtrând existența, argumentele unui vitalist? Punem mai degrabă sub semnul întrebării o astfel de afirmație. Dar nu putem să nu-i dăm dreptate lui Ioan Holban care, undeva, nota sec că Ion Miloș își așteaptă răbdător exegeții. Și că, pornit în căutarea identității pe suportul meditației morale, lansând aspre rechizitorii, el se dovedește mereu bătaios, robust, clamându-și *însingurarea* ca un disperat strigăt existențial, fără a capitula însă.

Într-adevăr, despre „suedez” nu s-au scris vorbele meritate. Risipim superlative pentru inițiative mult sub cota reușitelor sale, împlinind un bilanț impresionant. De ce am fost zgârciți cu Ion Miloș? De ce uităm că poetul, debutând la Vârșeț cu volumul *Muguri* (1953) a refuzat poezia „de dictat”, de rețetă

stalinistă și a fost obligat să aleagă calea exilului? „Anii de muguri” și de cântec s-au preschimbat în tristețe și singurătate. Acele „fragede manifestări” erau lăudate de un Virgil Birou în *Scrisul bănățean*; dar „vremea lui Ionel Miloș”, cel care, inevitabil, era „de partea tinerilor”, a fost marcată de eseul său

Ce-i de făcut?, găzduit în *Lumina* (nr. 6/1957; nr. 1/1958), strecurat acolo prin bunăvoința lui Traian Doban, se pare. Poetul se mărturisea: „sunt tânăr, neastâmpărat ca vântul”. În consecință, va blama absența criticii, mafiotismul literar, gașca jdanovistă, tutela bătrânilor ideologi în frunte cu „atotputernicul” Radu Flora, încercând a risipi, într-o cruciadă de ecou, negurile dogmatismului. Sinceritatea, firește, l-a costat. Au urmat bârfele exilului, calvarul suedez, zidul suspiciunilor și, în fine, în 1968, prima vizită în România pentru cel care scria: „Din embrion,

cred, am vrut să vin în România”. Într-adevăr, acest *om-instituție* nu s-a lepădat de românităte. „Nu pleca din grai” ar fi deviza urmată cu sfințenie. Dar poezia sa, *gândită*, „de meditație” (Ulf Malmquist) nu putea accepta idilizarea. În *Trei țări*, Ion Miloș constata cu luciditate dureroasă: „Eu am trei țări/ Iugoslavia e moartă/ România zace la spital/ Suedia șchiopătează./ Eu deschid ferestrele în larg”. Sau contemplând anti-blagian satul agonice: „Eternitatea nu mai trăiește în satul meu natal”. Ca și: „tinerețea a plecat peste hotare/ bătrânețea se retrage în cimitire”. Bineînțeles, consecvent acestei viziuni, și erosul devine sarcastic (cf. C. Dram), vânând o „fericire programată”.

Deși Miloș rupsesse orice legătură cu literatura română din Voivodina, el trăia – cum frumos se mărturisea într-un interviu (1989) – cu „cugetul spre casă”. Și iată, fixat în Suedia, după o căsătorie sterilă, editorialicește vorbind (1959-1977), după acest lung boicot, după scurtele înseninări, iscate de apariția unor volume sau de obținerea unor

importante premii, poetul cu sufletul rănit pare a fi supus unui nou exil. Cum să explicăm, altfel, absența sa din cartea lui Ștefan N. Popa, cercetând oaza românească din Voivodina cu un vigilent „ochi din afară”, sub pavăza „principiului de obiectivitate” – cum suntem preveniți? Fiindcă, *O istorie a literaturii române din Voivodina* (Ed. Libertatea, 1997) pur și simplu îl ignoră, săvârșind o strigătoare nedreptate. Încât, poetul și omul Ion Miloș, tensionat de această ecuație dilematică (om sau număr) poate scrie măhnit, în conflict cu soarta, retras „pentru a plânge”, fugind de sine și regăsindu-se, decepționat, amenințat de pierderea identității și revigorat brusc, reizbucnind cu încăpățânarea pietrei: „să ai de toate și să nu fii nimic”. Pericolul depersonalizării, scufundarea în anonim, invazia culturii media (obligându-l să „respire pe Internet”) nu sunt doar amenințări latente. Iar sfaturile (inutile, între noi fie vorba), venite din firescul și concretul ce năvălesc în poezia sa, tinzând, totuși, spre „puritate gnomică” (cum bine observa Mircea Martin), îndemnând la o trăire „potolită” ori la jocuri duplicitare, date fiind vicleniile vieții, par covârșite de spectacolul firii, purificator. Și cheamă în sprijin, corectiv, în lupta contra timpului, refugiul în trecut, doritor a fixa clipa cotropită de beatitudine, tocmai iubirea: „Ce-ar fi viața/ Dacă iubirea nu e”. Există – ne previne Ion Miloș, la atâția ani de la debut – și „toamne cu muguri”. Dincolo de „cearta cu amintirile”, dincolo de luminile și umbrele care i-au năpădit existența, poetul e confiscat de o himeră, invocând „femeia visului din mine”. Și tristețea pânditoare, și pustiul din jur („apele curg spre singurătate”, cum notează într-un loc) estompează chiotul vitalist. Un eros întomnat, înțelepțit, tânjitor, surdinizând violențele carnale ne reamintește că „timpul e sufletul/ Însă sufletul e la spital”. Totuși, „paharul dragostei trebuie băut/ Nu umplut cu duh de catedrală”. Femeia-idee, smulsă din „coasta visului”, dezleagă „muzica curcubeului”, aprinzând razele sufletului și ne învață „limba raiului”. Ea ne preumblă printr-o „grădină parfumată cu vise”, acolo unde deslușim „o melodie albă de vioară”. Invocând numele – rugăciune, acea iubire crescătoare, ținând „până va apune timpul” (devenită o „floare cosmică”), Ion Miloș află în eros un refugiu. Se poate opune, astfel, răutății din jur, nimicului care – amenințător – se cascadează instalând vidul afectiv, în fine poate lupta cu singurătatea (care probează că „viața e rece”) și cu ispita arginților zornăitori, întreținând demonica poftă achizitivă. „Bolnav de dragoste”, poetul – trecut prin experiențe răvășitoare – deplânge acest „soare de minciună”, întins peste o lume de oameni-obiecte, în care singurătatea sângerează. În care, iată, cuvintele amăgitoare ghilotează visătoarea iar spiritul tranzacțional pustiește sufletele. „Banii – observă Ion

Miloș – lucesc în loc de soare”; iar de poezie „doar naivii se mai ocupă”.

Să fie Ion Miloș, confruntat cu „frigul suedez”, un naiv? Nici vorbă. Poezia sa, de altitudine filosofică, sub aparența simplității, enunță adevăruri fundamentale. Și o face, parcă, în joacă. La vârsta când „iubirile fug și muzica tace”, simțindu-se străin pretutindeni (dar mai cu seamă în „patria spirituală”, România), poetul nu dezertează; nu este un capitular, deși, în câteva ocazii, mărturisirea lehamisit: „cu destinul nimeni nu se poate bate”. Cel care, „în trei limbi”, s-a bătut cu destinul, a trăit o dramă existențială și intelectuală; străin de regia culiselor, bucurându-se, în schimb, de obișnuita (la noi) ingratitude a contemporanilor, Ion Miloș nu este un învins. Răbdătorul poet a tot sperat: că fără a face război pe seama dizidenței va obține cetățenia română, că va fi apreciat acasă, că, realizând un tur de forță, va poposi în librării cu alte titluri. N-ar fi trebuit, credem, să lăsăm pe seama celor care vin, tropăind nerăbdători la porțile literaturii, puțința unui gest reparator. Dar, în fond, ce-ar putea face un nealinat, înarmat doar cu răbdare și har? Să scrie, neapărat, spunând „vorbele pe față”, știind prea bine că, din păcate, nici ura nu obosește iar „măcinarea” elitelor, hărțuierile de grup și războaiele de mahala se poartă cu o iresponsabilă vioieșie la meridianul balcanic. Și nici nu vor conțeni curând/ vreodată.

Până atunci să observăm că alții n-au ezitat să-i recunoscă meritele. Tommy Olofsson descoperea în cărțile lui Miloș o „poezie veritabilă”, urcând în Parnasul suedez (cum profețea Mats Grangerg). Cel care a învățat limba suedeză „din mânie” (mărturisirea într-un interviu) a stăpânit-o suveran (K. Möller) și, prin mobilitatea stărilor sufletești, prin mulțimea traducerilor și, îndeosebi, prin concepția asupra vieții, izbitor-diferită, „împinge granițele” (Kurt Bladh). În fine, să mai amintim că tragismul cotidian, tras într-o „filozofie subtilă” (Jim Burnes), cu iz aforistic îl îndreptățește pe Ion Miloș să propună volumul selectiv *Prin urechile acului* (Forest Books, 1990), din care John Agard a reținut pentru *Antologia poeziei Universale* (1995) faimoasa de-acum *Dont's ask me* (Nu mă întreba), o poezie migratoare prezentă și în manualele suedeze. Iar Miloș este acolo unicul reprezentant al spațiului central și est-european. De la ivirea volumului *Eterna auroră* (Ed. Univers, 1977), primul lui titlu la noi, au trecut ceva ani. Harnicul Miloș a tradus peste două sute de poeți români și a adus „servicii enorme”, necunoscute aproape, să recunoaștem cu jenă, culturii noastre. Dar statura sa poeticească crește. Încercând să împace „Nordul” și „Sufletul”, poetul, provocând destinul, a urmat o traiectorie zbuciumată.

Ion Miloș și-a asumat condiția de exilat ca marcă ontologică, valorizând-o pozitiv (M. Cimpoi), „prin fapte”. Dar fondul tragic rămâne și, deseori, el hrănește o poezie lamentativă, vorbind despre o identitate frustrată, cultivând laconismul sub aparența ludismului. Ca om revoltat, ca „martor caustic”, poetul blamează lumea în care trăiește (mincinoasă, rapace etc.), asigurându-ne că o altă lume a visat. Dar nu acceptă filosofia resemnării. Bătăios, cum spuneam, Ion Miloș este un priceput regizor al propriului destin și, în pofida unui vers emblematic („Toată viața mea/ N-a fost decât un șir de speranțe frânte”), izbânda sa poetică, certificată într-un spațiu plurilingv, nu poate fi pusă la îndoială. Chiar dacă poetul Ion Miloș trăiește (încă) în umbra traducătorului. Trudind pentru gloria altora, împovărându-se cu sarcina de eficient ambasador cultural, cel plecat în lume, văzut ca „un agent fără căpătâi” (v. *Gura lumii*) urmează a fi descoperit și prețuit. Fiindcă, cercetând nepărtinitor – cât se poate – peisajul literar ar trebui să observăm că poetul Ion Miloș, regretabil, figurează pe lista scriitorilor subevaluați. Vinovat este chiar poetul, cel care – ani în șir – și-a neglijat producția lirică traducând cu hărnicie. Dar nu numai el. Însinguratul din Malmö nu agreea „gândirea de grup” și, rămas în afara găștilor „cimentate”, suportă consecințele. Ele, deseori, rănesc dacă nu cad în păcatul killerismului cultural. Așadar, mai puțin cunoscut acasă, neglijat și de „furioșii” neo-revizioniști (încropind alte clasamente, vai, mincinoase), el a împărțit soarta unui ins „împărțit”, tânjitor, crezând că „lumea ar trebui trăită cu inima”. Încât poezia sa, aliniată doar biologicește șaiyecismului și glisând spre metafizic, se oferă efortului recuperator. Ea se vedește a fi o lungă autobiografie, cu pulsatiil nucleu erotic, „împăcând” visătoria cu ironia și sarcasmul, vitriolând consumerismul fără frontiere.

Dacă la debut, comentând volumul *Muguri*, Radu Flora [vezi *Literatura românească din Voivodina*, Panorama unui sfert de veac (1946-1970), Ed. *Libertatea*, Panciova, 1971] îl trecea pe Ionel (pe-atunci) Miloș pe lista celor cu „încercări poetice sporadice”, evidențiind discursivismul, ermetismul imagistic, „răsunetul eufonic”, surprinzător, și „implicațiile narcisiste”, confirmate ulterior (exemplificând cu: „Să fiu poet și să-nfiu/ inimă, simțuri, minte, tot –/ aceasta vreau să pot!”), în timp, lirica lui I. Miloș s-a decantat și rafinat. Curios, plonjând în cotidianul tragic și gălgâind de concretitudine, ea se încarcă cu energie morală; pofta epicizării se resoarbe, previzibil, în aforistică. Observator atent, necruțător, caustic pe alocuri, poetul asistă la spectacolul lumii și propune exerciții de meditație gravă, vitriolând – cu „simplitate orbitoare” (nota Marian Barbu) – *utopia prosperității*. „Banii trag

lumea spre soare-apune” (v. *Acum și aici*), „fleacurile tutelare” ne năpădesc, lumea – suntem avertizați – „seamnă cu un bar” (v. *E rece inelul*), în fine, „ura nu e vindecată/ Și bate toba în saloane” (v. *Viitorul fără viitor*). Sunt vechile teme (obsesive), reluate într-o orchestrare ingenioasă; încât volumele din urmă evidențiază o falsă *Poetica nova* (cum e botezat un ciclu), de fapt. Poetul nu s-a schimbat și nici nu putea să se schimbe. Și nici nu era cazul de vreme ce și-a aflat (demult) matca. Ascultând *Cântecul timpului*, el contemplă, mâhnit, „lumea de piață”, știe că cititorii au dezertat și „iubirile nu se mai întâlnesc” (v. *E frig în lume*). Mai mult, întristat, pare a regreta chiar truda de o viață pusă în slujba culturii române: „Cui îi mai pasă/ De Biserica culturii române/ Ce-am ridicat-o în Suedia” (v. *Zburând prin viață*). Cine are îndoieli să citească articolul *Durerea literaturii române*, cules în *Lumina* (vezi nr. 1/2006, p. 7-10). Acolo, Ion Miloș deplânge soarta unui neam care nu are „sentimentul actului obștesc”, care își hulește valorile, iluzionându-se că e cunoscut în lume. Sau să răsfoiască volumul *Durerea de a fi român* (2010), un lung interviu în care, provocat, poetul din Malmö se destăinuia. E oare o întâmplare că Eminescu, în volum, apărea pe meleaguri suedeze abia în 1989, cu prilejul secolului scurs de la moartea poetului? Firește, în tălmăcirea lui Ion Miloș, iute blamat apoi pentru serviciile aduse „culturii ceașiste”. N-ar fi potrivit să insistăm aici asupra acestor dureroase chestiuni. Dar e momentul să afirmăm răspicat că avem de-a face, în cazul *poetului* Ion Miloș, cu o voce europeană.

Poet cioranian (zicea Mircea Tomuș), de explicit tâlc moralizator, știind, totuși, că „nu există gândire mai frumoasă/ Decât lumina ce surăde”, harnic traducător (a tradus, observa I. Cristofor, „cât un institut”), *înviind* odată cu *Rădăcinile focului* (1994) și considerându-se un produs al spiritualității românești, bătăiosul Ion Miloș „a lărgit granițele”; poezia sa, dialogală, filosofardă, raționalistă, îmbrățișând laconismul ideilor și tinzând spre gnomism este, însă, un strigăt de durere. Din păcate, mare colecționar de premii și diplome, scoțându-și volumele la edituri fără vizibilitate, în tiraje confidentiale, Ion Miloș, temperând egoismul creatorului prin osârda traducătorului, a fost *un poet fără impact*. Posteritatea va repara, sperăm, această nedreptate, redescoperindu-l.

P.S. Am încercat, în volumul de convorbiri cu Ion Miloș (*Durerea de a fi român*, Editura *Semne*, 2010), apărut sub auspiciile *Ligii Culturale pentru unitatea românilor de pretutindeni*, prin generoasa strădanie a d-lui Victor Crăciun (sperând într-o „reconsiderare vie”) și cu sprijinul Consiliului Județean Alba, să-l omagiem, la cei 80 de ani, pe Ion Miloș, evidențiind bătăliile sale pentru susținerea românității. O carte, din păcate, fără ecou!

ESEU

ASPECTE ALE MITOGRAFIEI ROMANULUI ELIADESC

► Petre ISACHI

MOTTO:

„Făcând parte, trupește și spiritualicește, din Europa, mai putem fi sacrificați fără ca sacrificiul acesta să nu primejduiască însăși existența și integritatea spirituală a Europei?

De răspunsul care va fi dat de Istorie, acestei întrebări, nu depinde numai supraviețuirea noastră ca neam, ci și supraviețuirea Occidentului” (Mircea ELIADE, *Destinul culturii românești*, 1953)

Puțini romancieri interbelici și postbelici au intuit că mitul este un *datum* fundamental al imaginarului, condiție *sine qua non* a spiritului de creație narativă sau în expresia scriitorului, eseistului, istoricului religiilor, gazetarului, folcloristului, dramaturgului, savantului Mircea Eliade, puțini prozatori au sesizat „narativitatea congenitală a mitului” și mai ales faptul, că „întocmai ca o operă de artă, mitul este un act de creație autonomă a spiritului”. A include simultan, într-o alchimie inefabilă, în poetica imanentă a romanelor sale, miticul ce face pandant cu magicul – origine mitico-magică, atmosferă mitico-magică, conflict mitico-magic, leitmotiv mitico-magic, perspectivă mitico-magică etc. – înseamnă, mitic vorbind, descoperirea pietrei filosofale, ce-i asigură scriitorului, unicitatea și-l angajează ontologic în toate „aventurile” spiritului. Explicația este cea oferită de Lucian Blaga: însușirea mitului de a fi viu, de a trăi veșnic este condiționată de relevanța „sarcinii” magice. Aspectul neglijării gândirii mitico-magice este cu atât mai inexplicabil, dacă ne amintim că literatura română are suficiente modele în acest sens: Basmul folcloric, Cărțile populare - legendele apocrife, hagiografice, romanul popular -, M. Eminescu, Ion Creangă, I. L. Caragiale, Vasile Voiculescu, L. Blaga). Tocmai legătura imanentă și firească cu „semnele originare” și cu predecesorii îi configurează lui Mircea Eliade, universalismul și autohtonismul mitico-fantastic și-i orientează estetica, spre o nouă vârstă a fantasticului.

Farmecul și „prestigiul magic” al unor cărți, precum **Lumina ce se stinge...**, **Alchimia asiatică**, **Sacru și profanul**, **Isabel și apele diavolului**, **Yoga. Nemurire și libertate etc.**, are rădăcini și în mitologia autohtonă. De remarcat că magicul reprezintă și sugerează ceva increat – nu are configurație vizionară ca mitul, nu e nici o întruchipare intuitivă ca un gând,

Grafică de Nicoleta Enache

este lipsit de o „figură” accesibilă imaginației etc. Scriitorul interferează cu firescul geniului, în alchimia scriiturilor, naratologia structurală, cu naratologia contemporană, încât cei interesați pot observa și asimila ce înseamnă construcția unei lumi fictive, structura și constituenții acțiunii, paradoxul temporal, funcțiile narrative ale personajelor, focalizarea și punctul de vedere, unitatea acțiunii, posibile modele retorice ale intrigii, coexistența categoriilor estetice, filosofia ezoterică etc.

Mai curând, în Scrierile/ scriitura lui Eliade – cu precădere, în nuvele, romane, povestiri – este revelator și original, credem noi, modul cum magicul, „cea mai polyvalentă idee a spiritului uman”, dobândește sub impactul mitului, „figură”, „plasticizându-se” și „însușindu-se”. (am folosit cuvintele lui Blaga). Altfel spus, romanele eliadești confirmă o remarcabilă oportunitate funcțional-estetică binomului mitico-magic. Funcțiile magicului, oportune și omniprezente în proza eliadescă - configurate în viziune blagiană sunt: a) funcția *ontologică* – răspunde omniprezenței misterului și sugerează corelația ființă - neființă; b) *cognitivă* – alimentează „războiul” veșnic, cu incognoscibilul; c) *religioasă* – potențează ideea sacrului prefigurată și în mitologia indică; d) *poetică* - ideea magicului/ corola de minuni devine element de originală și inefabilă tensiune lirică; e) *pragmatică* – înlesnește și completează observația complexelor empirice; f) *vital-sufletească* – aceeași idee a magicului lipsită de o figură accesibilă imaginației, intelectului, simțurilor, făcută din absența și din prezența irațională creează – aparent paradoxal – o lume fantastică, favorabilă sufletului, o lume în care Eul auctorial fuzionează cu Eul mitic și cu Eul magic.

Romanele eliadești și poetica lor immanentă sunt originale prin realitatea ideatică și universală a imaginarului, prin gândirea fantastică cu rădăcini în estetica basmului autohton, prin infinitatea (supra) determinării mitice, a motivelor arhetipale, prin statutul axiologic al magicului, aspecte ce par să confirme definiția genului, dată de Camus: „**Romanul este mai întâi un exercițiu al inteligenței în serviciul unei sensibilități nostalgice sau revoltate**”. Cel ce a sintetizat într-o carte excepțională **Alchimia asiatică**, istoria conflictului subteran dintre experimentarea „mistică” și cea „științifică”, dă în romanele/ nuvelele sale (**La țigănci, Secretul doctorului Honigherger, Întoarcerea din rai, Noaptea de Sânziene, Maitreyi, Pe strada Mântuleasa** etc.), un chip ideilor, înlesnește cunoașterea plastică, inefabilul existenței, încercând să armonizeze prin poetica tainei, omul cu propriul destin cosmic, incognoscibil. Autocunoașterea este răspunsul personajelor eliadești - problematice, inadapabile, neliniștite, disponibile pentru experiențe ce îi angajează ontologic, căutătoare de absolut,

interiorizate, interogative, revoltate împotriva condiției date, enigmatice, nostalgice etc. - la provocările destinului și, în același timp, cel mai eficient mod de a-și susține principiul: „*Eu sunt eu plus împrejurările mele*” (Ortega y Gasset) și de a-și visa viața ca „o operă de artă”.

Scriitorul celebru în întreaga lume, prin numeroasele lucrări de istoria religiilor, prin studiile asupra miturilor, simbolurilor, șamanismului, tehnicii yoga etc., ce declara: „**De altfel, n-am scris niciodată literatură**”, cultivă o estetică gideană, dar fără a-i fi epigon scriitorului francez. Fiul lui Gheorghe Ieremia, originar din Tecuci, – devenit Eliade prin schimbarea numelui – a cultivat refuzul „literaturii”, nu din spirit de frondă, ci din convingeri filosofico-estetice. M. E. nu se dorea el însuși, o simplă „literatură”, ca în cazul autorului francez. Autoreferențialitatea a fost pentru el, o temă pretext, care i-a permis să revele omul integral, cosmic, – simultan sacru și profan. Ceea ce are comun cu prozatorii reprezentativi ai secolului XX, Malraux, Camus, Ionesco, Gide, Camil Petrescu, Hortensia Papadat Bengescu, Cioran etc. este angajarea ontologică și sondarea metafizicului. Experiența, autenticismul, (auto)cunoașterea devin în proza lui Mircea Eliade, nu atât o formulă de libertate spirituală, deși e și aceasta, cât una de libertate poetică, filosofică, estetică.

Romanul eliadesc se leapădă de prejudecăți, cochetând în egală măsură cu formula jurnalului, a confesiunii, a scrisorilor, a literaturii subiective ce preferă o narațiune la persoana I, a unui povestitor, el însuși personaj actant (v. **Romanul adolescentului miop, Maitreyi**). Cantitatea de viață – setea de real – cerută romanului, pe calea confesiunii impudice, e acum uriașă. Un reflex al acestei amplificări a subiectivității sunt și noile forme românești propuse în interbelic și continuate în contemporaneitate. Una dintre acestea este așa-zisul *roman indirect*, pe care Eliade însuși l-a configurat în **Șantier**. Opinia scriitorului-savant era că „o operă nu se scrie după formule. Formula se găsește după ce a fost scrisă o operă, nu înainte”, consideră autorul eseurilor **Soliloqui, India, Oceanografie, Fragmentarium, Insula Euthanasium** etc., combătând existența unei poetici, estetici, filosofii anterioare genului.

În vol. **Romanul, Încotro?**, Editura Psihelp, 2006, reiteram ideea că acest apologet al autenticității – alături de Camil Petrescu, Hortensia Papadat Bengescu, Anton Holban, Gib Mihăescu, G. Călinescu etc. – caută cu predilecție, funcția cognitivă a stărilor, lucrurilor, ideilor. Iată-l explicând și legând funcția erosului de sexualitate, care „**a fost pretutindeni și întotdeauna, o funcție polyvalentă, a cărei primă și, poate, supremă valență a fost funcția cosmologică**”; în consecință, „**a traduce o situație psihică în termeni sexuali nu înseamnă**

câtuși de puțin a o înjosi, căci sexualitatea a fost pretutindeni și întotdeauna – numai în lumea modernă nu e – o hierofanie, și actul sexual un act integral (deci și un mijloc de cunoaștere)". Nu întâmplător, autorul romanului simfonic, **Întoarcerea din rai**, propune o anumită autenticitate viscerală: „Eu iubesc și susțin o anumită autenticitate și cred că literatura personală are mai multe șanse să surprindă sufletul unei epoci. Pentru mine întreaga cultură trebuie să fie personală, viscerală (...), pentru că la baza oricărui organism cultural există o intuiție irațională”. pentru ca apoi să acuze/ constate fără menajamente: „**Toți scriitorii contemporani sunt lipsiți de latura afectivă a scrisului; n-au atmosferă estetică... Psihologismul a năpădit estetismul**". Și astăzi ne confruntăm cu aceeași invazie a psihologismului și cu aceeași abandonare a estetismului! Cât despre hierofania sexualității și a erosului...!?

Problema autenticității, acută în perioada interbelică, în toată Europa, schimbă mentalitatea față de roman a autorilor, punând în alți termeni, relația genului cu realitatea. Pactul autobiografic își face tot mai mult simțită prezența în roman, orientând genul - chiar și în prezent -, spre interioritatea convulsivă și frenetică, multă vreme privită cu pudori exagerate superficial și convențional. Fervorile conținutului pe care le comunică romanele lui Mircea Eliade irigă și intrigă însuși actul creației romanești, atât prin imaginarul mitic-arhetipal, cât și prin gândirea fantastică. Revelatoare mi se pare viziunea autorului povestirilor fantastice **Șarpele, Domnișoara Christina** asupra funcției fantastice a mitologiei: - „prima nu numai în raport cu orice metafizică, dar și cu orice gândire obiectivă, încât metafizica și știința sunt tocmai ele refulări ale lirismului mitic”.

Într-o simultaneitate a trăirii cu reprezentarea, autorul original și atipic al romanelor **Huliganii, Nuntă în cer** își descoperă libertăți auctoriale/ naratoriale, tocmai pentru că înțelege scrisul ca un act pur de confesiune. „**De fapt descopeream subiectul romanului sau al nuvelei, pe măsură ce scriam**” – declara el, în prefața la volumul **În curte la Dionis**. Nu întâmplător, aproape toți eroii romanelor eliadești tind să-și devină proprii demiurghi, să-și facă viețile „opere de artă”, să trăiască în absolut, dincolo de marginile umanului, să-și depășească condiția dată. Retorica romanelor e o formă de flux al conștiinței. Desigur, câtă conștiință, atâta dramă. Narațiunea la persoana I oferă și libertățile *romanului indirect*. Ce este în viziunea lui Eliade, o astfel de operă? O formă indirectă de epic: „Cartea de față este un jurnal epic” Se referă la **Șantier**. Și mai încolo: „Am numit acest caiet, *roman indirect* nu atât pentru necesitățile editoriale, cât pentru a exprima mai

Grafică de Nicoleta Enache

precis caracterul indirect al epicei pe care îl cuprinde **INDIRECT**, deoarece toate pornesc de la mine, de la voința mea de a cunoaște, păstra sau respinge oameni. Am îndrăznit totuși să-l numesc roman, pentru că folosindu-mă de paranteze, am adăugat amănunte, precizări și împliniri pe care textul original nu simțea nevoia de a le avea. Și este cu atât mai sigur un „roman”, cu cât cel care-și înseamnă întâmplări și prefaceri sufletești, le face mai spontan, mai nesofisticat”.

Proza fantastică îl solicită cu adevărat, pe autorul romanului **Isabel și apele diavolului**, fiindcă acțiunea pe care o considera fundamentală în acest fel de proză, pune problema verosimilității, în alt chip decât aceea a confesiunii. Altă tehnică narativă, altă zonă epică, altă inspirație, alt „supliment de suflet” în receptarea scriiturii. Importante pentru estetica, poetica și poietica Textelor romanești, mi se par opiniile scriitorului, dintr-un interviu din revista „Rampa”, nr. 10/ 22 XI 1936, la apariția operei **Domnișoara Christina**: „Este un roman fantastic. Deosebit de celelalte ale mele **ISABEL ȘI.../ LUMINA CE SE STINGE**. Am încercat în acest roman să mă apropiu de *sentimentul fantastic pur românesc*, de ceea ce s-ar putea numi prezența fantastică, atât de stranie, pe care o întâlnim în folclorul românesc”. Caracterul fantastic al unora dintre

romanele lui Mircea Eliade își extrage substanța atât din mitologia autohtonă, cât și din ezoterismul indian.

Fantasticul este generat de certitudinea anulării zonei de separație între lumea viilor și cea a morților, dintre cele văzute și cele nevăzute. Într-o lume căzută pradă blestemului, se desfășoară o poveste cu strigoi ce au porniri vampirice și comportamente inexplicabile. Fără precedent este inserția spiritului eminescian din **Lucașfărum** și **Sărmanul Dionis**. Motivul strigoiului – identic cu cel al stafiiilor din romanul european – capătă rezolvări în planul imaginarului, păstrând nota de enigmatic, straniu, terifiant și insuflând un necesar sentiment al inexplicabilului. Se simte din proza fantastică eliadescă, aspirația spre „romanul-roman” (după expresia autorului) în care ar renaște narațiunea într-o dimensiune autonomă, glorioasă, ireductibilă, formulată și readaptată la conștiința modernă a mitului, a mitologiei, a magiei. Autorul scrierii **Noaptea de Sânziene** reabilitează într-o perioadă a eclecticismului literar și a căutărilor cu orice preț, *demnitatea metafizică a narațiunii* și nevoia de mituri a omului modern exprimată în povestiri/ nuvele exemplare – **La țigănci**, **Noaptea la Serampore**, **Șarpele**, **Pe strada Mântuleasa** etc.

Scriitorul-savant se ferește programatic „*de a cădea în platitudine, în psihologism, în camuflări de prost gust. Un roman fantastic nu se poate baza nici pe atmosferă, nici pe tehnică. În primul rând e nevoie de o acțiune fantastică: de intervenția unor agenți extra umani care să transforme un episod într-un destin și o stare sufletească într-un delir*”. Concepția lui Eliade asupra romanului mitico-fantastic se deosebește de cea a romanticilor germani, a lui Edgar Allan Poe sau a lui Jorge Luis Borges. Ea este solidară cu gândirea mitico-magico-fantastică

autohtonă și cu relația inspirație – autenticitate: „*nu sunt inspirat decât atunci când văd un lucru pentru prima oară. Tot ceea ce este reflectat, filtrat, revizuit îmi pare artificial. Va trebui să mă debarsez de această rămășiță de imaturitate, de această superstiție a „autenticității” cu orice preț. (Vreau să spun autenticitatea emoției mele estetice: nu pot scrie dacă am făcut în prealabil mintal „repetiția generală” a scenei care urmează a fi scrisă.) Emoția estetică epuizată prin repetiția generală și-a pierdut adevărul, spontaneitatea*”.

De reținut că filosofia imaginarului romanului eliadesc pleacă de la convingerea autorului-savant, că „*întreaga cultură trebuie să fie personală, viscerală, pentru că la baza oricărui organism cultural există o intuiție irațională, care nu se poate deduce, nici coordona, nu poate fi transmisă prin experiența altora, nu poate fi învățată*”. Primează, evident, filosofia acțiunii într-o realitate mitico-magică identică și universală a unui imaginar românesc, în care sacrul coexistă cu profanul și în care Omul visat de Mircea Eliade ar trebui și ar putea să fie asemenea lui David Dragu – unul dintre protagoniștii romanelor **Întorcerea din rai** și **Huliganii** – „*un zid contra morții, contra haosului; să te crezi pe tine, om adevărat, om întreg dintr-o bucată de granit; asta înseamnă un sens al existenței, singurul sens: să te faci bucată împotriva tuturor slăbiciunilor, a tentațiilor, a căderilor*”. Nu vi se pare că un asemenea personaj seamănă izbitor, cu însuși Mircea Eliade? Oglinda Operei eliadești cere din partea cititorului, un spirit enciclopedic, interogativ, capabil să înțeleagă enunțul: „*eu n-am scris niciodată literatură*”... și să creadă necondiționat în ideea, aparent magică, că Lumea în care trăim este, totuși, Ceva increat?!

Tecuci -
Cafeneaua
de pe Strada
Mare pe care
o frecventa
Mircea Eliade
cu bunicul său.

Salutări din Tecuci

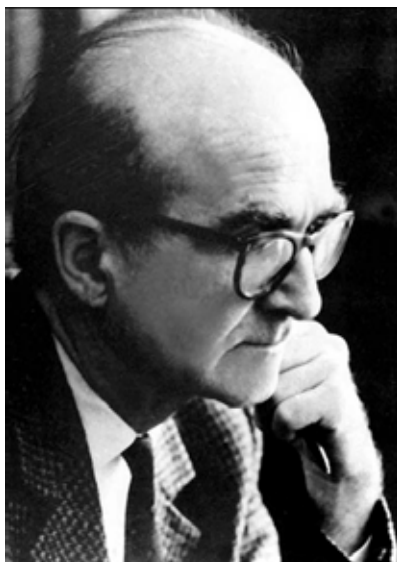
O PAGINĂ AUTOBIOGRAFICĂ ROSTITĂ DE CĂRTURARUL ROMÂN MIRCEA ELIADE ÎN CADRUL UNEI MESE ROTUNDE PRILEJUITĂ DE ANIVERSAREA SA DE 60 DE ANI

Continuăm în emisiunea de astăzi incursiunea în arhivele sonore păstrate de Radio Europa Liberă, în cadrul a ceea ce am numit „Nostalgia vocilor”, o rememorare, pentru cei mai mulți dintre dumneavoastră o audiție în premieră, a vocilor unora din somitățile culturii românești ce au vorbit la microfonul postului nostru de radio. Am ales să vă prezentăm una din personalitățile culturale ale cărei opere se bucură în continuare de o mare popularitate în România și Republica Moldova, scriitorul și istoricul religiilor Mircea Eliade.

Cea mai veche înregistrare cu vocea lui din Arhivele Europei Libere depozitate astăzi în Statele Unite, la Hoover Institution, datează din 1967.

Mircea Eliade împlinise, în 9 martie, vârsta de 60 de ani, iar Radio Europa Liberă îi dedica o masă rotundă, înregistrată în studioul radioului de la Roma. Redactorul emisiunii, Radu Gorun, a invitat acolo o serie de alte personalități ale exilului, prieteni ai celui sărbătorit. Vocile lor sînt și el prețioase pentru o istorie a culturii românești postbelice, așa că îi enumerăm aici: criticul de artă Ionel Jianu, profesorul George Uscătescu, la aceea dată directorul revistei „Destin” și al colecției și editurii cu același nume, poetul Horia Stamatu și criticul Virgil Ierunca.

Radu Gorun, numele de microfon al lui Mihail Cismărescu (1916-1983), care în 1967 era redactor la Europa Liberă de circa 13 ani, plecase din România în 1937, unde studiasse dreptul. În Franța, la Paris, și-a continuat studiile, iar în ajunul războiului, cînd a primit convocarea de concentrare în armată, a refuzat să revină în țară. În emigrație, a fost membru al Comitetului de Rezistență Română în 1947, și a fost angajat de Radio Europa Liberă în 1952, pe cînd se afla la Londra.

Radu Gorun își amintea în emisiunea evocată aici, din 1967, că primul lui contact cu scrierile lui Eliade, data de la începutul anilor 1930, cînd, licean fiind la Craiova, descoperise în podul casei sale o colecție a ziarului „Cuvîntul”, cu un articol cuceritor al lui Eliade despre un celebru scriitor italian, Giovanni Papini, ce tocmai publicase capodopera sa „Un om sfîrșit”.

Radu Gorun îl întrebă pe Mircea Eliade în emisiunea, scenarizată evident cu invitații săi, ce a fost difuzată la 26 decembrie 1967: „ce sentimente încearcă, astăzi, cînd a împlinit vârsta de 60 de ani?”

Ascultați-l, așadar, pe Mircea Eliade cu o pagină autobiografică vorbită:

Mircea Eliade: „Cred că nu aş exagera dacă aş spune că nu speram niciodată să ating această vîrstă. Nu pentru motive personale ci pentru teoria mea că

noi, românii, sîntem un neam fără noroc și că mulți din cei care trebuiau să își desăvîrșească opera la o anumită vîrstă au căzut – ca Eminescu, ca Nae Ionescu, Pârvan și alții – sau au tăcut, ca Lucian Blaga, douăzeci de ani. Așa că primul sentiment este că simt norocul de-a fi ajuns la această vîrstă.

Gîndindu-mă însă în urmă, mai ales de cînd am știut că facem această întîlnire, mi-am dat seama că totuși norocul m-a urmărit pe mine de la început. Mama m-a ajutat, mi-a îngăduit de la 12 ani să plec singur pe munte cu prietenii, m-a ajutat și mi-a îngăduit la 14 ani să cumpăr cărți care nu erau pentru școală; eram corijent și ea îmi dădea bani să cumpăr cărți de istoria religiilor... Și tot mama, din București, mi-a îngăduit la 21 de ani, cînd îmi luam licența, să plec în India. Era o aventură în anul acela [19]28. Or, îmi dau seama în urmă, ce noroc a însemnat pentru mine să fiu format în Orient.

Am avut norocul să fiu format, să mă maturizez, între 21 și 24 de ani, în India, în Orient. Adică am avut de la început o înțelegere a unei lumi, care, pe acea vreme, încă era închisă culturii generale; era accesibilă specialiștilor, filologilor sau... Era o țară colonială care nu putea interesa culturalicește. Or, avînd această deschidere și această înțelegere din tinerețe, cînd m-am întors la 24 de ani am avut sentimentul că înțeleg lucruri care erau atunci puțin cunoscute sau neinteresante. Dar lucrurile acestea s-au realizat în 30-40 de ani. Norocul, deci, de a cunoaște de la început Orientul.

Pe urmă, [am avut posibilitatea] de a cunoaște, datorită Indiei și excursiilor, de a cunoaște țărani români, de a înțelege și a fi pasionat de această spiritualitate arhaică, țărănească-folclorică. Cred că mi-a îngăduit să anticipez descoperiri care au fost făcute după douăzeci-treizeci de ani: importanța gândirii orientale, importanța gândirilor arhaice, adică țărănești ș.a.m.d. Așa că mă consider norocos pentru acest fapt, că am pornit la drum, de la început, cu acest noroc.

Norocul mi-a fost, iarăși, că am avut ca maestru pe Iorga, pe Nae Ionescu, pe [Surendranath] Dasgupta, și iarăși că, în străinătate, am trăit lîngă Ortega, la Lisabona, un an de zile. Deci primul sentiment - și aici mă opresc - mi se pare că, în cazul meu, acel destin, de care mi-e teamă să fie un destin general, este dezis. Și, evident, nu simt cei 60 de ani, sper să am răgazul să termin, adică

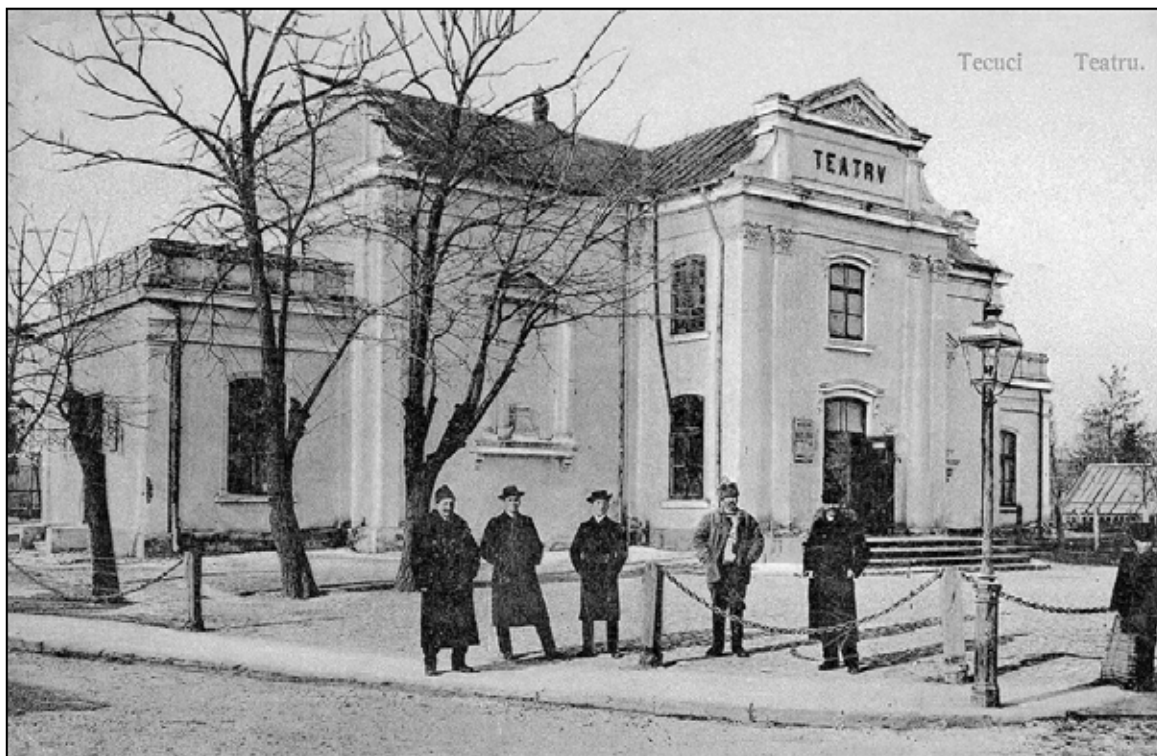
să încununez opera de care vă voi vorbi mai tîrziu, ce am de gînd să fac, așa cum nici Bлага, nici Nae Ionescu, nici Eminescu, nici Hașdeu, nu au avut noroc să o facă.”

L-ați ascultat pe Mircea Eliade, vorbind la Radio Europa Liberă în 1967, în cadrul unei mese rotunde prilejuită de aniversarea sa de 60 de ani.

[https://moldova.europalibera.org/a/nostalgia-vocilor-\(ii\)-mircea-eliade-la-aniversarea-a-60-de-ani-in-1967/29468751.html](https://moldova.europalibera.org/a/nostalgia-vocilor-(ii)-mircea-eliade-la-aniversarea-a-60-de-ani-in-1967/29468751.html) (accesat pe 17.11.2019, Ștefan Andronache)

Mircea Eliade cu soția sa, Cristinel, la Veneția.

Tecuci - Instituția de cultură reprezentativă din orașul natal al tatălui lui Mircea Eliade.

DIN ÎNȚELEPCIUNEA LUI MIRCEA ELIADE

- Nu cred că se află țară europeană în care să existe atâția intelectuali cărora să le fie rușine de neamul lor, să-i caute cu atât a frenezie defectele și să-și bată joc de trecutul lui!
- Dacă poporul român dispăre de pe fața pământului și rămâne o carte a lui Eminescu, lumea va ști cine au fost românii.
- Misiunea istorică a unui popor se judecă după creațiunile lui spirituale. Singure valorile culturale justifică existența și misiunea unui popor. Istoria nu ține seamă de popoare sterile din fire.
- Ce oameni excepționali trec pe lângă noi, anonimi și noi admirăm prostește atâția neghiobi, numai pentru că au vorbit de ei presa și opinia publică.
- Nu ești învins decât dacă refuzi lupta.
- Binele făcut la nevoie, ți-l răsplătește înzecit Dumnezeu când nici nu te gândești.
- Cea mai prețioasă călătorie este aceea către sufletul nostru, călătorie pe care o facem în singurătate.
- *Viața e ca o femeie pe care o iubești și care te înșeală. Toată ura ce o îndrepti împotriva ei e în fond tot dragoste...*
- Rareori cred că se degradează mai penibil un bărbat ca într-o criză absurdă de gelozie.
- Viața este durere, fiindcă e încadrată într-un ocean de iluzii și, în același timp, viciată de ignoranță.
- *E preferabil să iubești un geniu, decât capodoperele unui mediocru.*

Bustul lui Mircea Eliade din Parcul Floreasca, București

„Pentru noi, cei care alcătuiam «generația tânără», între anii 1925-1935, «politica» echivala cu o trădare a spiritului. A spune despre cineva că «face politică» era tot una cu a spune că nu e bun de nimic, că nu-i de-al «nostru», că, în ultimă instanță, e o nulitate.

Pentru noi «politica» și «partidele politice» reprezentau periferia vieții – a oricărei vieți: morale, culturale, civile. Dascălii și maeștrii noștri spirituali – Nicolae Iorga, Pârvan, Rădulescu-Motru, Nae Ionescu – ne-au transmis, fiecare în felul său, sacra oroare de politicianism. (...) Ni se părea că a face parte dintr-un partid, sau a colabora la succesul unei campanii electorale era primul pas către ratare...

Acesta a fost, poate, cel mai mare păcat al generației noastre: am lăsat locul liber nepricepuților, oportuniștilor, mediocrilor.“

(Fragment din articolul „I-a mâncat capul politica“, 1951, de Mircea Eliade)

ȘAPTE LUCRURI ȘTIUTE SAU MAI PUȚIN ȘTIUTE DESPRE MIRCEA ELIADE

1. Există multe controverse legate de data nașterii lui Mircea Eliade.

Mircea Handoca, istoric literar și unul dintre cei mai avizați editori ai operei lui Eliade, menționa ca dată a nașterii acestuia, 28 februarie 1907, pe stil vechi, dată careia îi corespunde 13 martie pe stilul nou. Însă scriitorul și istoricul religiilor afirma că s-a născut pe 9 martie 1907. Bryan Rennie, cunoscut cercetător al operei scriitorului român, spunea că aceasta se datora obiceiului familiei lui Eliade de a-i sărbători ziua de naștere de celebrarea religioasă a celor 40 de mucenici pe 9 martie și, astfel, scriitorul a ajuns să o adopte și ca dată a nașterii.

2. Femeile importante din viața lui Mircea Eliade și poveștile sale de dragoste intense și, în mai multe rânduri, dramatice au stârnit un uriaș interes publicului. Prima soție a scriitorului, Nina Mareș, pe care acesta a ales-o în

detrimentul relației cu actrița Sorana Țopa, moare de cancer pe când scriitorul se află la Lisabona. Eliade avea să întâlnească marea sa iubire, pe Christinel Cotescu, la 10 ani de la dispariția primei sale soții. **„O priveam și o ascultam fermecat, dar nu-mi dădeam seama ce se întâmplă cu mine, nu știam că suntem ursiți unul altuia...”**

3. Despre uluitoarea generozitate a lui Mircea Eliade își aduc aminte toți cei care l-au cunoscut.

Casa sa era întotdeauna deschisă și mulți dintre românii ajunși în Statele Unite au găsit un sprijin în persoana scriitorului. Mulți au și profitat de el. Christinel Eliade își amintea că, la mesele la restaurant împreună cu prietenii, sub un pretext oarecare, scriitorul dispărea și plătea nota pe furiș. Aceasta pentru ca nimeni să nu observe bacșiișul uriaș pe care obișnuia să îl lase chelnerilor.

Mircea Eliade la Paris 1977,
împreună cu Emil Cioran și Eugen Ionescu

4. Deși buni prieteni până la sfârșitul vieții, Mircea Eliade și Emil Cioran au avut o perioadă de câțiva ani în care s-au „războit” public în presa vremii. Motivul a fost frumoasa actriță Sorana Țopa, fostă iubită a lui Eliade și părăsită de acesta pentru a rămâne cu cea care avea să-i devină prima soție, Nina Mareș. Suferința Soranei l-a impresionat pe Cioran, care a fost o vreme confidentul, iar apoi iubitul actriței, dar și cel care l-a atacat dur pe Eliade.

5. Pasiunea pentru cărți și lectură l-a însoțit tot timpul vieții pe Eliade, deși scriitorul recunoaște că în primul an de școală nu prea înțelegea la ce folosește alfabetul. *„Citeam ce-mi cădea în mână, romane în fascicole, Sherlock Holmes, Psaltirea, Cheia visurilor și citeam pe ascuns, în fundul grădinii, în pod, în pivniță”*. *„Eram devorat de o curiozitate precoce și fără margini, voiam să citesc tot”* mai spune scriitorul în „Memorii”. În momentul când a suferit accidentul vascular care i-a grăbit sfârșitul, Eliade recitea „Exerciții de admirație” a bunului său prieten Emil Cioran. Chiar și în ultima clipă a vieții, pe patul de spital, istoricul religiilor avea alături de el ochelarii și o carte.

6. Ultimul său gest înainte de a-și pierde cunoștința definitiv a fost o impresionantă declarație de recunoștință și iubire, fără cuvinte, pentru cea care i-a fost alături până la sfârșit – Christinel Eliade. Scriitorul a pus verigheta sa alături de cea a soției și a încercat să-i ducă mâna la buze pentru a o săruta. Acesta a fost modul în care Eliade și-a luat rămas bun de la marea iubire care l-a însoțit până la finalul vieții.

7. Deși surprinzător pentru mulți dintre apropiații săi, una dintre ultimele dorințe ale lui Mircea Eliade a fost aceea de a fi incinerat. Unii au considerat că acesta este un ultim omagiu adus culturii și tradiției indiene. Alte persoane nu au acceptat alegerea scriitorului și au preferat să creadă că decizia nu i-a aparținut. Însă istoricul religiilor a explicat unora dintre apropiații săi că nu poate accepta ideea de a fi îngropat într-un pământ străin.

(http://stiri.tvr.ro/110-ani-de-la-na-terea-scriitorului-mircea-eliade-7-lucruri-mai-putin-stiute-despre-celebrul-filozof_815236.html#view)

Mormântul lui M. Eliade din Cimitirul Oakwood - Chicago USA

STUDIU

ÎNȚELESURI PENTRU CREAȚIA LUI MIRCEA ELIADE CELE ȘAPTE TREPTE ALE CONCRETULUI

► Prof. Vladimir RADU

Discutăm în ultimii ani despre „o generație de aur” a culturii române interbelice și cuprindem cu această formulă inclusiv triada Eliade-Noica-Cioran, spirite care s-au întâlnit în modul concret și ideatic (dacă nu în spațiul cultural românesc obturat vremelnic), cu siguranță, în spațiul european de valori autentice.

S-a afirmat tot mai stăruitor în ultima perioadă că Mircea Eliade ar fi fost „o personalitate enciclopedică de tip renașcentist” din familia spirituală a învățaților români D.Cantemir, B.P.Hasdeu, N.Iorga. Direcționează spre această pertinentă categorisire multiplele domenii majore ale activității

și operei sale: istoric al religiilor, orientalist, etnolog, sociolog, folclorist, eseist, nuvelist, romancier, dramaturg, memorialist.

Aceste trei decenii românești noi, de totală deschidere spre valorile autentice ne-au oferit nouă „profanilor” dintr-o provincie izolată și îndoctrinată a culturii europene, marea bucurie spirituală de a-l „descoperi” pe Mircea Eliade în contextul universal al masivității și monumentalității operei sale recunoscute și onorate cu titluri academice internaționale mult prea numeroase care desigur ar merita un amplu studiu documentar.

Despre aventura cunoașterii. Prin Noica la Eliade

Constantin Noica, filosof original, poliglot erudit, eseist remarcabil, a fost autor a peste 60 de cărți originale, traduceri și îngrijiri de ediții, semnată a peste 1000 de articole și eseuri literare și filosofice în publicațiile inter- și postbelice. Pompiliu Constantinescu nota în revista „Vremea” din ianuarie 1938:

„Din aceeași generație cu domnii Eliade și Cioran, domnul Constantin Noica este un <filosof>, adică un spirit metodic, de nuanță, și respectuos față de adevărul universal al rațiunii...publică o serie de studii grupate în jurul cunoașterii individului. Trinitate atât de interesantă și totuși profund disperată, existența ei justifică încrederea într-o mișcare filosofică, în tânăra generație, pe cont propriu, deși într-un cot-la-cot solidar, prin afinitate de vârstă” și (realizăm noi abia astăzi, după aproape 60 de ani) printr-o perfectă afinitate ideatică înaltă, curajoasă, impenetrabilă la adversitățile contextului social, ideologic și uman în care au evoluat.

Pentru că au pornit împreună, pentru că s-au cunoscut la vârsta tinereții avântat-creatoare, mărturiile reciproce ale celor „trei iezi cucuieți” ai unei triste povești național-sentimentale cu pecete mioritică, ne pot servi în demersul necesarmente didacticist de a le recepta și aprofunda autenticitatea și valențele operei fiecăruia.

Un model original îl oferă Constantin Noica în cele „*Trei introduceri la studiul lui Mircea Eliade*” apărute în „Viața românească” nr.1, ian.1987, nr.5 din 1983 și „săptămâna culturală a capitalei” din decembrie 1975, reunite în volumul „*Simple introduceri la bunătatea timpului nostru*”, editată de „Humanitas”, 1992, ediție îngrijită de Marin Diaconu și Gabriel Liiceanu.

Găsim interesante, pasionante și benefice referirile avizate la marele filosof rămas zălog credințelor sale, într-o chilie de la Păltiniș, despre cel care a fost dus de valul destinului din India prin Hymalaia, din Italia spre Chicago.

Aveau să se reîntâlnească după 30 de ani, la Paris, în iulie 1972. Ore și zile în șir au depănat amintiri, și-au mărturisit gânduri și speranțe, și-au gustat amărăciunile și bucuriile unor destine irepetabile.

A reușit Noica să recompună drumul parcurs în devenirea gnoseologică și ontologică de marele său prieten și conațional? A intuit care să fi fost traseul acestui „hominus planetari” spre gloria lui spirituală?

Cu excepționala modestie ce i-a înnobilit existența și operele (termenul „**Introducere**” este ilustrativ), C. Noica propune într-un „**Cuvânt către cititorul tânăr**” parcurgerea operei lui Eliade pornind de la câteva firești elemente biografice. Metoda nu este absolut nouă; o cunoaștem desigur din voluminoasa „Istorie a literaturii române de la origini până în prezent”- veritabil „roman cu scriitori” de la ale căror biografii pornea orice demers critic G Călinescu în 1941.

Afirmația că „un destin cultural nu se împlinește numai cu școli alese, cu profesori buni și cu biblioteci puse la punct” ci „se împlinește mai ales cu vrednicia proprie” precum și trimiterea directă la modelul Eminescu, „omul deplin al culturii românești” realizează o dihotomie șocantă între oamenii comuni și spiritele geniale. Eliade a obținut întotdeauna cu vrednicia sa și altceva decât îi putea da învățământul. „Te întrebi, citindu-i lucrările științifice și literatura de primă tinerețe, cum de și-au îngăduit unii profesori să-l lase din când în când corigent”. „Rămânem noi corigenți, atunci când nu identificăm și îmbogățim tinerii ca aceștia”- scrie Noica, vizând nu numai sistemul de învățământ din trecut.

Autorul articolului îndeamnă pe tineri să găsească în scrierile dintre 14 și 18 ani ale lui M. Eliade, în căutările și neliniștile „adolescentului miop” o lecție, „principiile de proiectare a unui om deplin știutor”. Un adolescent ca Mircea Eliade care „n-a trăit sub nici un privilegiu”, „n-a avut parte de nici un îndemn mai deosebit”, a făcut un lucru care e la îndemâna oricui: „a privit în jurul său... a început să citească în Cartea cea mare a Lumii”. Drumul a continuat cu rătăcirii prin cărți unde descoperirea cu uimire „gândurile, înțelesurile și înțelepciunea altora întregind Cartea Naturii, în care începuse a citi prin cărțile culturii”.

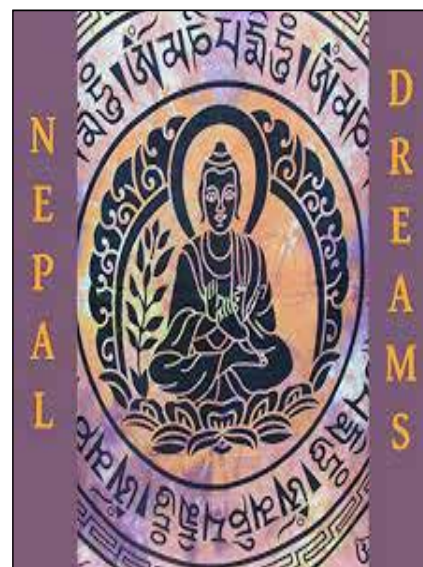
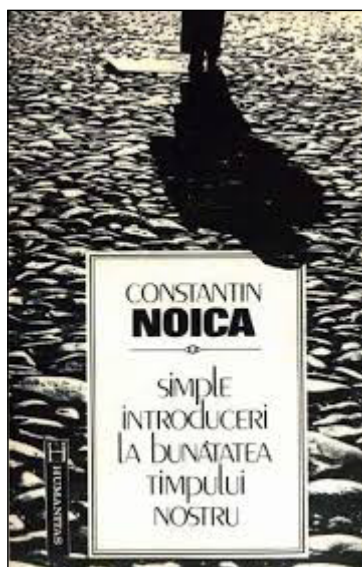
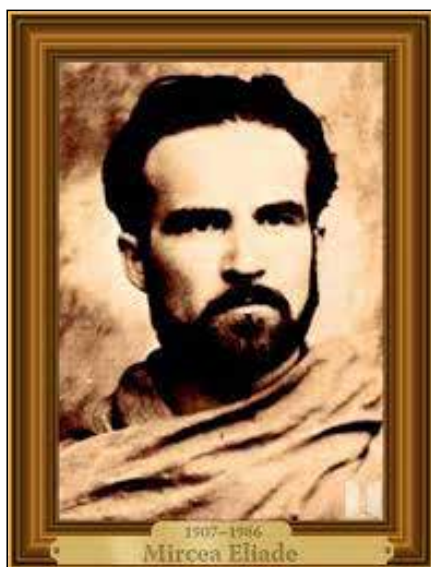
Noica zăbovește asupra trecerii lui Eliade de la componente cât se poate de concret-perceptibile din lumea botanicii și chimiei (ceea ce dl Eugen Simion numește inspirat „întoarcerea la elemente” în cazul operei lui Eminescu) apoi de la esențe la om și mai târziu de la om la zei. Când Mircea Eliade „a ajuns la zei s-a oprit, pentru a vedea în ei răsturnată, Cartea cea mare a omului” – așa cum avea s-o spună el singur.

Articolul se cantonează spre final într-un ton sfătos al „înțeleptului de la Păltiniș” către fiii săi – tinerii de oricând și de oriunde există „seminții cu pretenții de cultură”. Se dă glas îndemnului la „vrednicie proprie”, în strădania de a descoperi „miracolul lumii”, pe o asemenea cale a cunoașterii și înțelegerii pornind de la simplu la complex, de la concret la abstracțiuni.

Un înțeles pentru destinul lui M.Eliade (Cei șapte pași ai lui Buddha)

Publicat mai întâi sub titlul **Eliade ou la soif du concret**, în „Ethnologica” tome II, 1979, apoi sub titlul românesc de mai sus în „Viața românească” 1983, textul a apărut într-un volum la Frankfurt pe Main în 1984 și în 1987 la Milano în Italia. Este demn de remarcat interesul cu care a fost receptat textul acestui studiu-eseu prin care Noica - într-un gest de o rară capacitate altruistică – oferă contemporanilor o cheie (o posibilă grilă) a algoritmului formației și devenirii genialului Eliade care se confundă definitiv cu opera sa științifică, filosofică, literară.

Incursiunea e tratată ca într-un basm în care Făt-Frumosul are de trecut mai multe probe spre a se maturiza deplin. „Totul a început la 11 ani” destăinuie categoric Noica. Sunt astfel evocate câteva secvențe din volumul de „Amintiri”. Eliade descoperirea universul în toată alcătuirea sa intimă

printr-o privire la microscop și trăise intens mirarea de a descoperi o altă lume, o a doua lume, adevărată în concretul ei. Eminescu gândise aidoma când făcea referire la raza de lumină în care descoperim surprinși existența a miliarde de particule de praf „Precum pulberea se joacă în imperiul unei raze/ Mii de fire viorie ce cu raza încetează/ Astfel, într-a vecinicii noapte pururi adâncă/ Avem clipa, avem raza, care tot mai ține încă.../Cum s-o stinge, totul piere, ca o umbră-n întuneric/Căci e vis al neființei universul cel himeric...” – Scrisoarea I.

Viitorul filosof își structurează concepția că cine e însetat de concret trebuie să fie infidel lumii imediate; fiind convins că „existau anumite legi pe care le puteai descifra”, Eliade conchide că „toate lucrurile căpătau înțeleș și noimă”.

Totul la Eliade se traduce în „setea de concret”, „setea de ființă” (după propriii termeni) din care avea să facă până la urmă o cheie pentru investigația și soluțiile lui ca specialist; aceasta este în mod similar cheia biografiei, a destinului, a aventurii lui.

Noica dovedește o putere de intuiție rafinată atunci când se apropie de aceste dimensiuni sensibile ale creației lui Eliade. Reproduce câteva declarații infatuate ale adolescentului Eliade:

„Nu voi ajunge niciodată un savant. Pentru că sunt un iremediabil aventurier”. Dar tocmai acest spirit de aventură dusă până la capăt l-a făcut să devină savant de notorietate planetară.

Printr-un abil joc de cuvinte, Noica scrie despre încercarea lui Eliade de a fi „un secretar al Spiritului” (Aristotel fusese considerat un „secretar al Naturii”). Se dezvăluie aici o idee oricând discutabilă: că în setea lui de concret, un om de cultură îl descoperă urcând treaptă cu treaptă spre o versiune ultimă a concretului care nu este altceva decât „spiritual”.

*

Cu rigurozitatea specifică în asemenea temerară încercare, Noica încearcă să descrie o asemenea aventură urmărind treptele concretului în biografia lui Eliade. Autorul studiului numit mai mult decât sugestiv „**Cei șapte pași ai lui Buddha**” pune semnul identificării între aceste trepte și adevărata biografie a lui Eliade. „*Treptele concretului sunt, într-un fel, însăși cultura omului*” – spunea Noica, cultură pe care un cuget ca Eliade o acoperă ontogenetic. Se insistă pe semnificațiile concretului raportat la cultura adevărată, și pe faptul că până și abstractul din științe trimite inițial tot spre o experiență „în concret”.

Cu caracter de exemplaritate autorul studiului emite observația că omul de cultură al secolului al XX-lea este însetat de concret, „*el trebuie să parcurgă prin cultură treptele concretului însuși ca „hierofanie”* (termen recent cuprins în dicționarele

uzuale românești, cu sensurile: *hieratic* = care ține de lucruri sfinte, sacre; *hierofant* = preot antic grec ce iniția pe neofiți în mistere și în oracole).

1. O primă treaptă a concretului este **natura privită de om** atât cu ochi obișnuit cât și cu ochi măritor. Oricare dintre biografiile lui Eliade insistă asupra pasiunii acestuia pentru botanică, zoologie, științele naturii în general.

Setea de concret se preface în aventură de cunoaștere și imbold interior de a scrie, a compune, a se exprima. Sunt de notorietate acum lucrări de școală, aparent banale:

„Cum am simțit că se face primăvară”, rubrici în revista „Convorbiri entomologice”. Își dau mâna aici setea de concret cu setea de cultură, disponibilitățile intelectuale cu intuiția fundamentală că angajarea în cunoaștere prin cultură nu trimite la abstract, ci la o realitate mai adâncă.

2. O a doua treaptă ar fi contactul cu chimia – natura străvăzută, natura dezarticulată și analizată în laborator. Sunt anii de liceu – etapă a învățământului căreia Noica îi acordă un rol decisiv („...*în realitate niciodată omul de cultură nu va mai avea înainte-i miracolul întreg al culturii, ca în anii liceului*”). Eliade se lasă fascinat de chimie, (era obsedat de gândul de a ajunge chimist) dar de pe acum împletește între faptele concrete ale acestei științe fantasticul și miraculosul, înregistrate prin cel de-al doilea văz. „*Setea de concret aste totală și enciclopedică*”, scrie C.Noica. La 14 ani Eliade primise deja un premiu pentru povestirea sa literară „**Cum am descoperit piatra filosofală**”, iar la 15 ani concepe și scrie „**Memoriile unui soldat de plumb**”, încercând să refacă istoria lumii, a cosmosului, din perspectiva unui element chimic. Să fie acestea semnale candid, adolescentine, ale unui titanism? Oricum Eliade trecea pragul unei pseudoștiințe – **alchimia**.

3. Aceasta ar fi cea de a treia treaptă a concretului – „**natura transfigurată de viziunea alchimiei**”. De acum înainte Eliade nu va lipsi cunoașterea prin alchimie de elementul uman implicat în descoperirea absolutului. Citise cu aviditate romanul lui Balzac „**A la recherche de l'absolu**”. Opera lui Balzac îi oferă revelația unei supranaturii care e totuși solidară cu omul. La nivelul acestui studiu al evoluției lui Eliade natura își păstrează încă toate drepturile, omul la rândul său își afirmă drepturile, dar atât una cât și celălalt sunt transfigurați.

4. O a patra treaptă a concretului constă în coexistența naturii cu omenescul sub semnul **teozofiei**. Eliade cunoaște un imbold hotărâtor prin cartea lui Schuré, „*Les grands initiés*” – o carte cu rol neașteptat în formarea tinerilor europeni și mai ales

în desprinderea lor de intelectualismul gol. Lumea, universul, încep să fie văzute ca **totalitate**. Omul însetat de concret și rătăcind prin natură, întâlnește concretul ca spirit. Lecția Orientului este una de potențare a realului. De aceea experiența concretului trebuia făcută în India.

5. C. Noica ajunge astfel cu investigația la **cea de a cincea treaptă a concretului** definită generic „**natura umană manifestată în istoria universală**”. Eliade trecuse de la experiența naturii ajungând la omul integrat în natură. Are loc întâlnirea cu Papini, acel incitant „*Un uomo finito*” (Eliade învață acum singur la vârsta de 16-17 ani limba italiană – fapt remarcabil care îi va oferi șansa deschiderii spre universal. Tânărul licean încă savura cu nesațiu **Comedia Umană** a lui Balzac, fără să neglijeze două mari figuri enciclopedice ale culturii românești: B.P. Hasdeu și N. Iorga. Se conturează câteva direcții clare ale concepției lui Eliade: nu-l interesează atât istoria propriu-zisă, ci optează pentru pierderea și regăsirea de sine a omului în religiozitate, așadar cufundarea umanității istorice în oceanul credințelor.

La încheierea primei etape a studiilor universitare în România va face o teză despre Renașterea italiană în care „*nu vede ca toată lumea, o revenire la umnanitățile clasice, cât o trimitere la Orient*”. Eliade nota în **Amintiri** : „*Simțeam că abia în India voi înțelege de ce m-au pasionat pe rând plantele, insectele, substanțele, literaturile, filosofia, religiile*”.

6. Tocmai această grozavă **experiență spirituală a religiozității indiene** este considerată de către Noica drept **a șasea treaptă spre concret**. Știm că Eliade, proaspăt licențiat în filozofie, pleacă pe 20 octombrie 1928 cu un vapor românesc spre India, unde maharajahul Manindra Chandra Nandy de Kassimbazar îi promite o bursă de studii. Intenționează să se perfecționeze în sanscrită și în doctrina yoga, sub îndrumarea celui mai mare filosof indian, Surendranath Dasgupta. Sosise la Calcutta pe 26 decembrie. Se consacră gramaticii sanscrite și filosofiei hinduse. Îl cunoaște pe marele poet indian Rabindranath Tagore. Între ianuarie-septembrie 1930 are loc „legătura” cu Maitreyi. Alungat din casa profesorului, Eliade locuiește în mănăstirile din Himalaya (între octombrie 1930-februarie 1931).

Abia în India avea să înțeleagă toate celelalte experiențe ale concretului pe care le făcuse. Iar prin India, Eliade va ajunge la ultima experiență, depășind într-un fel limitele spiritualității indiene. Fiindcă nici natura, nici omul, nici divinul nu satisfac căutarea tinereții lui Mircea Eliade.

Eliade a înțeles că **natură, om sau divin**, manifestă, fiecare pe registruul lui, **ființă**; că **ființa**

este substanța concretului urmărit în atâtea ipostaze, dar că experiența în concret a ființei nu se petrece în modalitatea unei singure ipostaze, ci în întrepătrunderea lor – am spune în trecerea lor din ipoteză în element al lumii -, care este **sacru**.

7. Ajuns la **treapta a șaptea a concretului**, ultima, aventura lui Eliade se transformă dint-una de căutare într-un de identificare peste tot a **sacru**ului. Dincolo chiar de religios, **sacru** (cărui i se opune **profanul**) este deci termenul ultim al setei de concret și ființă. Acum vor fi lansate romanele **Lumina ce se stinge, Întoarcerea din Rai, Șantier, Huliganii, Domnișoara Christina**. Treptele concretului, care s-au desfășurat atât de firesc de-a lungul tinereții lui Eliade (până în jurul vârstei de 33 de ani, când va pleca la Londra iar apoi la Lisabona ca atașat cultural al României) se încheiau așadar cu **sacru**. Toată opera ulterioară a lui Eliade este **despre sacru**, despre arătarea sacruului, hierofania – termen care îi aparține = formă de manifestare a sacruului.

De la **Mitul reintegrării**, la **Insula lui Euthanasius**, de la primele până la ultimele capitole din imensul **Tratat de istoria religiilor/ Istoria credințelor și ideilor religioase**, din 1949, care îi consolidează prestigiul științific, de la lucrările dedicate șamanismului, miturilor, visurilor și misterelor, misticismului, până la nuvelistica fantastică studiată încă insuficient în licee și facultăți, Mircea Eliade a identificat sacru aici, pe pământ. Sacralitatea invocată de Eliade este totdeauna relevanța realului, „*întâlnirea cu ceea ce ne mântuiește, dând sens existenței noastre*”.

El însuși filosof, gânditor profund și original, eseist și erudit poliglot, Constantin Noica a înțeles că performanța unei culturi adevărate presupune, în primul rând, cunoașterea directă a operei unui alt gânditor. El consideră că fiecare sistem filosofic este o ființă vie, cu o construcție surprinzătoare, spontană și imprevizibilă. Tocmai de aceea, încercarea de a lumina – pentru cei mai puțin avizați – treptele devenirii prietenului său de o viață și de peste moarte, Mircea Eliade, prin imaginea-templu în șapte segmente a zeității indice care l-a fascinat.

CORESPONDENȚĂ

O SCRISOARE A LUI MIRCEA ELIADE ADRESATĂ LUI ION PETROVICI

► Prof. Ștefan ANDRONACHE

La sfârșitul deceniului patru al secolului trecut, Mircea Eliade scotea la București revista „Zalmoxis”, destinată studiilor de istorie a religiilor în țara noastră, promovării rezultatelor cercetărilor în domeniul tradițiilor populare românești. Constantin Noica impresionat fiind de conținutul primului număr avea să-i declare fondatorului entuziast că, prin intermediul paginilor acesteia, a reușit să aducă Occidentul în România.

Desigur că editarea publicației îl costa destul de mult pe Mircea Eliade care, la începutul anului 1939, nu avea un serviciu capabil să-i ofere mijloacele de subzistență. Fiind conștient de faptul că cei care îi finanțau curajosul demers publicistic insolit nu-i puteau garanta apariția pentru o perioadă mai îndelungată de timp, el s-a gândit că ar fi bine să încerce să scrie o piesă de teatru. În situația în care s-ar întâmpla ca aceasta să fie achiziționată și jucată pe scenă, cu banii câștigați din drepturile de autor, el și-ar și o parte din costurile tipografice.

Așadar, exact cu 80 de ani în urmă, în cursul lunii decembrie a anului 1939, Mircea Eliade se așază la masa de scris și concepe „Ifigenia”, un fel de adaptare liberă a binecunoscutei drame clasice „Ifigenia din Aulida” a lui Euripide, având însă grijă să valorifice, în cadrul celor trei acte și cinci scene, mesajul asumării sacrificiului suprem din baladele noastre „Meșterul Manole” și „Miorița” capabil să asigure nemurirea personajelor emblematice. Cum reușise să-și prezinte creația dramatică oamenilor de teatru: Haig Acterian și Mihail Sebastian, cât și prietenilor săi apropiați: Constantin Noica și Emil Cioran, cărora le-a plăcut, găsind-o interesantă, autorul a prins curaj și a înaintat-o Comitetului de lectură al Teatrului Național din Capitală, instituție condusă pe atunci de scriitorul Liviu Rebreanu.

Pentru a fi sigur de promovarea încercării sale dramatice, Mircea Eliade se adresează profesorului universitar Ion Petrovici, originar din orașul bunicilor săi după tată, care în perioada 1937-1938 fusese Ministrul Culturii Naționale în cadrul guvernului prezidat de scriitorul Octavian Goga. Acestuia avea să-i conceapă, pe 23 ianuarie 1940 o scrisoare în care îi aduce la cunoștință faptul că el a conceput

prima sa piesă de teatru și că deja a „înaintat-o Teatrului Național”. Având oarecare temeri că manuscrisul, pe care l-a predat în două exemplare, nu ar putea ajunge la membrii Comitetului de lectură ori că aceștia l-ar putea respinge, îl roagă pe Ion Petrovici, el însuși un mare iubitor de teatru, să asiste „la lectura” piesei, mărturisindu-i (probabil și cu intenția de a-l flata) că este „nerăbdător” să-i afle și „părerea căci, atât ca gânditor, cât și ca artist, D-nia Voastră ați fi în măsură să-i înțelegeți întregul și să-i surprindeți ineficiențele”. Mircea Eliade își încheie misiva cu speranța că „rugămintele” sale aveau să fie „întâmpinate cu generozitatea” care îi era atât de caracteristică distinsului

destinatar.

Deși nu avem nicio informație referitoare la intervenția concretă profesorului universitar Ion Petrovici, cunoaștem faptul că piesa „Ifigenia” a fost acceptată pentru a fi montată, premiera ei având loc la două zile după ce Mircea Eliade plecase de la Londra (unde lucrase ca atașat de presă în cadrul Legației României) la noul său post de la Lisabona. Singura persoană din propria-i familie care a asistat la premiera piesei, din seara zilei de 12 februarie 1941, a fost Giza, fiica soției sale Nina.

Chiar dacă în presa vremii („Cortina”, „Curentul”, „Vremea”) au existat câteva ecouri favorabile, întâia încercare dramatică a lui Mircea Eliade nu a reușit să acumuleze, în perioada februarie-martie 1941, mai mult de zece reprezentații,

insuccesul ei datorându-se în cea mai mare parte actorilor care nu știuseră să interpreteze la modul strălucit rolurile ce li se încredințaseră.

Au trebuit să treacă, mai bine de patru decenii, pentru ca, de abia în ianuarie 1982, piesa „Ifigenia” să fie rejucată, desigur într-o montare modernă și cu

actori renumiți, pe noua scenă a Teatrului Național și să se bucure, în sfârșit, de cronici elogioase în revistele de cultură ale timpului („Contemporanul”, „România literară”, „Familia” etc.).

Iată conținutul integral al acesteia:

ZALMOXIS

Revue des Études religieuses

Rédaction: str. Palade, 43 București III

23 ianuarie 1940

Mult stimată Doamnă Profesor,

Îndrăznesc să încep această scrisoare cu o mărturisire și o rugămintă.

Am scris o piesă de teatru „Iphigenia” pe care am înaintat-o Teatrului Național. Poate tocmai pentru că este prima mea încercare dramatică, eu țin destul de mult la această Iphigenie românească.

Vă închipuiți cât de nerăbdător sunt să vă aflu părerea căci, atât ca gânditor, cât și ca artist, D-nea Voastră ați fi în măsură să-i înțelegeți întregul și să-i surprindeți ineficiențele.

Mi s-a spus că piesa mea a fost trimisă D-lui Liviu Rebreanu pentru a raporta. Nu știu care sunt etapele obligatorii până ce manuscrisul ajunge în fața Comitetului de Lectură.

Rugămintea mea este, mult stimată Doamnă Profesor, ca să asistați și D-nea voastră la lectură și, dacă s-ar putea, să vă fie comunicat manuscrisul chiar înainte de lectură. Regret că cele două exemplare dactilografiate au fost reținute la Teatrul Național. Ași fi dorit mult ca să vă înmânez chiar eu un exemplar pentru a vă face, cum se spune la București, „idee” despre această încercare dramatică a mea.

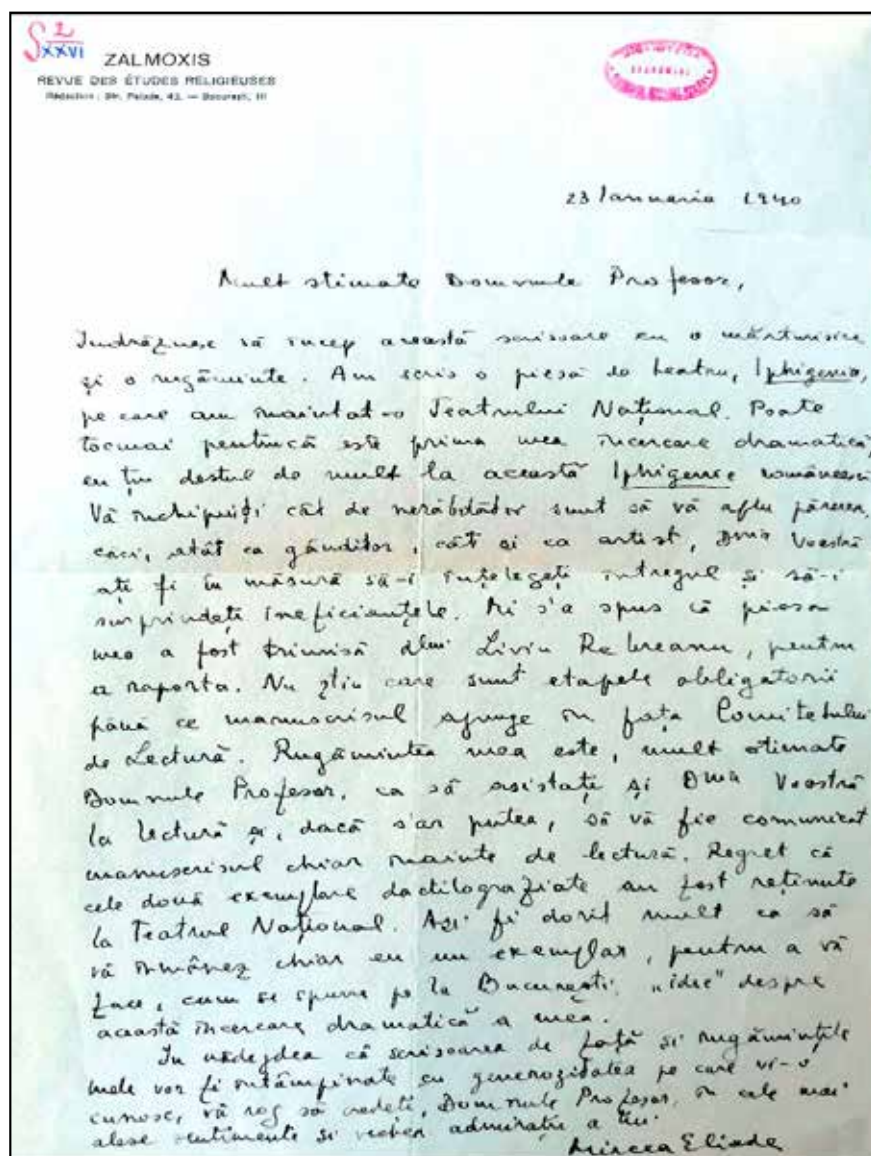
În nădejdea că scrisoarea de față și rugămintele mele vor fi întâmpinate cu generozitatea pe care vi-o cunosc, vă rog să vedeți, Doamnă Profesor în cele mai alese sentimente și vechea admirație a lui

Mircea Eliade

[Pe plic este menționată adresa destinatarului:]

D-sale D-lui
Profesor Ioan Petrovici
Bd. Brătianu, nr. 7
Loco

[Corespondența se păstrează la Biblioteca Academiei Române din București, fd. Scrisori, XXVI/2]

INTERVIU

„MIRCEA ELIADE ERA UN OM DE ȘTIINȚĂ, NU UN LIDER PUBLIC”

Wendy Doniger, profesor doctor la Chicago Divinity School

► Gabriel STĂNESCU

Wendy Doniger, născută la 20 octombrie 1940, este succesoarea lui Mircea Eliade la Catedra de Istoria Religiilor a Universității din Chicago. Ca discipolă a lui Eliade, s-a specializat în istoria religiilor, și a predat această disciplină începând cu anul 1978.

În timpul vieții, Eliade s-a bucurat de recunoaștere unanimă. În 1983, i s-a acordat titlul de profesor emeritus și, cu acordul consiliului profesoral, Catedra de Istorie a religiilor va primi numele Catedra „Mircea Eliade”. Imediat după moartea lui Mircea Eliade, catedra a fost preluată de Ioan Petru Culianu, iar după asasinarea acestuia, de doamna Wendy Doniger. Principalele domenii de cercetare ale doamnei Doniger sunt hinduismul și mitologia, inclusiv cea greacă, latină, ebraică etc. A scris mai mult de 30 de cărți în domeniul mitologiei comparate, apărute cele mai multe la editura Universității din Chicago, sub semnătura Wendy Doniger O’Flattery. De asemenea, a tradus foarte multe din limba sanscrită.

Doamna Doniger a susținut două doctorate: primul în sanscrită, la Harvard University, celălalt în studii indiene, la University of Oxford. Savanta și profesoara americană este de părere că Mircea Eliade a făcut unele generalizări privind mitul „eternei reînnoiri”, explicând că această teză nu se aplică tuturor miturilor și ritualurilor, ci doar multora dintre ele. În pofida criticilor care i se aduc, profesoara Wendy Doniger argumentează că multe dintre teoriile lui Eliade sunt și astăzi valabile și pot constitui un punct de pornire pentru studii comparative al religiilor. (Gabriel Stănescu)

Gabriel Stănescu: Stimate doamnă profesor Wendy Doniger, știu că ați lucrat o perioadă cu Mircea Eliade la Divinity School. A fost întâlnirea dumneavoastră cu Mircea Eliade o coincidență norocoasă?

Wendy Doniger: Da, bineînțeles, pentru că respective întâlnire mi-a schimbat viața complet, mi-a oferit o carieră cu totul nouă în istoria religiei.

GS: Ce ați apreciat cel mai mult la Mircea Eliade?

WD: Erudiția sa nemaipomenită, dar și bunătatea.

GS: Cum se manifestă Eliade în prezența studenților lui?

WD: Îi asculta totdeauna cu mare atenție și nu îi critica nici măcar atunci când nu erau foarte buni ori când se înșelau.

GS: De ce credeți că nu a dorit să joace rolul unui guru pentru revoltații și dezamăgiții de ceea ce Eliade însuși numea, cu ironie „instituție”?

WD: Mircea Eliade era un om de știință, nu un lider politic. Dorea să fie lăsat în pace, să citească și să scrie, nu să le spună oamenilor cum ar trebui să trăiască.

GS: Care sunt principalele aspecte ale colaborării dumneavoastră cu Mircea Eliade?

WD: El a fost lectorul disertației mele de la Harvard, susținută în 1968, și a publicat mai apoi o versiune prescurtată a acelei disertații, sub forma a două articole, în revista sa, History of Religions. Acea a fost, de altfel, prima mea apariție în presă, debutul meu ca autoare specializată în istoria religiilor. După aceea, atunci când am venit la Universitatea din Chicago, în 1978, deci după zece ani, am predat împreună câțiva ani la rând. Mircea Eliade a continuat să fie colegul și prietenul meu, îmi dădea cărți și ne citeam unul altuia ce scriam. Și asta până foarte aproape de moartea sa, în 1986.

GS: Sunteți profesor de limba și cultura sanscrită, Cum evaluați experiența lui Mircea Eliade legată de plecarea și de șederea sa în India? Avea pe atunci aproape douăzeci de ani...

WD: Fără îndoială, acea experiență de când era foarte tânăr i-a modelat, pentru totdeauna, întreaga înțelegere a religiei, în general, și îndeosebi a religiilor indiene. Cartea lui Yoga, nemurire și libertate este, după părerea mea, nu doar o carte foarte bună, ci și cea mai bună carte de erudiție a lui.

GS: Profesorul Mac Linscott Ricketts mi-a spus că ați cunoscut foarte bine familia Eliade. Cum era Mircea Eliade în viața lui particulară?

WD: El și soția lui, Christinel, erau foarte fericiți împreună, și aveau foarte mulți prieteni. Se distrau foarte bine și era întotdeauna o mare bucurie să petreci o seară

în compania lor. Câteodată, se întâmpla să ieșim împreună la vreun restaurant sau chiar la filme.

GS: Care dintre persoanele care îl vizitau mai des erau cele mai apropiate familiei Eliade?

WD: Dacă mă gândesc mai bine, cred că Joseph și Evelyn Kitagawa erau cei mai apropiați prieteni ai lor.

GS: Ne puteți spune cât timp își rezervase Eliade pentru scris și cât timp pentru activitățile din cadrul universității?

WD: Când l-am cunoscut eu, era deja la o vârstă destul de înaintată, și nu mai preda așa mult ca înainte, poate trei cursuri pe an, dar în rest scria, scria mereu foarte mult.

GS: Mulți dintre studenții lui Eliade au devenit profesori de Istoria Religiiilor la alte universități de prestigiu, dezvoltând în mod extraordinar acest domeniu de cercetare în Statele Unite. Ați putea aminti măcar câțiva dintre ei?

WD: Bineînțeles! Mă gândesc de pildă, la, David Carrasco, Bruce Lincoln, Alf Hillebeitel, David Knipe, Charles Long, Norman Girardot, Mac Linscott Ricketts, William LaFleur, dar sunt doar câteva nume care îmi vin acum în minte, în realitate, sunt mult mai mulți!

GS: Ce ne puteți spune despre prezența lui Ioan Petru Culianu la Universitatea din Chicago? Ce cursuri și seminarii a susținut?

WD: Culianu a predat magia și religiile din perioada renescentistă, dar asta pe lângă foarte multe alte discipline, Culianu a avut o paletă extraordinară de diversă.

GS: Este astăzi Eliade suficient interpretat și tradus în lume?

WD: Mult, de fapt, pot spune că foarte mult! Și sunt toate motivele ca lucrurile să stea așa.

GS: Credeți că în arhiva lui Eliade, în care profesorul Ricketts a descoperit Jurnalul Portughez, între timp editat și tradus și în românește, mai sunt și alte manuscrise de interes pentru cei care cercetează opera acestuia?

WD: Da, așa cred. De fapt, știu foarte bine că există.

(În românește de Olimpia Iacob)
Conform Ziarul „Timpul”, oct. 2007

Tecuci - Bulevardul Gării pe care Mircea Eliade îl străbătea cu trăsura pentru a ajunge la bunicii săi.

ESEU

ULTIMELE PREZICERI ALE LUI MIRCEA ELIADE DESPRE OPERA ȘI ACTIVITATEA SA

Vă vom prezenta în paginile revistei TECUCIUL LITERAR-ARTISTIC câteva precizări făcute de Mircea Eliade, despre unele aspecte din activitatea lui de savant și scriitor, într-o discuție cu ziaristul francez Jean-Francois Duval, câteva săptămâni înainte de moartea marelui român, convorbire pe care „Le Monde” o publică în numărul său din 4-5 mai 1986.

„Cum denumirea de istorie a religiilor este înșelătoare și nu ține seama de natura esențială a celor întreprinse, Mircea Eliade precizează că este dificil să găsești un cuvânt pentru această disciplină. Eu prefer mai mult cuvântul „sacru” pentru cel de religie. Conținutul său este mai general. Nu se poate concepe posibilitatea devenirii omului fără să vezi experiența fundamentală a deosebirii dintre profan și sacru. Eu nu cred în posibilitatea unui om în întregime-religios.

Pentru noi, oamenii moderni, este foarte important să înțelegem semnificația trecutului umanității. Iar acest trecut este concentrat, mai ales, în concepțiile religioase. Istoria religiilor a dovedit că acele manifestări stranii, aparent ilogice nu proveneau dintr-o gândire prelogică naivă, cum credeau Levy-Bruhl. Omul din paleolitic sau cel din neolitic nu era un animal sau un sălbatic. Cu manifestările sale, el avea un sens, de la început.

Astfel, noi am putea să avem spiritul unui dialog, dincolo de secole, între reprezentanții societății lor arhaice și cei ai creștinismului, sau chiar și postcreștinismului. Există o anumită continuitate care arată dependența reciprocă a diverselor istorii ale umanității. Este important să arătăm că omul, încă de la începutul istoriei, s-a comportat ca o ființă coerentă, logică, totală, completă”.

Subliniindu-se faptul că E.M.Cioran a relevat, la Mircea Eliade, contradicția între omul meditativ, ascetic și cel care, debordând de vitalitate, se interesează, cu frenezie, de toate aspectele existenței, acesta răspunde:

„Eu cred că este vorba întotdeauna de paradoxala concidențaoppositorum, întâlnirea contrariilor, fără de care nimic nu există într-o manieră

totală. Orice ființă umană, spunea Jacques Maritain, cunoaște o zonă nocturnă. Faptul că Cioran crede că eu pun toate credințele pe același plan, fără să pot adopta vreuna, aparent, are dreptate. Dar eu cred că Cioran n-a înțeles că a îmbrățișa și a face efortul de-a înțelege alte religii n-are nimic de-a face cu propria mea existență. El nu crede că eu aș fi un om religios (bun creștin, ceea ce, de altfel, nici nu pretind că sunt), pentru că, evident, eu mă interesez de toate experiențele religioase. Pentru el, acesta este comportamentul savantului. Dar nu-i adevărat. Savantul invocă documentele și judecă din punct de vedere sociologic, psihologic, antropologic. Ceea ce eu nu fac. Eu fac efortul de a înțelege, dar nu ca un orientalist sau indianist”.

Pentru Mircea Eliade, sacrul este realitatea veritabilă.

„Eu prefer mai mult cuvântul ; sacru; pentru cel de religie. Documentele cele mai primitive, obiectele din paleolitic și, mai ales, cele din neolitic, arată că, încă de la origini, simbolismul religios se află acolo: praful roșu, care este sângele, viața, copiii, orientarea spre răsărit a morților...Nu se poate cunoaște o societate primitivă fără această deosebire dintre profan și manifestările sacralului. Iar această deosebire între sacru și profan nu este întotdeauna recunoscută.

La începutul imperiului roman, creștinii au fost acuzați de ateism de anumiți filozofi păgâni. Pentru că ei n-aveau o comportare care să-i facă credibili ..?.. lipsa sacrificiilor în fața statuilor de zei, lipsa repetării de mituri etc. Este posibil, deci, ca într-o zi, chiar noi să vedem că apar lucruri absurde, curioase, care ar fi, poate, o nouă manifestare a experienței sacralului. Eu nu cred că am putea s-o recunoaștem imediat. Îmi amintesc de acea manifestare a tineretului american, acea mișcare hipy”. Ei păraseau totul, nu doreau să posede nimic. Doar o chitară, flori și cântece. Nuditate, sexualitate. Erau acuzați de desfrânare. Deloc. Băieții și fetele care se cuplau, dansau și cântau, reveneau într-o manieră inconștientă, poate, dar cu un fel de beatitudine, la o

experiență religioasă de structură cosmică, am zice, de păgânism premonoteist”.

Asistăm, azi, la pierderea dimensiunii simbolice. La desacralizare.

Desacralizarea lumii occidentale fondate pe creștinism. Formulele dogmatice ale diverselor biserici sau orientări teologice creștine își pierd sensul pentru omul contemporan. Pe de altă parte, există atracția științelor, precum și spiritual uniu mesianism desacralizat care este marxismul”.

„Astăzi, sacrul s-a refugiat în zone profane și marginale. Este o cădere în inconștient. Putem spune că semnificațiile religioase ale existenței, ale morții, ale spiritului unei vieți ulterioare au căzut la nivelul inconștientului. Cinematograful, lectura, și mai ales visurile continuă să prezinte manifestări simbolice sau uneori, de invocare, dar ele nu sunt recunoscute. Nu știu dacă ați citit cartea lui Simon Vierne despre structura inițiativă a romanelor lui Jules Verne”.

„Dacă ați citit cartea lui Simon Vierne despre structura inițiativă a romanelor lui Jules Verne, vom înțelege mai ușor exemplul pe care vreau să vi-l dau despre inițiere. Jules Verne n-a fost conștient, nu știa că povestește istorii de inițiere. Vă amintiți Călătoria spre centrul pământului? În ea se găsesc toate probele inițiatice clasice: noaptea, apa, monștrii... Iar structura inițiativă a unui ritual este, întotdeauna, o creație religioasă.

Și mai paradoxal pare faptul că Jules Verne este într-adevăr centrul tehnologiei triumfătoare a conștiinței lucide. Dar el era un pozitivist. Era un om care credea în progresul științei. Obsedat

de progresul posibil, nu s-a gândit niciodată că a creat o operă bazată, inconștient, pe o întemeiere religioasă, inițierea”.

Iar acest exemplu este o probă că nu putem să ne debarasăm de mituri. Ascundeți-le și ele revin imediat. Deghizate. Travestirea, cred că este expresia cea mai generală care se poate folosi în travestirea de valori, de structuri, de instituții care n-au dispărut, ci s-au camuflat în alte lucruri. Într-un roman de dragoste, sau într-un polițier se văd foarte bine diferitele experiențe, mitul înfruntării între bine și rău. Dar, travestit, desacralizat.

Că demersul lui Mircea Eliade nu este acela al unui savant, există o probă suplimentară în opera lui de romancier.

„În fond este vorba de aceeași căutare pe căi diferite. Aici intră în acțiune zona nocturnă a spiritului. Fiecare narațiune, fiecare povestire ascunde un lucru, este, mereu, travestiul care mă pasionează. Or, în literatură, mai ales în literatura fantastică, există structuri mitice care aparțin memoriei colective, este vorba de același travestiul, de același camuflaj al semnificativului, al sacralului care se găsește în unele povestiri fantastice pe care le-am scris. Dar eu nu amestec cele două demersuri. Ele sunt complementare. Într-o zi, de exemplu, pentru a-mi putea plăti chiria pe un trimestru solicitată de proprietarul apartamentului pe care-l ocupam, am scris repede un mic roman: Șarpele. Dispuneam de o bibliotecă întreagă despre simbolismul șarpelui. Dar n-am consultat nici o carte. Nu m-am gândit la subiect ca istoric al religiilor”.

**Tecuci -
Grădina
Publică unde
Mircea Eliade
obișnuia să
se plimbe cu
bunicul său.**

REMEMBER

MORMÂNTUL FURAT DE CE A FOST ARS TRUPUL LUI MIRCEA ELIADE?

► Pr. Gheorghe CALCIU (1925-2006)

Când am aterizat pe pământul american, nu cunoșteam nici un nume de român care să locuiască acolo, în afară de Arhiepiscopul Valerian, fie-i pomenirea de trei ori sfânta, despre care aflasem că se exilase în Portugalia. Nu știam cine era noul episcop. Dar Biserica din America s-a făcut simțită, prin prezența la aeroportul din New York a unei delegații de preoți din partea Episcopiei, care mi-a dăruit o cruce veche și frumoasă de argint, din secolul al XVII-lea, scrisă cu litere chirilice. Crucea îmi fusese trimisă de Maica Alexandra - Principesa Ileana a României, fondatoare și stareță a Sfintei Mănăstiri "Schimbarea la Față". Mă aștepta un număr mare de români cu steaguri. Această primire mi-a mai alinat patimirile. Mulți din cei care m-au întâmpinat erau foști deținuți politici care mă cunoșteau. Mi-aduc aminte de Grigore Caraza, un om cu suflet năvalnic, care a rupt semnul ce marca până unde puteau ajunge cei care așteptau pe călători și s-a repezit de m-a luat în brațe. Atunci mi-am dat seama cât de mulți români ajunseseră în America și ce bine erau organizați - căci aflaseră că sosesc și veniseră să mă primească.

Am aflat apoi de mulți alții, care locuiau în diverse părți ale Americii. M-am bucurat să aflu că și Mircea Eliade își are reședința în Statele Unite, nu în Franța, cum crezusem. De atunci am dorit să-l întâlnesc, mai ales că știam că el fondase Comitetul pentru Salvarea Părintelui Calciu și voiam să-i mulțumesc. De fapt, această mulțumire era pretextul pentru a fi primit de el. Practic, nu știam cum să ajung la el, nu aveam curaj să mă mișc în imensitatea Americii. Eram speriat de toate, nu aveam mașină, nu știam să conduc și mă simțeam în toate foarte stingher.

Vizita la Eliade

În februarie 1986, am fost invitat la Mircea Eliade. Locuiam în Cleveland. În același oraș era un legionar bătrân, Victor Corbutiu. Acesta m-a

anunțat că frații doctori Ronnett vor veni cu mașina de la Chicago să mă ia pentru a-l vizita pe Eliade. Cred că măcar unul din cei doi doctori îl consulta din când în când pe Eliade. A mers și Corbutiu cu noi. Eram foarte emoționat. Am fost primiți imediat.

Mircea Eliade era aproape dărâmat. Nu cu mult înainte, biroul sau arsese și dezastrul acesta, cum îl numea el, îl afectase foarte mult. După câte înțelegeam, manuscrisele fuseseră salvate, dar erau diferite note, frânturi din gândirea lui, probabil, unele scrisori care arseseră parțial sau total. În orice caz, nu era chiar un dezastru. Prima parte a discuției s-a învățit în jurul incendiului care se pornise de la cenușa pipei sale scuturate în coșul cu hărți. Eliade ne-a arătat unele manuscrise cu marginile arse, cuprins de jale, așa cum o mama ar arată scutecele copilului ei mort. Purata niște mănuși de piele care îi lăsau doar vârfurile degetelor descoperite și când scria împingea creionul făcând litere ascuțite, pentru că anchiloză degetelor nu-i permitea să rotunjească literele. Era extraordinar de dependent de soția sa și aproape la orice decizie, oricât de mică pe care trebuia s-o ia, o consulta, în același timp, doamna Eliade îl supraveghea cu dragoste posesivă și cu un devotament care nu se consumase în anii petrecuți împreună.

Discuția a revenit mine. Eliade s-a mai încălzit puțin, considera că acționase bine înființând acel comitet pentru mine, dar mă întreba dacă nu cumva, din cauza aceasta, Securitatea și Ceaușescu fuseseră mai sălbatici față de mine. L-am asigurat că, dimpotrivă, ori de câte ori o personalitate românească din Occident sau un oficial al unui stat din vest se interesa de mine sau numai îmi pomenea numele, eventual vizită România, situația mea se îmbunătățea. În perioadele în care nimeni nu mai pomenea de mine, deveneau foarte cruzi. Acest lucru l-a bucurat, fiindcă unii dintre românii care-l vizitaseră îi spusese contrariul. Cu delicatețea lui, Eliade nu a pomenit nici un nume.

Încet-încet, conversația a devenit familiară, i-am povestit lui Eliade că se pornise o campanie de denigrare a lui Eminescu, începută de Moses Rosen și la care, direct sau indirect, se raliaseră unii intelectuali care, convinși sau oportuniști, negau valoarea poetului național. Eliade a rostit numele unor tineri intelectuali români care-l vizitaseră, printre aceștia Adrian Păunescu. Mulți dintre românii din exil, apropiați lui Eliade, îl mustrasera, deoarece îl primise de mai multe ori pe Păunescu. I-am spus câteva lucruri despre Păunescu, fără a accentua prea mult ceea ce auzisem, fiindcă nu voiam să mă așez în rândul celor care îi reproșaseră lui Eliade întâlnirea cu Păunescu.

Eliade avea o credință de țăran

L-am rugat pe Mircea Eliade să scrie un articol despre Eminescu, nu unul apologetic, nici de apărare, ci unul cum îl simțea el pe marele poet și să-l publice în Cuvântul Românesc. Mi-a spus că a mai scris despre Eminescu - nu știam atunci exact ce - , dar eu am stăruit și mi-a promis că o va face. Credeam în forță cuvântului lui și nici nu am avut vreo îndoială că va scrie articolul. Nici o clipă nu m-am gândit că moartea lui era atât de aproape. Simțeam în el o forță spirituală și chiar fizică, dar poate mă amăgeam.

Corbutiu și cu frații Ronnet au început să-și depeze amintirile din studenție și, cum era și firesc, au ajuns la Mișcarea Legionară, la unele amintiri comune. Eliade s-a angajat și el în discuție. Am observat că amintirile lui se învârtteau mai mult în jurul lui Nae Ionescu. Mai târziu, citind Memoriile lui, am constatat că niciodată nu s-a dezis de Nae Ionescu și am înțeles de ce a vorbit mai mult

despre el. În orice caz, erau multe amintiri pe care le avea cu cei trei în comun și care îmi dezvăluiau o generație de luptă și de ideal aproape legendară. Oameni de o înaltă calitate intelectuală, gata de sacrificiu, morali și devotați. Atunci l-am auzit pentru prima dată pe Corbutiu spunând că păcatul cel mai mare al elitelor legionare a fost încălcarea jurământului sărăciei de bună voie. Am fost șocat de afirmația lui, pentru că toți legionarii pe care i-am întâlnit în închisoare, sau despre care am auzit, trăiseră doar în persecuție, în lagăre, în închisori ori fuseseră uciși. Mă întrebăm: oare când au avut ei timp să se îmbogățească sau, dacă s-au îmbogățit, ori au moștenit vreo avere, când au avut timp să se bucure de ea?

La un moment dat, când atmosfera devenise fofrte destinsă și chiar amicală, l-am întrebat pe Mircea Eliade dacă intelectualismul lui în problemele religiei sau cunoașterea adâncă a religiilor orientale i-au afectat în vreun fel ortodoxia, mărturisindu-i că această era întrebarea care ne chinuia pe noi, nouă generație care trăiam în duhul ortodox, fie că eram preoți, monahi sau laici. Eliade m-a asigurat cu tărie că nimic nu s-a mișcat în sufletul sau din credință lui, că el și-a construit o credință simplă, cât mai simplă, că a unui țăran român și că această temelie a rămas nezdruccinată în el.

A spus lucrul acesta cu simplitate și foarte convingător. L-am crezut fără nici o urmă de îndoială. Ne-am despărțit liniștiți. La plecare, Eliade mi-a promis un set complet al Istoriei Religiiilor, care urma să apară în luna martie. Deoarece urma să plec în Europa, la niște conferințe, m-a invitat ca la întoarcere să-i fac o nouă vizită și să-mi iau și volumele promise.

Mircea Eliade și Maitreyi

► Livia CIUPERCĂ

ESEU

NOSTALGII

A scrie despre Mircea Eliade este precum aș îndrăzni „despletirea universului”, gândind la vasta-i operă și la multiplele-i preocupări ale omului de știință român.

Și totuși, nu îndrăznesc să renunț la propunerea ce mi-a fost adresată, încercând să recompun o frântură din fuiorul timpului aceluia care, la vârsta marilor întrebări adolescente, și-a ales un spațiu intim, un loc al sinelui, un loc al intimității și-al armoniei interioare, Mansarda. Aceasta va deveni parte din ființa frământată de întrebări și avidă de împliniri a tânărului entuziast și avid de cunoaștere. „Mansarda aceea a avut o importanță hotărâtoare în viața mea. Mi-e greu să mă închipui cel care am devenit mai târziu (...) fără aceste două odăițe scunde, vopsite cu var, cu ferestruici mărunte (...), cu o sobă de cărămidă nemaivăzută, căci avea gura într-o odaie și trupul în odaia cealaltă. A fost marele noroc al adolescenței și tinereții mele că am putut locui 12 ani acolo, că, mai ales, am putut locui ultimii cinci, șase ani, singur”.

Câtă însuflețire și-ncântare! „Mansarda era acum numai a mea, plină numai cu lucrurile mele”. De aceea nici nu rezistă să nu consemneze această modestă biruință, și în *Romanul adolescentului miop*, și în *Amintiri*, dar și-n *Memoriile sale*.

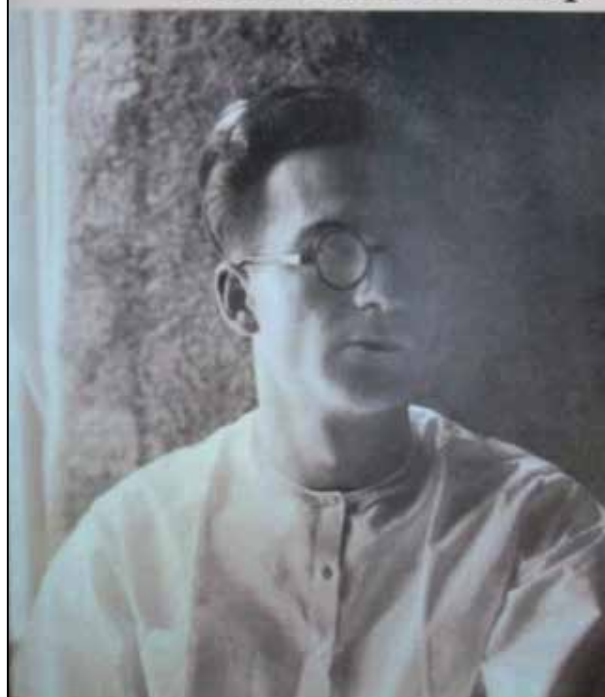
A fost adolescentul Mircea Eliade, cu adevărat, „fericit în singurătatea” nou creată? Negreșit, a fost o stare specială, pe care nici nu s-a dorit dezvăluită. Într-o formă primară, autorul *Romanului adolescentului miop* scria: „Știu că nu mi-e îngăduit să fiu trist și să-mi șterg lacrimile. Dar aceasta nu o va afla nimeni. Voi rupe paginile și le voi arde. Lasă-mă acum să strig pentru mine fericirea asfințită aici, în odăița cu pereții scunzi și cu două ferestruici (...). Lasă-mă să-ți destăinuiesc ție fericirea singurătății mele”. Firească nevoie de comuniune! „Aș vrea să cuprind acum sufletul mansardei”.

Așadar, în acel spațiu intim *însuflețit*, în care timpul era măsurat drastic din voința adolescentului care dorește să cuprindă totul dintr-o dată, emoțiile personale se doresc dezvăluite – „cu tăceri, cu desfătări”. Cu discreție. Fără efuziuni.

„Sufletul” mansardei devine reoglindirea propriului *eu*. „Cum să nu-l cunosc și să nu-l îndrăgesc, când am lăcrimat în atâtea amurguri aproape de el. Mi se descoperă numai mie”. Precizarea, „Mi se descoperă numai mie”, spune totul. E, în fond, o *descoperire* reciprocă.

Dar „curiosul neodihnit” își desface aripile. Se dăruiește acumularilor întru cunoaștere, încercând să găsească „piatra filosofală”. Și o

MIRCEA ELIADE

*Romanul
adolescentului miop*

va găsi?! De ce nu?! „Totul este posibil împotriva rațiunilor”, glăsuiește savantul. Printr-un program riguros, impus sieși, autodepășirea poate deveni realitate. Și-această împlinire o va experimenta la Calcutta, în mănăstirile din Himalaia, în Tibet; în compania gramaticii sanscrite și a filosofiei hinduse sau sub protecția unor mari înțelepți.

Și în tot acest timp, a fost uitată Mansarda bucureșteană? Când va reveni, la București, în strada Melodiei, se va lupta să se trezească dintr-un vis și nu izbutea. E dificilă trezirea la realitatea concretă, dar nu imposibilă. Soba de zid, scundele ferestre, puținele obiecte din interior – „toate păreau aceleași – și parcă totul era schimbat”. „În Mansardă ardea focul și totuși îmi era frig”. Totul părea un vis. Un vis recuperatoriu. Și-a dorit atât de mult să revadă locul marilor lui taine adolescente, iar, acum, *ajuns*, în sfârșit, după ani de peregrinări, „încă nu se simte *ajuns*”. Deși, Corina, mama, tatăl, toți cei dragi îi sunt alături.

Dar timpul zboară pe cărări nevăzute, Mircea Eliade devine o personalitate. Un savant. Călătorii, congrese, experiențe. Londra, Paris, Oxford, Berlin, Roma, Amsterdam, Chicago.

La București, Mansarda-l așteaptă. „Sufletul” ei este trist, pentru că – într-o zi de

toamnă târzie, „după trei luni de suferință”, moare tatăl. „Zile de-a rândul am trăit în altă lume, de mult uitată, mângâiat doar de tristețe”. Ceva se rupe, pentru totdeauna, în sufletul acestui om. Dorul de Țară nu poate fi stăvilit ușor. Copilăria, adolescența, prima tinerețe... – totul se lasă regăsit doar în somn și-n vise.

Dorul, acea „alcătuire nealcătuită”, acel „întreg fără părți”, cum înțelept spunea Constantin Noica, rămas-a să cuprindă între faldurile ei, „sufletul” Mansardei și sufletul omului Mircea Eliade într-o specială *alcătuire nealcătuită* – in aeternum! El, savantul, el – profesorul, el – omul împătimirilor pentru care, prin voință supraomenească a avut puterea să „acelereze” propriul timp, va cunoaște descumpănirea. Da, va rămâne „pelerinul” care își va ostoi dorul călătorind în transcendent și conturând, la nesfârșit, acele sfinte „icoane ale timpului pierdut”, devenind el însuși o ființă astrală, un „om al universului”.

În patria-mamă, la București, pe Strada Melodiei, „sufletul” Mansardei așteaptă!

Tecuci - Reperul inconfundabil al orașului bunicilor dinspre tată ai lui Mircea Eliade

Dragii mei, trece anul și n-am reușit să amplasăm pe Strada (Sfântul Ștefan cel) Mare din Tecuci o plăcuță, în amintirea îndrăgostitului precoce, Mircea Eliade. Este adevărat, câteva dificultăți ne zădărnicesc. Nu știm „locul precis” în care s-a petrecut momentul augural al „primei iubiri”. Dar prin faptul că nici Eliade nu-l menționează, vom considera întreaga stradă ca spațiu sentimental și fericită circumstanță a îndrăgostirii sale. Apoi, o vreme, am tot căutat un perete care să se bucure de o asemenea celebritate. Și, când l-am găsit, am dat peste eterna problemă a birocrăției noastre: „autorizația pentru amplasare”. O fi necesară? N-o fi? „Așa și așa. Parcă da, parcă nu prea”. Să sperăm că în 2020 vom izbândi. Ocazie bună ar fi fost și 2019, la 90 de ani de la remarcabila lui teza de licență în filosofia Renașterii.

Daniel MAZILU

Tecuci - Strada pe care Mircea Eliade a a întâlnit fetița cu ochi negri ce avea să-i trezească primii fiori ai dragostei.

ESEU

MITUL ELIADE (1907-1986)

► **Petru URSACHE**

„Pentru istoricul literar este mai plină de semnificație data morții scriitorului decât a nașterii”, a spus G.Călinescu. Moartea încheie conturile omului cu lumea, pregătindu-l pentru posteritate. Biografia se transformă în „operă” și devine mit iar creația se clasicizează. Aceste aserțiuni se confirmă și în cazul lui Mircea Eliade. Autorul nu s-a gândit să-și alcătuiască din timpul vieții un chip „fără pată” (cum s-a întâmplat adesea cu multe celebrități artistice și culturale), cu care să se înfățișeze contemporanilor ori posterității. Spirit modern, Mircea Eliade a preferat biografia mișcată, conflictuală, vie. Temperamentul său pulsativ, regizat de o geografie spirituală abisală, foarte cromatică, nu se acorda cu existența apolinică, ritmică și previzibilă. Marea tragedie a omului Eliade n-a fost cauzată niciodată de nesiguranța zilei de mâine și nici de teroarea eșecului în cercetare. Ca ființă muritoare, n-a privit îngrijorat viitorul, fiind deplin conștient că impactul cu timpul matematic se produsese oricum, independent de voința noastră. Nu purta nici grija acută a nerealizării. Avea destulă încredere în sine, în puterea personală de forțare a datului comun, pentru a ști că, o dată aleasă o cale, în munca de cercetare ori în creația artistică, trebuie să existe o ieșire, oricât de labirintic ar părea traseul ce urmează a fi străbătut.

Drama existențială a lui Mircea Eliade era provocată de teroarea clipei: ce trebuie făcut acum? Jurnalele sale sunt consacrate radiografierii momentului prezent. Ele cuprind pagini în care autorul se vedește dominat de obsesia luării unor hotărâri decisive și augurale pentru sine și pentru cultura română. Asemenea marilor săi înaintași, D. Cantemir, I. Heliade Rădulescu, Mihai Eminescu, B.P. Hașdeu, Constantin Brâncuși, istoricul religiilor era omul proiectelor grandioase, geniale, unice. Lucrarea de licență avea ca temă Renașterea italiană. Nu-l intimidă faptul că P.P.Negulescu, unul dintre iluștrii săi profesori, abia publicase monumentală sa monografie, exact cu același subiect. Tânărul Eliade dorea cu ardoare să impună în conștiința românilor, și nu numai a acestora, o nouă viziune asupra Renașterii. Era ferm convins că putea s-o facă, iar studiile și însemnările de jurnal confirmă faptul că cercetarea ar fi fost încununată de succes dacă nu era abandonată pentru alte proiecte,

la fel de temerare. Tot în anii studiilor universitare, și-a distribuit forțele intelectuale pe fronturi extrem de spațiate, care cereau o energie cu adevărat titanică, și anume pentru revoluționarea romanului, pentru experimentarea unor genuri literare (eseul, jurnalul) mai puțin cultivate la noi, pentru „schimbarea la față” a spiritualității generației postbelice, și atunci s-a decis să introducă o nouă direcție în studiul credințelor și ideilor religioase. În paginile ziarului „Cuvântul”, Mircea Eliade a început să publice un număr impresionant de studii pe tema miturilor fundamentale ale omenirii., de la legendele diluviene la mitologia morții, de la eroii civilizatori, asiatici, egipteni ori germanici la simbolurile solarochotoniene ori la limbajele secrete. Gândul său, mărturisit cu trufașă îndrăzneală, era să-l depășească pe Frazer, autoritatea numărul unu în materie, pe plan mondial, și a izbândit, dacă ținem seama de opiniile unor personalități de marcă. Oricum, un singur lucru ni se pare sigur: cine îl citește astăzi pe Eliade nu se mai poate întoarce la celebrul autor englez, ale cărui opere au devenit între timp doar surse de informații documentare. Fiind la curent cu această spectaculoasă „competiție”, Giovanni Papini, care a cunoscut și el, în manieră proprie, experiența dramatică a „generației în pulbere”, avea să-i scrie mai târziu tânărului său prieten din România: „Sunteți un Frazer al vremurilor noi, d-le Eliade..”

Date fiind ambițiile prea mari, era de așteptat ca unele proiecte să rămână visuri. Faptul acesta n-a căpătat sensuri dramatice. Căci Eliade a reușit să valorizeze eșecul într-o manieră profund originală. Întemeiat pe principiul coincidențelor contrariilor (coincidentia oppositorum), el a văzut în înfrângere un corelat al succesului și al salvării, iar iar în suferință o justificare morală. Din perspectiva experiențelor spiritului, de importanță majoră pentru viața umană, eșecul are o valoare secundară. Experiența ratată nu trebuie să ne facă să încetăm a gândi și a exista. Dacă Horia a fost sacrificat pe roată, dacă Bogdan Petriceicu Hașdeu n-a reușit să ducă până la capăt Etymologicum Magnum Romaniae, faptul nu trebuie să ne deprime, susține autorul. Încercarea contează; numai prin ea spiritul se pune în mișcare. Horia și Hașdeu (iar exemplele din istoria noastră pot fi înmulțite) ne-au dovedit că încercarea este posibilă.

Dacă trebuie forțată o limită, eșecul nu poate fi decât un simplu accident, cum s-a dovedit prea adesea. Vor veni alții, cu siguranță, care să reia încercarea, până când spiritul, smuls din propria inerție, se va înălța maiestuos, în deplinătatea strălucirii sale. O dată deschisă calea încercărilor, timpul victorios se face previzibil.

Încercarea ratată capătă în interpretarea lui Mircea Eliade un sens pozitiv și creator: s-a dovedit ulterior posibilitatea unui etymologicum în accepție simbolică, privind destinul oricărui creator. Așa cum apele amniotice fundamentează existența prin condiționalul imersiunii, și realitatea eșecului, ca expresie a sacrificiului, intră în logica succesului, a resurecției spirituale. În acest context teoretic, autorul valorifică experiența istorică a românilor, întemeiată pe „legendă” și pe miracol, adică pe „sacrificiu sângeros” și pe „suferință creatoare”. Independent fiind față de principiile îndăinate, Mircea Eliade și-a construit în realitate un profil spiritual conform cu destinul propriului său destin etnic. Pe acest teren s-a întâlnit cu marea familie de personalități ale culturii române elogiate în eseurile sale: Eminescu, Hașdeu, Iorga, Pârvan, Brâncuși, Blaga.

Ca și Eliade, sunt ființe totale, depline, universale. Fiecare exprimă în esență întreaga spiritualitate românească, istoria dramatică a poporului nostru, care este o succesiune de prăbușiri și înălțări: prăbușirea ca accident, înălțarea ca ideal permanent, în amplul studiu de etnoistorie, „Românii”, publicat în limba spaniolă (și republicat prima dată în limba română în vol. „Meșterul Manole”, Iași, „Junimea”, 1992, loc. cit.), Mircea Eliade selectează anumite momente din trecutul nostru (sau balade, ca Miorița, Meșterul Manole, pentru a arăta că numai în situațiile critice poate fi verificată sănătatea morală a unui popor. La fel a procedat și când a scris despre Eminescu ori despre Hașdeu; în același spirit s-a supravegheat pe sine în jurnal. „Există, desigur, autori foarte puțini, de altfel a căror față, în procesul de creație, nu e întoarsă către prezent. Nu e de fel cazul lui Mircea Eliade care, chiar din isprăvilece i-au fost definite, la vremea lor, ca „exotice”, a rămas omul epocii sale, și-a proiectat speranțele asupra unor idei religioase, sociale și politice, și asupra unor personaje în carne și oase, pe scurt, s-a aflat întotdeauna în centrul evenimentelor, pe care le-a dominat adoptând o atitudine de detașare ca să se pună la adăpost de loviturile cele mai dure ale soartei, de care n-a fost nicidecum scutit” (Ioan Petru Culianu, „Mircea Eliade”. Ediție revăzută și argumentată. Traducere de Flori Chirițescu și Dan Petrașcu. „Nemira”, București, 1995, p.60).

Se poate vorbi, deci, despre un mit Eliade? Ne referim, firește, la aspectul scriitoricesc, literar al acestuia. Răspunsul nu este deloc simplu. Dacă încercăm, să ne folosim de propria-i definiție din „Aspecte ale mitului”, în forma ei prescurtată: „mitul

povestește o istorie sacră”, nu ajungem la rezultate convingătoare; nici modelul biografiei „fără pată, de tip goethean, nu poate fi operant. Viața lui n-a fost scutită de unele umbriri ce țin de un liberalism exagerat înțeles: articolele critice împotriva lui N. Iorga, atitudinea regretabilă față de P.P.Negulescu, compromiterea familiei Dasgupta scriind romanul Maitreyi, pasiuni politice discutabile. Nu se poate vorbi nici pe departe de o biografie model. Există în schimb, o biografie spirituală model, mai precis elemente de comportament mitic.

Faptul că a reușit să înalțe cercetarea mitologică peste nivelul atins de școala antropologică engleză în frunte cu Frazer, constituie un exemplu de depășire a limitei și face din Mircea Eliade o personalitate remarcabilă; faptul că a valorificat suferința și eșecul în sens pozitiv dovedește dependența activității sale de cercetare de concepția generică a creației. Este vorba de teoria sa privind contribuția omului ales la opera începută de divinitate în timpurile primordiale. Zidirea nu a fost perfectă, ne spune autorul în repetate rânduri, de aceea omul ales are datoria s-o completeze, adică s-o actualizeze, s-o pună de acord cu umanitatea. În funcție de fiecare moment al evoluției ei. Artistul și omul de știință devin creatori prin excelență. Ei operează după modele divine, primordiale, făcând prezentă, prin cuvântul lor, realitatea începuturilor. Artistul îl înlocuiește pe demiurg. Eliade s-a conformat exemplarității primordiale. Două exemple: ca om de știință, era de părere că munca de informație se desfășoară în mod ritualic. „Cufundarea” în documente și imersiunea în apele primordiale ar fi identice, și într-un caz și în altul, ființa „moare” pentru a renaște. De aceea orice nouă cercetare se baza, la el, pe epuizarea întregului dosar de documente, operație decisivă pentru asigurarea „stării de vacuum”, și apoi pentru dobândirea unei noi întru chipări; activitatea literară (lectura și creația) și-o supunea ritmurilor cosmice, adică și-o repartiza în funcție de anotimpuri și de zile faste. Acestea i se păreau stimulatoare pentru că îl proiectau, prin disponibilitatea lor magică, în sacralitatea timpului și a spațiului.

Așa trebuie privită problema „mitului literar” în ce-l privește pe Mircea Eliade. Ea vizează exemplaritatea creației din perspectiva teoretizată de istoricul religiilor în întinsa sa exegeză științifică și ilustrată de practica artistică, îndeosebide după al doilea război. Aflăm că la Chicago (după o relatare a lui Sorin Alexandrescu la emisiunea radio „Cum vă place”) avea amenajată o bibliotecă din două camere în locuința din campusul universitar. Pereții erau tapetați cu cărți de sus până jos. Erau numai cărțile lui, scrise în română ori în franceză și traduse în toate limbile pământului, și-a petrecut ultima vreme printre ele, ca într-o definitivă variantă a Camerei Sambo.

ISTORIE LITERARĂ

MIRCEA ELIADE ȘI MIȘCAREA LEGIONARĂ

► Prof. Mihail POHRIB

Mircea Eliade, marele specialist în istoria religiilor, a fost o personalitate care a scris mult și despre care s-a scris foarte mult. Deși fațetele operei și personalității sale sunt în general bine cunoscute, există totuși un aspect din viața sa mai puțin clar: relația sa cu Mișcarea Legionară. Chiar el în memoriile sale ocultează această relație, iar numeroșii exegeți prezintă lucrurile în mod contradictoriu. După studierea mai multor lucrări referitoare la viața și opera lui Mircea Eliade voi căuta să prezint succint relația „șefului generației de la 1927” cu Mișcarea Legionară care se mai denumea „generația de la 1922”. Printre cei care au scris despre Mircea Eliade menționez pe următorii: Mihail Sebastian, Florin Țurcanu, Zigu Ornea, Traian Vedinaș, Mihaela Gligor, Sorin Alexandrescu, Moshe Idel, etc. Am studiat lucrările lor, precum și Memoriile lui Mircea Eliade, încercând să clarific relația lui Mircea Eliade cu Mișcarea Legionară.

În lumina celor studiate rezultă că procesul de apropiere a lui Mircea Eliade de Mișcarea Legionară a fost unul de durată și că acest proces început la mijlocul anilor '30 s-a accelerat după 1935. Este momentul în care Mihail Sebastian menționa în jurnalul său la data de 27 noiembrie 1935 „în public poziția lui (Mircea Eliade - n.n.) de dreapta devine extremă și categorică”. Tot atunci Corpul detectivilor din cadrul Siguranței statului consemna pe o listă a ziaristilor grupați după orientarea politică: „Mircea Eliade este încadrat în Mișcarea Legionară în anul 1935 în grupul scriitorilor și poezilor de sub conducerea profesorului Radu Demetrescu-Gyr ce formau cuibul „Luminița” ”.

Cauzele acestei înregimentări în Mișcarea Legionară au fost legate de:

1. Alianța politică a lui Nae Ionescu, mentorul lui, cu gruparea politică a lui Corneliu Zelea Codreanu în contra lui Carol II, după ce

filozoful a fost eliminat din Cameră, întrucât era un adversar declarat a Elenei Lupescu;

2. Convingerea lui Mircea Eliade că figurile marcante ale Mișcării Legionare (Corneliu Zelea Codreanu, Ion I. Moța, și Vasile Marin) sunt actorii unei revoluții creștine în societatea românească ce-și propunea să înlăture amoralismele și politicianismul sordid ce vălureau în numeroasele comportamente politice cu generația 1927;
3. Prietenia lui Mircea Eliade, dar și a lui Noica, probabil și a altora, cu Mihail Polihroniade, cel care din generația 1927 a fost un veritabil ideolog al Mișcării Legionare după moartea lui Ion I. Moța și Vasile Marin;
4. Solidaritatea lui Mircea Eliade cu generația 1927, dincolo de ideologii politice și culturale;

5. Bătălia lui Mircea Eliade cu stânga marxistă, cu ceea ce el a numit „noul barbar”;
6. Situația materială a intelectualilor în condițiile care 6 000 de intelectuali tineri erau fără slujbe sau trăiau din expediente;
7. Ura față de clasa politică românească și viziunea unei revoluții spirituale;
8. Personalitatea lui Corneliu Zelea Codreanu.

Se pare că în mod formal Mircea Eliade s-a înscris în Mișcarea Legionară în 1937, după mai mulți prieteni printre care Haig Acterian și a fost urmat de soția sa, Nina.

Din punct de vedere publicistic, el s-a implicat încă din anii 1930 în activitatea diferitelor publicații naționaliste printre care și „Buna Vestire”, care era oficios al Mișcării Legionare. Într-un articol intitulat „Mântuire, istorie, politică” publicat la 26 aprilie 1936 în „Vremea” el motiva înregimentarea sa politică astfel: „Rădăcinile acestei fundamentale orientări [...] se găsesc într-o mare sete lăuntrică „de mântuire”, de „sens al existenței” și într-o mare groază față de ratare și sterilitate. Această sete și această groază [...] caracterizează toate clasele de tineri de la război încoace.”.

Primul articol favorabil Mișcării Legionare în calitate de membru formal al grupării a fost scris la 24 ianuarie 1937 și era intitulat „Ion Moța și Vasile Marin” dedicat memoriei celor doi „martiri” legionari căzuți pe frontul din Spania. Publicistica pro legionară și prietenia Căpitanului l-au adus pe listele electorale ale Mișcării Legionare în alegerile din 20 decembrie 1937 în care Mircea Eliade s-a ocupat de propagandă electorală în județul Prahova. În acest context publică la 17 decembrie 1937 în „Buna Vestire” răspunsul la ancheta ziarului cu tema „De ce cred în biruința Mișcării Legionare?” unde afirmă printre altele: „Cine nu se îndoiește de destinul neamului nostru nu se poate îndoii de biruința Mișcării Legionare. Cred în această biruință pentru că, înaintea de toate, cred în biruința duhului creștin. O mișcare izvorâtă și alimentată de spiritualitate, o revoluție spirituală care luptă în primul rând împotriva păcatului și nevredniciei, nu este o mișcare politică. Ea este o revoluție creștină. [...] Astăzi lumea întregă stă sub semnul revoluției. Dar în timp ce alte popoare trăiesc această revoluție în numele luptei de clasă și al primatului economic (comunismul) sau al statului (fascismul) sau al rasei (hitlerismul) Mișcarea Legionară s-a născut sub semnul Arhanghelului Mihail și va birui prin

harul dumnezeesc. De aceea, în timp ce toate revoluțiile contemporane sunt politice, revoluția legionară este spirituală și creștină. [...] Revoluția legionară are drept țintă supremă mântuirea neamului, împăcarea neamului românesc cu Dumnezeu, cum a spus Căpitanul. [...] Ea v-a crea un om nou corespunzător unui nou tip de viață europeană. [...] Cred în libertate, în personalitate și în dragoste. De aceea cred în biruința Mișcării Legionare...”.

Au urmat alegerile din 20 decembrie 1937, triumful Mișcării Legionare și apoi reacția sistemului prin instaurarea dictaturii regale la 10 februarie 1938. Corneliu Zelea Codreanu a fost arestat împreună cu cei mai importanți conducători ai Mișcării, judecați fără teme și în final executați. Mircea Eliade a fost și el arestat la 14 iulie 1938 și internat în lagărul de la Miercurea Ciuc. Aici, după ultimele cercetări a semnat la 29 octombrie 1938 o declarație de desolidarizare de Mișcarea Legionară după care a fost eliberat. În „Memorii 1907-1960” el va spune referitor la Corneliu Zelea Codreanu: „Pentru el Mișcarea Legionară nu constituia un fenomen politic ci era de esență etică religioasă. Repetase de atâtea ori că pentru el important era crearea unui „om nou” [...]. Corneliu Zelea Codreanu credea în propriul lui destin și în protecția Arhanghelului Mihail.”

Mircea Eliade crede că Mișcarea Legionară a eșuat politic datorită unei erori catastrofale de tactică politică (n.n. nonviolența). Cred că el ar fi adoptat o altă strategie politică pentru Mișcarea Legionară în vederea atingerii obiectivului politic: Revoluția creștină.

În 1939, Mircea Eliade a fost numit atașat cultural la Londra și începea activitatea sa externă mai întâi ca diplomat, apoi ca exilat și mare gânditor.

În concluzie, angajamentul politic al lui Mircea Eliade din anii 1937-1938 alături de Mișcarea Legionară urmărea evitarea revoluției marxiste, ale cărei consecințe le intuia și care ulterior s-au confirmat, cu revoluția creștină cu caracter spiritualist și care trebuia să schimbe la față România prin formarea unui „om nou” și putea servi ca model la nivel mondial.

Lucrurile se vor clarifica în anul 2018 când conform voinței testamentare a lui Mircea Eliade se va publica jurnalul lui inedit care va lămuri multe necunoscute ale acelei perioade privind evoluția autorului și a României.

ESEU

REPUBLICA LA ROMÂNI

► Sorin LANGU

Lovitura de stat din 30 decembrie 1947 a introdus republica ca formă de organizare a statului în spațiul românesc, dar și în dezbaterile publice. Ideea de republică nu e nouă la români, dar nu a constituit o constantă în spațiul ideilor politice românești, dar ea va fi, cu brutalitate, inclusă în viața de zi cu zi.

Românii au avut o puternică tradiție monarhică începând cu cnezii și voievozii și terminând cu domnii Mușatini sau Basarabi, lupta pentru putere dintre domni și marea boierime nereușind să erodeze mitul salvatorului înzestrat "din mila lui Dumnezeu" cu atribuțiile divine ale conducerii.

Venirea domnilor fanarioți aduce în primă fază o disperare cuplată cu neputință: boierii încep să facă zeci și sute de cereri adresate Marilor Puteri, în care să ceară revenirea la vechea stare de fapt. Atenți însă cu echilibrul dintre domn și marea boierime, echilibru nu o dată distrus de domnii care nu ezitau în a scurta capete de boieri mai mari sau mai mici sau de boieri dispuși să trădeze un domn în favoarea altuia, marea boierime începe să depășească zona de confort și sub contextului internațional extrem de dinamic (iluminismul, Revoluția Americană, Revoluția Franceză) și să gândească formule de guvernare ce transcend binomul tradițional.

Una din primele formule îi aparține mitropolitului Moldovei Gavriil Callimachi în anul 1769. Fiul al lui Teodor Călmașul, care-și ia numele de Callimachi, devine mitropolit al Salonicului în 1745, iar apoi mitropolit al Moldovei, din 1760, la rugămintea fratelui său, Ioan Teodor Callimachi, domnitorul Moldovei din acea vreme. Deși făcea parte dintr-o familie domnitoare, deranjat de dese imixțiuni otomane, Callimachi propune o soluție ce scadea presiunea Porții: Moldova să devină o republică aristocratică condusă de 12 mari boieri.

E o soluție radicală dar explicabilă, soluție pe care o adoptă parțial și Ion Budai – Deleanu. Reprezentantul Școlii Ardelene face o analiză în cântul X al Țiganiadei a monarhiei, oligarhiei și republicii pentru ca în cântul XI soluția să fie nici monarhia, nici republica ci monarhia constituțională:

Că țiganii din toate știute

Forme de chivernisiri streine,

N-au așezat vrana, ci din tute
Luând cel mai bun și de folos,
Toate cele-înțoarsă pe dos.
Adecă puseră să nu fie
Stăpânia lor nici monarhică,
Nici orice felu de-aristocrație,
Dar' nici cu totul democratică,
Ci demo-aristo-monarhicească
Să fie ș-așa să să numească.

(Ion Budai-Deleanu – Țiganiada)

Cam în aceeași perioadă boierimea munteană din jurul Lui Dumitrache (Dimitrie) Sturdza elabora la 1802, "Plan sau formă de oblaudire republicească aristo-democraticească". Proiectul propunea o "republică aristodemocratică" care limita puterea monarhică printr-un divan tricameral și cu consultarea poporului.

Revoluția de la 1848 ca și evenimentele care vor urma - Războiul Crimeii, Unirea Principatelor, proiectul și apoi legea rurală au deturnat atenția. Lovitura de stat din februarie 1866 rezolvă pentru moment situația pentru că etnicitatea și rigiditatea noului domn determină reacții antimonarhice. Instabilitatea politică, ezitățile și gafele noului domn, propaganda rusă și austriacă duc la o primă criză majoră: Republica de la Ploiești.

Foto 1: caricatură din Ghimpele

Revoluția din Ploesti a fost, dacă o examinăm acum, o simplă copilărie ca execuție; dar răsturnarea dinastiei și proclamarea republicei arătau că în țară este un curent împotriva Domnitorului. În fruntea revoluției găsim pe Alexandru Candiano-Popescu, fost căpitan de artilerie, unul dintre ofițerii cari au participat la detronarea lui Cuza. Demisionând din armata s'a dus în Franța unde a luat doctoratul în drept. Apoi s'a stabilit la Ploesti avocat. Din actele dosarului găsim ca Candiano Popescu a proclamat Republica numind ca regent pe generalul Nicolae Golescu iar ministru de război pe Ion Brătianu. Pe el s'a numit prefect de Prahova. (C.Bacalbașa-Bucureștii de altădată, vol I)

Agitația crește iar domnitorul vrea să-și dea demisia argumentând, printre altele, că:

Consider aceasta, după experiența mea proprie, ca o nenorocire cu atât mai mare cu cât Români nu se pot măguli că posedă virtuțile domestice indispensabile unei Constituțiuni quasi-republicane. (C.Bacalbașa-Bucureștii de altădată, vol. I)

Criza se potolește, dar nu și atacurile. Unele din cele mai virulente îi aparțin lui Alexandru Beldiman, directorul ziarului Adevărul:

Republicanul Beldiman ataca, deci, cu înverșunare pe rege. În fruntea ziarului pusese drept Motto cuvintele: „Să te ferești române, de cui străin în casă”, iar la 10 Mai „Adevărul” apărea cu un titlu mare „10 Mai zi de deliu”, și încadrat în negru.

Altele, deosebit de creative, erau anonime, deși liberalii erau bănuți a fi în spatele lor:

Sub regimul lui Lascăr Catargiu dela 1871 se găsea câte o dată dimineața petece de hârtie pe zidurile Palatului cu inscripția „Casă de închiriat”. Odată aducându-i-se faptul la cunoștințe Domnitorul a răspuns zâmbind „Da, se poate, dar tot la un Neamț!”. (C.Bacalbașa-Bucureștii de altădată, vol II)

În „Lupta” junimistul Gh.Panu publică în 1887 celebrul pamflet „Omul periculos”, care este însă mai mult un atac la persoană și nu o invitație la republică:

Regele este „ființă care de ani este la noi instrumentul străin, este acel personaj egoist și neubitor de țară care se numește rege și care în realitate nu este decât când o cătană nemțească, când un ulan prusian. Astăzi mai mult decât oricând, este constatat că izvorul tuturor relelor, omul care comite abuzuri și permite guvernului să facă totul este regele. El este samsarul tuturor trădărilor intereselor naționale, el este sufletul blestemat al regimului ce ne guvernează.” (C.Bacalbașa-Bucureștii de altădată, vol II)

Este inaugurat o linie care va face carieră în publicistica noastră: pamfletul antidinastic, cu pagini dure ale lui Tudor Arghezi, N.D.Cocea, I.L.Caragiale, Al.Vlahuță (celebrul *Auri sacra fames*) etc. și care uneori ating și problema schimbării formei de stat. Răscoala din 1907 prilejuiește aspre pagini dedicate

clasei politice românești, iar domnitorul nu este scutit deloc:

„Regele Carol, lăudătorul soldătimii barbare în represiunea din 1907, se revelează complicele asasinilor țărănimii. Când guvernul ia hotărârea urmăririi capilor ucigași, regele Carol le deschide porțile palatului. Azi dosarele pline de sânge țărănesc închegat, dovezile crimelor brătieniste, în loc să stea în lăzile Ministerului de Interne, zac pecetluite în birourile Majestății-Sale. Azi palatul e gazdă de hoți, regele complice de asasini. Azi cetățenii, de vor oprirea țării din cursa-i spre prăpastie, vor trebuie să strige: Jos regele oligarhic! Jos complicele asasinilor din 1907! Jos găzduitorul hoților de dosare! Trăiască Republica!” (N.D.Cocea)

Foto 2: N.D.Cocea

N . D . C o c e a continua atacurile și după război, cel mai dur fiind cel din 1923, după proclamarea Constituției, când nu se sfiește să-l atace extreme de dur pe Ferdinand, ca și pe Brătianu. Regele, de obicei calm, insistă pentru darea în judecată a pamfletarului. Rezultatul:

„În anul 1923 ca redactor al revistei Facla din București a fost dat în judecată și condamnat la un an și jumătate închisoare corecțională și 10.000 de lei amendă pentru crima de Lese Majestate. Pedepsa a executat-o.” (Raport al poliției citat de Stelian Tănase)

Lovitura de stat din 30 decembrie 1947 a readus în discuție problema formei de stat, de data aceasta într-o formă violentă. În primă fază monarhia este martelată, diabolizată cu totul, ea dispare, discuția republică-monarhia reducându-se la la proslăvirea republicii. În timp, puterea de la București încearcă să justifice momentul 30 decembrie 1947 prin mai multe volume. Astfel **Gheorghe Ghimeș** adună în paginile a două volume ideile de bază ale acestei direcții istoriografice. În *Ideea de republică la români* (1972) și *Gândirea social-politică antimonarhică și republicană din România* (1979), Ghimeș încearcă să arate cât de vechi sunt aceste idei politice – antimonarhismul și republicanismul – în spațiul românesc.

Deasemenea, mai putem menționa *Auri Sacra Fames. Antologie de literatură română antimonarhică* (1972), de Alec Hanță, sau *Pentru republică în România* (1972), a lui Aron Petric. Tot aici s-ar încadra și un volum de caricaturi antimonarhice publicat în 1972, sub semnătura lui Eugen Barbu: *Din grafica satirică antimonarhică*. Mai mult, numărul din noiembrie 1972 al revistei „Magazin istoric” este

în întregime rezervat textelor antimonarhiste și pro-republicane cu ocazia sărbătoririi a 25 de ani de la proclamarea Republicii.

Revoluția din 1989 părea a relua dezbaterile asupra formei de stat. Noul regim însă nu dorește o dezbateră reală astfel că va avea o atitudine ostilă față de regale Mihai. În **1990, autoritățile l-au oprit pe Regele Mihai - însoțit și de Regina Ana și principesa Margareta - în drum spre Curtea de Argeș și i-au obligat să se întoarcă la aeroport și să plece din România. Regimul Iliescu îi permite să viziteze țara pentru sărbătorile de Paște în anul 1992. În București, sute de mii de oameni au ieșit în stradă pentru a-l vedea pe Rege, care s-a adresat românilor de la balconul unei camere de hotel și nu de la Palatul Regal, pentru că nu a primit aprobare în acest sens de la autorități. Radu Câmpeanu, președinte al PNL la acea vreme, i-a propus regelui Mihai să candideze la alegerile prezidențiale din partea liberalilor, însă Regele a refuzat categoric. Acest lucru determină autoritățile ca în 1994 să îl întoarcă din nou din drum, de pe aeroportul Otopeni, pe motiv că nu avea viza. Regele Mihai I nu a avut voie nici în 1995 să intre în țară pentru a participa la înmormântarea lui Corneliu Coposu, însă a trimis un mesaj. În 1997, guvernul CDR îi oferă Regelui Mihai cetățenia română. Relațiile se stabilizează, pe măsură ce autoritățile române se conving că Regele nu intenționează să participe la viața politică a țării.**

Dezbaterile republică – monarhie pare a fi redusă, acum, doar la sondajele de opinie. Un sondaj INSCOP din 2013 relevă că un procent de 41% dintre români ar vota împotriva monarhiei și pentru menținerea republicii, în cazul unui referendum privind trecerea României la monarhie, iar peste

50% consideră că republica are avantajul că președintele este votat periodic și nu există "risc să capete prea multă putere". Întrebați ce părere au despre Regele Mihai, 14% dintre cei chestionați au spus că au o părere foarte bună, 31% una bună, 40% nici bună nici proastă, 5% proastă, iar 1,5% foarte proastă, iar 8,6% nu au știut sau nu au răspuns. Un procent de 41% dintre respondenți cred că regele Mihai, la abdicare, nu a plecat "cu bogății" din țară, însă 25% dintre ei cred contrariul, în timp ce 34% nu au o opinie formată asupra subiectului.

Întrebați de unde și-au procurat informațiile despre monarhie, 50,6% dintre români declară că majoritatea a ceea ce știu au aflat din școală și din manualele școlare, 13,7% de la persoane din familie, 11,8% din lecturi personale, 11% din știri - presă

scrisă și audio-vizuală, 7,6% din filme documentare, iar 5,2% nu știu sau nu răspund.

Pentru 38,1% dintre români "în ziua de astăzi nu sunt diferențe mari în Europa între o republică și o monarhie", 35,8% nu sunt însă de acord cu această afirmație, în timp ce 26,1% nu știu sau nu răspund.

Moartea Regelui Mihai, 2017, a schimbat percepția despre monarhie. Astfel un sondaj Avantgarde, din ianuarie 2018, arată că 46% dintre cetățeni sunt de părere că monarhia a fost un lucru "pozitiv" pentru România în timp ce 30% consideră că a reprezentat ceva "negativ". În ceea ce privește un referendum pentru reintroducerea monarhiei, 37% susțin această posibilitate, 46% consideră că nu ar trebui organizat un astfel de referendum. 16% nu pot aprecia, după cum arată rezultatele sondajului.

Odată ce emoția trecerii în neființă a trecut și percepția s-a schimbat. Un sondaj din decembrie 2018 arată că peste o treime dintre români consideră că actuala formă de guvernământ, adică republica semiprezidențială, e cea mai bună variantă pentru România. În schimb, aproape un sfert ar vrea un regim prezidențial, adică un șef de stat mai puternic, potrivit unui sondaj realizat de către Institutul de Studii Sociale. De asemenea, 26% dintre respondenți își doresc ca statul român să devină o republică prezidențială pe modelul Statele Unite, formă de guvernământ în care șeful statului poate controla și echipa de miniștri/secretari de stat.

Concluzii: ideea de republică se ivește ca replică la abuzurile fanariote, este folosită apoi în perioada regală din varii motive și/sau interese pentru ca ea să devină certă în perioada comunistă. Postdecembrist "duelul" s-a desfășurat la nivel emoțional și nu la nivel ideatic, existând o inerție certă, neproductivă.

Bibliografie:

- Gh. Platon, *România în veacul construcției naționale*, București, 2005
 Istoria românilor, București, vol. VII, 2003
 C. Giurescu, *Istoria românilor*, vol. III, 1936
 C. Bacalbașa, *Bucureștii de altădată*, vol. 1-4
 A.D. Xenopol, *Istoria românilor din Dacia Traiană*, vol. 1-4

Foto 3: întâlnire Mihai I - Ion Iliescu (sursa Digi 24)

ESEU

INFLUENȚE ALE „MODELULUI GERMAN” ASUPRA LITERATURII EXILULUI ROMÂNESC

► Dan ANGHELESCU

1. Considerații preliminare

Literatura exilului românesc s-a configurat ca un fenomen cu totul aparte, unic în cultura veacului XX. Constrâns să se manifeste în afara României, el va depăși granițele continentului european, cunoscând o fulminantă extindere pe întregul mapamond. Începând din Franța, Germania, Italia, Anglia și Spania și până în îndepărtatele teritorii din Argentina, Honolulu, Mexic, Statele Unite ale Americii ori Canada, intelectualii români, în majoritatea lor tineri, refugiindu-se din calea ocupanților sovietici au cunoscut adversitățile exilului și au resimțit depărtarea de patrie ca pe o tragică și devastatoare prăbușire de lume. Este prin urmare de înțeles că literatura și publicistica lor tind să devină rechizitoriu și mărturie asupra **timpul ce li s-a dat**.

Ne propunem să vorbim despre o anume rezonanță cu totul specială a *modelului german* asupra literaturii exilului românesc subliniind că nu am întrezărit aici o eclatantă noutate. De altfel, începând cu Eminescu, cel care îl aducea în limba română pe Immanuel Kant, cu Lucian Blaga, traducător al lui Faust și continuând cu metafizica lui Nae Ionescu sau cu mistica lui Nichifor Crainic, vom spune că spiritualitatea germană s-a manifestat ca o prezență *benefică* în cultura românească. Deci vom vorbi despre o evidentă continuitate. Ceea ce este nou se configurează mai mult ca o mutație la nivelul unor *accente*. Desigur, devastatoarele schimbări de paradigmă și dizolvantele efecte datorate instalării totalitarismului stalinist în România au indus o regândire a rosturilor și a sensurilor culturii în lume, aducând în prim-plan neliniștitoarea interogație heideggeriană despre *Esența Temeiului (Vom Wesen des Grundes)*.

Este momentul să reamintim o corespondență a poetului Horia Stamatu cu profesorul Paul Miron. Ea semnala survenirea în literatura română a unor **elemente de nouă poietică**, legând acest fapt de *zguduitoarea introducere la problema timpului* propusă de Martin Heidegger în *Was ist Metaphysik?* Stamatu întrezărește aici unul

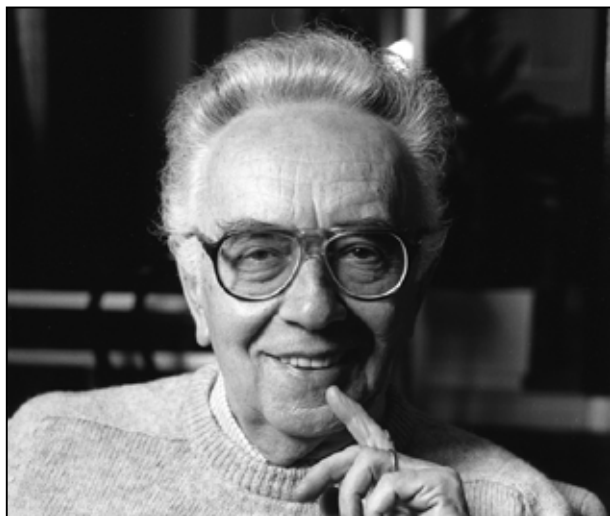
dintre principalii factori declanșatori ai survenirii *Existențialismului* în scrisul românesc.

Tot sub influența gândirii și a literaturii germane, suntem tentați să spunem că scriitorii exilului vor căpăta o alură aparte devenind, ceea ce Jean-Marie Domenach² numește *penseurs et journalistes*. Ei se vor situa pe acele teritorii unde *scrisul* nu se poate lipsi – și nici măcar îndepărta – de *reflecția filosofică*. Ilustrativ, pentru copleșitoarea putere de seducție a ceea ce vom numi *modelul german* este, în primul rând, exodul studenților români la cursurile lui Martin Heidegger. De-a lungul unui deceniu și jumătate, numele celor care le-au frecventat nu au fost nici puține și nici lipsite de o evidentă notorietate. Între aceștia îi amintim pe: Constantin Noica, Vintilă Horia, Octavian Vuia, Alexandru Dragomir, Petre Țuțea, Petre Pandrea, Constantin Floru, D. C. Amzăr, Ștefan Teodorescu, N. Balcă, Constantin Amărieuței, Chirilă Popovici, Virgil Bogdan, Constantin Opreșan sau Walter Biemel. Veritabilul pelerinaj nu a trecut neobservat de *meta metafizicianul*³ de la Freiburg care, față de ceilalți numeroși audienți ai prelegerilor sale, îi singulariza pe români prin apelativul *Die Lateiner*.

Îndirect, despre nevoia de apropiere, ca și despre atracția exercitată de *modelul german* putem vorbi și în cazul altora. Pe Horia Stamatu⁴ (Stamatopol) îl regăseam (între anii 1946 – 1948) ca lector la Universitatea din Freiburg im Breisgau, la catedra de romanistică a profesorului Hugo Fridrich, autor al celebrului studiu intitulat *Die struktur der modernen lyrik*⁵. În paralel își desăvârșea studiile de filosofie cu profesorul Max Müller, discipol al lui Martin Heidegger și succesor la catedra acestuia. După o serie de alte peregrinări prin lume⁶, în 1961 se stabilea definitiv la Freiburg pe funcția de redactor la departamentul de *Comunicare al Forschungstelle fur Weltzivilisation* (1962-1966), instituit întemeiat de prof. Arnold Bergsträsser.

Profesorul Hugo Friedrich l-a prețuit în mod deosebit și pe Octavian Vuia, devenit între 1942 și 1947 lector de limbă română la aceeași catedră. Tot acolo va străluci ceva mai târziu și Paul Miron.

Deosebit de elocvente sunt și reacțiile studenților români vis-a-vis de opera lui Heidegger: în 1940, Walter Biemel împreună cu Alexandru Dragomir traduceau în limba română *Was ist*

Vintilă Horia

Metaphysik? Editarea acestei cunoscute prelegeri ar fi trebuit să se producă la editura *Cartea românească*. Dar, în împrejurările de atunci, ea a fost suspendată prin intervenția ambasadei germane de la București. (Între timp, pentru autoritățile naziste, filosoful devenise *persona non grata*). Traducerea avea să fie publicată în 1956 la Paris de Virgil Ierunca și el unul dintre cei *atingși* de farmecul și profunzimea rostirilor heideggeriene. Tot în acei ani, Constantin Amăriuței (eseist și romancier de succes în Franța) în paralel cu Ștefan Teodorescu – traducea *Feldweg*. Nicolae Balcă tipărea un interesant studiu despre *Interpretarea existenței omenești în filosofia lui Heidegger*, în vreme ce Barbu Zevedei (fost asistent al lui Lucian Blaga), publica în revista *Saeculum* un articol despre filosofia lui Heidegger. În *Revista Fundațiilor Regale*, încă din 1942, Octavian Vuia publicase un studiu intitulat *Filosofia de toate zilele* dedicat noțiunii de banalitate cotidiană în gândirea lui Heidegger. Și tot Vuia, în 1971, inițiasă, în revista *Destin*, la Madrid, *Simpozionul Heidegger*. S-a editat atunci un amplu volum omagial scris de români. Semnificative au fost și legăturile – îndelungate – pe care Heidegger le-a întreținut cu D. C. Amzăr, consemnate de acesta în *Jurnalul berlinez* (editura Romania Press, București, 2005). Nu e de mirare că în decembrie 1942, Walter Biemel scria (în *Universul literar*) că Martin Heidegger „*cunoaște România din buna reputație de a fi o țară a filosofilor, căci mereu îi vin de acolo studenți străluciți.*” Mult mai târziu (în 1973), același Walter Biemel – solicitat de editura Rowohlt – publica o amplă *Heidegger-monographie*, retipărită ulterior în numeroase ediții, dar apărută abia într-un foarte târziu (2006) în limba română

la editura Humanitas. Potrivit mărturiilor autorului amintit, *prietenia cu Heidegger* – începută încă din acei ani, acum, îndepărtați – *avea să continue până la moartea acestuia marcându-i decisiv întreaga viață.*⁷

Sub certa iradiație a *modelului german* se poate înscrie și *glisarea dinspre literar spre spiritual* a tinerei generații de scriitori apărută în interbelic, generație la care – așa cum observa Dan Ciachir – „...*nu mai primează proza de ficțiune sau poezia ci eseul.*” În principal ei vor fi esești. „*Noi, spune el, până la Primul Război Mondial nu am avut industriași și esești, categorii ulterioare./.../ Aceasta este o trăsătură care se vede cel mai bine în primele cărți ale lui Cioran sau mult mai puternic în eseurile lui Eliade, din volumele Oceanografie, Solilocvii, Fragmentarium*”⁸.

Considerații similare întărind întâlnim și într-un comentariu *din exil și despre exil* al lui Vintilă Horia care, vorbind despre cărțile publicate de George Uscătescu îl situa pe acesta alături de *spiritele profunde și iluminate ca Mircea Eliade, Denis de Rougemont, Carl Schmitt, Conn Wilson al căror merit* – sublinia autorul romanului *Dumnezeu s-a născut în exil – era acela că au transformat eseul într-un gen situat între literatură și filosofie*⁹.

2. Despre modelul german ca generator de nouă poietică în scrisul românesc

Poetul, eseistul și traducătorul Horia Stamatu, cel care în corespondența cu profesorul Paul Miron vorbea despre apariția în scrisul românesc a unor elemente de nouă *poietică*, considera că ele ne-au parvenit și ca o iradiație a ceea ce noi aici numim *modelul german*. Într-o subtilă relație cu acesta din urmă, momentul de maximă importanță îi apare în momentul în care publica, în traducere proprie, celebra conferință intitulată *Hölderlin și esența poeziei (Hölderlin und das Wesen der Dichtung)* susținută de Martin Heidegger la Roma în 1936. *Notele* lui Horia Stamatu prilejuite de respectiva traducere deveneau ele însele o veritabilă disertație. Subsidiar, ca exilat, ca *om rămas fără țară*, va fi preocupat de dimensiunea identitară a românilor, abordând-o din perspectiva fenomenului de disoluție a spiritualității. Vorbind despre lumea contemporană el opera trimiteri la spiritualitatea din scrierile unor Jacob Böhme (*Aurora*), Novalis (*Die Cristenheit oder Europa*) și poemul inițiativ *An Tiek*. Evocând mișcarea romantică ce adusesese în lumea culturii superioare folclorul, Stamatu se concentra și asupra esențelor dimensiunii identitare întrezărită și ca vocație profetică a poetului (*poeta vates*). Trimiterile îl vizau pe Eminescu „*ultimul romantic al lumii*” în ipostaza celui care „a intuit ieșirea lumii din

regimul cuvântului” ca să intre într-un regim „care nu mai întemeia nimic/.../ În locul unei *permanente întemeieri*, subliniază el, s-a instituit desființarea totală ca anti-esență a istoriei/.../mica noastră planetă, ajunsă un pumn de pământ în bătaia tuturor vânturilor din golurile *ne-ființării*¹⁰.”

Se conturează aici acele elemente care, în spiritul lui Heidegger, vizând esența *Poeticului*, îl fascinaseră și îl apropiaseră pe filosof de Hölderlin. De altfel alegațiile sale sunt limpezi: „*Urmând pe Hölderlin, Martin Heidegger se depărtează*, spune el, *de ceea ce știm despre poiesis, termen originar grec, fără să-l contrazică ci numai răscolind mai adânc în căutarea semnificației ultime a actului poetic/.../așa că nu ne oferă încă o teorie, ci cu totul altceva, mult mai profund*¹¹.” De aici, printr-un veritabil ricoșeul dimensiunea identitară devenea, pentru Horia Stamatu, modalitatea gravă de interogare a literaturii ca lume aparte. Specificul se distinge în reflexivitatea obstinată prin care investigațiile sale aspiră să surprindă în această imponderabilă dimensiune ca amplitudine a unor semnificative și polifonice construcții simbolice. Este probabil aspectul pe temeiurile căruia s-a spus că în eseistica lui transpare un *lirism al cunoașterii* ce ar avea *multe ecouri blagiene*¹². Dacă despre poemele lui Horia Stamatu – Ion Negoitescu în *Istoria* lui – afirmă că au o consistență de *veritabilă theodicee*, nu mai puțin și eseistica lui *vine* din spre sacralitate, respirând puritatea dintru începuturi a lumii cu neprihănită lumină a increatului. De unde și impresia de *minune a lirismului absolut* pe care o resimte același Negoitescu¹³. *Explorând* astfel tărâmurile *Poeticului* înțelegem că și dimensiunea identitară nu poate fi gândită decât prin aceeași profundă și esențială apropiere cu sacralitatea. Atât pentru poet, cât și pentru eseist s-a spus că „religia are, constitutiv, o excelență estetică. Și în religie, și în literatură, trăirea se exprimă printr-o mare tensiune simpatetică, activă în domenii marcate de o anumită „...ambiguitate între imanent și transcendent, numen și natural/.../Față de sacru, literatura/arta, beneficiază de un impuls ludic apt de a instaura cât mai convingătoare universuri alternative¹⁴.”

Pomind de aici înțelegerea dimensiunii identitare se vede legată indisolubil de străvechi experiențe spirituale ce trimiteau cu gândul la străvechile traco-helenice, acelea în care poezia, religia și filozofia izvorâseră îngemănate sub irepresibila nevoie a umanului de a se comunica plinar. Dar perspectiva și temeiurile prin care Horia Stamatu abordează dimensiunea identitară constituie și o contracarare a unui specific – din ce în ce mai pronunțat în modernitatea noastră – pe care îl sesizaseră încă Schelling și Hölderlin: *innoptarea*

temeiului metafizic al sensului când *timpul devine sărac (Zeit der Dürftigkeit)*. În lumea traversată de o prăbușire a esențelor și valorilor fundamentale *dimensiunea identitară* afirmă irepresibila și insașiabila *voință* de sens (the will of meaning), sensul capabil să-i definească și să-i exprime irepetabilul, unicitatea, trimitând la mereu neliniștita și neliniștitoare interogație heideggeriană despre *Esența Temeiului (Vom Wesen des Grundes)*. Așadar dimensiunea identitară capătă o iradiație de marcă specială a lumii spirituale, de inefabilă pecete a *căderii prin timp* și totodată refuz și ieșire din actualitatea lipsită de plenitudine a unui „timp oropsit (dürftig) pe care îl trăim în istoria lumii de azi¹⁵” *Timpul în care Zeii au părăsit lumea*.

Citându-l pe Heidegger, Stamatu consideră că disoluția dimensiunii identitare se petrece în timpul în care lumea este „*zdrobită de industrie, ideologie și destrucție*”, iar poezii nu mai umblă „*prin noaptea cea sfântă*” să vestească ceva pe urmele foștilor preoți. E limpede că și-au pierdut darul profetic. De unde și întrebarea gravă pe care o *decupează* din poemul lui Hölderlin: “*La ce bun poezi în vremuri oropsite?*” (*Weiss ich nicht und wozu Dichter in dürftiger Zeit?*). Răspunsul apasă asupra întregii noastre epoci. Întoarcerea la *poeta vates* care – asemenea vestalelor – să întrețină temeiul (esența!) existenței noastre în *Logos* pare a fi devenit o necesitate imperioasă, avînd în vedere că în locul întemeierii (deci al esenței) *timpul nostru e dominat de anti-esența istoriei*.

Horia Stamatu posedă și, totodată, încearcă să pună în lumină o înțelegere nu doar a fenomenului literar, ci – într-o măsură egală – și a interdependențelor ce operează în stările actuale ale lumii, subliniind esența subtilă ce „leagă” între ele fenomenalitățile: „Cine reduce *istoria la politică* face o gravă eroare. Istoria este fundamental *logos* (dela *lego*, a aduna, a lega, a pune împreună). Dar astăzi politica este tot mai departe de *logos*,/.../ În lipsa *logosului* politica nu mai are de apărut nimic decît pe ea însăși, adică nu e decît o persistență a forței care constrînge, însă nu leagă” (H. Stamatu, *Sub semnul poeziei*, Ontario, Canada, revista *Cuvîntul românesc*, anul 10, nr.110, 1985, p. 13)

Actualitatea, clarviziunea și profunzimea acestor aserțiuni sînt tulburătoare. Tot ceea ce ni se spune pare a fi scris din însăși proximitatea zilei pe care o trăim, a prezentului. Nu mai puțin uimitoare sînt analizele pe care le întreprinde asupra fenomenului literar al exilului românesc: „Poezia exilului nostru este la cea mai înaltă expresie cînd ajunge la contingențele ei naturale cu oracolul, profeția și apocalipsa/.../ Vorbind despre *Dichterberuf (Oficiul poetului)*¹⁶, un mare poet

german de la începutul declinului acestei modernități pe care o înmormântăm azi, ne amintește exemplar care sînt temeiurile poeziei, adresîndu-se celor ce îndeplinesc acest *Oficiu*: de ce oare, poete, vei fi ascultat profeții Orientului, și imnurile Helenilor, și mai de curînd tunetul? Într'adevăr, acestea răsună în cea mai mare parte a poeziei românești din exil, și în raza lor de luptă poeziei, cum spune Dumitru Ichim, pentru întoarcerea *logosului* la el acasă, aceasta fiind ultima speranță a popoarelor amenințate cu dizolvarea, de a-și veni din nou în fire./.../ Când puterea lumii nu mai are nimic de-a face cu poezia, cu poeziei, cînd este deci ruptă de *cuvînt*, din putere a lumii se transformă în agent al neantului./.../Istoria este în mit, mitul în cuvînt, și cel mai adînc operează în cuvînt poezia. Genocidul nu este doar masacrarea unor corpuri vii, ci este și vitriolarea miturilor unui neam, și chiar ale unei lumi” (H. Stamatu, Sub semnul poeziei, Cuvîntul românesc, nr. 110, p. 13).

Este cît se poate de limpede: conservarea/păstrarea dimensiunii identitare – așa cum o înțelege eseistul – impune *întoarcerea Logosului la el acasă*. Ceea ce ar echivala cu o mutație taumaturgică menită „să scoată oamenii din sălbăticia din care nici măcar creștinismul nu-i mai poate scoate, așa cum se arată azi cu mai multă violență ca oricînd” (Horia Stamatu, *Între utopia orfică și hieraticul mioritic*, în *Revista Scriitorilor Români*, nr.16, 1979, p. 156)

3. *Ecouri ale gânditorilor germani în scrierile lui Vintilă Horia.*

Într-un mod asemănător și în scrierile a lui Vintilă Horia se întrezăresc, pornind și legate în ideea supremă de **Cunoaștere, zone de transparență** cu deschidere în sacralitate, subordonându-se, cu o

anume premeditare, unui *éclatement universel de la vérité*, ca spațiu al unei *deschideri luminoase (die Lichtung)*. Gîndirea lui Martin Heidegger este mereu prezentă și de fapt ea apare ca un teritoriu pe care atât prozatorul, cât și poetul și mai ales gînditorul, îl parcurge mereu bîntuit de amețitoarele lui interogații, în esență tragice. Și chiar el, Vintilă Horia, este în fond un personaj tragic. Dintotdeauna, în cunoaștere, *Tragicul* (o știm de la Nietzsche și Heidegger) e de aflat acolo unde domină *spiritul*, într-atît de mult încît *tragedia supremă se petrece pe tărîmul cunoașterii și în sfera celui care cunoaște*. (v. Martin Heidegger, *Die ewige Wiederkehr des Gleichen//Despre eterna reîntoarcere a aceluiași*, ed. Humanitas, București, 2014.)

Personalitate, inclassabilă pe coordonate obișnuite, romancierului și eseistului Vintilă Horia, este unul dintre acei care au încercat să descifreze esența și *semnele* oculte ivite în tulburătoarea relație *Ființă-Timp* impusă în actualitate de Martin Heidegger. Aceasta și pentru că, potrivit altui mare gînditor german, Hans-Georg Gadamer, în fenomenologia oricărui fapt de artă, se manifestă și o intenție de **a intra, de a păși în existență** (*Ins-Dasein-Treten*). În orice operă se va căuta mereu acel ceva *cunoscut (das Bekannte)* pentru a recunoaște *“în ea despre ceva și despre noi înșine”*. Pe urmele înțelegerii lui Platon, cel din Phaidros, scrisul își „caută adevărul în logoi, adică în idealitatea limbii”. Dar „ceea ce este reprezentat (prin el) deja **există aici (ist da)** și/.../ **a ajuns într-un mod mai propriu (eigentlicher) în deschis (das Da)**. (Gadamer, 2001:97)

Dacă în romanele horiene (*Dumnezeu s-a născut, în exil, Un mormînt în cer, Persecuțați-l pe*

Vasile Onuț,
Vecinii cerului (grafică)

Boetius, Scrisoarea a șaptea, etc) carura spirituală a scriiturii poartă, la suprafață o amprență certă de latinătate (și nu doar pentru că ele au fost scrise în franceză, spaniolă, italiană, sau română) în ceea ce aș numi *regiunea pelagică* a scrisului său – fie că e vorba de eseuri sau de romane – prin rigoare, erudiție, *dar și prin subtilele deschideri orientate spre inefabil și metafizică, adierile modelului german* își fac simțită prezența cu o nedezmințită vigoare. Impactul deja amintitei *Was ist Metaphysik?* evocat de Stamatou schimbă „*imaginea*” (sic!?) *timpului*, ducând-o dincolo și deasupra acelei *priviri în noi înșine* prin care Bergson și, desigur, Marcel Proust (discipol literar al acestuia) ne asigurau că ar deschide orizonturile *cunoașterii absolute*. Importanța, până de curând discretă, aproape inaparentă, a *operatorului Timp* dobândește la Vintilă Horia, inspirat de autorul lui *Sein und Zeit*, un accent de incontestabilă forță, înțelegerea și cuprinderea realității suportând mutații esențiale. Și el chiar spune cum a înțeles de la Heidegger că: „...perspectiva care, de la începutul filosofiei occidentale, călăuzește deschiderea ființei este timpul conceput pornind de la acum, de la ceea ce este prezent în cutare moment și în chip unic.” (Heidegger, 1999: 268,269)

Importanța, până de curând discretă, aproape inaparentă a *operatorului Timp* dobânda dintr-odată un accent deosebit de apăsător. Se schimbaseră însăși modalitățile de înțelegere și evaluare a realității. Heidegger demonstrase că: „...perspectiva care, de la începutul filosofiei occidentale, călăuzește deschiderea ființei este timpul, însă în așa fel încât această perspectivă a rămas ca atare și a trebuit

să rămână ascunsă./.../Acest lucru se exprimă în faptul că timpul (în momentul de față) este conceput pornind de la *acum*, de la ceea ce este prezent în cutare moment și în chip unic.” (Heidegger, 1999: 268,269)

Întemeiate pe acest *acum*, pe ceea ce este prezent și în chip unic în datele actualității, literatura și eseistica lui Vintilă Horia vor tinde să ilustreze cât mai adevărat sensul relației cu timpul. Și pentru că *timpul* apare *încărcat de istorie*, discursul romancierului pledează *împotriva lui* într-o vizibilă și declarată tentativă de *abolire* a acestuia.

În integralitatea lor, demersurile literare, indiferent de formele pe care le adoptă, devin, din perspectiva romancierului dar și a eseistului, elementele unei vaste și neîntrerupte investigații *transdisciplinare* culminând în celebra *Călătorie la centrele pământului* inițiată cu scopul deschiderii unui orizont de înțelegere asupra aceluși mister ce acoperă devenirile *Omului sub Timp* și sub *mișcările lumii datorate acestuia*. Știința, religia, literatura (arta) – cele trei domenii aparent diferite ce apăruseră împreună în timpurile lor aurale, acum, în scrierile lui, se reunesc într-o tentativă ce tinde la o descifrare a miracolului existenței. Vintilă Horia *repune* în contact aceste teritorii ale gândului încercând să aducă în lumină fațetele unui adevăr capabil să limpezească înțelegeri despre timpul și lumea în care trăim, întemeindu-se pe străvechiul adagiu parmenidian: „...**e tot una a gândi și a fi.**” (Parmenide, 1979: 232). Obsesia lui va sta mereu atât în științificitate, în rațiune dar și în iubirea de Dumnezeu **ca act ce precede cunoașterea**. Iar

Tudor Șerban, *Compoziție*

„Cunoașterea adevărată e laudă: trebuie să iubești obiectul cunoașterii tale și să-l exalți”, spune un alt important reprezentant al exilului, André Scrima (Scrima, 2005: 368). Dar *Credință și cunoaștere* spune Oswald Spengler „*gvernează toate condițiile științei, oricât de exactă ar fi ea*”. (Spengler, 1996: 519)

Ca și Eliade, Vintilă Horia pledează pentru o regândire a aceluia fenomen de **Dezvrăjire a lumii** (*Entzauberung der Welt*) pe care Max Weber îl întrezărise pe cale de a fi desăvârșit, prin secularizare, în modernitatea noastră. Din perspectiva horiană, sensul ar trebuit inversat către o **re-vrăjire a lumii**, o reinstaurare a **Sacralității** ca temei fondator de civilizație, **Sacralitatea**, la momentul acela fiind deja ocultată sub presiunile supertehnicizatei și violentei ecloziuni a pozitivismelor de tot felul.

Întrezărind fracturile din perimetrul cunoașterii, investigațiile horiene din *Călătorie* gravitează în jurul unei întrebări care, explicit, e adresată lui *Jaques Rueff* (economist și filosof membru al Academiei Franceze, Cancelar al Institutului Franței), dar, indirect, tuturor celor pe care îi vizitează în periplul său de la Gabriel Marcel, la Jünger sau Werner Heisenberg: „**Ce înseamnă exact o epocă de criză?**” (Horia, 2015: 370).

Pentru a înțelege cauzele acestei crize a lumii actuale Vintilă Horia opina că „*ar trebui să plecăm de la lupta pe care Pascal a pornit-o împotriva raționalismului incipient, formulat într-un stil modern de către Descartes, pentru a înțelege nu numai ceea ce azi reprezintă în filozofie gândirea și atitudinea lui, ci toată drama pe care existențialismul, plecând de la Kirkegaard și ridicându-se împotriva absolutismului hegelian, a reprezentat-o de-a lungul unui secol întreg*”. (Horia, 2015: 23)

Gânditorul ajunge astfel și la concluzia că: „**Momentul istoric în care știința se desparte de religie ne oferă cheia necesară deschiderii unei uși spre o înțelegere totală și neîndoieinic definitivă a ceea ce numim criză și a cărei explicație se află în respingerea crucii.**” (Horia, 2017: 75,76) A fost perioada începând de la care știința se năpustea asupra religiei, oferindu-se ca fundament mișcărilor revoluționare atunci când acestea, în tentativa de dizolvare a unei întregi cosmoviziuni *holiste* a existenței, dezlănțuiau delirul monstruos al pozitivismului. El va constata că după Evul Mediu lumea cunoașterii a cunoscut un puternic proces de fracționare. Teritorii diverse, până nu demult inter-conectate, începând de atunci s-au separat prin inutile și falacioase frontiere, confruntându-se reciproc. E starea de lucruri sesizată și de Stéphane Lupasco atunci când constata că: „**Niciodată nu s-a văzut o separație**

atât de mare între științe și filosofie”. (Lupasco, 1982: 5)

Condamnând această separație Vintilă Horia, se ridica deasupra tuturor frontierelor ivite în drumul, adesea evanescent, al cunoașterii atingând un *superius al ideilor de complementaritate și completitudine* în ideea de a oferi, cum spune chiar el, *une nouvelle possibilité d'envisager l'Être*. (Horia, 2017: 1) Demersul horian prefigura viitorul *Cunoașterii* printr-o răsturnare copernicană ce reunifica teritoriile gândirii viziune ce își afla întemeieri în sublima *alchimie celestă a crucii*. Dintr-o asemenea perspectivă, *Cunoașterea* se prefigura și ca o strădanie „*pentru ca destinul omului să tindă spre mântuire, concluzie a unei tragedii universale pe care nimeni nu a așezat-o în această lumină, nici măcar Milton în al său Paradisul pierdut. Și nici Thomas Mann, Raymond Abellio sau Hermann Hesse, Rilke sau Claudel.*” (Horia, 2017: 12) În plus, autorul lui *Dumnezeu s-a născut în exil* sublinia, citându-l pe Heidegger, că, de aici ar putea prinde contur „*o teologie a crucii, autentică teologie creștină, înlăturând cealaltă teologie, cea neautentică,./.../ care a provocat astăzi o teribilă confuzie între religie ca mesaj ezoteric menit să ne convertească la propria noastră posibilitate de mântuire, și religie ca mesaj social pe cale să transforme Biserica într-o simplă societate anonimă pentru apărarea drepturilor omului, ceea ce, apropiind-o totuși de conceptul de revoluție, o anihilează ca religie propriu-zisă. Cristianitatea (Cristlichkeit, în terminologie heideggeriană), sub acest aspect, accentuează Vintilă Horia, nu este nici o morală, nici un program de reformă socială sau politică, scopuri lipsite de transcendență și de ecumenicitate.*” (Horia, 2017: 12)

Postumitatea lui Vintilă Horia a oferit în 2017 una dintre marile cărți ale exilului românesc: *Crucea*. Lucidul său discurs pledează pentru reinstaurarea acelei ordini pe care, pierzând-o, umanitatea de astăzi nu se mai regăsește cu propria esență. Într-un asemenea timp, *Crucea*, prin latura istorică și eshatologică pe care o ascunde și o relevă în dubla sa proiecție în spațiu și timp, va trebui să redevină *tema fundamentală* a orientărilor noastre, dat fiind că există „*un sens orizontal și un sens vertical în metageografia crucii (sens) care indică în mod precis o posibilitate de completitudine înscrisă în însăși misterul creștin.*” Din perspectiva sinuoasă a *Cunoașterii* „*contemplarea misterului crucii, tocmai în acest moment de confuzie și incertitudine pe care nici Biserica nu a știut să-l evite./.../ pare indispensabilă./.../ pentru că simbolismul crucii, în proiecția sa ultimă, se presupune că antrenează spre un soi de explozie universală a adevărului,*

ceea ce ar implica o nouă posibilitate de a înțelege ființa. Filosofia ar putea astfel, depășind moștenirea raționalistă, să-și recupereze funcția presocratică, în vreme ce teologia s-ar reîntoarce la căutarea unică a obiectului său, redevenind, așa cum o afirmă Heidegger o teologie a crucii.” (Horia, 2017: 9,10). Vintilă Horia așază simbolul *Crucii* într-un **de-necuprins** în chingile raționalității, un **veșnic departe** și un **inexplicabil aproape**, *Centru al lumii și al istoriei* unde întrezărim îndelebila identitate cu puterile ce străbat profunzimea ființei până dincolo de hotarele depărtării esențiale care despart de Dumnezeu. Cuvântul *Centru* păstrând proximitatea cu inefabilul, scoate din *ascundere* rostul a toate câte există și, de asemenea, a celor care și câte nu există, sau nu există încă. *Cunoașterea* se situează astfel în *completitudine gnoseologică*, acel esențial ce se refuză *dizidențelor raționaliste*. Renașterea și iluminismul – oferind temeuri pentru toate mișcările revoluționare – au fost momentele care au pulverizat legăturile dintre religie și știință, îndepărtând cunoașterea de complexitatea poliformă a realității.

Odată cu Max Planck, Niels Bohr, Werner Heisenberg sau Wolfgang Pauli, fizica cuantică redescoperea religia în chiar interiorul său. Etologia readucea în gândire indestructibila unitate dintre subiect și obiect. Prin Vintilă Horia cunoașterea se arată ca o stare de împlinire interioară, aceea unde Heidegger vede o *intrare în posesie de sine (Vereingentlichung)*, situare sub orizonturi limpezitoare de sens, apropiere de acel *Cuvânt (Verbum erat apud Deum)* apt să devină „*cel mai demn de a fi supus interogării/das fragwürdigste Wort*” (Heidegger, 2014: 46)

Operând o asemenea reconciliere, gândirea lui holistică se alătura celor care încearcă să întemeieze o nouă raționalitate, pentru că autorul lui *Dumnezeu s-a născut în exil* se întreba dacă „...putem oare astăzi *cunoaște și întemeia* – mă refer la știință și la politică – dincoace de drumul crucii? Dincolo de această *completitudine, teologică și științifică* totodată, este greu să găsim o soluție./.../ Trebuie să credem că/.../la capătul științei înseși, nu ar fi decât o știință a crucii, așa cum ne-o arată Edith Stein urmând gândul Sfântului Ioan al Crucii? Numai astfel *cunoașterea* își dobândește *completitudinea gnoseologică*, acel *Ceva esențial*, ce se opune *dizidențelor raționaliste* și disolutivei *gândiri calculatoare (das rechnende Denken)* denunțate de Nietzsche.

Divizarea extremă *spirit-materie (res cogitans/ res extensa)* operată de Cartesius a generat *confuzie* ocultând omul transcendental: „A separa obiectul de subiect, eroare corectată de epistemologia cuantică, sublinia Vintilă Horia, nu

permite, după cum gândea Abelio, o *emergență vizibilă a unei proporții ascunse.*” (Horia, 2017: 18) Prin aceasta potențialul infinit al *complementarității*, unicul capabil să spulbere frontiera dintre vizibilul și invizibilului lumii ar fi exclus.

Pentru *Cunoaștere* ca și pentru credință, prezentul apare ca o vârstă guénoniană, moment de *confuzie și incertitudine*, pe care, spune Vintilă Horia, *nici Biserica nu a știut să-l evite*. Se poate distinge aici și o consecință firească a acelui raționalism ambiguu care – vreme îndelungată – persistase latent în încercarea de a-L cuprinde pe Dumnezeu (*Ființa infinit perfectă/! Ens summe perfectum*) demonstrându-i, pe cale rațională (!?), existența. Ponderea accentelor gnoseologice și epistemologice proprii acelui “ratio” obstinat devenea îndoelnică. Evident, *Teologia occidentului medieval* a aspirat să se transforme în știință (*Sacra scientia/ Scientia Dei!*)

De aceea considera Vintilă Horia, *contemplarea misterului crucii* a devenit, *acum*, „indispensabilă nu numai pentru un creștin, ci și pentru un credicios aparținând oricărei alte confesiuni. „*În proiecția sa ultimă doar simbolismul crucii* mai poate deschide o posibilitate de *completitudine* și ne mai poate antrena spre o „explozie universală a adevărului.” (Horia, 2017:9)

Meditațiile horiene deschideau un *superius al ideilor de complementaritate și completitudine*, acelea în virtutea cărora cunoașterea oferă „*une nouvelle possibilité d'envisager l'Être*”. Configurându-se sub un orizont cu deschideri metapolitice, *cunoașterea* devine, în accepția lui, „*un spațiu pe măsura Aceluia care avea să corecteze traiectoria omului/.../purificându-l/.../ și adăugându-i o dimensiune de eternitate/.../ pe care omul o uitase sau nu o cunoscuse niciodată înainte de începutul erei creștine.*” (Horia, 2017:11) E o pasiune specifică a gânditorului pentru adevărurile pe care umanitatea le-a abandonat în uitare și Heidegger, pe care îl citează în numeroase ocazii, identifica un asemenea tip de pasiune (*Leidenschaft*), considerând că ea aparține „...*unei stăpâniri pe deplin întemeiate peste ceea ce ne întâmpină (begegnet) ca și peste felul în care noi răspundem acestei întâmpinări (dem Begegnenden entgegen), subordonând-o unor țeluri mari și importante.*” (Heidegger, 2014: 38,39), ceea ce, în cazul de față nu mai necesită o demonstrație. *Crucea* conduce spre un **éclatement universel de la vérité**. (Horia, 2017:1)

„*Omul*, scria Nietzsche, *crește și se desprinde de tot ceea ce îl înconjura cândva/.../ dar unde este veriga care încă îl cuprinde? Este ea lumea? Este ea Dumnezeu?*” (Heidegger, 2014: 27) Iată întrebarea la care, prin *Crucea*, Vintilă Horia

tocmai a răspuns, *veriga (annulus aeternitatis)* ce îl cuprinde și îl exprimă ridicându-l deasupra păcatului metafizicilor occidentale, vinovate de marea *uitare a Ființei (Seinvergessenheit)*.

4. Scurte concluzii

Vintilă Horia se numără printre cei care au cutezat să lanseze un amplu rechizitoriu asupra *Timpului* din epoca sa, inițiind tulburătoare investigații care îl situează în proximitatea unora dintre cei mai proeminenți gânditori ai veacului XX: Martin Heidegger, Oswald Spengler sau Ernst Jünger. Alături de ei – în tragica desfășurare de evenimente a veacului – el caută deslușiri asupra enigmelor *Timpului*, *Civilizației* și *Destinului* cu care se confruntă umanitatea. Între scrierile sale, atrage atenția un *triptic* format din trei eseuri magistrale: *Călătorie la Centrele Pământului (Viaje a los centros de la Tierra)*, *Anchetă dincolo de vizibil (Encuesta detrás de lo visible)* și *Crucea (La Croix)*.

Amplu și de fapt unic, *eseul-interviu al Călătoriei* se vedește a fi nu numai un demers destinat alcătuirii unui „*pact între înțelepciuni, merit să facă posibilă o înțelegere totală a omului.*”¹⁷ sau să ofere *une nouvelle possibilité d'envisager l'Être*.

Aici, în această carte, **modelul german** are o alură deosebit de pregnantă de vreme ce în *paginile* ei – direct sau indirect – sunt prezenți **Edmund Husserl, teologii Urs von Balthasar și Karl Rahner, Ernst Jünger sau Werner Heisenberg.**

Vintilă Horia este unul dintre cei care întrezăriseră o adevărată predicție a *spengleriene* despre *timpurile omului faustic*, *timpurile* în care „*marea modă a semidoctilor, a adunărilor populare radicale, a marxiștilor și scriitorilor de literatură etic-socială care se vor considera gânditori și poeți vor veni și vor instaura acea „formă complet nouă și târzie, lipsită de viitor, dar inexorabilă a existenței umane”* (Spengler, 1996: 57) Din interiorul unui astfel de *acum crepuscular*, anti-uman, cu erudiție și rigoare el a realizat, prin scris, unul dintre acele acte de împlinire spirituală pe care Martin Heidegger le considera drept o *intrare în posesie de sine (Vereingentlichung)* o apropiere, dar și o cuprindere a aceluia *Ceva* apt să devină „*cel mai demn de a fi supus interogării (das fragwürdigste Wort)*”.

În literatura celor jefuiți de patrie, literatură asupra căreia vedem că anatema excomunicărilor totalitare persistă încă tacit, autorul lui *Dumnezeu s-a născut în exil* a reușit să eșafodeze acel *ceva* care, în timpurile lui Wilhelm Dilthey s-ar fi numit un *construct spiritual (geistes Gebilde)*. Dar dacă cel care a scris despre *Trăire și poezie (Das Erleben und die Dichtung)* sub presiunea pozitivismelor

din ultima parte a veacului XIX situase concepția religioasă într-o certă opoziție cu filosofia, autorul *Crucii*, constatând îngrijorătorul regres al umanității către barbarie, gravitează deopotrivă și către științificitate și către iubirea de Dumnezeu ca act ce *precede cunoașterea*. Se opune *Timpului său*, ca *Timp* al unei *voințe de golire a lumii de Dumnezeire (Gottlosigkeit)* și încercă astfel să dea un răspuns uneia dintre cele mai tragice interogații lăsate de Hölderlin în fața umanității de azi: **La ce bun poeți în vremuri sărace? (Weiss ich nicht und wozu Dichter in dürftiger Zeit?)** Ceea ce nouă ne confirmă faptul că Vintilă Horia a făcut parte din acea rară categorie de scriitori ce au știut să trăiască fără compromisuri, adică într-un **au delà du temps !**

Note:

1. Prelegerea rostită de autorul lui *Sein und Zeit*, în 1928, când devenea succesorul lui Edmund Husserl la catedra Universității din Freiburg.
2. Director al prestigioasei publicații *Esprit*
3. Utilizăm acest termen dat fiind că Heidegger, urmându-l pe Nietzsche, pune metafizica sub îngrijorătoarea interogație a unei gravissime *uitări a Ființei (Sein vergessenheit)* și sugera nevoia unei depășiri a metafizicii printr-o nouă gândire, care, ar putea căpăta sensul de „*meta-metafizică*”.
4. Născut la 9 septembrie 1912 în Vălenii de Munte, județul Prahova, Horia Stamatu absolvent al Facultății de Litere și Filosofie la Universitatea din București își lua licența în 1937. În 1934 publicase placheta de versuri intitulată *Memnon*, obținând premiul *Scriitorilor tineri* decernat de *Fundația regală pentru literatură și artă*. Printre laureații premiului din acel an se mai numărașeră Eugen Ionescu, Emil Cioran și Costantin Noica.
5. Tradus și în românește în 1969 la ed. *Pentru Literatură Universală*.
6. De pildă, între 1948 și 1950 se afla la Paris unde a condus secția literară a *Institutului Român de Cercetări* de pe lângă Sorbona, alături de Mircea Eliade, Emil Cioran și Eugen Ionescu, fiind unul dintre fondatorii importanți ai acestui Institut. Pe parcursul peregrinărilor lui mai pot fi amintite perioadele când s-a aflat în Spania și Canada.
7. Walter Biemel, *Heidegger*, București, 2006, ed. Humanitas, p.26.
8. v. Leonid Dragomir, *Bucuria de a fi răsăritean – convorbiri cu Dan Ciachir*, ed. Timpul, Iași 2011, pp.32,33.
9. Vintilă Horia, revista *Destin* (nr. 12/ 1962)
10. Ibid., p.192.
11. Ibid., p.175.
12. Mircea Popescu, 1971, *Dialogurile lui Horia Stamatu*, München, Revista Scriitorilor Români, nr. 10, p.143,144.
13. Ion Negoitescu, *Istoria literaturii române*, vol.1, București, ed. Minerva, 1991, p.335.
14. Ibid., p. 143.
15. Horia Stamatu, *Hölderlin și esența poeziei* de Martin Heidegger, în *Revista Scriitorilor Români*, nr.18/1981, p.175.
16. În germană *Dichterberuf*, termen pe care Horia Stamatu l-a preluat din scrierile lui Hölderlin și pe care, în eseu intitulat *Între utopia orfică și hieraticul mioritic*, îl explică astfel: „*cuvânt întreg care cuprinde și sensul de oficiu, și de mesagiu, și de meșteșug, și de vocație*”. (Stamatu, 1979, p. 155)
17. Horia, Vintilă, 2015, *Călătorie la centrele pământului*, București, ed. ART, p.16.

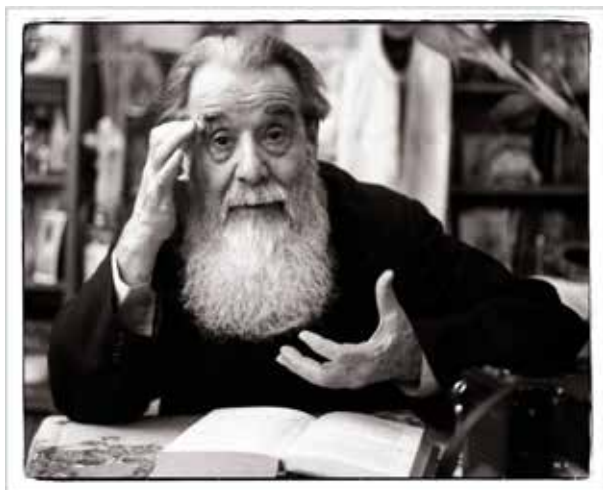

ESEU

ÎNVĂȚÂND PE ALȚII, ÎNVĂȚĂM ȘI NOI

► Preot Ionel RUSU

Au trecut trei decenii de când românii au scăpat, ca prin minune, de dictatura ateo-comunistă. Mulți dintre ei au luat drumul străinătății pentru un loc de muncă, parte dintre ei nemai întorcându-se acasă. Le-au rămas doar amintirile. Noua realitate a exilului, pe unii i-a înstrăinat și mai mult, pe alții i-a întărit în ceea ce numim ca și curent de gândire și trăire, românismul. Acesta întotdeauna revendică pe baza instinctului de conservare: locul natal, glia, limba, cultura și, în primul rând spiritualitatea creștin-ortodoxă.

Marele iubitor de neam și de credință, părintele Constantin Galeriu, la șaisprezece ani de la mutarea sa la ceruri, ar dori să le vorbească tuturor celor ce și duc crucea însingurării și a marginalizării printre cei străini de neamul și de credința lor.

Înainte de toate, cine a fost părintele Constantin Galeriu? Un om providențial pentru țara și pentru Biserica Ortodoxă Română. Originar din satul Răcățău, județul Bacău, născut în anul Marii Uniri (1918), la praznicul Intrării Maicii Domnului în Biserică (în popor Vovidenia). Cu o chemare adâncă a sufletului, a studiat în satul natal (1925-1930), la Seminarul Teologic din Roman (1930-1938), la Facultatea de Teologie din București (1938-1942) unde obține și doctoratul (1963-1973). Pe cât de complex, pe atât de simplu. A păstorit

în trei locuri: Podu-Văleni (1943-1947), Ploiești (1947-1973) și București (1973-2003). Păstorirea sa a fost întreruptă de două ori (1950, 1952-1953), fiind condamnat, nevinovat, la închisoare de către securitatea comunistă și urmărit special de aceasta și după eliberare, până în 1989.

Deși de foarte multe ori șicanat de autoritățile comuniste, el nu și-a părăsit țara, cu toate că i s-au oferit oportunități. Fiu duhovnicesc al părintelui Cleopa Ilie, prieten al părintelui Petroniu Tănase din Muntele Athos și al arhimandritului Ioanichie Bălan de la Mănăstirea Sihăstria, ucenic de studiu al marelui gândirist ortodox Nichifor Crainic, mare iubitor ale Filocaliei Sfinților Părinți, encicloped, apropiat cu Rafail Noica, fiul vestitului filosof, Constantin Noica, dar, foarte atașat credincioșilor simpli care i-au ascultat mereu predicile, purtător al hainei preoțești cu demnitate, mare misionar, duhovnic pentru numeroși ucenici din țară și de peste hotare, prieten cu monahul de la Rohia, convertit la Ortodoxie, Nicolae Steinhardt, cu părintele mărturisitor care a luat atitudine față de demolarea unor biserici în București, Gheorghe Calciu-Dumitreasa, solidar cu suferințele celor ce au protestat în Piața Universității (mai-iunie 1990), opozant al războaielor civile de tip mineriadă, „o specie duhovnicească și sacerdotă pe cale de dispariție, care a străbătut cu statornică și dreapta credință perioada capitalistă interbelică, perioada totalitară și cea postdecembristă”, cum îl caracteriza un fiu duhovnicesc, într-un cuvânt, o prestigioasă personalitate a secolului al XX-lea, secol despre care nu a avut o admirabilă impresie, cum nu și-ar fi dorit să afirme la apusul vieții sale pământești.

Dacă ar mai fi trăit, cu certitudine, pe cei aflați departe de țară i-ar fi sfătuit tot părintește. În primul rând, vă sfătuiesc, zice părintele Galeriu, să nu vă fie rușine că sunteți romani și dreptmăritori creștini, prin vocație, datorită milei dumnezeiești cu toate că istoria de după 1989 a fost tot aspră cu fii României. El avea o vorbă „nu suntem de lăudat, dar nici de lepădat”, adică avem mereu ceva bun de făcut, de

arătat și de apreciat: limba vechilor cazanii, cultura și credința neamului, frumusețea geografică.

Nu vorbiți românește pe ascuns ca și cum ați fi prizoniți. Intrați cu sfială în bisericile ortodoxe ce au răsărit în diaspora românească, botezați pruncii, cununați tinerii, înmormântați pe cei dragi după rânduiala creștinească, bucurați-vă și plângeți împreună și purtați-vă sarcinile unii altora ca să împliniți Evanghelia lui Hristos. Știați că în închisoare și în detenția de la „canal” părintele făcea norma celor care nu puteau s-o îndeplinească?

Fiți îngăduitori cu cei de alte credințe și respingeți categoric ereziile, adânciți pe cât vă este cu putință ca să ajungeți la miezul sfintei Ortodoxii, trăindu-o, căci zicea „un singur lucru îi mai trebuie Ortodoxiei: ca să fie trăită și mărturisită”.

Deși mereu supraocupati cu griji și probleme sociale, nu abandonați rugăciunea, postul, facerea de bine, dărnicia, lectură, pelerinajele, împlețiți munca cu rugăciunea, aveți grijă de suflet, de lucrul cel nemuritor, că ce folos am avea de am dobândi lumea și sufletul ni l-am pierde? Uniți-vă în jurul slujitorilor bisericești, îndeosebi la Sfânta Liturghie, cea care ne dă seva duhovnicească de la Hristos, Cel ce o săvârșește nevăzut.

Afirmați-vă în cele bune, potrivit darurilor de la sfântul Botez, spre dănuirea neamului românesc și a Bisericii. Nu vă hrăniți cu ideologii care nu au mama ci cu Evanghelia lui Hristos. Prețuiți libertatea și nu o transformați în libertinaj.

Nu luați în seama alte filosofii deșarte, alte curente neopăgâne și nu uitați că sunteți fiii celei „Una, Sfântă, Sobornicească și Apostolească Biserică”.

Deși alergați după un bănuț sau după o bucată de pâine, cereți ajutor Mântuitorului, ca să

vă consolideze familia, adică relațiile firești cu soția, soțul, copiii, rudele, prietenii sau conaționali voștri. Nu rămâneți lipiți numai de orizontala existenței, ci sprijiniți-vă mai mult de verticală.

Culegeți ca albina tot ce e înmiresmat, tot ceea ce e bun și ziditor de suflet și nu agonisiți din apucăturile lor rele. Aduceți-vă aminte de locul natal (Fiți înțelepți, reveniți cum o făcea părintele adeseori), de părinții care v-au născut, v-au crescut, v-au educat și v-au insuflat credința. Crește în mine din zi în zi venerația pentru ei, îi plăcea să spună. Nu uitați școala natală unde dascălii v-au inspirat dragostea de străbuni, biserica unde ați primit haina sfântului Botez, parintele duhovnic, adormiții în Domnul dintre rudeniile de sânge și de cei din generație care odihnesc în cimitire și așteaptă să fie pomeniți mai des la sfânta Proscomidie. Și nu uitați umorul românesc cel sănătos, obiceiurile sănătoase care vă urmăresc ca o umbră. Să cultivați omenia, neînchinându-vă (încovoiindu-vă) lui Mamona, adică banului și luxului acestei lumi adesea sufocate de vanități.

În încheiere, vrednicul de pomenire, părintele Constantin Galeriu vă roagă să-i faceți loc în inimile voastre, așteptând să vă întâlneți cu el în comuniunea sfinților din Sfânta Liturghie și la mormântul de la Sfântul Silvestru.

Voi sunteți viitorul Bisericii și al neamului, îi plăcea să spună tinerilor. Și de nu-l vom asculta, vom fi îndreptățiți să ni se spună „sărmanii de noi”, așa cum sfinții deplâng soarta prezentă și viitoare a celor învârtoșați la inimă. Să nu fie! Semnează părintele duhovnic și parohul întregii țări, Constantin Galeriu prin subsemnatul.

Cornel Corcăcel,
Pomul vieții
(grafit)

ESEU

ULTIMUL REGE

► Col. Florin ȘPERLEA

Istoric Radio România Actualități și „Observatorul militar”

S-a stins, la 5 decembrie 2017, după o lungă suferință, ultimul rege al României. Un simbol al țării de altădată, care s-a încăpățânat să trăiască printre noi într-atât încât să vadă prăbușirea regimului comunist, care îl alungase de pe tron, dar și deriva unei democrații originale, republicane, așa cum am înțeles să o construim după decembrie 1989, radiografiată impecabil în ultimul său discurs din Parlamentul României, la 25 octombrie 2011, la împlinirea a 90 de ani. Atunci când, privind înțelept spre viitor, spunea cum ar trebui să arate România. Dacă vom fi priceput mesajele pe care ni le-a transmis acum șase ani!

A avut un destin profund nefericit. A fost un copil care nu a apucat să se bucure de propria-i copilărie, fiind născut într-un cuplu princiar cu o relație complicată, dificilă. La șase ani era rege – fiindcă tatăl lui preferase să fie alături de Elena Lupescu, în exil, același prinț Carol care, în anii Primului Război Mondial, dezertase, tot dintr-un motiv sentimental, fugind la Odessa! –, micul monarh întrebându-și guvernanta dacă se mai poate juca în continuare, după ce fusese plimbat în Parlament, speriat de agitația din jur, pentru depunerea Jurământului.

După nici trei ani de domnie, cu complicitatea politicianilor și a unor militari, prințul Carol Caraiman (cum se convenise să i se spună, în 1926, exclus de la succesiune) își detronează fiul, istoricul Nicolae Iorga inventând pentru micul rege înlăturat de pe tronul care i se cuvenea, formula „Mare Voievod de Alba Iulia”, pentru a acoperi, cu fast denominativ, gestul deloc regal al tatălui său. Acel Carol al II-lea care a săpat permanent fundațiile incipientei democrații interbelice și a șubrezeit până la diluare partidele politice, care a instaurat propriul regim dictatorial, creând, înaintea comuniștilor, partidul unic – Partidul Națiunii. În tot acest timp, micul fost rege Mihai, despărțit abuziv de mama sa, Elena, pe care o vedea cu porția, când aici, când în străinătate, suporta dezmățul politic și moral al tatălui său, prins definitiv în mrejele favoritei Elena Lupescu, aceeași care îi spunea adolescentului Mihai, cu nerușinare, că dacă dorește ceva de la tatăl său, să-i spună ei și va obține tot ce vrea. Nu e de mirare că Mihai a refuzat să participe la funeraliile lui Carol al II-lea, la Estoril, în 1953, și nu a fost prezent nici la Curtea de Argeș, în 2003, atunci când sicriul de plumb al tatălui său a fost adus în țară, cu onoruri militare, și depus într-un paraclis lângă Catedrala domnească și regală.

A devenit iar rege, la 6 septembrie 1940, în vremuri dificile, cu o Europă prinsă deja în calvarul războiului mondial, împărțită între două totalitarisme, nazist și comunist, după ce Carol al II-lea abdicase, sub presiunea opiniei publice și a multor politicieni care îl priviseră cu speranță în 1930, folosind, șmecherește, ambigua formulă a trecerii „grelelor sarcini ale domniei pe umerii” noului rege, sperând, în secret, într-o revenire, chiar dacă aceea ar fi fost negociată chiar cu Uniunea Sovietică și din nou în defavoarea fiului său, Mihai.

Tânărul rege a patronat, alături de Ion Antonescu, oribilul regim legionar, apoi o Românie ciuntită, implicată plenar în Al Doilea Război Mondial – deși, ținut departe de treburile țării de mareșalul Ion Antonescu! – reușind, la 23 august 1944, să fie artizanul unui act discutabil, în dezbatere și astăzi

În istoriografia românească, un model de decizie politico-militară necesară, s-a spus, dar pusă în practică printr-un diletantism greu de scuzat, care a făcut nu mai puțin de 150.000 de victime, în rândurile militarilor români aflați pe frontul din Moldova, care au luat calea Gulagului sovietic (cei mai mulți îngroșând cimitirele comune din Siberia!), înlesnind, în bună măsură, în acest fel, discuțiile de „negustori de covoare”, cum spune Andre Fontaine, dintre Churchill și Stalin, care au condus la oribilul Acord de Procentaj.

Ultima parte a domniei a însemnat o luptă continuă pentru reinstaurarea iluzorie a democrației, în condițiile imposibile ale ocupației militare sovietice și, apoi, ale instaurării, prin forță, a guvernului pro-comunist condus de Petru Groza. Trei ani de împotriviri (cea mai importantă fiind „greva regală”, din 1945) și compromisuri, marcate, nefericit, de deschiderea oficială a unui Parlament ales prin fraudă și punerea augustei sale semnături, cu numai 50 de zile înaintea propriei abdicări, pe decretul care îi trimiteau la închisoare – de fapt, la moarte! – pe liderii țărăniști Iuliu Maniu și Ion Mihalache (judecați de un tribunal militar în sala festivă a Universității Naționale de Apărare de astăzi).

A semnat un act de abdicare care i-a fost impus, la 30 decembrie 1947. În ceea ce mă privește, aș fi preferat să rămână și să moară ca un martir, aici. Dar, recunosc, este dificil să încerci să te așezi, fie și pentru o clipă, în pielea unui personaj istoric de asemenea anvergură, pentru a gândi, în contextul istoric, la felul în care ai fi putut acționa. Nu toți avem vocație de martir, iar dintr-un fotoliu cald, așezat comod în fața unui computer, multora ni se pare că am putea fi martiri. Dar aș fi preferat, vă mărturisesc, în manualele de istorie, varianta aceasta. Nu a fost să fie!

Fără ocupația militară sovietică și împărțirea în sfere de influență, la sfârșitul celui de Al Doilea Război Mondial, România, cu regele Mihai ca monarh constituțional, ar fi arătat, cu siguranță, cu totul altfel. Iarăși nu a fost să fie!

Iar vechea formulă regală *Le Roi est mort! Vive le Roi!* va sfârși aici, în România, odată cu el...

Cred că abia acum, prin trecerea fostului suveran la cele veșnice, istoricii vor putea scrie biografia sa sub auspiciile vechiului îndemn *Sine ira et studio!* Cu lumini și umbre, deopotrivă.

PORTRET

FRANCESCO PETRARCA ȘI PETRARCHISMUL CA RELIGIE CULTURALĂ EUROPEANĂ

► Daniel CORBU

Încerc să-mi închipui ce vremi și ce oameni erau în orașele Italiei în timpul vieții lui Francesco Petrarca (1304-1374), poetul care avea să devină, alături de Dante Alighieri, unul dintre marii precursori ai Renașterii. Poet, prozator și umanist, acest mare exponent al literaturii italiene avea să impună în special prin forma perfectă a sonetelor sale, un curent literar în lirica europeană, *petrarchismul* (*Il Petrarchismo*), cu influențe în toate marile literaturi. Credința sa privind legăturile între cultura clasică și învățătura creștină, cultivată în scrierile morale, a însemnat o contribuție esențială la dezvoltarea umanismului european. Pe de altă parte, operele sale scrise în „volgare” au jucat un rol important în transformarea limbii italiene vorbite într-o limbă literară.

Francesco Petrarca s-a născut în 1304 în Incisa in Val d'Arno, în apropiere de Arezzo, ca fiu al notarului Pietro di ser Parenzo (supranumit Petracco, guelf alb, prieten cu Dante, exilat din Florența din motive politice). După copilăria petrecută în Toscana, în 1311 familia se mută la Carpentras, în Franța, aproape de orașul Avignon, unde Petracco spera să obțină o slujbă la curtea papală, care își avea în acel timp sediul în Avignon.

Deși avea inclinații literare, manifestate precoce în studiul autorilor clasici și în compuneri ocazionale, Francesco este trimis mai întâi la Montpellier, apoi la Bologna, pentru a studia Dreptul civil. După moartea tatălui, Petrarca se întoarce la Avignon, unde intră în serviciul bisericii. Acolo o întâlnește, în 1327, în biserica *Sainte Claire* din Avignon, pentru prima dată pe *Laura* (probabil Laure de Noves), pentru care face o pasiune, devenită legendară prin trăinicia, puritatea ei și prin glorificarea iubirii pentru ea în poezia pe care avea s-o scrie.

Petrarca s-a dedicat cu multă pasiune carierei ecleziastice, iar în jurul anului 1330 devine capelanul cardinalului Giovanni Colonna, ce

aparținea unei ilustre și influente familii romane. Întreprinde numeroase călătorii în Italia, Franța, Olanda și Germania. La Liège descoperă două *Orații* ale lui Cicero.

Paralel cu formația sa culturală, se angajează și în activitatea politică, inițiind campania pentru întoarcerea sediului pontifical de la Avignon la Roma. La Napoli, sub patronajul regelui Robert d'Anjou, organizează manifestări literare, susține discuții asupra poeziei, artelor și autorilor clasici. La câteva dintre manifestări citește din poema eroică *Africa*, abia terminată (1340).

În ziua de 8 aprilie 1341, senatorul Orso dell'Anguillara îl încoronează ca *Magnus poeta et historicus*.

În 1343, în trecere prin Verona, descoperă primele 16 cărți ale *Epistolelor* lui Cicero adresate lui Atticus și Brutus Albinus. Aflat în Parma, în ziua de 19 mai 1348 îi parvine vestea morții Laurei,

în timpul mării epidemii de ciumă care bântuia în vestul Europei. Seria întâlnirilor electivă, de destin continuă. În Florența, se întâlnește în 1350 cu scriitorul Giovanni Boccaccio, cu care era mai de mult în corespondență. Revolțati împotriva scolasticii medievale, cei doi poeți au contribuit printr-o activitate perseverentă la redescoperirea antichității clasice.

Trei ani (între 1353 și 1356), Petrarca trăiește în Milano, ca oaspete al lui Giovanni Visconti, arhiepiscop și conducător al orașului. Refugiindu-se de focarele epidemiei de ciumă, se stabilește între anii 1361-1374 în Padova, Venetia și Arquà Petrarca. Aici își sfârșește zilele pe 19 iulie 1374. A fost înmormântat în curtea casei parohiale din localitate, mai târziu osemintele sale au fost transferate într-un cavou de marmură alături de biserică.

Opera lui Petrarca este vastă și a înfruntat cu succes secolele. A scris poezie și proză, atât în latină, cât și în italiană. Dintre operele scrise în limba latină amintim: **Africa** (1338-1340), poemă eroică și având ca subiect al doilea război punic, avându-l ca erou pe Scipio Africanul; **Carmen bucolicum** (1346-1357), cuprinde 12 egloge inspirate din Virgiliu, pe teme de dragoste, politică și morală; **Epistolae metricae** (1333-1361), cuprind 66 de scrisori în hexametri, relatând evenimente politice și literare, unele chiar din viața autorului.

Proza scrisă în latină de Petrarca s-a bucurat de succes în epocă și a rămas actuală prin valoarea documentară și stilistică. Iată câteva scrieri: **De viris illustribus** (1337), biografii ale unor personalități romane; **Rerum memorandum** (1350), culegere de povestiri bazate pe date din istorie cu scop moralizator; **Secretum meum** sau **De contemptu mundi** (1342-1343) este un dialog imaginar între poet și Sfântul Augustin pe tema „Adevărului”, în care Petrarca își mărturisește cele mai intime sentimente; **De vita solitaria** (1346-1356) descrie avantajele solitudinii; **De otio religiosorum** (1346-1356) (*otium* = liniștea spirituală), conține principii asupra vieții monahale; **Invectivae in medicum quemquam** (1355) este consacrată criticii medicinii practicate în acea vreme. Apără poezia în contrast cu științele și mecanica; **Epistolae** (printre care **Le Familiari**, 1349-1366 și **Le Senili**, 1361-1374, sînt adresate prietenului său Francesco Nelli Simonide). Sînt scrisori destinate publicării, cu intenții literare sau morale.

În italiană, Petrarca publică: **Rime in vita e morta di Madonna Laura** (1336-1369), cu titlul original în latină **Rerum vulgarium fragmenta**. Este cea mai apreciată creație a lui Petrarca, cunoscută mai ales sub titlul de **Il Canzoniere** (apărută în limba română cu titlul **Canțonierul**). Culegerea cuprinde în cea mai mare parte sonete, urmate de *canzoni*, sextine, balade și madrigale și exprimă cu precădere pasiunea sa nemărginită pentru Laura. Cu această operă a lui Petrarca literatura devine element precumpănitor în viață ca primă lecție a umanismului.

În poezia sa, descrierea sentimentelor apare în opoziție cu peisajul, suferința, durerea, dorința de ispășire devin speranță, și chiar plânsul morții ființei iubite se transformă în transfigurarea Laurei, care coboară consolatoare din ceruri. Laura, femeie superioară căreia poetul îi aduce omagii, nu are nimic supraomenesc, este un model de virtute și frumusețe, însă figura ei nu palpită de viață, trăsăturile sale umane, ochii frumoși, părul blond, surâsul dulce, se repetă imuabil și totuși ea constituie punctul ideal de sprijin în jurul căruia se desfășoară viața sentimentală a poetului. Culegerea se încheie cu un cântec adresat Sfintei Fecioare (*Alla Vergine*), căreia îi solicită protecție. Multe din sonetele lui Petrarca au fost transpuse în muzică de Claudio Monteverdi sub formă de madrigale. Petrarca a reușit, prin tot ce a scris, să transforme erudiția în poezie cu o credință și o iluzie tipic umaniste. Triumful dragostei asupra morții, realizată mai ales prin poeme alegorice, de mare substanță ideatică, este una din temele care i-au înnobilit și magnetizat opera.

ESEU

HORTENSIA PAPADAT-BENGESCU - ARHITECTURA ROMANELOR

► Petruș ANDREI

Opiniile critice în privința arhitecturii romanelor Hortensiei Papadat-Bengescu, ca și în privința întregii opere de altfel au fost contradictorii. Autoarea mărturisea că acordă inspirației un rol dominant chiar și în privința construcției care nu respectă nici formula de tip clasic, în sensul unei înlănțuirii de fapte liniare, elaborate geometric, cu o simetrie perfectă, nici formula capricioasă a narațiunii urmărind salturile sinuoase ale memoriei afective, ca la Proust. Compoziția romanelor sale, unind „străduința analitică de gen proustian”¹² cu „stăruința clasică de a portretiza”³, este, desigur, o îmbinare fericită de elemente clasice și moderne.

Dacă romanul „Fecioarele despletite” oscilează între spontan și elaborat, între simetric și asimetric, iar „Rădăcini” prin adaptarea unei maniere care nu-i era organică, pare de-a dreptul dezordonat, în ceea ce privește compoziția celorlalte trei romane: „Concert din muzică de Bach”, „Drumul ascuns” și „Logodnicul” ea este aproape riguros clasică.

Echilibrul compozițional este dat și de acele episoade aparent disparate care își vădesc ulterior legături întinse cu un schelet epic bine sudat. Nașterea, prin sciziparitate, a romanelor ciclului Halipa, este o trăsătură arhitectonică specifică Hortensiei Papadat-Bengescu.

ARTA ANALITICĂ

„Pour faire souffrir, il faut souffrir; il faut aimer, pour être aimé; pour prendre, il faut se donner; pour faire frénir la vie, il faut vivre richement, splendidement...”⁴

După cele patru volume de nuvele, Hortensia Papadat-Bengescu va scrie un roman, primul din proza literară românească inspirată de cel dintâi război mondial, al cărui titlu are o dublă semnificație: prima, mai surprinzătoare, simbolizând „Flagelul Roșu”, „o monstruoasă care jefuia tezaurul omenirii”⁵ și a doua, concretizându-i urmările nefaste, având, având sensul de „reptilă sumbră...”

cu mers târât... zornăit de lanțuri și bufnet de tampoane.”⁶

„Balaurul”, aparent culegere de nuvele, capătă prin personajul Laura, elevă la școala dragostei pentru cei mulți, soră de caritate prin ochiul căreia vedem tragicele evenimente, impresia de întreg. Această carte de război, existență singulară în creația scriitoarei, cu fapte și nume autentice, este mai degrabă o culegere de reportaje cu valoare de document. Lumea descrisă pare desprinsă din bolgiile infernului dantesc: Laura împreună cu băieții, pătrunde în „iad” și străbătând rând pe rând „catacombele” din pântecul „balaurului”, alină durerile morale și fizice ale celor aproape petrecuți din viață. Soldatul Dumitru (un conte Ugolino posibil), ordonanța locotenentului Cojocarul „nu-i bea (acestui – n.n.) sângele, ca să-l răpuie”. I-l soarbe ca să-l țină în viață uscat și să-și hrănească din el viața lui nemernică, fricoasă de brută”.⁷ Sensibilă și lucidă, Laura se apleacă cu duioșie și durere asupra suferințelor la care erau condamnați să trăiască oamenii simpli, nevoiți să suporte un război pe care nu l-au dorit. Propriile lor dureri îi fac să nu țină seama de ale semenilor: Mielușica, fetița familiei Damian, plecată în refugiu, se îmbolnăvește de anghină difterică; asfixiindu-se, este aruncată din tren de către ceilalți refugiați. Bestia umană ne este înfățișată în toată sălbăticia ei prin ființa preotului Cristea: Ancuța, fiica lui mijlocie, urmărită în „Goarna”, „Copilul”, „În întuneric”, „Bătrânul argintar”, „Reînvierea”, trece din pricina iubirii pentru un tânăr telegrafist, iubire neînvoită de inumanul ei tată, printr-o cumplită odisee a suferinței. Doamnei Damian, moartea micului ei frate survenită la puțin timp după cea a copilei sale, prin intensitatea tragicului, îi sparge zăgazurile rațiunii.

Cu fiecare „reportaj” asistăm la creșterea gradată a sentimentelor umanitare ale scriitoarei. Pentru ostașii noștri „aceea care căuta în pasiunea carității un vad de scurgere a unei pasiuni neîntrebuintate sau nesățurate în nimic”⁸, „acolo,

în saloanele spitalului, ar fi voit să fie un geniu vivificător... o compresă pe frunte... capul ceva mai jos... o perniță improvizată din chiar mânăca mantalei supt picior prea dureros”.⁹ Mielușica, Anuța, „Copilul florilor”, Doamna Damian alături de cei care sfârșesc în spital: țăranul din Argeș – omul căruia i se vede inima, țișanul Dobre, locotenentul Cojocarul își circumscriu destinul lor tragic în marea dramă.

Față de ororile văzute, apelul scriitoarei pentru extirparea războiului este patetic „Bestie” Bestie hădă! Cine va reteza vreodată din rădăcini capetele lui monstruoase care cresc mereu de acolo tocmai de unde sunt tăiate.”¹⁰ Răspunsul pe care și-l dă, cuprinzând încrederea în biruința forțelor omului asupra fiarei”, înalță proza de război pe cea mai de sus treaptă a umanitarismului: „Capetele balaurului vor crește mereu mai slăbite și într-o zi domnia genului uman poate nu va mai avea sângerosul dușman. Va fi pace” Pace și iubire!”¹¹

„Fecioarele despletite” (1926) deci din prima perioadă de creație, este preludiul viitoarei simfonii. Cu acest roman scriitoarea va începe un studiu amplu având ca obiect viața câtorva familii din protipendada bucureșteană de după primul război mondial. Această așa-zisă „lume bună” este selecționată din cele două clase care-și disputau în acea vreme întâietatea: burghezia, formată din proaspăt îmbogățiții de după război și aristocrația¹² falită, ale cărei rădăcini, cum avea să demonstreze mai târziu autoarea se vor usca pentru totdeauna. „Sânge albastru” nu au decât bătrânul prinț, tatăl fizicului Maxențiu, boierul Dinu Baldovin și fiica Dia, moșierul Hallipa având origine levantină cu înaintași suspecti, iar prințul Maxențiu și Nory Baldovin, bastarzi recunoscuți în ultimă instanță, fiind deja cu sânge intervertit. Celelalte personaje, începând cu bufetul simbolic al familiei Hallipa, sunt sau parvenite sau, în orice caz pe cale de a deveni. Lenora, Rim, Drăgănescu, Ada, Lică, Walter, Coca-Aimée alcătuiesc o întreagă galerie a parveniților, prin ei autoarea epuizând toate modalitățile. Odată potolită setea de bani și câștiguri, sfârșind goana după titluri și căsătorii avantajoase, în afara oricărei griji materiale aceste „animale bolnave”, devenind simbolul unei lumi condamnată dezintegrării totale, își caută aiurea plăceri încă neîmplinite. Se cultivă snobismul onorabil al muzicii, se caută împlinirea unor dorinți altădată refulate, se luptă pentru pătrunderea în unele cercuri restrânse, se omoară plictisul zilei la Club-Sport, la concursurile hipice, în aventuri extraconjugale și, din când în când, mai are loc câte o moarte într-un sanatoriu de lux, care schimbă oarecum ordinea acestor lucruri

însuflețite. Scriitoarea pare a le fi încredințat micilor monștri umani cărora le-a insuflat viață, un mesaj subtil: oroare pentru încrucișare.¹³ Mika-Lé, rezultat al încrucișării neglijente dintre frumoasa Lenora și un zidar italian negroid, este exemplul cel mai reușit al acestei lumi. Officosul Maxențiu este fiul prezumtiv al unui „prinț bătrân și decavat, dar destul de autentic”¹⁴ și al unei mame canceroase. Sia – rod al plăcerilor nelegitime ale lui Lică Trubadurul și ale bunei Lina. Nory, cea de-a doua fiică a boierului Dinu Baldovin cu fiica unică a administratorului moșiei Gârlele-Baldovinești. Apoi, încrucișările probabile: Walter, poate cel mai complex tip de parvenit din literatura română, este fiul unui neamț și a unei românce; spre deosebire de Rim, care vorbește cu accent nemțesc, Walter și-a uitat de tot sau aproape de tot limba. Gemenii Hallipa, prin filieră paternă, sunt greci la origine; în sfârșit, acel ciudat oberchelner de noapte, „caricatură istovită a tipului de saxon”, fiu al unei „fecioare despletite”, având drept tată „absintul sau punciu”.

Mai ales în primul roman din ciclul Hallipilor cititorul datorează parte din bogatul material faptic cunoscut, celor două personaje feminine Mini și Nory, care neavând propriu-zis o existență obiectivă, îndeplinesc rolul corului antic din tragediile eline sau, mai exact, rolul povestitorului din „În căutarea timpului pierdut”. Ori una, ori alta posedă cunoștințe amănunțite despre un personaj asupra căruia, de cele mai multe ori se poartă un dialog consistent. Ele există în funcție de sentimentele, părerile și informațiile pe care le au despre celelalte personaje; de aici silința pe care și-o dau de a ne ține la curent cu tot ceea ce se întâmplă în lumea în lumea care le este accesibilă. Ceea ce le deosebește: în timp ce Mini caută în tot ce vede o diversiune pentru stările ei sufletești, fiind mai mult senzorială decât realistă, Nory, personaj care deocamdată, oscilează între concret și imaterial, este mai cerebrală, filtrând totul prin femininul său acut, dozat cu o cantitate apreciabilă de ironie. Sunt cele două virtuți ale autoarei: vârsta adolescenței și a maturității creatoare.

Ca o reperкусиune a exclusivității tematice din primele volume, personajele feminine predomină și-n cea de-a doua perioadă de creație. Totuși, scriitoarea excelează în crearea câtorva caractere masculine, pe care le observă cu același ochi necruțător. Referitor la personajele sale, Hortensia Papadat-Bengescu făcea următoarea mărturisire: „Am fost întrebată adesea de ce privesc cu atâta severitate personagiile mele. Socot romanul propriu-zis, ca însumând realitatea vieții, deci a adevărului, în consecință ca pe ceva riguros și

grav. Nu asupresc, dar nu acopăr, deoarece mi-am propus adevărul. Adevărul ce cercetează la lupă sau la microscop. E bine de știut că în acest fel apar toți porii obiectului examinat. Severitatea mea e lupa de care mă servesc. Dimpotrivă, mica lume pe care o înfățișez nu e aleasă din speciile excepționale, ci dintre oamenii curenți și cu fapte uzuale. Din oameni care priviți la lupă și puși în avantajul unei lumini superficiale pot fi considerați buni și frumoși. Și chiar așa sunt ei oare răi și urâți? Au ieșit ei oare din dimensiunile existenței pentru că lupa i-a mărit? Cred că nu. Abaterile amoroase ale Dr. Rim, tribulațiile domestice ale bunei Lina, cariera lui Lică Trubadurul, calvarul Siei, suferințele lui Maxențiu nu ies din normele convenite. Iar idila muzicală din familia Drăgănescu tocmai tocmai fiindcă e umană nu poate fi lipsită de un gust amar. Toți aceștia sunt priviți foarte de aproape și cu mare interes.¹⁵

Doru Hallipa, prilej pentru scriitoare de a picta în linii precis conturate tabloul crepusculului unei clase, trăiește în roman mai mult ca existență civilă, decât ca „univers interior”. Este o marionetă care ascultă docilă comenzile impuse când de soția sa față de care sclavia lui era absolută, când de olimpiada Elena. În final, „împovărat de greutatea răspunderii de a fi compromis noblețea unei clase”¹⁶, va dispărea tot așa de șters ca la început, la brațul Elizei, „cu pasul vânătorului ostenit de goană”¹⁷, în marea călătorie „de la acel trecut cunoscut la un prezent care se putea întrevede.”¹⁸ Copie fidelă a sa, de dată mai recentă, fiul babei Smoala, cârciumăreasa din Dealul Spirii, face, prin căsătorie, un salt social într-o clasă superioară. Nu întâmplător, lăsând la o parte argumentația naturalistă a eredității, tocmai el este cel înșelat în „dragoste”. La prima vedere pare un soț model, respectând cu strictețe contractul făcut cu Elena. Conciliant până peste limite („Așa mare cum îl vezi nu există”), credul, delicat, naiv, în cele din urmă laș, evitând lămurirea cu sine și cu soția sa, Drăgănescu până în ultimul moment susține cu succes dizertația amară, veridică și, poate, binevoitoare a mic-burghezului părăsit de consoartă. Opusul acestor doi în toate, Lică Trubadurul, pe numele său adevărat Petrescu, crai de mahala, trăind din expediente amoroase, este, cum vom vedea din evoluția sa ulterioară

omul viitorului. La început onest („Bani de la femei nu lua, dar nici nu le da”¹⁹), temperat („nimeni nu-l văzuse vreodată beat”²⁰), „prezentabil”, „insinuant”, „glumeț”, „ahil”, „delicat”, „sprintar”, „sobru”, „econom”, „simpatic”, chiar „frumos”, „prudent” dar nu laș”, Lică Petrescu din clipa întâlnirii cu Ada Razu, prințesă Maxențiu, va suferi un ciudat proces de metamorfoză notat cu meticulozitate de autoare. Ajuns dintr-odată „maître-dresseur”, un fel de „chambellan d’écuyer” al firmei Razu-Maxențiu, „Basile Petrescu” începe a-și lucra „viitoarea siluetă socială”, comandându-și haine tip-sport la o croitorie de lux, luându-și un „mic apartament” în oraș, lichidându-și „tot trecutul, chiar și pe moșica Marii”²¹ și făcând, spre stupefacția fiicei sale, observații asupra bunelor maniere; în timp ce „urcă parcursul parvenitismului”²², dându-și seama că „nu se ajustează bine să aibă o față ca Sia”²³ renunță la o mai vedea, împingând-o, indirect, în brațele scheleticului Rim.

Lică Trubadurul, trădat de cel din finalul romanului „Rădăcini”, întruhidează una din modalitățile de parvenire întrevăzute de scriitoare: aceea a bărbatului ajuns, prin „protecție de fustă” pe treapta de sus a societății burgheze.

Greg, peisagistul, are, desigur alte posibilități. Ascensiunea sa este la fel de rapidă. Convertit la catolicism, participă la un congres artistic la Roma, de unde se întoarce cu o „panglicuță verzuie” și cu o „medalie papală”. Ajuns în țară, „ministerul s-a simțit obligat să nu facă mai puțin ca străinătatea pentru un artist român: i-a dat un „Bene-Merenti”, după care a venit o „coroană” și o „stea”, și când a fost vacantă prima catedră la Școala de bele-arte, candidatura lui a fost necontestată.”²⁴

Pentru „lumea snob” pe care o frecventează Maxențiu este o partidă strălucită. Mai întâi Elena Hallipa împiedicată de sora mai mică să-și ducă intenția până la capăt, apoi Ada Razu, unica moștenitoare a celei mai mari fabrici de făină, încearcă să cumpere mai mult porecla decât titlul pe care-l are, dar care constituie, așa cum e, o carte de intrare în cercurile așa-zise aristocratice, închise pentru moment proaspăt îmbogățitorilor după război.

Figura hădă a doctorului Rim, în relieful autoare folosește întregul său potențial analitic, se află între ariviști alături de doctorul

Walter, în centrul tabloului pictural. Anticipând pe Gonzalv Ionescu din „Bietul Ioanide”, sciasmaticul Rim, modest „doctor de plasă” din Tecuci, trimite „lucrări peste lucrări pe de o parte, pe de alta petiții peste petiții ca să-i dea o docență.”²⁵ De-abia după căsătorie, prin intervenția bunei Lina, Rim este numit „destul de repede, asistent la Iași.” „Cariera îi era făcută. Repede după asta, Rim fusese numit suplinitor, apoi, prin concurs, profesor de anatomie la Iași, dar abia acum în urma se putuse anevoie muta la București, fiind luptă aprigă și făcându-se politică multă, cu tot ordinul venit de sus”²⁶

Înainte de a se vinde „uriașei voluptoase” doctorul Walter muncea ca un rob „pentru gloria științifică”²⁷. „Generozitatea” Salomei („zece ani de medicină robotică și norocoasă nu i-ar fi putut aduce de atunci încolo un sferț măcar din ce-i oferea banchereasa”²⁸) îl paralizează inițial, dar târgul propus este, în cele din urmă, acceptat, Walter devenindu-i până la moarte patimă supremă. Jertfirea ideii de om pe altarul necinstei merita un preț bun. „Văduva Efraim îi lăsase tot avutul ei doctorului Walter. E drept că murise la 70 de ani cu o sută douăzeci de chile și cu titlul de amantă a lui, sacrificiu vrednic de răsplată, mai ales că nu fusese vorba de o sinecură. Închipuirea se întoarce pudică la cercetarea unei astfel de legături: refuză să cerceteze întunecimile sufletului și obscurele vedenii trupești.”²⁹

Doctorul Caro din „Rădăcini” aspiră și el spre o catedră universitară și-și netezește drumul spre ea prin Madona, frumoasa lui soție, din care face „intendenta cariei lui.”³⁰

Ocupându-se de afaceri „despre care nu vorbea niciodată” Lupescu din romanul „Logodnicul” „singurul din bandă care întreține raporturi cu cei din clasa I-a”³¹ parvine prin mijloace care-i sunt numai lui cunoscute.

Mai imoral decât Lică, escrocul Dragu, „pretinsul tutore de altfel unchi bun de frate” trăiește cu tustrele nepoatele, „cu Ninon în principal. Era clauza tutelei.”³²

Într-o astfel de lume, personaje liniare, monofone, ca Marian vom întâlni rar. Cel mai adesea personajele au o dublă existență: una exterioară, socială, aparentă și alta secretă, de cele mai multe ori reprobabilă. Galeria portretelor personajelor feminine, prin număr și varietate, este impresionantă. Femeia este văzută în toate ipostazele: fecioară despletită (buna Lina, Madona, Mika-Lé, Coca-Aimée, Dia), soție adulterină (Lenora, Elena Drăgănescu), sau amatoare de senzații tari (Ada), femeia-sclav (buna Lina), femeia incestuoasă (Coca-Aimée), rău conformată anatomic (Sia,

Nory), femeia erotomană (Aneta Pascu), perversă (Ninette și Cora Persu), depravată (Nénon Dragu) dar și femeia sinceră, onestă, caritabilă, modestă (Hilde Gert) și cea în ipostază de mamă devotată (Mălina Petrescu). În general, femeia burgheză, determinată mai mult sau mai puțin de mediul în care trăiește, se vinde pentru a ocupa poziția socială dorită. Amorală și imorală ea face carieră fie prin căsătorii succesive (Lenora), fie, violentând toate preceptele morale, prin succesiunea în patul conjugal matern (Coca-Aimée).

Prin chiar condiția ei de existență lumea care populează romanele Hortensiei Papadat-Bengescu, cu excepția câtorva personaje privite cu reticență de autoare, este, este inumană.

Note:

- 1 Mircea Zăciu, „Masca geniului”, EPL, 1967, p. 215.
- 2 Ibidem
- 3 „Pentru a face pe altul să sufere, trebuie să suferi tu; trebuie să iubești, ca să fii iubit; pentru a lua, trebuie să dăruiești; ca să faci să freamăte viața, trebuie să trăiești din plin, minunat...” (vol. „Scrisori către Ibrăileanu”, EPL, Buc., 1966, p.36.)
- 4 „Balaurul”, Ed. Ancora, Buc., 1923, p.15.
- 5 Op. cit., p.96.
- 7 Op. cit., p. 202-203.
- 8 Din vol. Scrisori către Ibrăileanu, EPL, Buc., 1966, p.52.
- 9 „Balaurul”, Ed. Ancora, Buc., 1923, p.62.
- 10 Op. cit., p. 83-84.
- 11 Op. cit., p. 85.
- 12 Cele două clase sunt de altfel menționate în roman: „roată aristocrația nu mai voia să vie pe lume decât pe mâinile ei și parveniții, la fel, firește” („Fecioarele despletite”, EPL, 1966, p. 107).
- 13 Ideea aparține lui G. Călinescu.
- 14 „Concert din muzică de Bach”, B.T., Buc., 1967, p.75.
- 15 I. Varian, „De vorbă cu d-na Hortensia Papadat-Bengescu”, în „Viața literară”, 1926, nr. 29.
- 16 „Fecioarele despletite”, EPL, Buc., 1966, p.170.
- 17 Op. cit., p.192.
- 18 Op. cit., p.193.
- 19 „Concert din muzică de Bach”, B.T. Buc., 1967, p.54.
- 20 Op. cit., p.46.
- 21 Op. cit., p.148.
- 22 Op. cit., p.148.
- 23 „Fecioarele despletite”, EPL, Buc., 1966, p.81.
- 24 Idem.
- 25 „Fecioarele despletite”, EPL, Buc., 1966, p.107.
- 26 Op. cit., p.105-106.
- 27 „Drumul ascuns”, E.T., Buc., 1967, p.7.
- 28 Op. cit., p.7.
- 29 Op. cit., p.6.
- 30 „Rădăcini”, Ed. Națională Ciornei, Buc., 1936, vol. I, p.216.
- 31 „Logodnicul”, Ed. Adevărul, Buc., 1939, p.12.
- 32 Op.cit., p.39

ESEU

LA RAISON DU PLUS FORT

► Lucia OLARU NENATI

Interacțiunea forțelor psihologice, influența caracterului celui mai tare asupra celor mai slabi sunt lucruri esențiale în societate dar, paradoxal, sunt foarte puțin cunoscute, aprofundate. De fapt, ce anume determină, să zicem, adoptarea unei decizii într-un conclav, juriu, complet de judecată, comisie, ori altă denumire pe care o poate avea o adunare de oameni uniți cu scopul de-a lua o hotărâre? Ce anume determină o masă de oameni, până atunci amorfă ca o «maioneză tăiată», să devină o forță, să se «lege» în coeziunea unui sens unitar, decât impunerea ideii, părerii, scopului, interesului, voinței etc., pe care le susține omul cu forța psihologică sau cu personalitatea mai puternică decât fiecăruia în parte și, dintr-o dată, prin adoptarea adesea inconștientă a acelei idei, decât ale tuturor.

Cine n-a întâlnit în viața lui o luptă psihologică în care nu argumentele, nu dreptatea, nu rangul, nu instruirea, nici măcar forța fizică nu impun rezultatul, ci o forță ce-ar putea fi denumită cu acea sintagmă preluată din La Fontaine și deturnată ușor către sensul necesar aici. Adică dreptatea, rațiunea, celui ce poate domina psihologic pe ceilalți, a celui ce are puterea de-a transmite imperativ, chiar meta-verbal, parcă telepatic, propria lui voință. Exemplele dominației psihologice a celui mai tare stau tuturor la îndemână și ar merita luate în atenție și studiate cu mai multă preocupare, de vreme ce legitatea aceasta nu pare a varia prea mult în decursul existenței istorice, sociale, politice și produce efecte răvășitor de importante.

Prelevând dintre numeroasele exemple, unul aflat adesea la îndemână în banala realitate, putem vedea un individ fără studii, abia cu un pospai de liceu făcut din bucăți, fără talent, cultură, ori măcar ceva har oratoric, aparent șters și banal, care reușește să se infiltreze într-o instituție pe un post mărunț, pe măsura pregătirii sale. Dar cu timpul, folosind incredibile mijloace de învăluire a celor neatente, de corupere a celor cupizi, de înspăimântare a celor fricoși, de compromitere și discreditare, chiar preventivă, a celor capabili și deci pasibili de a-i

deveni șefi, de mituire a celor pasibili, reușește să păstreze ani mulți un fel de vid de putere, adică de forță psihologică, el devenind cu timpul, fără a-și schimba funcția, (căci nici nu i-ar trebui să răspundă pentru faptele sale, să-și bată capul cu fel de fel de planuri, programe și indicatori economici riscanți, ci doar să profite cât mai mult!), un fel de șef neoficial al acelui organism. Până acolo încât îl poate trimite după țigări pe directorul său care nici n-ar îndrăzni măcar să crâcnească în fața lui și care, terorizat de frică, face demersurile necesare pentru a-i obține aceluia derogare de studii, sau mai bine zis, având în vedere fragilitatea vremurilor de azi când totul e posibil cu tupeu, îi obține, laudându-l pentru «realizările « lui, de fapt, un fel de certificat de compensare a studiilor. Ce mai, un fleac, acolo, vreo cinci ani de muncă asiduă, nopți nedormite, examene și stress, câștigați pe scurtătură, doar prin știința dominării psihologice!

Individul mai știe când și cu cine să se alieze, mai potrivit ar fi să scriu «înălțateze», adu-mecându-și similitudinii, precum simt câinii de departe un exemplar feminin din rasa lor. Când descoperă o canalie mai mare decât el, se aliază cu aceasta și formează un nucleu de rău invincibil, insolubil prin forța oricărei logici, dreptăți, merite, experiențe etc. Exemplarul dublat domină totul și, deși cei din jur sunt cu toții conștienți că scara ierarhiei e răsturnată, că ceea ce se petrece este absurd, incredibil, că frizează aporia, nimeni nu îndrăznește nici să murmure în absența «stăpânului» de frica pedepsei. Căci «stăpânul» știe să-i pedepsească teribil pe insurgenți, le dresează, de pildă, o campanie de presă în numele unui grup indignat și animat de mânie proletară, ori face o anonimă semnată, adică un portret întors pe dos al celui în cauză, în care meritele devin culpe grave, realizările sunt crime și, în general, toată imaginea omului cuprins în rama acelei hârtii este respingătoare, mustind de ostilitate, grotescă, incredibil de josnică, evident dubioasă prin patimă pentru oricine ar citi-o fără părtinire.

Dar cine s-o facă? Toți cei pe care-i pune s-o semneze nici n-o citesc sau dacă o fac, nici nu crâncnesc, ci semnează ca în transă un document care capătă astfel greutate de act colectiv apt de-a distruge cariera și prestigiul unui om. De această luare de poziție *colectivă* orice demnitar fără experiență, pregătire în domeniu, așadar nesigur pe propriul său discernământ și scară a valorilor, trebuie să țină seamă dacă nu vrea să aibă necazuri cu «masele». Căci și demnitarul simte unda rece, diabolică, pe care o emană individul în cauză. Iar astfel, cel vizat, fie un insurgent care a îndrăznit să strige că împăratul e gol, fie un om de valoare care ar putea fi pasibil de-a ocupa o funcție meritată în arealul respectiv, tulburându-i lui afacerile multe, dubioase și profitabile, este înlăturat încă înainte de-a fi știut că ar fi posibil să fie luat în atenție. În acest fel reptila terifiantă urcă încet până la poziții de influență incredibile iar setea lui de putere, de prestigiu, de recunoaștere, crește și ea geometric, demențial, ajungând cu timpul să nu mai mire pe nimeni când cineva (de pildă, o altă canalie aflată în parteneriat) îi recunoaște în public meritul de-a fi «părintele» vreunei mari întreprinderi, (întreprindere din care omul obține un profit uriaș pentru toată viața).

Și iată cum atâtea subiecte circulă liber, în stare pură, - precum altă dată niște personaje în căutarea unui autor îl așteptau pe Pirandello - și nimeni nu-și prea găsește timp să le capteze, să le transforme în eroi livrești care să păstreze intacte absurdul și puterea social terifiantă. Ori măcar să se întrebe, dacă nu pentru folosul literaturii, ci al vieții, al societății, ce forță teribilă au acești oameni, ce putere diferită cu totul, adesea în contrasens cu cea fizică și care-i face stăpâni absoluți pe reacțiile altor oameni? De ce natură e substanța pe care o emană psihicul lor? Ce e fluidul, influența aceea ce produce astfel de efecte paradoxale? Poate că abia atunci când omul va descoperi, defini și stăpâni pe deplin natura acestei forțe și va afla dacă e omenească sau ocultă, multe din misterele nedezlegate ale istoriei și societății omenești din toate timpurile vor deveni limpezi. Abia atunci se va putea cunoaște evoluția acesteia în consens cu cele mai importante, cu adevărat, legi ce guvernează omenirea.

Nu e o exagerare această aserțiune căci să ne amintim de marile personaje ale răului istoriei, marii dictatori precum Hitler și Stalin, cum au reușit să ajungă să stăpânească mase întregi de oameni și să recroiască istoria și geografia! Mai întâi, înainte de a manevra grupări omenești imense, ei și-au impus voința celor apropiați, celor din preajma lor cărora le-au indus fără nici o rezistență, parcă pe

neobservate, propria lor voință, i-au determinat fără nici un efort să resimtă planurile și proiectele lui ca pe ale lor proprii, izvorâte firesc din dorința și afectul lor, fără să simtă nevoia de-a raționa dacă e bine sau nu să le adopte, să facă din ele scopul vieții lor personale.

Nici o ezitare, nici o opoziție, nici o cugetare despre *a fi sau a nu fi*, nici o examinare a calității morale a acelor fapte, precum știm, cel mai adesea abominabile, criminale. Ne amintim cu toții de uimirea populației germane de după război când, parcă treziți din somn, oamenii nu înțelegeau cum a fost posibil să se întâmple acele atrocități de care aflau parcă prima dată și nu-și explicau cum de au devenit ei, cu toții, o ființă colectivă și decerebrată, și au aclamat la unison, cuprinși de o stranie beție euforică, răcnetele omulețului paranoic, grotesc și, de fapt, ridicol, dacă ar fi putut fi privit atunci la rece și nu hiperbolizat în chip automat până la statutul de zeu.

Dacă ar putea fi prelevată, izolată, acea substanță, acea entitate, care determină toată absurditatea acelei dezastruoase conduite colective, așa precum s-au extras și analizat în laboratoare atâtea substanțe chimice sau fizice, determinându-li-se proprietățile, potențialul, poate că s-ar putea observa din timp apariția acestui flagel și s-ar putea preveni întrucâtva distrugerile colosale pe care le poate acesta produce.

Grafică de Nicoleta Enache

DE SPIRITUS

ESENȚA COMUNISMULUI TERORAREA ȘI DEZUMANIZAREA - ADEVĂRATUL LIMBAJ AL LUI LENIN

► Daniel MAZILU

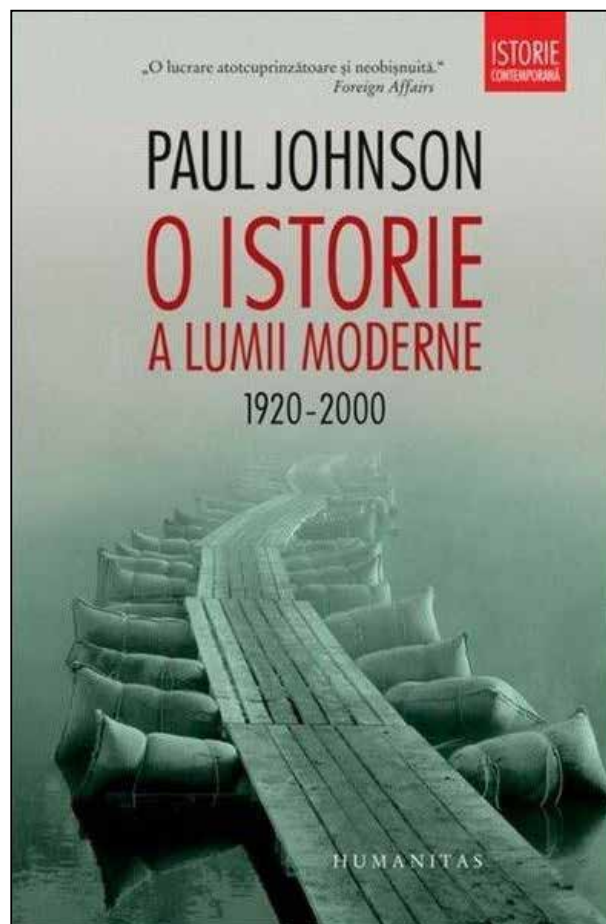
În amintirea celor care au suferit și murit în vremea Utopiei comuniste și pentru năruirea acesteia, așteptând izbăvirea sufletelor de la Dumnezeu și rostirea adevărului din partea noastră

CU CE SĂ ÎNCEPEM?

Sub acest titlu *revoluționar* își publica Vladimir Ilici Ulianov (cel care din decembrie 1901 avea să semneze cu pseudonimul Lenin), strategia construirii unui partid marxist, organizație vicleană, care avea să schimbe destinele a sute de milioane de oameni din toată lumea. Încheiam articolul trecut cu aceste cuvinte: „teroarea și dezumanizarea au devenit subiectul și predicatul limbajului preferat al lui Lenin”. Dar, de dragul adevărului, e bine să spunem că Lenin - acest suferind frustrat de biografia proprie și incapabil de a trăi într-o lume aflată la finalul modernității - a crezut pentru mai bine de 15 ani în puterea de schimbare a cuvintelor. Sau, mai bine spus, a înțeles că prin acestea își va putea croi infrastructura Utopiei mondiale, pe care el însuși plănuia să o guverneze din Rusia. Așa se explică înființarea ziarului marxist *Iskra* (Scânteia, 1900), pe care el îl vedea ca organul de presă al tuturor revoluționarilor marxiști ruși. Văzându-și ziarul pe piață a înțeles, în numai doi ani de la lansarea acestuia, că anumite categorii sociale și profesionale (intelectualii, printre acestea) trebuiau curtate prin texte mai ample, cu o argumentare seducătoare a tezelor. Din 1902, începe să publice mai multe cărți de ideologie, dintre care amintim: *Ce-i de făcut?* (o critică a economiei contemporane, văzută ca un mecanism oportunist, și o chemare la unitatea clasei muncitoare cu socialismul), *Un pas înainte, doi pași înapoi* (1904), *Materialism și empiriocriticism* (1908), *Destinele istorice ale învățăturilor lui Karl Marx* (1913), *Caietele filozofice* (1915), *Imperialismul, stadiul cel mai înalt al capitalismului* (1916), *Tezele din aprilie, Statul și revoluția* (1917).

După toate aceste conflagrații și războaie de cuvinte, care au lăsat, în final, istoriei contemporane un raft leninist de 55 de volume și milioane de victime, Lenin (hermeneutul lui Engels & Marx) provoacă

și conduce o insurecție armată, care devine o revoluție sângeroasă, prototip al “revoluției socialiste mondiale”. Istoricii și biografii săi au văzut foarte clar cum acest “revoluționar de profesie” a fost, de fapt, „un oportunist”, „un aventurier”, un manipulator al țăranilor, al muncitorilor și (mult mai grav) al intelectualilor. “Nu a vizitat niciodată o fabrică și nu a pus niciodată piciorul într-o gospodărie țărănească”, scrie britanicul Paul Johnson în *O istorie a lumii moderne 1920-2000*.

Utopia sa - "fantezie continentală" - după expresia aceluiși istoric, desfigurând o monarhie agonizândă avea să transforme Rusia într-o *Republică a Sovietelor*, "care să se înfăptuiască de jos în sus". Ei bine, la această înfăptuire violentă e bine să luăm seama în rândurile care urmează.

CÂND UCIDEREA REZOLVĂ PROBLEMA

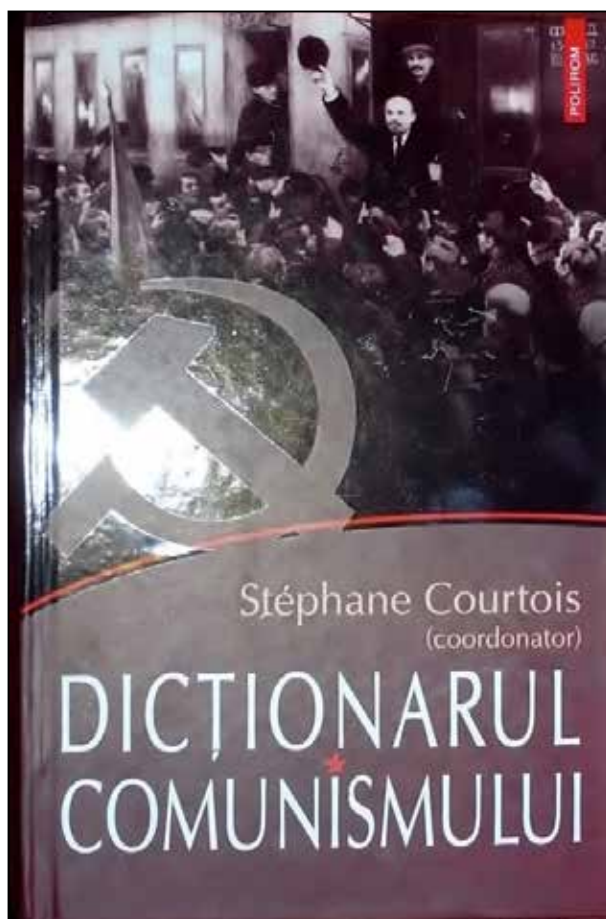
"În revoluția pe care a pus-o la cale, teroarea a fost instaurată nu ca în Revoluția Franceză, ci aproape imediat. A fost cu totul și cu totul creația lui Lenin, ajutat într-o oarecare măsură de Troțki[...]." (Paul Johnson, Stalin, 2014)

În mod firesc, de la distanța vremii noastre, putem înțelege mai bine metalimbajul lui Lenin. Vorbind despre instituirea terorii, suntem tentați să ne oprim la textul său din 1917, *Statul și revoluția*, unde propovăduia apariția detașamentelor speciale de oameni înarmați, a închisorile, despre năruirea statului (modern) și "revoluția violentă". Dar Paul Johnson ne atrage atenția asupra unui articol din 1901, în care Lenin scria: "În principiu, noi n-am renunțat niciodată la teroare și nu putem renunța la ea". După 16 ani, toată violența sa de limbaj, camuflată în puzderia de raționamente socialiste, se materializează în „ordine de execuție”, în fața unor „plutoane speciale”, căci, după cum învățase de la Engels, "o forță provenită din societate, dar care se situează deasupra acesteia", va trebui să nimicească cohorțile de "contrarevoluționari". În primă instanță, a fost instituit "controlul presei", favorizându-se influența națională a ziarelor de partid *Pravda* și *Izvestia*. Noua poliție secretă CEKA, înființată în mod secret pe 12 noiembrie 1917, avea să ajungă, după 3 ani de activitate, la 250.000 de mii de angajați și la o medie de 1000 de execuții pe lună numai pentru delictе politice (P. Johnson).

Imediat după înființarea CEKA au apărut "tribunalele revoluționare", care erau autorizate să stabilească pedepse "în concordanță cu circumstanțele cazului și imperatiivele conștiinței revoluționare". Aceste tribunale nu acționau independent, în baza strictă a legislației în vigoare, ci erau subordonate CEKA, instituție criminală care avea pregătite lagare de muncă și de concentrare. CEKA - creație directă a lui Lenin - ajunsese rapid un

"stat în stat" iar acesta o lăsase pe mâna dură a lui Dzejinski. În piața Liubianka din centrul Moscovei, clădirea unei companii de asigurări a fost transformată într-o înfiorătoare "închisoare internă", pe care o descrie Nadeja Mandelștam în cartea *Fără speranță*. "Teroarea și tirania suferă întotdeauna de miopie", scrie ea în capitolul "La pușcărie". Această *miopie indusă de ideologie* îi făcea pe anchetatori să le aplice încarcerărilor toate formele de distrugere psihologică și de dezumanizare. Vă las pe dvs să le descoperiți în această carte și în vasta literatură de carceră/gulag.

În finalul acestui articol, să zăbovim asupra unei observații de mare profunzime din cartea Nadejdei Mandelștam: "un rol decisiv în strunirea intelectualilor", scrie ea citându-l pe fratele ei, „nu l-au jucat nici frica, nici coruperea, cu toate că și una și cealaltă au fost de ajuns, ci cuvântul revoluției, la care nu voiau să renunțe pentru nimic în lume. Cu un cuvânt cucereau nu numai orașe, ci și popoare de multe milioane. Acest cuvânt poseda o forță atât de gigantică, încât era de neînțeles de ce stăpânitorii mai aveau nevoie de închisori și de execuții". În *Dicționarul comunismului* coordonat de Stéphane Courtois semnificațiile și implicațiile termenul *revoluție* ocupă 15 pagini în vreme ce lui Lenin i-au alocat numai 11. Va fi interesant de văzut ce poate capta și transmite despre esența comunismului un astfel de instrument academic apărut într-o țară în care mulți intelectuali s-au contaminat (unii iremediabil) cu virusul Utopiei.

ESEU

„O SCÂNTEIE-N ALERGARE”: ALEXANDRU VLAHUȚĂ, OMUL-VERIGĂ-DE-LEGĂTURĂ AL ISTORIEI LITERARE ROMÂNEȘTI

► Mircea PLATON

Motto: „Bine e să știi, la moarte, că o dungă lași, un nume,
C-ai săpat la zidul nopții, c-ai muncit să-ți scoți în lume
Din al creierului z bucium, ca pe-un diamant, ideea.
Urma-ți fi-va cunoscută pe-unde ți-ai purtat scânteia...
Ș-o scânteie-n alergare e o rază...”

(A. Vlahuță, *Din prag*)

„Focul acesta grozav prin care am trecut, și care încă nu e stins, trebuie să ardă tot putregaiul, toată stricăciunea din noi, ca să ne putem învrednici de viața cea nouă care ne așteaptă la capătul atâtor suferinți. Altfel toată dreptatea pentru care am sângerat și toate revendicările noastre, dincolo de munții și de apele cari ne-au despărțit, nu ne vor folosi la nimic. Vom fi aceiași ticăloși, pe-o suprafață mai mare.”

(A. Vlahuță, „Strigătul vremii”)

Alexandru Vlahuță (1858-1919) a rămas înclieat în zațul memoriei publice în calitate de „minor”: e un poet „eminescian” vag amintit din anii de școală de cei care au învățat înainte de 1989, un prozator șters și un publicist ignorat cu desăvârșire. Mai sunt oameni care știu că „minciuna stă cu regele la masă”, care mai scriu pe cruci sau pe oracolul postmodern care a *fb*-ul că „nu de moarte mă cutremur, ci de veșnicia ei”, dar aproape nimeni nu mai știe că aceste versuri îi aparțin lui Vlahuță. Născut la 5 septembrie 1858 în Pleșăști, Tutova, adică în localitatea Vlahuță (Pleșești) din județul Vaslui de azi, ca fiu al unui mic proprietar de pământ, Nicolae, care și-a răpit soția, Ecaterina, din mănăstire și i-a făcut șase copiii deși era mai mult plecat pe la vânători și pe drumuri, Vlahuță a avut o copilărie sfrijită de boală, singuratică, la răscrucea de vânturi a dealurilor lutoase care îi alcătuiau orizontul melancolic al locului nașterii. Apoi, anii de școală l-au purtat la Bârlad și la Iași, la București și la Târgoviște. Avocat cu oarecare studii de drept, dar fără clienți, succes ori gust pentru șicană, institutor, ziarist, profesor la școala militară de la Mănăstirea Dealu (1881-1884), corector la *Analele parlamentare*, șef de birou la Ministerul Domeniilor în guvernul P. P. Carp (1892-1896), revizor școlar¹, Vlahuță își atinge apogeul de funcționar al statului ca referendar la Casa Școalelor, post înființat special pentru el și G. Coșbuc de Spiru Haret, care

dorea să economisească banii statului punându-i pe cei doi scriitori să aprobe cărțile pe care le tipărea editura Ministerului Instrucțiunii, al cărui pod gemea sub povara nevândutei producții editoriale clientelare a Casei Școalelor². Vlahuță a ocupat acest post din 1901 până în primăvara lui 1918, când, plecat în refugiu la Bârlad și Iași, în partea de țară rămasă liberă, a fost suprimat de Simion Mehedinți, ministru al Cultelor și Instrucțiunii Publice în guvernul Marghiloman. Motivul invocat de Mehedinți pentru desființarea postului lui Vlahuță a fost austeritatea bugetară³. În decembrie 1918, Vlahuță a fost „reintegrat”, cu plata retroactivă a lefiilor, de către noul ministru al Instrucțiunii, I. G. Duca. Pe 19 noiembrie 1919, Vlahuță moare. Parcursul lui cultural – atât de legat de modernizarea societății românești în a doua jumătate a secolului al XIX-lea și începutul secolului al XX-lea – și opera lui literară intră cumva în uitare, mai ales datorită prezenței lui în manualele interbelice și comuniste cu fragmente palid descriptive din cea mai „pe linie” scriere a lui, *România pitorească* (1901), reeditată de nenumărate ori și după 1948, cu croșete desfigurante, mai ales în ceea ce privea familia regală și Basarabia.

Nu știam nici eu prea multe despre Vlahuță în 1995, când, întrebându-l pe Pan Vizirescu (1903-2000), scriitor gândirist, intim al lui Nichifor Crainic, om implicat adânc în istoria culturală a României

interbelice, despre atmosfera de după Primul Război Mondial și despre condițiile în care a apărut revista *Gândirea*, am primit următorul răspuns: „Între cele două războaie mondiale, apariția revistei *Gândirea* a fost un eveniment care completa victoria noastră politică. Așa așa putea spune. Noi aveam nevoie de o cultură fiindcă, să știi, cultura e a doua religie a unei țări, nu e un lucru banal, nu e un lucru pe care să-l lași pe mâna tuturor veneticilor. Imediat după război a fost un haos politic și cultural, fiindcă toți dușmanii profită de momentele acestea când caută să se infiltreze ca să poată domina: prin bani, prin ispitiri [...] Politica prost făcută compromisese mulți oameni. Mitul nostru care fusese generalul Averescu, care întruchipa eroismul ce a realizat Unirea, își pierduse din prestigiu pentru că se amestecase în politică și politica l-a compromis. [...] Veniseră oameni care mai de care, dăduseră navală să se lege de pulpana mareșalului și să-și facă afacerile. Ei bine, în situația asta, cultura noastră nu mai avea o orientare. Literatura începuse mai anevoie să se afirme fiindcă partea principală era existența materială. Scriitorii care făcuseră războiul aveau „legământul tranșeelor”, adică să nu se oprească la ceea ce au făcut pe câmpul de luptă, ci să consolideze această Unire. Printre aceștia s-au ales Cezar Petrescu și Gib Mihăescu. Crainic conducea revista *Luceafărul* la București. Ei participaseră la o adevărată mișcare culturală inițiată la Bârlad, în timpul războiului, unde mentor le fusese Vlahuță. Vlahuță murise, dar el fusese un element mobilizator în ceea ce privește cultura națională și ei, cu legământul și influența pe care o primiseră de la Vlahuță, ce acum e dat uitării pe nedrept, au plecat la Cluj și au întemeiat revista *Gândirea*. Aveau mijloace puține, dar suflete extraordinar de mari.”⁴

Ideea că Vlahuță a fost, cumva, părintele fondator al *Gândirii* mi-a părut, atunci, exotică din perspectiva unei istoriografii a literaturii române care, și sub pecetea lui Călinescu⁵, l-a tratat pe Vlahuță drept „epigon eminescian” sau „mediocru” autor de „proză școlară”, de manual. Din când în când totuși, reluam gândul lui Pan și, de-a lungul timpului, am încercat să încălzesc și pe alții la această idee. Fără succes.

În toamna anului 2018 însă, intrând într-un anticariat din Galați, am dat peste un volumaș răvășit de vreme, intitulat *Calendarul nostru pe 1918* (Bârlad: Tipografia C. D. Lupașcu, 1917). Calendarul cuprindea bucăți literare, și patriotice, din M. Eminescu, I. L. Caragiale, Panait Cerna, Petre Liciu, B. Șt. Delavrancea, Nichifor Crainic, G. Coșbuc, N. Iorga, I. Simionescu, Pamfil Șeicaru, Vasile Voiculescu, Tudor Pamfile, G. Tutoveanu, M. Lungeanu, P. Partenie, D. Iov, Alexandru Vlahuță ș.a..

Văzându-i pe Crainic și pe Voiculescu alături de Vlahuță, la Bârlad, în 1917, înconjurați de o falangă sămănătoristă pe cinste (Lungeanu, Cerna, Partenie, Pamfile, Tutoveanu, M. Lupescu, Maria Cunțan) am

înțeles mai bine ce mi-a spus Pan Vizirescu. Și am înțeles cu atât mai bine cu cât, între timp, citisem și colecția revistei *Lamura*, inițiată în octombrie 1919 de Vlahuță, care i-a fost director doar un număr, al doilea număr al revistei, din noiembrie 1919, anunțând deja moartea fondatorului ei. Dar, încă din primul număr, în *Lamura* semnav: Lucian Blaga, Vasile Voiculescu, G. D. Mugur, Nichifor Crainic și Alexandru Busuioceanu – pe lângă tradiționaliști precum I. Agârbiceanu, I. Simionescu, I. D. Ștefănescu și Nicolae Ghica-Budești, promotor al stilului neo-românesc în dubla calitate de arhitect și de istoric al artei).

În fine, ultima piesă la dosarul acestei ediții a fost broșura cu amintirile lui Vasile Voiculescu despre Vlahuță tipărită în 1927, la Slobozia, în colecția „Teatrul de mâine” (!), broșură existentă, conform cataloagelor, într-un singur exemplar în toate bibliotecile publice ale României, la B.A.R.. În prețioasa cărțuție, reproducă integral în acest volum⁶, Voiculescu vorbește cât se poate de clar despre rolul de deschizător de direcții al lui Vlahuță care, deși șubrezit de război, a adunat în jurul său nucleul înfloririi culturale interbelice a României. Cei care participau la întâlnirile cu Vlahuță aveau, într-adevăr, după cum spunea Pan Vizirescu și după cum mărturisește Voiculescu, un fel de legământ tacit, făceau parte dintr-o frăție tainică, intuitivă, a românismului: „Pe urmă au venit și s’au strâns și alții. Sâmburașul acela mic de oameni a încolțit ajungând o floare ce a rodit până târziu. Curând ajunsesem să ne adunăm la zile anumite câte douăzeci, treizeci de inși împrejurul maestrului, încât nu mai încăpea odaia de tineri și oameni în toată firea, scriitori, învățători, preoți, băștinași sau refugiați. Și nu era numai o perindare rece și ceremonioasă de curioși, ca o defilare în fața unui chip de idol, ci o angrenare, o îmbrucare vie și caldă a unuia în celalt; o taină și un înțeles ca la o lojă de frăție ocultă. Fiecare din cei ce pătrundeau aducea apoi pe cine credea mai vrednic și totuși casa era deschisă tuturor de o potrivă. Se citia, se vorbea, se așezau temeliile viitorului, se puneau la cale izbăvirea neamului, căci mai ales aceasta era preocuparea de căpetenie a maestrului: ce putem face pentru țara care trecea prin vâltoare cu capul la fund și pe care abia mai nădăjduiam să o scoatem leșinată pe malul pustiit de viitura apelor. De aici planuri de acțiuni mari și adânci. Partid al ordinei, ligă a dreptății, reviste, gazete și alte organe active cari ca varga magilor să trăzniască și să tămăduiască în același timp, toate se amestecau, se turburau, se ciocniau ca apoi să se domoliască și să se așeze într-o singură, lină și slobodă curgere în graiul și prin vorba adânc cugetată a lui.”⁷ Vlahuță aduna în jurul lui oameni care au suferit pentru țară, oameni pe care îi antrena în duhul jertfei pentru țară și pe care îi ajuta să pună pe roate cadrul cultural-instituțional al renașterii țării: „Cred că nu puțin a ajutat la înrăutățirea boalei chinul prin care Vlahuță a trecut zi de zi gândindu-se la soarta țării noastre.

Dar acest chin amestecat cu desnădejde nu voia să-l mărturisască la nimeni și nici chiar lui însuși, căsnindu-se să-și înfigă în creier gândul tare că vom trece și prin asta eșind deasupra, că vom răzbi, gând mântuitor pe care se străduia să ni-l insuflă și nouă celor foarte grabnic înclinați spre descurajare... Dar inima-i a obosit tot purtând în fiecare globulă dealungul trupului gândul acesta anevoios și greu ca un destin întors din cale!... Din acest vajnic îndemn a eșit ca o sfoasă mijire în bezna acelor vremuri *Calendarul nostru pe 1918*, salutat ca o rază, ca întâia rază adevărată pe tot cuprinsul Moldovei. Cu banii strânși pe el s'au tipărit apoi amintirile lui Creangă pentru Basarabia și urma să scoatem o carte de cetire pentru popor al cărei material îl alegea chiar dânsul cu multă osârdie și migală.⁷⁸ Iată așadar că acea rază de lumină de acum un veac, *Calendarul...*, acea scânteie-n alergare prin întunerul deznădejdii de atunci și al tuturor pustiirilor care au urmat, a străbătut până la noi, astăzi, când s-a odihnit în așteptare pe rafturile unui anticariat de „provincie”.

Am ajuns așadar să mă ocup de această ediție în mod misterios, ca într-o povestire de-a lui Vasile Voiculescu, printr-o complicitate peste spații și timp a oamenilor, cărților și faptelor care au mărturisit și au întruchipat tradiția neamului românesc. Personalitatea și opera lui Vlahuță, amprenta lui asupra istoriei literare românești au fost prea puternice și luminoase pentru a putea fi ținute sub obroc pentru totdeauna. Vlahuță a fost, alături de Iorga, omul-verigă-de-legătură al culturii române. Spre deosebire de Hogaș, de exemplu, care a întruchipat conștiința națională la modul lui hirsut, singular, pribegind prin munți, parcă refuzând încă să coboare în istorie și încăpățânându-se să găsească un sens în urcuș, Vlahuță a fost un creator de instituții, un om al cetății, un intelectual public, cum am zice astăzi.

Note:

1. V. M. Sassu, *Viața lui Alexandru Vlahuță* (București: Cartea Românească, 1938), 7.
2. „Risipa mare ce se făcea în bugetul acestui minister cu tipărirea sau cumpărarea tuturor inepțiilor literare sub motivul că se încuraja opere literare a silit pe ministrul de atunci, Spiru Haret, să pună capăt acestei risipe, numind pe Vlahuță și pe Coșbuc referendari la Casa școalelor cu însărcinarea de a-și da avizul asupra tuturor lucrărilor literare care cereau să fie cumpărate de minister sau tipărite cu sprijinul și sub auspiciile ministerului. Știu, spunea Haret lui Vlahuță, că d-ta ai oroare de burocrație; dar, ca referendar, nu ești deloc obligat să stai la minister. Vei sta acasă. Și când astfel de lucrări se vor prezenta ministerului, ele vor fi trimise acasă d-tale sau lui Coșbuc. Dacă le veți găsi bune, le voi încuraja; dacă nu, le voi respinge. Cu chipul aceasta, zicea Haret, ministerul va scăpa de insistențele mai ales ale politicianilor cari sprijinesc cererile numeroase ale scriitorilor nechemateji. Mai adăoga Haret: vom scăpa astfel și de pacostea de a vedea azi podul ministerului plin cu unele scrieri care, nu numai că nu sunt de nici un folos, dar sunt chiar periculoase, după cum sunt informat prin rapoartele mai multor directori de școalele secundare și primare cărora li s'au trimis aceste scrieri pentru biblioteca

școalelor lor. Aceasta a fost dar singura însărcinare oficială pe care Vlahuță a primit-o cu plăcere. A primit-o pentru că o astfel de însărcinare nu numai că nu-i știrbea întru nimic demnitatea de literat, dar i-o întărea, deoarece, prin ea, se simțea un străjer al literaturii cinstite și demne” (Paul Bujor, *Amintiri de A. Vlahuță și I. L. Caragiale*, București: Cartea Românească, 1938, 15-16).

3. „După douăzeci de ani de îndeplinirea unei astfel de datorii, apărând, cum îmi spunea el, bugetul statului de risipă și literatura noastră de toate ineptiile care cereau să fie cumpărate cu sutele de volume sau tipărite cu sprijinul și sub auspiciile ministerului, a trebuit să se găsească un ministru de instrucție - și încă un om de litere - care să-i suprimă locul pe motive așa zise de economie și acel ministru a fost profesorul Simion Mehedinți din guvernul Marghiloman dela 1918. [...] Și pentru că să vedeți cu câtă mândrie Vlahuță a suportat această lovitură nedreaptă, citez un pasaj din scrisoarea lui dela 1 Noembrie 1918 ce mi-a adresat-o din București, unde se întorsese din refugiul dela Iași: „Frate Bujor. A fost scris, cum ziceai, să n'am locuință. Din toată așezarea dela Dragosloveni distrusă de nemți, nimic n'a mai rămas. Și apoi a mai venit și altă devastare: după aproape douăzeci de ani de serviciu ca referendar la Casa Școalelor, m'am pomenit îndepărtat, așa din sânin, de d-l ministru Mehedinți. Felul cum mi-am împlinit datoria în toată vremea asta, apărând bugetul statului de risipă și literatura țării de toate ineptiile care cereau să fie tipărite cu sprijinul și auspiciile ministerului, mă îndeamnă să cred că nu va rămâne definitivă marea nedreptate ce mi s'a făcut. Dintr'un sentiment de mândrie, ușor de înțeles, nu m'am plâns nimăru, oricât aș fi de strâmtorat; dar îți mărturisesc sincer că mă doare pentru cei ce vor veni după noi; mă doare gândul amar că suferințele și jignirile noastre n'au făcut nici măcar atâta lucru, ca soarta unui scriitor cinstit și demn să nu mai fie la discreția unui Mehedinți. N'aș vrea să închid ochii cu durerea că, dacă ar mai veni un Eminescu, tot în casa de nebuni ar trebui să sfârșească” (Bujor, *Amintiri*, 17-18). Vezi și Nichifor Crainic, „Nestorul ardelenilor: d. S. Mehedinți”, *Revista critică*, 1 martie 1919 (revista a apărut în intervalul 4 ianuarie - 1 martie 1919).
4. „*Istoria nu se face prin ea însăși, o face Dumnezeu*” : *Interviu inedit cu scriitorul Pan M. Vizirescu* [1995]/ realizat de Mircea Platon, publicat în *Convorbiri literare*, An. 149, Nr. 4 (aprilie 2016), p. 11-14.
5. „Epigon al lui Eminescu, A. Vlahuță (1858—1919) s-a bucurat de o reputație aproape de neînțeles, superioară modestelor lui merite. [...] Vlahuță nu e creator și opera lui e mai mult un reportaj scris curat, un album de „icoane șterse”, de „file rupte”, de impresii luate „din goana vieții”. [...] Ca poet, Vlahuță copiază servil arhitectonica liricii lui Eminescu, însă cu totul superficial” (G. Călinescu, *Istoria literaturii române. Compendiu*, București-Chișinău: Litera, 2001, 198-200).
6. Broșura a fost reeditată croșetat în V. Voiculescu, *Gînduri albe*, ed. Victor Crăciun și Radu Voiculescu (București: Cartea Românească, 1986), 72-83. Croșetele fac inutilizabilă ca text de referință și ediția de scrieri vlahuțiene a lui Valeriu Răpeanu (Alexandru Vlahuță, *Scrieri alese*, I-III, București: Editura pentru literatură, 1963-1964), ediție altminteri formidabilă prin aparatul ei critic, care însă însoțește un corpus de texte ciuntite uneori până la falsificare. Nu e vina editorilor, ci a cenzurii, care a batjocorit munca pe brînci și competența unor minunați cercetători ai istoriei literare.
7. Vasile Voiculescu, *Amintiri despre Vlahuță* (Slobozia: Institutul de Arte Grafice și Editură „Lumina Poporului”, 1927), 14-15.
8. Voiculescu, *Amintiri despre Vlahuță*, 15.

PORTRET

DESPRE NICOLAE MANOLESCU ȘI AUREOLA UNUI MARE CRITIC ȘI ISTORIC LITERAR

► Daniel CORBU

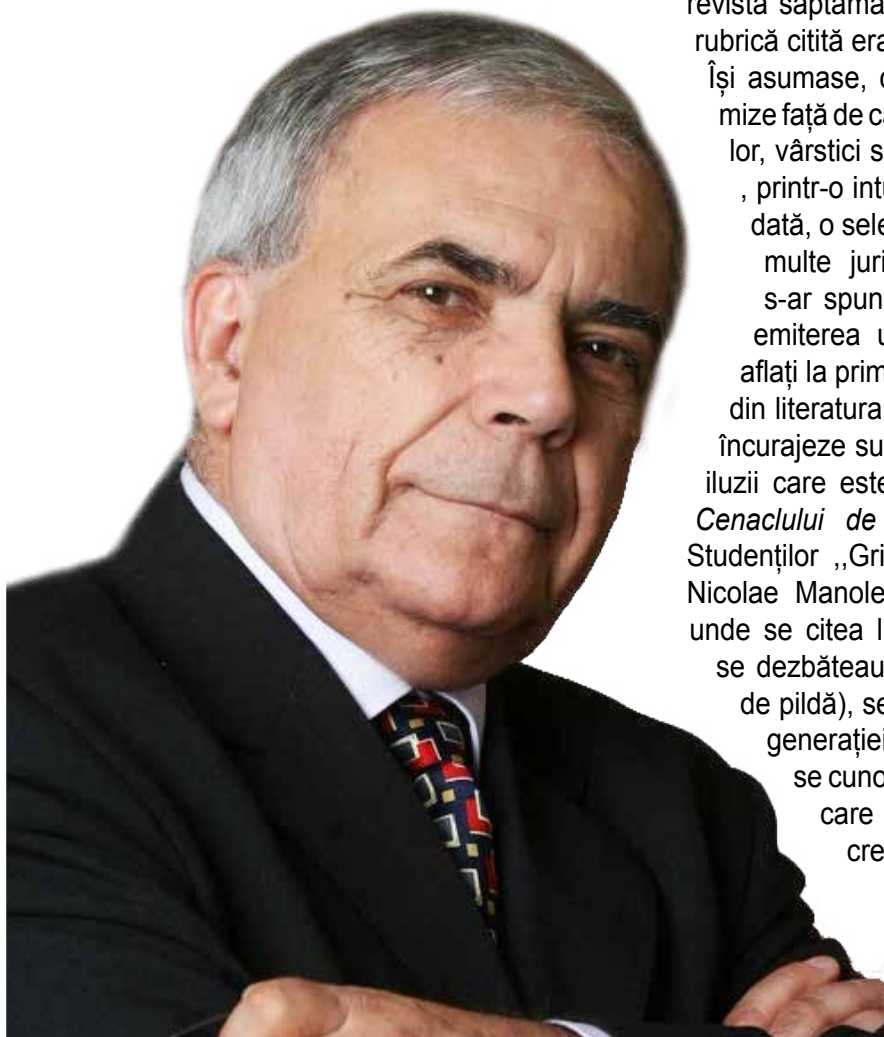
Rugat să scriu un scurt portret despre criticul și istoricul literar Nicolae Manolescu la prilej aniversar, am tresărit, înfiorându-mă. Poeții vorbesc despre un critic sau altul mai mult sau mai puțin „dat în Paște”, dar sunt de numărat pe degete cazurile în care au scris despre ei. Îmi vine în minte doar Arghezi care scria despre Eugen Lovinescu, tot cu un prilej aniversar. Pe loc mi-am spus că e o prejudecată ce trebuie depășită și că aș putea scrie cu egală bucurie despre Titu Maiorescu și teoria formelor fără fond, căreia i-a dat înfățișare, despre Eugen Lovinescu și întreaga

teorie a sincronismului unei literaturi, despre George Călinescu vizionarul, constructorul unui edificiu critic de izbitoare originalitate și, de ce nu, despre criticul lucid, aureolat de riscul primei mize, Nicolae Manolescu, care mi-a fost și profesor la Universitatea bucureșteană, în 1983 îndrumător chiar al lucrării mele de licență.

Nu pot vorbi despre criticul și istoricul literar Nicolae Manolescu decât cu un sentiment de admirație și neviclenită prețuire pentru atâția ani consacrați unei munci cu totul și cu totul subiective. Cronicar, monografist, eseist și teoretician al genurilor, istoric literar. Tânăr poet, deschideam revista săptămânală „România literară” și prima rubrică citită era cronică semnată de Manolescu.

Își asumase, cu această cronică, riscul primei mize față de cărțile abia apărute și față de autorii lor, vârstici sau tineri. Domnia Sa făcea astfel, printr-o intuiție care doar la cei aleși le este dată, o selecție a valorilor cum n-ar fi făcut-o multe jurii competente. Se puneau, cum s-ar spune popular, gheara de leu pentru emiterea unui verdict. Când privește tinerii aflați la prima carte, cel mai longeviv cronicar din literatura română a știut să îndemne și să încurajeze sute de oameni dăruiți acestei mari iluzii care este literatura. La fel, din ședințele *Cenaclului de luni* (se desfășurau la Casa Studenților „Grigore Preoteasa”), coordonatorul Nicolae Manolescu a făcut un adevărat salon unde se citea literatură, se consumau causerii, se dezbăteau teorii literare (postmodernismul, de pildă), se oferea prilejul tinerilor scriitori ai generației 80, din București sau din țară, să se cunoască între ei. Erau întruniri tonice, care fortificau pe fiecare adevărat creator de literatură participant.

Independend față de modele (deși în epocă erau pregnante, magnetice chiar, personalitățile unor critici ca

Maioreescu, Lovinescu sau Călinescu, ale unor esești ca Tudor Vianu sau Mihai Ralea), Nicolae Manolescu a devenit repede un model. Cine urmărește spectacolul cărților sale de la *Lecturi infidele* (debutul din 1966) și până la *Istoria critică a literaturii române* (2008), își dă repede seama de asta. *Metamorfoze*, apărută în 1968 (o sinteză a tendințelor și curentelor din perioada interbelică) și *Despre poezie*, 1987 (o analiză originală a poeziei cu speciile ei literare) sunt eseuri de reper în literatura noastră. La ele se adaugă cele șapte volume sub titlul *Teme*. Tot între cărțile de reper să așezăm cele două monografii (*Contradicția lui Maioreescu* și *Sadoveanu sau utopia cărții*, precum și *Arca lui Noe. Eseu despre romanul românesc*, apărută (1980-1983) în trei volume. Ca și alți comentatori, mi-i dat să consider *Arca lui Noe* cea mai acribioasă, mai cuprinzătoare și mai originală sinteză asupra romanului românesc. Nicolae Manolescu dezvoltă aici, pornind de la coloanele templelor grecești, cele trei vârste ale romanului: *doric*, *ionic* și *corintic*, trei categorii

corespunzând romanului clasic omniscient, romanelor la persoana întâi și romanelor postmoderne. În ce privește *Istoria critică a literaturii române*, prin ediția definitivă din 2008 rămâne una din cărțile noastre fundamentale.

Așa cum bine spunea în *Lecturi infidele*, „pasiunea e un purgatoriu ca și suferința”. La toate cărțile Domniei Sale, cuprinse și necuprinse în acest scurt articol al nostru, care formează o operă de reper, se adaugă o strălucitoare carieră didactică universitară la Catedra de literatură română a Facultății de Filologie din București (începută în 1963), asumarea președinției Uniunii Scriitorilor din România și activitatea de membru al Academiei Române.

La vârsta olimpiană de acum, să-l ferim cu gândul pe statuarul Nicolae Manolescu, trudit de marcă într-un frumos și bine, pentru tot ce a făcut și face pentru cultura română.

Vasile Onuț, *Strălucirea nopții* (desen tuș)

PROFIL

HORIA ZILIERU

„Muntean după naștere (n. 21 mai 1933, în comuna Racovița, fostul județ Muscel), are, din spiritul muntean, volubilitatea și dorul de ducă, nu și iuțea schimbărilor de umoare; moldovean, prin adopțiune, are, din spiritul moldovenesc, doar blândețea și insistența ospitalieră, nu și rezistența la «nou». Structura fericită, înclinată spre reveria luminoasă chiar în momente elegiace, persoana poetului impresionează, îndată ce ai s-o cunoști, dincolo de ocaziile protocolare, prin discreția în care-și învelește propriile atribute; e puțin narcisism în asta (la care poet nu e?!), dar, e, în primul rând, semnul deplinei înscrieri în aria bunului simț!” (Laurențiu Ulici, *Persoana poetului, „Convorbiri literare”, nr. 5, 1983*).

Debutază cu versuri (în „Revista școlărilor”, București, 1940) și editorial cu placheta *Florile cornului tânăr* (colecția „Luceafărul”, EPL, 1961, prefață de Otilia Cazimir). Îi apar, în timp, volumele: *Orfeu îndrăgostit* (EPL, 1966), *Alcor* (ET, 1967: „Ceea ce se observă înainte de toate în lirica erotică a lui Horia Zilieru este caracterul ei ritualic” (Liviu Leonte, „Iașul literar” nr. 3, 1967), *Iarnă erotică* (ET, 1969, Premiul Asociației Scriitorilor din Iași), *Umbra paradisului* (Junimea, 1970), *Nunțile efemere* (Junimea, 1972), *Orfeu plângând-o pe Eurydice* (ET, 1973), *Cartea de copilărie* (Junimea, 1974, Pr. AS Iași), *Australia* (Junimea, 1976), *Fiul lui Eros și alte poezii* (Junimea, 1978), *Oglinda de ceață* (Cartea Românească, 1979, Pr. AS Iași), *Orfeon* (Junimea, 1980, Premiul „Mihai Eminescu” al Academiei Române: „Roza este floarea de geniu a poetului și, hrănită” cu suflarea morților, ea dă o beție extatică albă... Biblia, mitologia greco-latină, literatura veche și nouă, semiotica și iconografia bizantină sunt convocate pentru a susține plângerile și, mai ales, jubilațiile poetului hărăzit (sau blestemat, nu știu cum să zic) să poarte crucea unei nestinse suferințe. O suferință ce s-a transformat bineînțeles, într-un obiect de cult. Horia Zilieru vrea să întocmească în *Orfeon* o gramatică a Erosului”, Eugen Simion, în *Dicționarul*

Scriitorilor Români, Albatros, 2002), *Addenda la un fals tratat de iubire* (Junimea, 1953: „S-ar putea vorbi la Horia Zilieru de un fals pansexualism; tot ce poate fi întâlnit între microcosmos și macrocosmos se reproduce și ilustrează, totodată, erotismul universalizat”, Marian Popa, *Istoria literaturii române de ieri până azi*, 1944-1990, Fundația „Luceafărul”, 2002), *Roza eternă* (CR, 1984), *Doamna mea, Eternitatea* (Junimea, 1986), *Fulgerul și cenușa* (Junimea, 1989), *Doamna cu sonetul* (Geneze, 1993, Pr. AS Iași), *Între două nopți* (Junimea, 1995), *Muzeul dragostei* (Helicon, ed. I, 1995, ed. a II-a, 1998), *Mirii paradisului pierdut* (Junimea, 2000), *Les muses de l'Amour* (33 de poeme în traducerea lui Constantin Frosin, Geneze, 2000), *Floarea Moldovei* (Augusta, 2001), *În loja nopții* (Cronica, 2001), *Melancolie de vulcan* (vol. I clasicele Junimea, 2001;

vol.2 recuperatele J, 2004: „Poezia lui Horia Zilieru își fixează esențele între scenariul mitic, tiparul suprarrealist și orfism”, Ioan Holban, *Istoria literaturii române portrete contemporane*, vol. 1, Princeps Edit, 2003), *O Mamă dulce Mamă* (Timpul, 2004), *Slugă la prisaca lui Tudor Arghezi*, Princeps Edit, Iași, 2004, *Exodul cuielor însângerate*, Princeps, Edit, Iași, 2006, *Dorința Dureri îndrăgostite*, Fundația Culturală Poezia, 2006.

În curs de apariție: *Piatra și Cerul, O pată de sânge, Il n'y a pas d'Amour perdu* («aproximații» 33 de piese din poezia lui Paul Verlaine).

A fost tradus în grupaje de poeme cuprinse în reviste și antologii, în Austria, Belgia, Bulgaria, Elveția, Franța, Grecia, Gruzia, India, Letonia, Macedonia, Polonia, Rusia, Serbia, Siria, S.U.A., Suedia, Turcia, Ungaria.

În semn de prețuire pentru activitatea sa scriitoricească Președinția României îi conferă Ordinul Meritul Cultural în grad de Comandor.

EVENTIMENT

SCRIITORUL NICOLAE DABIJA A FOST DISTINS CU UN PREMIU LA FESTIVALUL DE POEZIE DIN COREEA DE SUD

► Nicolae ROIBU (Moldpres)

În cadrul Festivalului de Poezie de la Seul, Coreea de Sud, la 29 septembrie scriitorului Nicolae Dabija i s-a acordat Premiul Internațional al Literaturii Premiul Special pentru 2019 (2019 KC International Literary Prize Special Prize), informează MOLDPRES.

Potrivit organizatorilor, Premiul Internațional al Literaturii se acordă o dată pe an unui scriitor care a avut o contribuție importantă la procesul de „globalizare a poeziei”.

Laudatio pe marginea creației scriitorului împreună cu motivarea juriului au fost prezentate de academicianul Choi Dong Ho, președinte al Comitetului pentru Premiile Internaționale ale Literaturii. El a menționat, între altele, că Premiul Internațional al Literaturii este acordat în acest an unui scriitor foarte cunoscut dintr-o țară foarte necunoscută – Nicolae Dabija din Republica Moldova, laureat al mai multor premii prestigioase.

„Este membru de onoare al Academiei Române, membru-corespondent al Academiei de Științe din propria țară, membru al Academiei de Științe, Artă și Litere din Paris (Franța), membru al Academiei Europene de Științe și Arte din Salzburg (Austria), membru al Academiei de Cultură și Poezie din Ulanbaatar (Mongolia). Poezia sa a fost editată în mai multe țări. Romanul „Tema pentru acasă” e tradus în cele mai importante limbi ale lumii. Nicolae Dabija e director al publicației de cultură „Literatura și arta”. A tradus lucrările a doi autori sud-coreeni – Kim Koosul și Choi Dong Ho, pe care i-a editat în țara sa. Având în vedere contribuția remarcabilă la popularizarea culturii coreene și la promovarea literaturii fără frontiere, scriitorului Nicolae Dabija din Republica Moldova i se conferă Premiul Internațional al Literaturii Premiul Special pentru anul 2019”, a subliniat academicianul Choi Dong Ho.

În cadrul aceluiași festival, Nicolae Dabija a avut o întâlnire cu profesorii și studenții Universității din Seul și a prezentat la Centrul Cultural Suwon o conferință intitulată „Poezia, ca salvatoare a lumii”.

POEZIA, CA SALVATOARE A LUMII

(Conferință susținută în cadrul Festivalului Internațional de Poezie de la Seul – Coreea de Sud)

Numele meu e Nicolae Dabija. Sunt scriitor de limba română din Republica Moldova.

România și Republica Moldova, fostă republică sovietică, sunt cele două Corei ale Europei.

Ca și Domniile Voastre, la fel am fost divizați și noi de către armatele lui Stalin în anii '40 ai secolului trecut.

Am propus grănicerilor din România și grănicerilor din Republica Moldova ca celora care doresc să treacă frontiera să nu li se solicite vize, ci să li se ceară fiecăruia să spună câte o poezie.

Sunt convins că acest lucru ar face să ne cunoaștem mai bine, iar granițele trase prin mijlocul aceleiași limbi și al aceluiși popor să cadă cât mai curând.

Se știe: politica dezbină, iar cultura unește.

Poezia nu are granițe.

Misiunea ei este să împreuneze, să restabilească legăturile dintre oameni, dintre civilizații, dintre culturi.

Sunt bucuros să mă aflu în partea de sud a Coreei, care înseamnă, așa cum mi-au spus prietenii mei coreeni, „Țara dimineților liniștite”. Este mai degrabă un titlu de poem decât un nume de țară.

Poezia coreeană, de la doamna poeziei Chawan Cin-I, care a scris în secolul al XVI-lea, și până la poeta contemporană Kim Kooseul, sau de la creația regelui Wong Kon, care a botezat în anul 918 țara dumneavoastră Koryo, și până la poetul Dong Ho Chai, care își scrie poeziile azi, anunță că poporul coreean are o sensibilitate spirituală deosebită.

Scriitorul rus Dostoievski afirmase că frumusețea va salva lumea. Parafrazându-l, aș încerca să susțin că poezia va salva lumea.

În noțiunea de poezie eu incluzând toate sinonimele ei – bunătate, credință, armonie, zbor, umanitate, iubire, taină, viață, lumină, viitor ș.a.

Pentru noi, poeții din Republica Moldova, Poezia este și un alt nume al libertății.

Noi am obținut victoriile noastre – dreptul de a ne vorbi limba, de a ne cunoaște istoria, de a purta numele nostru – și cu ajutorul Poeziei.

Acolo unde în zidurile cetății noastre asediate se ivea o spărtură, aceasta era cârpită cu câte o poezie, și neantul ezita să pătrundă.

În una din baladele noastre românești, atunci când un mare meșter, Manole, a intenționat să înalțe clădirea unei mănăstiri pentru ca aceasta să reziste, a zidit-o în peretele ei pe Ana, femeia iubită, astfel identificându-le.

Poetul se zidește precum Ana în mănăstirea cărții.

Atunci când scrie, el se confundă cu Poezia, ca meșterul din baladă cu edificiul pe care-l înalță cu propriul sacrificiu. El se contopește cu creația sa. El e poezia.

A scrie înseamnă pentru dânsul a reține prezentul. Acesta fiind unicul fragment din veșnicie care devine palpabil.

Am putea afirma și noi ca Chateaubriand: „M-am întâlnit între două secole, ca la confluența a două fluvii...”

Venim dinspre milenii de poezie către alte milenii de poezie.

Sunt convins că poezia va supraviețui, că va exista până dincolo de capătul lumii, chiar și fără să fie scrisă sau și fără autorii care s-o consemneze.

Așa cum ea a existat dintotdeauna – cu mult mai înainte ca Creatorul să-l fi modelat pe primul Om – în așteptarea poezilor care s-o găsească și pe care să-i găsească.

Poezia, ca limbaj primordial și ca miraj al existenței, va trăi și după Apocalipsă sau vreun alt eventual cataclism care l-ar face să dispară pe ultimul Adam cu tot cu cărțile de poezie.

Avem toate argumentele să credem că Poezia a fost una dintre păsările sau unul dintre animalele care s-au strecurat pe Arca lui Noe nu atât ca să se salveze, cât ca să salveze. Dacă aceasta nu s-ar fi salvat în momente cruciale ale existenței, umanitatea ar fi dispărut de mult sau în acel Potop biblic, sau în alte potopuri – cu incendii și încăierări dezastruoase – care i-au urmat.

Un indiciu al prezenței ei de fiecare dată după catastrofele pustiitoare e apariția pe boltă a Curcubeului – simbol al împăcării cerului cu pământul.

Poet nu e cel care știe să scrie, ci cel care are ceva de spus.

El folosește cuvintele numai fiindcă nu are altceva mai bun la îndemână.

Desigur, acesta s-ar face mai înțeles dacă ar folosi în direct fenomenele și evenimentele, fulgerele și tunetele, ploaia și ninsoarea, înmugurirea și desfrunzirea etc. Precum li se întâmpla poezilor dintâi, când lumea abia fusese creată.

Urmașii direcți ai cântăreților de la începuturi pot fi recunoscuți ușor, or, ei nu rostesc cuvinte, ci sensuri.

Limba lor e alta decât cea a semenilor, chiar dacă folosesc aceleași cuvinte.

Vocabulele creatorului resuscitează, purifică, învie, respiră, precum niște ființe vii.

Ființa umană a ajuns să cunoască fața nevăzută a Lunii, să inventeze aparate tehnice de o precizie uluitoare, dar pentru ea sufletul omului a rămas încă în mare parte necunoscut.

Interesul pentru poezia lumii înseamnă și interes pentru adâncul ființei umane.

Vorbim azi ca de două lucruri complementare de inima omului și de inima poeziei.

Laitmotivul fiecărui poem este dragostea. Dragoste – de viață, de natură, de patrie, de cuvânt, de frumos, de semen.

Se mai afirmă că omul ar fi provenit din maimuță.

Dar, aș crede: nu din toate maimuțele. Sunt convins că maimuța care s-a desprins de suratele ei, pornind către ceea ce a devenit ulterior Omul, n-a fost o maimuță obișnuită, ci – una îndrăgostită. Din ea a purces ființa umană. Celelalte, care n-au cunoscut dragostea, au rămas maimuțe.

Mai cred că e stringent necesar ca poezia să fie predată ca obiect de studiu în școli.

Ea ar reîmprospăta aerul stătut din multe clase și ar ajuta la reînsuflețirea cetățeanului de mâine al acestei planete, care ar putea supraviețui fără unele dintre componentele confortului cu care s-a obișnuit, dar nu și fără Poezie.

Poezia are azi o misiune: să-l obișnuiască pe consăngeanul nostru să viseze, să-l îndemne să iubească, să facă lumea mai bună.

Sunt convins că era ei nu s-a încheiat, ea abia începe.

Nicolae DABIJA

► Livia CIUPERCĂ

CRONICĂ LITERARĂ

AMINTIRILE UNUI VLAH

Viața unui om este precum o carte de vizită. O privești și dorința de a descoperi marea sa taină tresaltă învolburând un trecut ce se dorește întotdeauna recuperat. Cu atât mai mult cu cât e vorba de originea unui neam, „mlădițe” antice (Trogus Pompeius), „nemuritorii” (Strabon) care „locuiau pe ambele maluri ale Istrului” (Dio Cassius) și mai explicit, când pe fațeta acelei „cărți de vizită” se oglindește o „comunitate lingvistică vrednică de tot interesul experților în domeniu” (p. 13). De aceea, să credem că viața văzută ca suferință poate deveni inspiratoare a artei. Acesta este un mare adevăr, pe care ni-l confirmă *Amintirile* medicului chirurg Gheorghe Țane-Urucu (1923 – 1994). În adevăr, evoluția sa pare desprinsă dintr-o poveste cu „a fost odată”, mărturisirile sale reprezentând cununa sângerândă a fraților noștri de la sud de Dunăre.

Amintirile unui vlah, volum subintitulat „De la Găureni la București” (Craiova, „Scrisul Românesc” Fundația-Editura, 2017) este o ediție îngrijită de Rodica Tiniș. În notele introductive, aflăm că volumul cuprinde „fragmente dintr-un manuscris masiv, rămas, la moartea autorului, în stadii diferite de finisare”. Și pentru o mai bună cunoaștere nu doar a autorului, cât și a locurilor sale natale și ale familiei, sunt atașate și „fotocopii ale unor documente din arhiva sa personală”.

Gheorghe Țane-Urucu s-a născut într-un sat de români vlahi din Bulgaria, cu un nume simbolic, Găureni, cu formele sale străvechi, „Gaurenē”, „Gavreni” sau „Gawren”. O așezare scăldată de râul Vit (Vghipt), afluent al Dunării. A crescut într-o societate bulgară care a încălcat regulile buneii conviețuirii cu semințiile care locuiau în acel spațiu geografic. Însă tot și toate l-au călit.

La nașterea sa, rudele au urmat unui ritual străvechi, cunoscut și conservat până în zilele noastre. O adevărată minunăție. Spune autorul că după ce a fost născut, moașa l-a dus la o răscruce de drumuri, așezat acolo, în așteptare, ca să fie „în norocul celui ce-l va găsi”. Și fericitul va fi cărciumarul Gheorghe Mița care îl va lua în brațe și, apoi, îl va și boteza.

Din fragedă pruncie, Boșo, cum era dezmiardat, a înțeles că datoria sa este să rupă rădăcinile faustice ale locului unde românii vlahi sufereau nemeritat: „Acum, când încerc să recuperez lumea Găurenilor copilăriei mele, simt că parcă ies din desișul pădurii într-un luminiș, și tot felul de personaje și de detalii îmi revin în minte cu uimitoare claritate”.

Istoria o spune că vlahii sunt frații noștri coborâtori la Sus de Dunăre. Au fost – și sunt și astăzi, din câți au mai rămas – buni creștini, harnici și curajoși. Și chiar dacă (referindu-se la „bunicul Ion”), vlahul a fost om aspru, există o logică pertinentă. A crescut înconjurat de ură și mereu cu moartea prin preajmă.

Un personaj pitoresc este Nea Marin, supranumit „Americanul”, pentru că a trăit acolo, peste ocean, mulți ani și a avut o experiență nefericită. Povestind despre „pieile roșii”, el se va referi chiar la soarta alor săi: „Oare bulgarii n-au făcut la fel? Au năvălit peste noi, băștinașii, care eram aici din moși-strămoși, iar acum au luat biciul în mână și ar vrea să ne facă de petrecanie!”. În sfatul său ard propriile neîmpliniri: „Să-nveți bine! Și să te faci orice, băiatule, numai popă, preceptor sau avocat, nu! Popii cerșesc de la tine în numele lui Dumnezeu, dar pe-ascuns se-nfrățesc cu Dracul; perceptorii, în numele Țarului, îți iau dumaticatul de la gură; iar avocații te mint și te jupoaie de bani” (p. 166). Plin de înțelepciune se dovedește și sfatul bunicului. Statul, spune el, „își întinde mâna lacomă spre țăran, vrând să ia totul pe nimic. Geaba aștepți milă de la stăpânire” (p. 150).

În paginile cărții transpar mereu referiri la trecut. Logic, pentru concepția colectivă. „Pentru că ce-a fost ieri nu și-a găsit plata și răsplata” (p. 78). Cât privesc descoperirile arheologice, și acestea ar putea contribui la împlinirea unui vis istoric, deși e vorba doar de niște morminte scitice sau celtice.

Merită, totuși, a reține, că oricât de drastice erau legile timpului, ambiția vlahilor de a-și trimite copiii în România devenea hotărâre neclintită. O aflăm și din mărturisirea tatălui, după ce a fost crunt

bătut la poliție, pentru că băiatul învață la Școala Românească de la Sofia: „dar vă spun, și asta mi-e crucea, că pe copiii mei aș vrea să-i văd oameni cu școală, să poată citi și în alte cărți, în cărțile învățaților. Și de aceea o să-i ajut cât m-or ține puterile să mergă la școală, să-și afle răspunsul și la alte întrebări decât cele ale bieților truditori ai pământului. Iar dacă pe ei, copiii mei, n-o să-i țină mintea atâta cât s-o cere, atunci să se întoarcă aici, să scrie și să citească și ei, ca tatăl lor, în cartea dealurilor și a văilor care ne hrănesc și ne țin cu fruntea sus, ca oameni cinstiți și harnici”.

Dorul de România rămânea un dor neostoit. Nu de puține ori, priveau, cu jind, spre „frumoasa câmpie românească întinzându-se până la Carpați”, cu speranțe, de cele mai multe ori, neîmplinite. Și chiar dacă nu întotdeauna visul devenea realitate, iar contactul cu Țara, cea de pe malul Nordic al Dunării, va fi fost dezamăgirea dureroasă, așa după cum povestește avocatul Anghel Marinescu, există o justificare: „Săraca noastră Românie! Nu trebuie să fim supărați pe ea! Să nu uităm nicio clipă că biata de ea se află într-un război din care n-are cum să iasă bine... și în care n-avea cum să nu intre!”

De aceea, nici nu ne vom mira citind că ajuns, în sfârșit, în Țara mult visată, în România cea împovărată de cel de-al Doilea Război Mondial, tânărul Gheorghe Țane, student la Medicină, va fi jignit chiar de Românii săi. Și, împrietenindu-se cu doi tineri polonezi, le va spune cu durere: „Nu pot să vă spun cât mă doare să mă simt străin în Țara pe care am visat-o”. Putem înțelege miezul imaginarului următor? Privind un copac strâmb, tânărul vlah-român se simte și el „bătrân și cocârjit ca și el”.

O „pâclă străvezie” străbate locurile acelea, numite în vechime Găureni [astăzi, Milkovița], cu oameni care au muncit din greu pentru a supraviețui. Iar din mijlocul lor tresaltă în pagini emoționante, figura mamei Maria, despre care localnicii îi aminteau copilului că a fost o femeie frumoasă și extrem de sensibilă; tatăl, Marin; cea de a doua mamă, Maica, învățătoare; bunicii, mătușile, toți cei apropiați!...

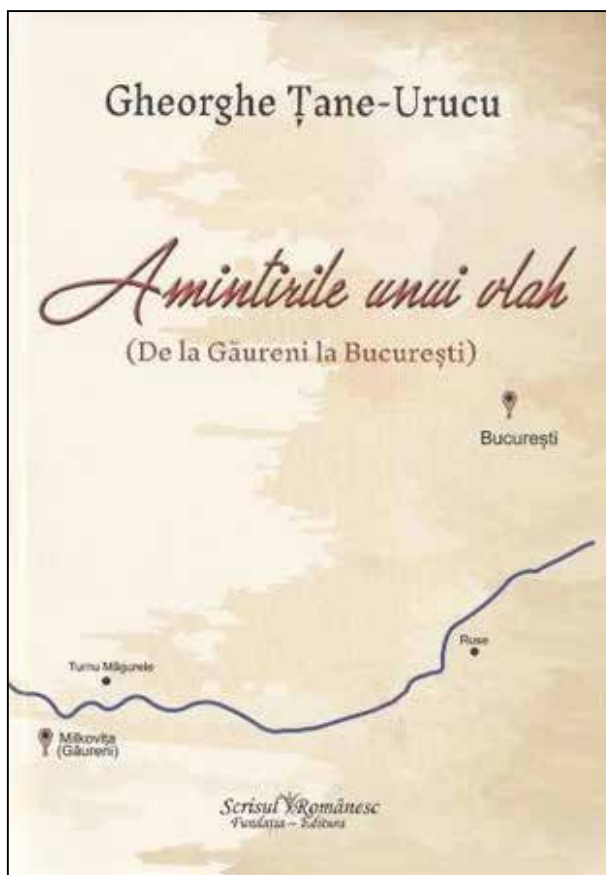
Autorul presară-n amintirile sale cuvinte de recunoștință pentru toți cei care l-au ajutat în împlinirea sa profesională. Petrana, numită Maica, „bulgăroaică”, l-a crescut – cu dragoste de mamă, insufându-i mult optimism, spunându-i adesea: „lucru sigur că mâine va fi mai bine să fii o piatră șlefuită decât o cremene colțuroasă”. Însă mama Maria, cea care l-a născut, va rămâne pentru el, firesc, „un suspin înăbușit”.

Copil, sărac lipit, și dezorientat fiind, nu știa cum va pleca în România. Nu avea niciun leuț. Adică, nicio lea! Dar, minune! „Când pierdusem orice speranță, a apărut, totuși, un om de omenie:

Petre Culcea, din marea familie Picerestrâmbe. Fără să-i fi cerut, în preția plecării, prin gard, mi-a dat cu împrumut 5000 de lea, adică, la acea vreme, echivalentul a 10.000 de lei – sumă cu care, după cum urma să aflu la București, se puteau cumpăra zece cămăși de calitate bună”. Iată cum se cântărește omenia! Mai știe cineva cine a fost acest Petre Culcea, din marea familie Picerestrâmbe? Nu? Ei bine, nimeni nu l-a cunoscut. Numele lui nu este înscris decât pe răbojul Tatălui Ceresc. Și asta-i suficient pentru un bun creștin. De aceea, recunoștința-i lege creștinească: „Iar eu, acum, după o jumătate de secol de la emigrare [socotind din anul 1943 august 28], îmi spun că acestui om îi datorez un gând pios. Să-i fie țărâna ușoară!”

Gheorghe Țane nu va uita nimic din tot ce a clădit întru împlinirea sa, până la trecerea Dunării spre România. Vameșul a fost atât de omenos, sfătuindu-l: „Fugi, băiete, că te așteaptă o țară întregă, și nu se face să întârzi!” În acele clipe unice, starea tânărului era asemenea apelor „învârtoșate” ale Dunării, ce purta la sân bombele aruncate de aviația englezească, bombe care pluteau, ici-colo, ca niște „pepeni albi și negri” cam „la un lat-două de deget sub valuri”.

Sinceritatea și onestitatea autorului sunt daruri native. Firească aprecierea doctorului Ștefan Bâlcu: „Cinste Mamei care te-a născut, cinste Mamei care te-a crescut!” Suflet cald și bun a găsit și din partea

unchiului Petko și a mătușii Svoboda; din partea unui orb [„un consătean din neamul Alenucu”] – care l-a găzduit câteva zile în casa lui; din partea unui preot din Kreta, din partea turcului Hassan Talipov – fost camarad în război cu tatăl său, în casa căruia s-a simțit extrem de bine.

Da, Gheorghe Țane a fost un om iubit de Dumnezeu. Încă din anii școlărității, persoane binevoitoare i-au venit în ajutor. Prin intermediul prof.-lui Băcivarov, un bun prieten al său, dr. Moskovici (venit din străinătate), cu doar cinci injecții cu „Calglucin”, l-a salvat de malarie.

Persecutat, ca toți aromânii din Bulgaria, apoi, aflat mereu printre străini, la început, la Liceul Român din Sofia, apoi, în România, Gheorghe Țane va avea fericirea să i se întindă mereu câte o mână de ajutor. Așa se face că până la maturitate „galeria de oameni nobili” din jurul său va spori simțitor. Păcat că nu a avut răgazul să-și definitiveze manuscrisul, așa după cum aflăm din „Nota asupra ediției”.

Important este faptul că prin prezența sa în Bucureștiul anilor 1943-1944, ni se oferă imagini de arhivă, extrem de dramatice. Martor al bombardamentului asupra Bucureștiului, studentul Gheorghe Țane evocă „rănilor orașului”, pricinuite de „ploaia de bombe”: la Gara de Nord („uciși și schilodiți vreo 2000 de oameni”) – „ținta principală a atacului”, pe Calea Griviței (un vagon de tramvai proiectat tocmai într-un balcon), în Chitila; șanțurile din fața Universității, Calea Victoriei, Hotelul Splendid – o ruină, Hotelul Athénée Pallace (ferestrele arse, ca niște orbite goale), Piața Rosetti etc.

Lectura acetui roman – evocare este palpantă. De la tatăl Marin Țane și de la mama sa Maria Urucu (femeie „bună, frumoasă și bogată”) a moștenit fiul atâta înțeleciune, bunătate, aplecare spre studiu, ambiție, hotărâre nestrămutată de a se realiza și de a fi de folos semenilor săi.

Afecțiunea tată – fiu este specială, „aliați dintotdeauna, legați de aceeași mare iubire, de aceeași adâncă suferință”. Această stare poate avea o dublă conotație. Fie că tatăl își pierduse prea de timpuriu soția, iar fiul – mama; fie situația vitregă în care se aflau ei, ca români cinstiți și muncitori, în mijlocul unei populații care nu cunoaștea limitele bunului simț. Figura tatălui, „Marin zis Bulgarul, fiul lui Ion Manea Gășitu, copilul găsit al lui Moș Manea Cuzma”, domină paginile romanului, prin inteligență, bun simț, maturitate și iubire față de fiul său din prima căsătorie.

Dar și așezarea aceea de „români” sud dunăreni este specială. Ea devine o poveste. Dar o poveste adevărată. Harta care însoțește pasajul descriptiv este grăitor. Dunărea este limanul care unește românimea din stânga și din dreapta

valurilor sale. Uneori, molcome, alteori, înspumate, tot așa cum este și firea umană. Așa după cum mintea omului se revarsă-n depărtare, asemenea și Dunărea, nemulțumită (doar ea știe de ce!) atinge chiar „marginile satului”, inundând „lunca râului Vit (Vghipt)”.

Pentru vlahi, Dunărea avea farmecul ei. Ziua, cu apele galbene și tulburi, dar noaptea se transforma într-o brățară de argint, brățară pierdută, după cum spune legenda, de un zeu scitic sau de un războinic uriaș care se lupta cu zmeii (p. 171).

Când a împlinit 14 ani, Goșo/Ghiță/Gheorghe a fost trimis la școală la Nicopole (1937-1938), după judecata: „e păcat să irosești ceea ce ți-a dat Bunul Dumnezeu”. La școala de la Nicopole a fost înscris în clasa a IV-a (p. 160). Acolo, în prima zi de școală, din toamna anului 1937, directorul și profesorii au dau un sfat elevilor lor, sfat ce-ar trebui înscris pe toți pereții școlilor de mileniu trei: „Părinții fac sacrificii pentru ca școala să vă dea mai mult decât o simplă diplomă de absolvenți. Pentru ca să atingă acest scop școala vă cere disciplină, atenție și muncă cinstită”.

După prima „decantare a valorilor”, Goșo este remarcat printre primii trei din clasă, promovat apoi în orchestra școlii, pentru că știa cânta la clarinet. Cu răutate, colegii Bulgari însă, îl vor jigini, numindu-l „gașnik”, „smotan vlah”.

Continuă studiile în capitală, la Sofia (1938-1943), la Liceul Român, înființat încă din 1934, director fiind Petru Caraman (1898-1980) – unul dintre cei mai mari etnografi și slavisti români. Acel Institut era finanțat de Guvernul României. „La Liceul Român am simțit pentru prima oară, că aparțin unui popor care-și are țara, istoria, cultura și tradițiile lui. La aceasta a contribuit nu numai învățătura pe care o primeam, dar și participarea noastră la viața micii comunități românești din capitala bulgară”.

Represiunea asupra familiei și chiar a elevilor înscriși la Liceul Român era dură (intimidare, bătăi crunte, arestări). Elevii erau supravegheați de spioni, inclusiv în biserică, dând impresia că și „sfinții de pe pereți erau priviți cu suspiciune”. Mai mult, un coleg era convins că „unele icoane din catapeteasmă vedeau totul, pentru că aveau ochii găuriți cu acul, iar prin acei ochi priveau alți ochi, care nu mai aveau nimic sfânt, în afară de ordinul pe care-l executau”. Și cum, între a vedea și a auzi erau mari diferențe, colegul explică: „Urechile se plimbă prin biserică, deșteptule!” Așa că, în naivitatea sa, Gheorghe Țane își „imagina cum, prin fumul lumânărilor sau al tămâii, prin aerul plin de evlavie, pluteau urechi în imagini imponderabile”.

Decizia vlahilor de a studia în școala românească era un afront la adresa politicii

statului („în Bulgaria nu există români”). De altfel, și în „Bulgaria comunistă s-a continuat, cu aceeași înverșunare, vechea politică de deznaționalizare a minorităților”. Explicabil de ce, în 1948, s-a și desființat Liceul Român din Sofia.

La Școala Românească de la Sofia, elevii se împărțeau în două grupe. „Primul era grupul aromânilor, în cadrul căruia unii își ziceau macedo-români, iar alții, țințari. Aromânii proveneau fie din regiunea muntenească Pirin, situată în colțul sud-vestic al Bulgariei, fie din Sofia și din alte orașe. În general, erau din familii de negustori”. De fapt, acestor familii se datorează înființarea celor trei școli primare și a gimnaziului din Sofia, integrate apoi, în Institutul Român. „Al doilea grup era cel al vlahilor dunăreni, adică al elevilor veniți din localitățile care se întind din valea Timocului până spre Ruse”.

Situația elevilor care frecventau școala românească era delicată. Din cauza represiunilor exercitate asupra lor, rămâneau în căminul școlii și pe durata vacanțelor intertrimestriale. Doar în vacanța de vară plecau acasă. În anul 1940, cu precădere, se simțea „neliniște și teamă”. „Bătrânii satului, care nu uitaseră războaiele balcanice și Primul Război Mondial, erau convinși că, în caz de război [la acel moment Bulgaria era încă neutră], vlahii urmau să fie trimiși în linia întâi a frontului chiar din prima zi”.

Cei șapte ani de-acasă, cum se glăsuiește – încă – la poporul român, imprimă, nolens-volens, și nițică sinceritate. Cel puțin. Depinde din ce unghi sau... ungher... privim. În *Amintirile* lui Gheorghe Țane-Urucu, descoperim un aromân interiorizat, adeseori un răzvărit, dar un român cu suflet de aur, așa cum s-ar cuveni să fie fiecare dintre noi. Cu minuțiozitate de ceasornic, ni se evocă, în etape cronologice urcușul său înspre împlinirea unui vis mareț. Dorința sa este dorința multor aromâni din ținutul său natal. Această dorință de a emigra în România avea justificare legală. Ne referim la Tratatul de la Craiova, din 7 septembrie 1940, care prevedea „un schimb facultativ de populații între cele două țări” (p. 271). Dar de la dorință și până la faptă era cale lungă. Vlahii aveau de înfruntat duritatea oficialităților bulgare. Privită-n linii generale, povestea vieții sale reconstituie calvarul aromânilor din sudul Dunării. După absolvirea liceului român din Sofia, Gheorghe Țane-Urucu va emigra, în România, devenind student la Medicină. Va îmbrățișa cariera de medic, cu specialitatea chirurgie.

Sfaturile tatălui vor cântări mult în formarea fiului Gheorghe. De netrecut rămân sfaturile acestuia: „Băiete, locul tău nu-i aici, în Găureni, la cornele plugului. Și nici în țara asta, unde slujbașii țarului stau cu ochii pe noi, gata să ne ia pâinea de la gură sau să ne vâneze. Locul tău e în țara neamului

tău”; „Când te rogi lui Dumnezeu să nu uiți să spui: <și să faci Doamne, să fie așa cum numai tu știi că e drept și cinstit!>”; „Ar trebui să știi, băiete, că pe cine-l iubesc pisicile îl urăsc câinii, și mai ales cățelele” (p. 68); „să nu disprețuim zicerile din popor, căci ele sunt, adesea, rodul unor observații multimilenare” (p. 69); „nu-i bine să iei în casa ta din casa altuia un câine de pomană! Asta, ca să-i avem cu noroc și folos, că așa e obiceiul din bătrâni!” (p.70); „Dumnezeu îți aude și gândurile, așa că nu-l nevoie să vorbești cu el behind ca...” (p. 116); „Ai grijă, băiatule, să nu cumva să te bagi în vreo ciorbă pe-acolo; să nu cumva să dai prilej secăturilor să-ți șteargă mâinile de obrazul tău!” (p. 303); „Mi-ai povestit tu multe, dar inima mea știe că nu mi-ai spus toate câte-ai pățimit de când ai plecat. E adevărat că omul întreg la minte trebuie să-și miște limba în gură așa cum pășește pe întuneric: cu băgare de seamă...” (p. 304).

Ambii bunici sunt niște minți luminate. Memorabilă este judecata Bunicului (Bătu) Lincă Urucu (bunicul matern): „Armata, dacă nu te schilodește, te face mai bărbat și-ți deschide ochii” . „Acolo afli mai repede cine-i om și cine-i fiară și te dumirești mai ușor cum merg treburile lumii” (122) „Inglezii (englezii) au o boierime care știe să facă politică. Aia își trimit armia la luptă după ce judecă pe toate fețele ce-o să iasă din asta...” (p. 123).

Asemenea, pline de miez de înțelepciune sunt și vorbele Bunicului (Deado) Moni: „Dobitoacele au uneori mai multă minte și milă decât au oamenii”. Memorabile sunt întâmplările cu iapa care și-a adăpostit mânzul în timp de grindină sau de calul care „și-a întins gâtul peste capul (stăpânului), ca să-l ferească de loviturile pietrelor din cer”(p. 150).

Suferința aromânilor din Bulgaria este sinonimă cu a românilor transilvăneni, conform spuselor lui Cristea Moțea, privind „vechimea” lor ca neam urmași ai romanilor: „Căutați-le peste tot, că eu atâta vreau – să le arăt bulgarilor că noi ne tragem dintr-un neam de seamă și c-am fost aici înaintea lor. Că mă roade că noi, românii, i-am primit omenește pe veneticiiăștia, le-am pus <metleauia> în mână și i-am învățat să pună <kapistri> pe capul dobitoacelor, iar ei ne schimbă numele satelor, fac din numele românești niște scâlămbăieli prostești și spun că noi am fi venit de nu știu unde, și nu ei... Of, Doamne, de ce ne-ai făcut așa de buni, blegi și răbdători, de-și bat joc de noi toți nechemații din forfota anilor!”

Asemenea, și în timpul Primului Război Mondial. Tatăl Marin, în vârstă de doar 18 ani, și bunicul Ion, „au primit botezul focului în luptele de la Turtucaia”. „Noi, vlahii, românii din Bulgaria, am fost puși de generalii Bulgari să luptăm în linia întâi, să fim primii care să dea piept cu românii din România.

Și nu puteam să nu luptăm împotriva fraților noștri, pentru că în spatele nostru veneau bulgarii iar în spatele lor veneau nemții...” (p. 77). „Vlahul rănit striga < mamă, mor! >, iar din șanțul din față se auzea strigătul românului rănit < maică măiculița mea, mor aici pe coclaurile astea! >”

Vlahii vorbeau, între ei, românește, fără să știe să scrie, dar cunoșteau și respectau trecutul. De aceea, pronunțau numele reale românești (Plevna, Nicopole, Rahova, Rusciuc) corect. Ceea ce este impresionant, în graiul lor, așa cum ni-l transmite vlahul Gheorghe Țane-Urucu, se utilizau cuvinte și expresii comune și românilor de la nord de Dunăre. Spre exemplu, „uium”, „boroboacă”, „javră”, „a merge în buiestru” (p. 101), „în estimp” (p. 146), a „avea oase-n burtă” (p. 147) sau vorbă neaoș românească: „Bruftuiala (cu varianta, *perdaf*) de-acasă totdeauna-i mai gustoasă” etc. Remarcăm și termeni arhaici, precum „polog” (țesut din cânepă de bărbătuși, de aceea fug de el țânțarii), în formulările: „am dormit sub polog” sau „pologul de sub dud”. Delimitările geografice trimeau la trecutul îndepărtat: „Drumul romanilor sau al râmlenilor” înspre Nicopole sau „Drumul germanilor”. Toponimele și au și ele istoria lor: Dealul Pologarilor, Vghiptul (afluent al Dunării), Malul cu trestii, râul Osăm. Onomastica dovedește înfrățirea românească: Gheorghe Mița, Moș Tăgârță, Manea Neațu Cuzma ale Țane, Baba Nicula, Palucă ale Mozoc – frizerul satului, Cristea Moțea, Mite ale Meie (coleg de clasă), Ilie ale Piele, Nea Marin, Ion Manea Găsitu, bunicul patern al lui Gheorghe sau Andrei-Năucu Apăuniței – considerat nebunul satului, dar cu o minte ageră „de dat oricând și oricui” (p. 280).

Specific graiului românesc, aromânii (vlahii din Bulgaria) conservă și-n miez de secol al XX-lea forma arhaică a prenumelui ca formă de identificare: „Palucă ale Mozoc” adică „Palucă a lui Mozoc” sau, prin asimilare, „Apăuniței”. În fapt, multe dintre numele vlahilor de pe Valea Timocului (asemenea, ca și a românilor de la nord de Dunăre) au la bază o formulă de poreclă. Asemenea, și în cazul autorului care va păstra atât numele patern, „Manea Neațu Cuzma ale Țane”, cât și pe cel matern, de la bunicul (bătu) Lincă Urucu – din profund respect și recunoștință.

Copiii vlahi se dovedesc inteligenți, dornici să învețe carte și, mai presus de orice, nerăbdători să ajungă-n România, la frații lor, pe care-i consideră primitori. Și să fim siguri, prin credință și perseverență, „unele visuri se împlinesc”. Nu este doar cazul medicului chirurg Gheorghe Țane-Urucu, ci chiar al lui Voinea Marinescu [1915-1973], cel care, copil fiind, cumpăra și vindea ouă pentru a

strânge bani să plece în România. Și a reușit. Va ajunge chirurg și chiar Ministru al Sănătății!

Însă, Gheorghe Țane-Urucu se dovedește o fire poetică. Unele expresii trădează spirit artistic: „în orașul ăsta toate se văd și toate se aud și se amplifică, așa cum ecoul repetă sunetul sirenelor vapoarelor” (p. 182); „ar vrea să fie un licurici ca să-și ia zborul printre stele” (p. 211); „ochii Mamei ațintiți asupra mea, din spatele lunii” (p. 43); „m-am simțit deodată sorbit în înalt și împresurat de puzderie de stele” (p. 247).

Rămas orfan de mamă încă de la vârsta de doi ani, copilul a crescut cu un vis devenit crez, anume că „ochii Mamei mă pot privi și din spatele lunii, mai cu seamă când luna întârzie pe cer și după ce noaptea a trecut, ori când e lună nouă, de stă ca o seceră culcată pe spate și în jurul ei se plimbă nori pletoși, ca un cap de femeie” (p. 42). El este cel care presară pe mai departe zestrea nativă a vlahilor, prin judecată dreaptă („Deșteptăciunea nu-i la fel la toate neamurile, dar prostia-i la fel peste tot”, după cum repeta adesea, Bunicul Lincă Urucu) sau prin credință, obiceiuri și tradiții (Mătușa Dița (sora mamei) înscris pe colivă cu litere chirilice, făcute din stafide, „să fie primit”).

Parcurgând și doar acest roman-evocare, vom recunoaște că înțeleciunea vlahilor este proverbială, pentru că sunt mlădițe desprinse dintr-un mare neam curajos și demn – in aeternum.

Tudor Șerban, *Portret*

► Livia CIUPERCĂ

REMEMBER IOAN ALEXANDRU

PENTRU O OAZĂ DE LINIȘTE

O liniște fără de nume ne împresoară ființa în fiecare lună-a lui decembrie. „Lumină lină-n luminie”, „leagăn” de neuitare, „lumină leagăn leac lumini/ laur și luntre legământ lumină/ lacrimă limpede în leat/ lumină lină din lumină...” (*Lumina neapropiată*) întru amintirea poetului **IOAN ALEXANDRU** (25 decembrie 1941 – 16 septembrie 2000). Să ne ndreptăm gândul înspre tăcutul colț de mini-paradis, de la Nicula (Cluj). Acolo, în „sânul părintesc”, e somn și veghe, „cuibul de foc în care cântă/ Pasărea” (*Imnul Cerului*), taină – „lină lumină din lumină lină”.

Și-n pacea limpede-a eternității, o candelă arzândă – „lacrimă de seară” devine „lină alinare” și-mpăcare, „candelă maică născătoare...”, pentru a ne aminti că poetul IOAN ALEXANDRU s-a născut într-o zi sfântă (zi de mare zbucium), la 25 decembrie 1941, și a plecat dintre noi, după o grea suferință, la 16 septembrie 2000, primind de la izvor să bea „paharul roditor în cruce...” (*Imnul Testament*)

În prag de sfinte sărbători de sfârșitul fiecărui an calendaristic, și Luceafărul pare-a sentrista. „Tămâia sângeră-n altar/ Smirna-n cădelniți sângerează/ Preotul sângeră-ntre sfinți/ Sângerul sfânt ne luminează” (*Sângeră candela*). Și tot pământul transilvan, „țărânilă, țărânilă” străbune „sângeră-n țâțâni/ De dor și de singurătate...” întru amintirea lui „Ioan lumină din pustie”, cel care-a fost „lumină lină-n luminie...”, „hrănit cu drumul trudei din marele pustiu...” Amintirea sa înseamnă ofranda unui om și-al unui bun creștin, elogiul poeziei sale și al patriotului care-a fost. Merită să șoptim împreună cu Poetul: „E vremea îngerului asfințit!” (*Porunca*)

Să aprindem „toate luminile lumii pe-acest fără de margini câmp” (*Ascensiunea*). Să presărăm pe altarul preasfântului nost' pământ, îmblânzit de aripa versului meșteșugit, cât mai multe luminițe întru vestirea sărbătoririi nașterii sale. Să-i vestim aniversarea nu numai în Casa Veșniciei de pe platoul Nicula, ci oriunde simțim vibrație artistică. Orice „călătorie a unui vis” am întreprinde, tot „ziua lui...” sărbători-vom! Cuvintele „ard pururi” (*Cât infern*), oriunde-am fi!

Îndemnul nostru este-a nu ne uita înaintașii, rostind și-o vorbă înțeleaptă: „veșnic un braț al cumpenei/ va pluti în repaus sus/ și unul spre pământ...” (*Dezechilibrăm*) În fond, cu toții suntem amintire-a prezentului, spasm binecuvântat întru frumos, întru iubire, întru dăruire. „Ceru-i făcut/ Din morminte...” (*Amintirea*) Într-acolo ochii noștri, lumini veșnic înstelate, aprind făclii îmbujorând cuprinsul. Să-ncercăm, poate vom auzi o șoaptă: „Un cântec minunat crește prin mine-n lume...” (*Misterium tremendum*)

Jertfa poetului este și jertfa noastră. Să nu uităm: „Nu poți birui vremea nefiind biruit...” (*Lumina necreată*) Mult calm și multă iertăciune pentru toate relele ce ți-au umbrat ființa, iubite poet! „Pustia – pergament ceresc” – mâncatu-le-a pe toate. Pe toate. Poetul s-a simțit adeseori singur, obsedat de „alpinele redute” (*Autoportret*) șoptindu-și, sfâșitor de trist: „Nu-i nimene în lume mai singur decât mine...” (*Via Dolorosa*) Alteori, s-a dorit „copita unui cal” – ca să înfrângă zădărniciile cotidiene, „drum de pământ cu aripile-n fum” – pentru-a străpunge necunoscutul, „creangă cu prune roșii ruptă de

furtună/ pe-o uliță cu foarte mulți copii” – ca să binerodească, ori „curcubeu strigând într-o fântână” – ca să înflorească distanțele. (*Ploaia*) Dar n-avem voie-a uita că poetul Ioan Alexandru a fost și rămâne un lucid: „Mărunt și fără prea adâncă bătaie/ Arde sufletul nostru în univers...” (*Mormântul poetului*)

Dus în „miezul de pământ”, ca-ntr-un cuib al eternității, „cu călcâiele înfipte, într-o stâncă...” (*Sentimentul mării*), zborul său e fără încetare. Către locuri dragi sau timpi fugari, căutându-și rostul. „Mi-așa de dor/ De tine când mi-ești foarte aproape/ De-aceia am hotărât ca între noi/ Să bată veșnic vântul existenței mele...” (*Invers*)

La ceas de taină noi privim cu ochii umezi de iubire. Vestim împrejurimilor cuvânt pentru-un Poet, Ioan al lui Alexandru. Cununi de lauri hărăzitu-i-au cele zâne bune. Din înalt. Dar și o viață zbuciumată. Pe toate dusu-le-a, încredințat fiind, de-o cruce a jertfelniciei. În fiecare clipă-a respirației, Ioan șoptea, evlavios:

„Sunt pregătit de jertfă în fiecare clipă!...” (*Autoportret*)

Sunt și „suntem nădejdea stinsă a marelui Pustiu!...” (*Via Dolorosa*)

Precum izvorul, și el s-a dăruit „cu-nfrigare” (*Cântec*), pentru verticalitate. Că s-a ales pustia din tot și din toate... Asta e! Presărăm pe dalbu-ți drum multe regrete! Sângerânde regrete, iubite Poet! Și-mpreună cu toți „veghetorii” tăi, șoptim duios și dureros: „Deșertăciuni sunt toate și deșertăciune...” (*Porunca*)

La fine de an, în prag de-alese sărbători, cu inimile îmbujorate de speranță, să „tragem clopotele din nouri de pământ”, să „cuibărim cenușa în haosul din noi” (*Clopotele*), s-aprindem flacăra speranței spre mai bine, într-o iubire și frumoase împliniri, convinși fiind că inima ta stelară vibrează încă din înalt pentru a noastră sfântă Țară!

Omul Ioan Alexandru a fost atras, ca un magnet, înspre „nările pământului” (*Platou*), bineștiind, din străvechime, că acest sfânt pământ este și va rămâne „cea mai curată/ lacrimă/ din univers” (*Clopotele*). S-a simțit parte din acest univers. Și câtă sinceritate-n confesiunea: „dealul mă cheamă, valea mă alungă,/ dorul mă roade, spaima mă-nveșmântă”. Și dincolo de timp și de spațiu, o dulce înșoptire surzândă străbate clipa: „Zac îngropat de-atâtea ori cu glia peste mine/ și pun vina pe moarte că ea locului mă ține...” (*Capul meu*)

Apropiati-vă de piatra de mormânt, sigur veți auzi vocea interioară șoptind: „Pretutendeni ești tu, pământule,/ ars de roți, frământat de lumini,/ supt de oceane,/ dar eu te știu dintr-un anume loc/ și timp anume...” (*Pământul*), bineștiind că „Singura

mea sursă de energie/ trunchiul acesta de pământ însuflețit...” a devenit *Cosmosul* său.

De-acolo, de unde ești, mereu vioi, și pur, și sincer, rostirea-ți nu-ncețea a spera: „Mă pregătesc de toamnă în plină primăvară/ și vara gerul iernii în oase îl ascult./ Golul surorii mele îl port eu în lume...” (*Sora mea*)

În liniștea împrejurimilor mănăstirii Nicula și sub divina ocrotire a Măicuței Preacurate, te simți loane, ca-n adolescență: „E-o noapte așa de bună, ca apa de izvor/ Ce-o sorb cu toată fața răsturnată pe unde./ Ți-s mâinile-afumate și freamătă ușor./ Și-o gravă bucurie mă pătrunde” (*Adolescent*). De ce ți-ai ales locul nevegheții, locul dăinuirii veșnice tocmai *aici* și nu altundeva?! O spui chiar tu: „Cimitirul la noi e un pogon comun înconjurat cu gard de piatră, să nu molipsească pământul rămas viu în libertate...” (*Ca un paradis*) Și, poate, alegerea să fi fost cea mai bună! Aici, în dangăn de clopot, aici, în miruire și atămăiere, va fi să fie, veșnic, binecuvântare. Și, distingându-ți vocea, în șoptire psaltică, auzim: „Să crească-n voie neagră umbra mea,/ umbra mea...” (*Zidul*)

Dacă vreți s-aflați, prieteni, cum e *Somnul* „într-una din nopțile mute ale pământului”, mergeți la NICULA! Oricând, o lumină e binevenită la căpătâiului robului lui Dumnezeu... IOAN! „Poate numai nevăzutul, cel numai duh/ Să poată vorbi despre...” (*Mormântul poetului*) liniștea care domnește-n acea oază divină. „Doamne! cât fum ascunde-n sine freamătul încă verde/ ce-l laudă furtuna bâlbâind...” (*Amintirea poetului*) „Din umbra sfântului mormânt/ Rămâne-va lumina din văpaie/ Rămâne-va uitarea din cuvânt/ Rămâne-va iubirea iubitoare...” (*Cerul și Pământul*)

În adevăr, „ceru-i făcut/ din morminte...” (*Amintirea*) și-o liniște fără de nume domină platoul pușinelor morminte de pe colina mănăstirii Nicula. „N-a mai rămas din toate câte sunt/ Decât iubirea devenind Cuvânt...” (*Imnul întoarcerii*)

Amintiri duioase, de dincolo de timp, ne-ncearcă. Și-n „fumul vremii deslușești/ Un sat apus, un răsărit de lună,/ Văzute de-un copil apus și el/ Unde? și când? – cu luna împreună” (*Autoportret în mișcare*).

Nicicum uitarea nu se va așterne peste numele tău, Poete! Promitem, „aceiași sori căzători depun rotundul stingerii în lacrimile noastre...” (*Amintirea poetului*) Acum și-ntotdeauna, câte un imn al bucuriei, în numele iubirii, și-n amintirea lacrimii care a înserat clipa despărțirii.¹

1.S-au folosit versuri, din volumele: *Imnele Bucuriei* (C.R., 1973), *Imnele Iubirii* (C.R., 1983) și *Amintirea poetului* (Ed. Palimpsest, 2003)

ESEU

MESAJUL IULIEI B.P. HASDEU (1869-1888) CĂTRE GENERAȚIILE DE PESTE VEAC

► Prof. Dr. Crina DECUSARĂ-BOCȘAN,
President of UNESCO Assoc. IULIA HASDEU Romania

Iulia Hasdeu s-a născut în București, pe actuala stradă Franceză din Centrul Istoric în ziua de 15 noiembrie (2 noiembrie pe stil vechi) 1869.

Lilica (așa era alintat copilul precoce și tânăra genială de mai târziu) a trăit jumătate din viață în România și cealaltă jumătate, între 1881 și 1888 în Franța, unde și-a continuat studiile, mereu cu dispensă de vârstă, la Colegiul Sevigne și apoi la Sorbona, pregătind acolo teza de doctorat despre *Theodiceea poporului român*.

Cu plămâni minajate de tuberculoză și cunoscând verdictul dur al bolii, Iulia a ales fără să ezite între grija pentru sănătate și studiul asiduu: fetița care la patru ani și jumătate știa limbile română, franceză, germană și engleză, iar la unsprezece ani susținea examenele cumulate pentru clasele primare cu dispensă de vârstă compunea poezii, scria romane pentru copii și se iscălea pe piesele ei de teatru pe când încă nu împlinise nouă ani. În caietele ei își alesese ca deviză *Voi reuși prin mine însămi. Sub un nume necunoscut* (își alesese pseudonimul **Camille Armand**) *voi izbândi*. Convingerea că are de transmis un mesaj este mărturisită într-o însemnare dureros de reală, ca o premoniție: *Qui te va devolera devant leurs yeux? La Mort.* (manuscris 1452 Arhive)

La Paris își drămuia cu grijă timpul împărțit între cursuri la Colegiul Sevigne, pregătirea cu profesori de greacă, latină, desen, și orele târzii din noapte în care compunea ciclurile de poezii **Bourgeois d'Avril**, **Chevalerie**, **Contes et Legendes**, **Reverie**, piese de teatru, eseuri... Sensibilitate, fantezie, inspirație, grefate pe o vastă cultură formată prin lecturi în original și dorința de a se mândri cu numele *Hasdeu* care însemna pentru ea *Patrie*, *Știință*, *Onoare*.

Deosebit de exigentă față de ea însăși, Iulia nu le arătase părinților sutele de pagini acoperite de versuri, proză și piese de teatru. În timpul vieții i-au fost publicate doar patru poezii în *Etoile roumaine*, lucrările ei literare fiind editate postum, *Oeuvres posthumes* par Julie B.P. Hasdeu ș.a., neavând la autor pseudonimul ales de scriitoare - *Camille Armand*.

Dar compozițiile muzicale și tablourile nu au cum să ajungă până la noi decât prin comentariile despre acestea.

Destinul luminos al Iuliei Hasdeu este greu de explicat. De peste un veac aura ei este la fel de intensă, și poate că cel mai fidel portret îl aflăm în **Cugetări**: *Orice om are în el darul de a iubi. Prin aceasta este el Om.* Iulia Hasdeu iubește vibrația Naturii Mame, iubește Evul Mediu cu

cavalerii devotați și prințese credincioase, iubește dragostea, iubește viața, însingurarea și dăruirea, îl iubește pe Atotputernicul dăltuitor al Firii.

Iulia Hasdeu

Mulți dintre noi nu îi cunosc decât aura strălucitoare... Este fibra de bunătate, dragoste și

dăruire. Destinul ei este asemuit soartei mugurelui de aprilie. Bobocul ce se grăbește să devină floare și rod adesea e răpus de frigul crivățului reîntors pe neașteptate. Premoniție în alegerea titlului primului volum? Fie!

Tuberculoza i-a smuls ultima suflare în septembrie 1888, în București

În istoria literaturii Iulia Hasdeu este considerată scriitoare română de expresie franceză, despre care pe placa memorială din Paris este scris: ***Ici demeure l'esprit d'une grande poete roumaine.*** Au mai rămas nerăsfoite sute de file acoperite cu scrisul citeț, elegant al tinerei de 16 ani necuprinse în volumele editate de tatăl îndurerat. Poate că acestea nu au valoarea impusă de normele literare, însă ele completează portretul poetei, în deosebi cugetările. Probabil că – nimic ne fiind întâmplător – este pretextul de a oferi generațiilor de peste un secol noi informații despre cea care a fost Iulia Hasdeu.

Vasile Onuț, *Univers latent* (grafică)

INTERVIU

UN OM DIN TECUCI...

► Viorel BURLACU

Zilele trecute am avut bucuria, ca prin sălile muzeului să mai descopăr un Om din Tecuci, dar pe care l-am așezat mai altfel decât în versul șugubăț al unui mare poet român, și-l numesc aici pe neliniștitul Mihai Ursachi, cel care descoperise tecuceanul cu „un motor, dar care nu i-a folosit la nimic..” Viața mi-a dat șansa să cunosc mulți tecuceni, oameni cu „motoare” puternice, care sunt fără îndoială modele, mărci autentice și valoroase, nu doar pentru orașul acesta în care s-au născut. Acum am întâlnit un dascăl cu vocația catedrei, un om cu gând frumos despre locul și oamenii Tecuciului: Prof. univ. dr. Aglaia Gugui, o prahoveancă cu buletin de Ploiești, dar cu multe emoții în gând și în suflet pentru orașul copilăriei și al adolescenței tecucene.

- În ce perioadă ați fost elevă la Liceul de Fete „Tache și Elena Anastasiu”?

- În anul 1940 am intrat și am terminat clasa a VIII-a în 1947.

- Ați fost colegă cu Tamara Buciuceanu?

- Da, Tamara era cu un an mai mică iar sora ei, Iulia cu un an mai mare. Dar numai un an au stat în Tecuci. După aceea, cred că au plecat la Iași. Tatăl lor a fost profesor de muzică în liceul nostru.

- Vă amintiți câteva nume de profesori pe care i-ați avut?

- Acum îmi vine în minte doamna Elena Ruță, care era și director al liceului. Era foarte severă cu noi, dar mi-a plăcut foarte mult de ea, îmi doream să ajung și eu la catedră, severă serioasă. Mie mi-a fost model. Mai era profesor de limba română și doamna Tănăsescu. Filosofie am făcut cu părintele Bejan, un om foarte deștept, cultivat, gimnastică cu doamna Florea, iar limba germană cu doamna Alexinschi, soția profesorului de biologie. La geografie și istorie în primii ani am avut-o pe domnișoara Gruzdev, o basarabeancă refugiată de la Bălți. Limba franceză, cu doamna Bogdan, dar nu-am făcut decât două clase de liceu, pe urmă s-a pensionat și a venit o domnișoară, Gheorghe o chema.

Prof. univ. Aglaia Gugui

- Cum a fost examenul de bacalaureat?

- Greu, l-am dat în amfiteatrul Liceului de Băieți „D. A. Sturdza”, cu public acolo în sală. Profesorii stăteau toți în față la catedră. Am dat examen la șapte obiecte, era examen oral. Trăgeai bilețul, te duceai în primele bănci și lumea era în spatele tău. A doua zi, seara ne-am dus după rezultate, nu era lumină, parcă văd, ne-am dus cu lumânarea în mână.

- Vă amintiți cum era parcul, centrul orașului, pe vremea liceului?

- Din câte țin eu minte, aici era piață, cu pescărie, carne, zarzavaturi și pe mijloc erau tarabe unde veneau țărani cu produse de vânzare. Când a fost cutremurul din 1940 s-a dărmat foșorul și s-a desființat și piața. După aceea s-a amenajat parcul.

- Pe unde se plimbau elevii?

- Pe Bulevardul Elisabeta și pe Strada Mare ne plimbam, dar mai mult de ora 7 nu era voie să mergi pe stradă. Obligatoriu în uniformă, cu bască, șorțul negru cu gulerașul alb, pelerine toamna și iarna. Apoi s-a făcut parcul, Catedrala Sf. Gheorghe și ne mai plimbam pe acolo. Țin minte că la Bobotează ne duceau cu școala, preoții făceau slujbă mare în față. Am avut o tinerețe foarte frumoasă.

- Din generația dumneavoastră de liceu, mai aveți colege de care știți ceva?

- Am fost colegă cu Cornelia Hâncu, tot filolog, care s-a mutat la Suceava și am fost la ea în vizită. Cu ea mai vorbesc la telefon. Mai era la București, Gabi Popovici cu care ne întâlneam pe la Paști, la Crăciun. Era Tanța Alexe, taică-su avea fermă și o aducea cu trăsura la școală. Cam atâtea colege, celelalte au murit. Marlena Giurcă a făcut medicina și a lucrat ca medic la spitalul „Carol Davila”.

- Ați mai păstrat legătura?

- Prin 1984 ne mai întâlneam, cele din București, cu cele din Ploiești. Ne vedeam în fiecare an, la Ploiești am avut doar două întâlniri,

Înv. Constantin Silvestru

la 20 ani și la 30 de ani. Și pe urmă ne întâlneam la București, la Grădina Mon Jardin, în prima joi din luna septembrie.

- V-ați dorit să fiți profesor?

- Da. Eu sunt un scorpion bătaios, am avut rezultate școlare foarte bune și mi-a plăcut să fiu profesor. Tatăl meu, Constantin Silvestru era învățător la Școala nr. 2, pe str. Elena Doamna. Mă lua și pe mine în clasă, când eram mică. Îl admiram, îmi doream să fiu și eu profesor la tablă, să explic elevilor. El și domna Ruță mi-au fost modele.

- După studenție ce a urmat?

- Când am terminat facultatea am fost repartizată la Băicoi, profesor de limba română, iar după zece ani am intrat prin concurs, la Universitatea de Petrol și Gaze, Ploiești. Am făcut cursuri de limba română cu studenții străini care urmau un an pregătitor. Am predat și cursul de pedagogie cu studenții români de anul I și II. În 1986 am ieșit la pensie, dar m-au mai chemat la plata cu ora, până am făcut 78 de ani.

- Unde v-ați cunoscut cu cel care v-a devenit soț?

- Ne-am cunoscut la Florești. Soțul meu era inginer chimist și apoi director la fosta fabrică de cauciucuri. A vizitat toată lumea asta, în interes de serviciu. Ultima dată a fost în Bolivia, în 1983 și acolo era foarte cald în decembrie, iar când a venit acasă, era a treia zi de Crăciun, s-a oprit la New York, unde erau minus 20 grade... pe aeroport a făcut un stop cardiac.

- Ce faceți aici, în orașul natal?

- La Tecuci vin o dată pe an și cred că anul acesta va fi ultimul. Peste câteva zile, pe 25 octombrie voi împlini 91 de ani, este foarte obositor. Am venit cu o floare la mormântul părinților să aprind o lumânare și să le mulțumesc că au făcut totul pentru mine, m-au ținut cu greu la facultate. Tata fusese țărănist și după ce au venit comuniștii la putere i-au luat pensia și trăia din ajutor social de la primărie. Prin sacrificiile lor am ajuns un om realizat.

- Vă considerați un om împlinit?

- Da, am avut o carieră profesională împlinită, un soț deosebit, o viață frumoasă... dar, din nefericire nu am putut avea copii.

De curând, distinsul meu interlocutor a împlinit o vârstă, nu doar frumoasă, ci de-a dreptul admirabilă... La mulți ani, Doamna Profesor Aglaia Gugui ! La mulți ani Om bun!

POESIS DE LA PIATRA NEAMȚ

LUCIAN STROCHI

DACĂ

Dacă n-ai fi fost femeie
 Erai trup de curcubeie
 Duh de stea și gând de zeie
 O dorită odisee.

Dacă n-ai fi fost femeie
 Erai rază sau scânteie
 Colier sau o camee
 Sau un fir de azalee.

Dacă n-ai fi fost femeie
 Erai pas grăbit pe-alee
 Cântec trist o melopee
 Dans nebun la o nedeie

Dacă n-ai fi fost femeie
 Erai dor de Dulcinee
 Marmură de Galateie
 Sau albastră orhidee

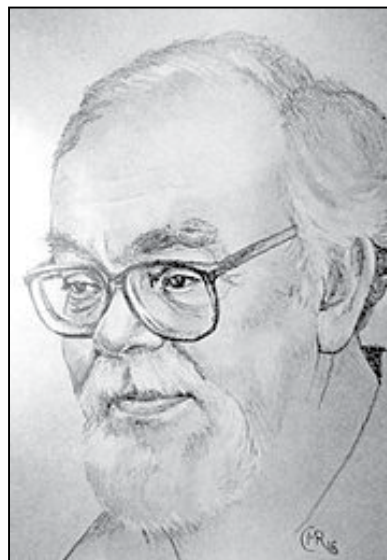
Dar a fost să fii femeie
 O madonă dumnezeie
 Un fragment de epopee
 Și a vieții mele cheie

Dar a fost să-mi fii femeie
 Suflete mi te descheie
 Fă-mă dintr-un vis idee
 Într-o dragoste atee

Necoruptă de condeie
 Amintită în mineie
 Apa vie să ne bee
 Timpul-n noi pe veci să stee

Refren:

*Dar a fost să-mi fii femeie
 Învelită-n curcubeie
 O madonă dumnezeie
 Într-o dragoste atee*

ÎNALTA FEBRĂ

febra mi-a inversat simțurile
 dulcele devine amar
 și amarul tot mai dulce

s-au amestecat simțurile
 te pipăi cu privirea
 te miros cu toate sunetele

degetele văd contururile corpului tău
 buzele mele gustă albastrul
 ochilor tăi întredeschși

iar orele nopții cad sonor
 precum merele coapte
 precum buzele iubitelor pe pieptul meu

s-au amestecat simțurile
 sentimentele gândurile
 și cred că mă iubești nespus

deși m-ai părăsit demult
 sufletul mi-e mai greu decât trupul
 mă pierd în gustul silabelor notelor

și văd o nouă credință părăsindu-mă
am nevoie de o nouă febră
mai înaltă magică unică

pentru ca totul absolut totul
să fie vină să revină
normal la anormal

IUBIRE

ai coborât în mine ca-ntr-o fântână
neținându-mă de mână
și mi-ai băut sufletul necazul
și ți-ai răcorit obrazul
cu răcoarea gândurilor mele
cu subțioară de stele
iar eu cumpănindu-mi izvoarele
ce veneau de neunde de la Marele
îți descopeream sâni ca pietre de râu
abia rotunjite
abia descojite
ferindu-se de apa până la brâu
când ai coborât în mine eram fântână
de la începuturi adică bătrână
acum sunt lumina
deplina divina
din care se adapă umbrele
și alungă-n descântec ielele
inelele
sumbrele

NU-MI PLACE FEMEIA PE CARE O IUBESC

nu-mi place femeia pe care o iubesc
aș fi vrut să aibă părul negru ca abanosul ca antracitul
sau blond adică galben ca otrava ca spicul
ca îngerii renașcentiști
ca pruncii în coțuri cu aripi prea triști
sau roșu precum cărămizile templelor antice
sau castaniu ca frunza de nuc brumată toamna
ea are părul albastru sau mai degrabă străveziu pre-
cum cerul
precum infinitul
sau violet ca parfumul de gențiană
aș fi vrut să aibă ochii albaștri ca păpădia
sau verzi precum ametistul irlandez dacă există
sau căprui precum gutuile obosite uitare pe fereastră
ea are ochii adânci atât de adânci încât
mă țin de balustradă
să nu amețesc când îi privesc de pe treptele
catedralei
nu-mi place femeia de care o iubesc

are buzele umede uneori sângerii
ca zmeura proaspăt culeasă
și eu le-aș fi vrut uscate de patimă de dor
arse de soarele negru al melancoliei
aș fi vrut să aibă brațe frumoase cu degete de
pianistă
dar brațele ei seamănă prea mult cu gâtul de lebădă
aș vrea să-mi spună vrute nevrute
cuvinte moi nespuse și nesupuse
și ea tace privindu-mă înțelept și așteptând vorbele
mele
aș fi vrut să fie femeie și ea era fecioară
aș fi vrut să fie fecioară și ea era madonă
aș fi vrut să fie vis și ea era aievea
aș fi vrut să fie pasăre și ea era doar femeie

ALĂTURI DE TINE (743)

Alături de tine timpul îmbătrânind grăbit
Zidul cel mai drept și mai alb pare vag vălurit

Diamantul se refugiază în antracit
Păsările se înțeleg între ele tacit

Alături de tine hârtia îngălbenește
Cuvântul comun se despică-n coadă de pește

Copacii își pierd răzând pe rând rădăcinile
Ajung oameni de taină primenind luminile

Alături de tine trupul mi se pierde-n văzduh
Iar eu mă preschimb în gânduri în cuvânt și în duh

Apa devine când vie când moartă sfințită
Si fierul aramă de meșteri zלטari cioplită

Alături de tine crinul se apleacă regal
Parfumul tău carnal iubire e fără egal

Minunile toate-s ascunse blând sub căciulă
Si spațiul trândav gângav se ascunde-ntr-o bulă...

NU TE MAI TEME (744)

Nu te mai teme, frumoaso, de toamnă...
Culorile ei nu mint, nu pătează,
Ci timid în vorbă, cast, te îndeamnă:
Rămâi cu inima caldă și trează.

Complici, copacii aruncă cu roade;
Ascund căderea frunzelor prea clară,
Ai crede că cerul senin se cade
Să se primenească a primăvară.

Si noi călcăm pe frunze ca pe pleoape,
Sfioși șoptind doar versuri de iubire.
E-un murmur străveziu de dor și ape
Venind cu alte vieți, c-o amintire.

Și fagii-au plecat râzând din rădăcini
Ca oameni vor să-i știm pentru vecie...
Trădarea lor e cea mai gravă dintre vini
Căci nu mai sunt a lumii lor solie.

Acoperiți de aur și de sânge
Solemni precum statui dintr-o piață mov
Ne-mbrățișăm atunci când codrul plânge
Și ne rugăm în vis ca-ntr-un alcov.

Nu te mai teme, iubito, de toamnă
Atunci când ne plimbăm tăcuți pe alei:
Pentru mine toamna aceasta înseamnă
Că te-ai topit albastră în ochii mei...

IUBIREA (744)

Iubirea e blestem și-adâncă rugă
Săpând la temelii o mănăstire
E cea dintâi poruncă și zidire
Cuvânt cerând statuiilor să fugă.

Un substantiv ciudat ce se conjugă
Și-un duh păgân de dincolo de fire
Un adevăr profund în amăgire
Un lacom timp flămând ce vrea să sugă.

Iubirea n-are chip icoane semne
Dar face blând să se înalțe demne
Și târătoarele din ascunzișuri

Și scoate poama coaptă din frunzișuri
E foc cumplit ce arde fără lemne
Și vag adoarme alb în tandre visuri.

ETERNITATE

Lângă tine timpul se sleiește subit
Fără flacără fără lumină chibrit
Arde în taină în vatră scrumit
Din zâmbet coborând din cuvânt într-un mit

Statuile din parc sunt parcă geloase
N-au nici vise nici somn nici carne nici oase
Privirile tandre albastre tăioase
Nici mâinile tale atât de frumoase

Atât de departe atât de aproape
Sunt cântecul mut tors de vânturi de ape
Mă-ngropi cu ninsoare păgână de pleoape
Sideral aceeași spirală ne-ncape

Nu știm ce suntem ce vom fi sau ce am fost
Cine să spună al iubirii noastre cost
Eliberați din spațiu și din gând anost
Să deslușim acum al lumii sacru rost

**Vasile Onuț,
Mai cade o stea**

POESIS DE LA PIATRA NEAMȚ

CORNEL PAIU

I.0.1.

întâi să desenez Turnul

fiecare cărămidă
fiecare piatră

fiecare perete
fiecare cariatidă

fiecare picătură de sânge

fiecare carte

sânge – tăcere
sânge – tânguire
sânge – strigăt

(pagini adormite
pagini dormitânde
pagini de vis)

(praful – de pază!
praful – capcană!
praful – viață!)

bibliotecari de jad

(coperte de lemn
coperte de hârtie
coperte de piele
coperte de fier
coperte de argint
coperte de aur
coperte de pietre prețioase)

cuvinte Turn de cuvinte

săpate în piele
cuvinte visând litere consoane vocale silabe
cuvinte de foc
cuvinte de apă
cuvinte de vin
cuvinte de lapte

cuvinte de zăpadă
cuvinte de promoroacă
cuvinte de gheață

cuvinte – vânt
cuvinte – vârtej
cuvinte – furtună

(tristețe)

cuvinte plutind pe ape

întâi să desenez Turnul plutind pe ape

Turn – carte – luntre
Turn – carte – luntre și punte
Turn – carte – barcă
Turn – carte – barcă de salvare
Turn – carte – gondolă
Turn – carte – gondolă cu busolă

Turn – carte – himeră

Turn – carte – bunăvestire

Turn – carte – memorie
Turn – carte – lumină
Turn – carte – rugăciune

Turn – carte – rouă
Turn – carte – lacrimi

Turn – carte – mir

(*suspin*)

Turn – carte – nisip

sânge lacrimi sudoare

(cine-și mai aduce aminte de poetul acela?
cine-și mai aduce aminte de cronicarul acela?)

șoarecii moliile microbii bacteriile
praful mucegaiul

cuvinte de otravă
cuvinte de venin

cuvinte plânsset

cuvinte de nisip
cuvinte de lut
cuvinte de piatră

auzi: te-ai zidit în Turnul Bibliotecii?

prin crăpăturile lui suflă vântul
în oasele tale preschimbate în fluier

(oasele cuvintelor tale preschimbate-n fluier!)

CONCERT

întâi să desenez Turnul
Turnul vieții

*carne oase sânge
lut pietre cărți*

salt în gol!

(25 februarie 2018)

I.1.1.

strig: în colțul acesta de lume exist și eu
sunt un fir de praf pierdut în labirintul înțeleșurilor
sunt un fir de nisip pe țărmul mării inocenței

am împlinit rotundul fără să știu!

*caravana a plecat
pierdută-i acum în norii amăgirii
în colbul uitării*

*prin ceață abia de se mai zărește Turnul vieții
înălțat până la cer!*

strig: am și eu un colț de lume în care exist
sunt numai o picătură de sânge prelinsă pe o piatră
sunt numai o picătură de apă suspendată între lumi

(lumi de dorință)

*ți s-a părut gloria deșertăciunii supremă
refrenul apelor revărsate
putere de nestăvilit!*

(între lumi pot crește rădăcini portocalii!)

(o ultimă speranță: marea galbenă!
o ultimă dorință: marea roșie!)

(iunie 2015)

I.1.2.1.

dintr-o lume în alta

poemele verzi ale speranței
acolo vreascurile pregătite de foc
frunzele uscate putrele crengi
 aici focul arzând între cer și pământ
explodând pietre umflate de credință

agurida cu promisiuni deșarte la drumul mare!
(privirea înveșmântată în negru
imobilizată de neubire
învinsă de putreziciune
paralizată de întuneric)
ce suflet trece acum dintr-o lume în alta
cu lungă trenă de fum?

cățarat pe ziduri invizibile
mă aduc ofrandă Duhului!

am crescut între lumi ca un copac prins între ziduri
albe
am crescut între lumi
abrupt
ca un copac cu rădăcinile înfipte
între crăpături de stâncă

așa am crescut din prima zi
poem – scoică
poem – fruct copt

(9 iulie 2017)

POESIS

IONUȚ CARAGEA

Continentul scufundat

iubirea poetului
e un imens continent
scufundat în sânge
lăsând la suprafață
doar rana - o insulă
pe care naufragiază
oamenii singuri

s-ar putea zice
că e un teritoriu ostil
dar rana are puterea
de a rămâne vie
pulsând precum
universul

și-n sângele ei
mereu fierbinte
cerul încă mai seamănă
semințe de lumină

pentru a da naștere
unui far călăuzitor
pe țărmul inimii

Vise de cenușă

zeii s-au adunat
în jurul focului sacru
și s-au iubit

iar cenușa împrăștiată
de respirația lor
s-a așezat
pe pleoapele mele
adormite
și am visat

dimineața
m-am trezit
cu un gust de cenușă
în gură

și m-am scaldat
într-o lacrimă
înotând printre
nuferii
amintirilor

Certificat de renaștere

nu știu ce se află
dincolo de viață
nu știu ce se află
dincolo de cer
privesc luna
această oglindă misterioasă
în care umanitatea
își caută fața nevăzută
această insulă de lumină
înconjurată de oceanul nopții
această floare ale cărei petale
au fost smulse de niște zei în delir
această monedă care nu vrea
să ne cadă în palmă
atunci când cerșim
cu ochii întredeschiși
la răspântia viselor noastre lunatice

acest fruct interzis
care încă mai poartă
urma mușcăturii care
ne-a alungat din paradisi

da, vă spun
nu știu ce se află dincolo
însă pot să-mi imaginez
o veșnicie tocmai bună de locuit
în care cuvintele vor prinde viață
și îmi vor ține de urât

până atunci
îmi dezgrop vechile amintiri
și le rod ca un câine flămând
sper să nu mă înec tocmai
cu propria mea copilărie
și să rămân fără umbră

fiindcă umbra e singura
care mi-a validat
certificatul de renaștere
atunci când nimeni
nu mai credea în mine
atunci când timpul
își croia ca un vierme
drum prin inima mea
ce dăduse în pârgul dragostei
atunci când Eul meu
s-a ridicat la pătrat
pentru a fi poezie

Lada de zestre

eu trag după mine o umbră
o ladă de zestre
plină cu gânduri
din lumea în care trăiam
înainte să vin pe pământ

nu pot zbura
fiindcă lada e grea
pot doar scoate din ea
gândul care devine cuvânt
și-atunci reușesc să fac
un mic pas înainte

și tot încerc... și tot încerc
să scot toate gândurile
pentru a fi ușor ca o pasăre
dar oricâte gânduri aș scoate
lada continuă să fie grea
și-atunci îmi vine să urlu:

nu era destul să fiu un Sisif
care-și împinge inima
pe dealul înălțării?
de ce mai trebuie
să trag după mine
și lada de zestre
plină cu gânduri?

iar pasărea
pe limba ei păsărească
îmi răspunde:

și eu aș vrea să fiu un înger
dar când ajung prea sus
îmi cad penele
îmi îngheață ochii
și nu mai pot să respir

tu poți, cel puțin, să scrii
cu penele mele
tu poți, cel puțin, să vezi
dincolo de nori

Poem în anticamera obscură

unele poeme rămân ca fetușii
în anticamera obscură
fără să mai fie botezate
de lacrimi pe hârtie
fără să ne mai privească
drept în ochi

un poem nenăscut
e o șoaptă care amuțește
într-o pădure de gânduri
e o scânteie care se stinge
în vastul întuneric
e un vis căruia
i-au fost retezate aripile
înainte să învețe
ce-i zborul împlinirii

unde se duc aceste
nenăscute poeme?
cerul sau pământul
e casa lor?
mai revin pentru a ne da șansa
unei imense bucurii?

stau cu pixul în mână
și aștept o șoaptă, o scânteie
un vis cu ochii deschiși
dar poemul nenăscut, ca un rebel,
rămâne impasibil la dorințele mele

deschid o carte
și citesc un alt poem
iar atunci
ca un copil gelos
poemul nenăscut apare
în toată splendoarea
și-mi spune:

sunt al tău!
scrie-mă!
nu pierde vremea!

iar eu, ca un bun părinte
cedez rugăminții sale
și astfel poemul nenăscut
devine poemul nou-născut
poemul care încântă
atât de mulți cititori!

Armata tăcută

Umbra mă spionează la fiecare pas
pentru a-i raporta Morții
dar eu încerc să par calm și obedient
privesc crucile care nu sunt
decât niște pansamente pe fața Pământului
și spun: nicio problemă, doamnă Moarte,
nicio problemă!

Timpul înghite lacom
bătăile inimii mele
îmi lasă bacșiș
câteva amintiri
doar câteva mici amintiri
și spun: nicio problemă, domnule Timp,
nicio problemă!

fericit și trist totodată
fiindcă sunt dispersia luminii
într-o picătură de sânge
îmi fac mai departe rugăciunea
și spun: nicio problemă, doamnă Viață,
nicio problemă!

încerc să par calm și obedient
dar seara, având aerul unui visător
încep să scriu
și cuvintele mele se aliniază
pe foaia de hârtie
ca niște armate tăcute
luptând împotriva fatalității

Corabia visului

se face liniște
tristețea-i o mare scurgere de lacrimi
printre flori adormite

umbrele se cațără pe ziduri
apoi cad afundându-se-n
noroii zădărnicii

un fior rece
circulă pe șira spinării
moartea mângâie-un trup cald
cu degetele ei înghețate

noaptea își strânge cu tandrețe
stelele la piept și suspină

luna e oglinda în care fericirea
și-a îngropat chipul

corabia visului se apropie
își aruncă ancora
în sângele poetului
așteptându-i sufletul
să se imbarce
pentru o nouă călătorie

Vasile Onuț, *Rătăcire* (grafică)

POESIS

IGNATIE GRECU

Toate sunt atât de vechi

Focul stins în vatră.
Cenușa se îndesește
s-acopere cu grijă
un sâmbure de jar.

O stea pe cer clipește
din ce în ce mai rar.

S-a închis și ușa
la vântul de afară
rece și plin de tumult.

Toate sunt atât de vechi,
apuse de mult.

Poetul

Cară cu osteneală multă-n spinare
Sfinte amurguri și le-aruncă în mare,

Poemele pe care în taină le-ai scris.
Ca pietrele arzând vor luneca-n abis.

Poate că vântul va bate într-o zi
Și marea din somn o va trezi.

Răsturnând la țarm împurpurații zori,
Nemăsurate, tainice comori.

Cei care vor veni, vor privi și vor spune:
- De unde și cum s-a făcut această minune ?

Poezia

Pe fragedele tăişuri culcate-n otavă
Pășește atent o copilă suavă.

Înaltă și pură, fără-ncălțări.
Ca soarele, dimineața, pe mări.

Părul ei acoperă întregul ținut

Ca umbra unui nor necunoscut.

Îmi face semn cu mâinile-amundouă:
- Adună în palme boabele de rouă

Ce strălucesc pe iarbă în urma mea
Și aplecă-te evlavios și bea.

Foișorul din Patmos

Alb, stă, neatins, zvelt și drept
în ploaia
care
pururi
cade
pieziș.

Cântec

Nu sunt atât de sărac
precum spui.
Mă mângâie îngerul
cu aripa lui.

Nici atât de bogat
precum crezi.
M-alin cu mireasma
cereștii livezi.

Anotimp neînserat

Prin grădinile verzi
ale inimii
cântă ades și suspină
sufletul - flaut.

Pe unde Domnul umbrit de lumină
bucuros întârzie –
la tine visez
și pururi te caut
anotimp neînserat, Poezie!

Smerit să fii

Smerit să fii ca iarba,
care așteaptă în tăcere,
zi de zi, ceas de ceas,
să vină oile blânde
s-o atingă cu botul lor umed, catifelat,
și, sărutând-o, s-o pască.

Apoi, mai fragedă și mai nouă,
să crească-n lumină,
încununată cu luceferi de rouă.

Romanță

Caisul potopit de floare ninge.
Iar luna plînsă pare a se stinge.

Cand am ajuns la poarta casei tale
Cărarea era plină de petale.

Mireasmă picura în iarba ninsă
Mânerul de la poarta întredeschisă.

Atins în somn de mâna ta duioasă
Lăsa pe toți să intre și să iasă.

Îndurerat, întorsu-m-am din cale
Vâslind prin marea albă de petale.

Copilăria mea

Se îndepărtează din ce în ce mai mult
ca o insulă de corali
prin mătasea de aur a serii.

Stau pe tărîm privind în depărtare
și parcă văd,
sau poate mi se pare,
un turn alb înălțându-se din ape
la orizont
și în vârf,
sus de tot,
soare dulce înverzind,
copilăria mea.

O sabie ascuțită

O sabie ascuțită stă între noi,
Fie că trăim, fie că murim.

În pădurea umbrită sublim
Privighetorile nu vor să tacă.

Deși respirăm același soare
Și ne bucurăm de el împreună,

Deși pe umerii noștri cerul își sprijină
Înaltul cu stele și lună.

O sabie ascuțită stă între noi
Gata să iasă din teacă.

Întru sfârșit

S-ar părea
că am spus totul,
sau mult,
mult prea mult.

Însă e atât de puțin,
chiar foarte puțin,
totuși,
pentru un lucru
atât de greu:
scară pentru îngeri,
cum este cântecul.

POESIS DIN SUA

MIOARA MANOILĂ

Acasă

Soarele parcă se joacă aruncându-și razele peste toată splendoarea lanului de grâu, gătit cu maci. Este aproape de sfârșitul unei după amiezi în care peisajul mirific îți taie răsuflarea. Bătrânii plopi de pe marginea șoselei, de o parte și de alta, se unduiesc formând o coroană ce pare că atinge cerul. Printre ei, un mic pătrat din tot albastrul pare o basma ce parcă cineva încearcă să mi-o dăruiască. O bucată mică ce pare făcută anume pentru mine. Parcă e diferit, mai intens. Păsările cântă, nimic nu le oprește, se gândesc la cuibul lor, caută locul potrivit, o ramură ce le poate găzdui. Pe partea cealaltă, aspersoarele deschise în câmpul cultivat cu legume, din loc în loc, formează mici curcubeie - un joc de culoare într-un cer atât de senin. Se respiră ceva unic, din depărtare, o vacă strigă puternic, semn că este ora la care se întoarce acasă. Pe ulița de la marginea satului, cineva a făcut un foc unde câțiva copii se învârtesc gălăgioși cântând și bătând din palme. În acest minunat loc unde Dumnezeu își face simțită prezența, la sfârșit de primăvară, mă întorc acasă. Acasă! Un voal de melancolie mă învăluie, o emoție puternică, greu de stăpânit. O bucată de drum am parcurs-o anume pe jos. Mai am doi pași până în satul meu. Simt că Dunărea mă așteaptă... Dar mai mult de atât... în poartă, cu mâinile desfăcute către cer...mama... Și până la ea, un lan întreg de amintiri semănate cândva, pentru eternitate.

* * *

Mă trezesc pe câmp,
foșnind lucerna împreună cu vitele
când fantezia mi se amestecă în cer cu plopii,
cu adierea vântului agitându-mi părul ce îți
mângâie chipul,
așa cum Dumnezeu mă mângâie pe mine,
traversându-mi existența...

Din verile ce-au fost

Iubito, toamna asta îmi cuprinde glezna,
Cu sfori de iederă o leagă de cărări.
Ajută-mă să mă dezleg, când cade bezna,

Să-ți pregătesc la cină resemnări.

Iubito, de-aș putea alt început,
Aș alunga tristețea într-o doară.
Și-aș reclădi împotriva ei o altă vară,
Din care, chiar și frunzele și-ar face scut.

Iubito, eu din toamna asta, totuși,
Am să-ți amanetez un adăpost fierbinte,
Să nu mai împrumuți din ierni veșminte,
Când primăvara a uitat să se întâmple...

Iubite, lasă toamna asta fără rost!
Ajută-mă să mă dezleg, când cade bezna,
Și fă să nu-mi mai sângereze glezna,
Să pot să-ți pregătesc eu cina,
din verile ce-au fost...

Iartă-mi...

Doamne, iartă-mi lacrimile ce ți le așez la
picioare,
ele sunt doar un fluviu căruia nu-i pot seca izvorârea.
Iartă-mi iubirea, Doamne, ea nu-i decât
o mare în flux,

ce cu durere încercă să ajungă plaja.
Iartă-mi păsările, Doamne,
ele nu sunt decât libertatea ce-mi poposește în
palme,
Iartă-mi copacii, Doamne,
ei nu sunt decât foșnetul prin care Te pot auzi, atunci
când talpa mea le sărută umbra,
Iartă-mi câmpia, Doamne,
ea nu-i decât
hartă distanțelor Tale,
prin care mă pierd, căutându-te...
Iartă-mi, apusul, Doamne, el nu-i decât sângele Tău,
cu care mi-aș picta cuvintele,
însă, în neputința mea, le îngrop în tăcere.
Acolo, numai Tu
Îmi poți citi cartea...

Melancolie

Tot mai aproape-mi ești, copilărie,
Ești un târziu al sufletului meu,
Mă porți zburdând prin verdele câmpiei,
Acolo, unde îmi vorbește Dumnezeu.

Pe geana primăverii, se naște-un curcubeu.
Clinchet de lăcrămioare, din depărtare vine,
Se aude-o voce caldă: „Copii, veniți la mine!”
O, ce magie, e chiar glasul Său!

Au înflorit salcâmi, cu rândunici pe ramuri,
Peste vocala nopții, foșnesc a iarna caldă,
Florile se desprind și bat sfoase-n geamuri.
Tresar! Copilăria stă să cadă!

Mă plec în rugăciune, cu sufletul mă-nchin.
Îmi fac palma căuș, sub lacrimile viei,
Aștept să curgă vinul, să-l dau melancoliei,
Să își îmbete dorul, ce-a devenit suspin.

Petale

Când din castani ninge peste alei,
Din ramuri, împărțeam la doi, silabă.
Nu mă gândeam că fila toamnei, albă,
Va fi fără cuvinte, acum, la anii mei.

Din crizanteme, culegeam petale,
Le rânduiau cu grijă-ntr-un ierbar
Și l-am păstrat și n-am avut habar,
Că după ani, dacă-l deschid, mă doare.

Câte aniversări, câte petale-n crizanteme?
Nu le mai număr, cum făceam odată,

Doar le respir și mi le fac poeme,
Și număr anii, ce-au trecut în grabă.

O frunză, cade-n vals printre castane
Și mâna ta m-alintă-n drum spre școală,
Prin bănci, foșnet scrobrit în sarafane
Și mă întreb, unde s-au dus atâtea toamne?

Se-ntoarce toamna-n sat, eu sunt departe,
Mă regăsesc pășind în ale ei melancolii...

Poate că cei de-acasă sunt la cules, prin vii,
Sau, prin livezi, strivesc în palme poame coapte,
Iar tu...ce mult aș vrea să cred că ești cu ei!
Sau poate...

Ulița copilăriei

Alergam pe ulița copilăriei desculți, ciulinii ne mușcau
lacrimile, dar învățam de la sălcii să nu plângem pe
ascuns.

Din roua dimineții, însetați, adăpam inocența.
Mamele noastre, ocupate de atâtea griji, ne dădeau
cireșului să ne crească.

Și el, bucuros, ne presăra flori pe pleoape.
Brațele lui ne aduceau stelele mai aproape și cu ele
aprindeam visele.

Pe câmpuri, ne făceam coroane din raze de soare
îpletite cu papură, și cu ele pe frunte, urcam dealul
până în vârful cel mai verde.

De acolo de sus, un zmeu de hârtie, în mâini cu
miros de trifoi, se transforma în pasărea mesageră
ce înălța timpului netrăit încă, o mare de speranțe...

Un vis

Privesc un vis. Curge lin pe apa Dunării. Uneori bate
la poarta inimii și aud voci care se suprapun, pași de
copii fericiți răscolind nisipul alb ce acoperă plaja,
calcând urmele cailor ce alergau în amurg... „vreau
să am copite, vreau să fiu cal, hahaha”... E târziu,
Dunarea înghite soarele, un pic mai departe cade
un voal și noaptea, sau poate trecutul, îl ascunde.
E o mișcare imperceptibilă, un joc ce reușește să
unească umbre. Umbrele noastre ce cândva își
jurau să ducă mai departe un vis, sau toate visele...
E un cântec. Ce rău imi pare că i-am uitat cuvintele!
O cochilie imi mangâie talpa. O iau în palme, e plină
de nisip și de amintire, dar are un sunet mai puternic
decât liniștea, sună a iubire, e o voce, sau mai multe,
o chitară...în noapte sună și nu mă abandonează
niciodată...

POESIS

PETRUȘ ANDREI

„Căutare de negăsire”

Eu pe-un mal de timp
tu pe un mal,
în amonte eu
iar tu-n aval.

Ne vedem
sau e închipuirea –
o himeră
ce-a urzit iubirea!

Ne-auzim
dar nu ne mai vedem
ispășind
parcă un crunt blestem.

Un album
și câte o scrisoare
spun curat
că dragostea nu moare.

Plinul vieții-a
devenit puținul
și-n dulceață
a rămas pelinul.

Amintirile-s
ciudate-n noi
ca un râu
ce-ar curge înapoi.

Cântec de lună

Foaie verde mătrăgună
M-a rănit un ciob de lună
Într-o noapte de-nviere
Și din răni îmi curge miere.

Trebui-mi-ar praf de stele
Să fac leac rănilor mele.
Noapți de-a rândul tot cutreier
Ca să aflu vracul greier

Să-mi descânte, să-mi vrăjească
Sufletul să-mi oblojească
Dar nu aflu, câtu-i veacul,
Inimii rănite leacul

Decât numai nopți cu lună
Și-un pahar de mătrăgună.

Cinci fericiri...

Cinci fericiri în viață-ți pot fi date:
Întâi, să ai o bună judecată,
Să izbândești de fiecare dată,
Să ai simțire-apoi și sănătate;

Să îți păstrezi onoarea nepătată
Și să ai bunuri binecuvântate,
Să ai și bani dar și gândiri curate
Iar pe-al tău cer să nu ai nori vreodată.

Și totuși, Platon nu are dreptate
Că, chiar atunci când crezi că ai de toate,
Ceva tot s-ar putea ca să-ți lipsească.

Degeaba-ți dobândești un bun renume,
Zadarnic ai tot aurul din lume,
De n-ai pe cineva să te iubească.

Credință

Era un timp când tu și eu
 Slăveam același Dumnezeu.
 Evlavioși pe la vecernii
 Plesnea de ciudă frigul iernii,
 Sau vara, sâmbăta, la vedri.
 Ne îmbăta mirosul ierbii
 Când slujba ne lua sfârșit
 Amirosea a fân cosit.
 Te Deum când oficiam
 Cu tine-n gând psalmodiam.
 Făptura ta:catapeteasmă,
 Sărutul: nafură și-aghiazmă
 Ațâțător te-mpotriveai
 Și a muștrare mă priveai.
 Cu ochi, cu gură și crivat
 Nici nu știiu când m-ai creștinat
 Și fratele, și-ai tăi părinți
 Mi-erai și ei un fel de sfinți.
 Dar tu mi-erai, din toți, divină.
 Ne-am despărțit...Cine-i de vină?
 Muri iubirea noastră mare.
 Mai licărește-o lumânare
 Și ne prefacem în țărână-
 Eu-credincios, și tu-păgână.

Părți de vorbire

Eu - substantiv, tu - substantiv,
 Aveam și-articol, și-adjectiv.
 Eram ingenuu, imberb,
 Când m-a rănit perfid un verb.
 Mă rog la zeul din Olimp
 Să redevin adverb de timp,
 Dar prepoziții și conjuncții
 Deși-ar putea lega și munții,
 Chiar și dușmanii otrăviți
 Pe noi ne țin tot despărțiți.

Absent la ultimele lecții
 Mai sunt rămas în interjecții.

De la o vreme...

De la o vreme-mi plac dungile drepte,
 În tinerețe-o mai dădeam cotită,
 Câte-o femeie se dorea iubită
 Și nu era s-o las să mai aștepte.

Călcând acum pe frunza ruginită,
 În pomii mei rămân crengile goale
 Deși câte un vis mă bagă-n boale
 Și câte o iubire ne-implinită.

Dar, de iubit, iubit-am pe-ndelete
 Și n-am lăsat în urma mea regrete
 Iar azi îmi plac mai mult dungile drepte:

Iubesc după-amiezi crepusculare,
 Cam tot pe-atât, dulcele amare
 Și, tot mai mult, femeile deștepte.

Pașii tăi

Te iubesc de toată ziua
 Te iubesc de toată noaptea
 Te iubesc de toată viața
 Și de toată după moartea.

Te iubesc cu insomnie
 Și cu lacrimă pe gând
 Te iubesc pe totdeauna
 De o viață așteptând.

Pașii tăi îmi sună-n suflet
 Ca pe lespezi de cleștar
 Și pe drumul amintirii
 Înger alb intri-n altar.

Altu-ascultă-a ta dorință,
 Glasul tău de-alt glas se leagă,
 Mă urăsc câteodată
 Că îmi ești atât de dragă.

Gura mea rămâne mută
 Dar îți mulțumesc din carte
 Că trăiești la cap de lume
 Și o lume ne desparte.

Hai să stăm din nou pe punte
 Stele-n apă numărând,
 Sărutările de-adio
 Să le facem pe curând,

Să-și oprească ceasul mersul
 Clipa să ne stea în loc
 Domnul bine-ne-cuvânte
 C-o fărâcă de noroc.

Te iubesc cu disperare
 Te iubesc cu-mpătimire...
 Nu-mi ieși în cale încă,
 Te-aș ucide din iubire.

POESIS

SEBASTIAN GOLOMOZ

În căutarea rimei

Când îți întâlnesc fotografia pe birou
Zâmbetul tău mă cheamă într-o odisee
Inima îmi e coala pe care un stilou
Strigă după sărutul tău de orhidee

Încet, dar sigur sesizez cum mă sugrumă
Cu limbi de foc și cu un alean inefabil
Minerva însăși. Pe pleoape-mi toarnă brumă
Tăcerea ta – unicul meu punct vulnerabil

Speranțe dansează lent pe un cer de tropi
Iar dorințe latente aleargă la vânat
Neîncrederea în cale-mi așterne gropi
Dar degeaba. Eu sunt la visare condamnat

Îți poate spune luna - romanticul astru
Să mă trezești din vis, ai comite o crimă
Poate depune jurământ ochiul albastru
Că iubirea ta-i cea mai frumoasă rimă.

Un cavaler

Un cavaler sărută întâi cu ochii
Vânând surâsul și împărțindu-l la doi
În tandrețea lui se-mbujoarează rochii
Valuri de plete curg peste umerii goi

Un cavaler este prieten cu taina
Ștergând amprentele nisipului de ieri
Îmbrățișarea sa reprezintă haina
Ce se asortează cu dulcile tăceri

Un cavaler iubește și pe lumină
Cu patos, credință și fără rușine
Fericirea femeii gându-i domină
Mai iute ca trenul ce-aleargă pe șine.

Scrisoare către Alex(t)andra

Sunt clipe când ador singurătatea
Aceasta te reține în gândul meu
Buzele tale-mi dau eternitatea
Iar în vis mă iubești cum te iubesc eu

Luna plină mă îmbracă-n dorințe
Să-ți simt inima nu este de ajuns
În brațele tale am preferințe
În ochii tăi să citesc doru' ascuns

Respirația ta să îmi șoptească
Când mă închin la al tău epigastru
Că nu vrei clipele să se oprească
Până nu ne va trezi noul astru

Însă nu aud nimic, poate sunt surd
În oglindă sunt singur pe canapea
Măcar în vise să am dreptul să zburd
Cu imaginația – amica mea

Pe chip păstrez zâmbete – abțibilduri
Sufletul speră să nu ajungi târziu
Dar tot el știe – fiindu-mi alături
Și de aș fi mort, inopinat înviu

Îmi privesc umbra pe-o cafea amară
M-alintă doar un soare-policandru
Palma-mi ține fața de drum de țară
Te-aștept...semnează ludic Alex(t)andru.

Cât costă fericirea, domnișoară?

Luna se-neacă într-un pahar de vin
Fluturi evadează din călimară
Inima le aruncă un zâmbet fin
Iar visuri albastre se nasc în seară

Pașii iubitei apretează drumul
Stele pe cer cântă la muzicuță
Din singurătate a rămas scrumul
Geana înhamă doi cai la căruță

Rugi ascultate sunt indicatoare
Pe asfaltul sentimentului suprem
În ochii mei răsare doar o floare
Surâzând în rochie albă sau crem

Stângăcii rād pe muzică ușoară
Când sosește clipa primului sărut
-Cât costă fericirea, domnișoară?
-Un hotărât da în doi într-un minut.

Când plouă

Când plouă albastru și timid
Povești de dragoste se-nfiripă
Lacrimile norilor deschid
Inimi către visare din pripă

Când plouă-n prezentul suspendat
Chiar de trupul e albit la rece
Primele iubiri renasc treptat
De la Eros toți vor nota zece

Când plouă-n ochii lui răpciune
Iar negrul este predat uitării
Pastila de înțelepciune
Se obține din vinul iertării.

Tablou insistent

Sorb o cafea cu parfum de femeie
Călătorind prin vise de mătase
Inima-mi scrie romane sub cheie
Soarele nu vrea singur să mă lase

Coadă ochiului nu vrea să priceapă
Că destinul nu e mereu amabil
Îmi presară praf de stele pe pleopă
Și mă-nchide într-un vis inefabil

În cana amară-și zâmbesc bule dulci
Sărutul are rol de gondolier

Fericire, mâna pe mine ți-o culci
Când mă condamni al iubirii prizonier

Tabloul își pierde culorile – voci
Când lumina îmi pune pe buze scotch.

Buze-n templul dimineții

două cupe de mojito ochii ei
îmi anticipează gândurile
visul e mereu cu fața spre viitor

zâmbetul - vitamina inimii
vine ca un Preludiu de Bach
în această mașină de epocă
politețea

buzele ni se ating
cu o energie primăvărată
învățăm să savurăm viața

într-un cuib de liniște
seduși de gimnastica îmbrățișărilor
trăim o iubire livrescă.

Sub zodia visării

În intimitatea cailor verzi de pe pereți
mă lepăd de toate secretele
un pahar cu apă rece îmi dă mai multă
energie decât două cești de cafea
un sughit îmi lovește inima
probabil vorbesc despre ea visurile neîmplinite
cât ai da în cremene intuiția
îmi prezice viitorul mai bine decât
orice ghicitoare sau cititor în stele
se apropie cu pași repezi noaptea albastră
și din coapsa lunii neliniștitor de liniștită
îmi va cădea cu tronc fructul oprit
rostogolindu-se din ochii mei
până în vârful picioarelor
dar, până atunci, îmi port iubirea
într-un poem cu aromă de trandafiri
sub zodia visării.

POESIS

NARCISA FORĂSCU

Gând arestat

Binecuvântează
 Și blestem totodată
 Ceasul
 În care –a fulgerat
 Pe cerul de pământ al toamnei
 Din norul de argint cu margini negre
 Și a plouat cu picuri grei
 De aur sublimat.
 Gând arestat.

Frig

Când vântul aspru-al toamnei
 Ne stinge candela privirii,
 Când gerul
 Ne-așterne brumă-n suflete și-n oase,
 Când ninge peste inimile noastre
 Cu boabe mari de timp zădărnice,
 Tot mai grăbit,

Când soarele
 Răsare din ce în ce mai jos pe bolta noastră
 Înțelegem
 Că înțelepciunea,
 Faimoasa înțelepciune adesea invocată,
 De care suntem (filosofic) așa mândri,
 E doar o biată draperie
 Uzată,
 După care ne-ascundem petalele căzute
 Atât de prost și inutile.

E – atât de frig!

Identificare

Tu ești
 Iubitul meu abstract,
 Cel fără chip,
 Fără identitate,

Grafică de Nicoleta Popescu

Și cu contur nelămurit, hieratic.
 Ești ce-aș fi vrut să fii,
 Să fiu,
 Să fie,
 Ești oaza mea de liniște secretă
 Și de singurătate,
 Ești lacu-n care îmi scald
 Lacrima neplânsă
 Când mi-este greu.
 Și-abia acum am înțeles
 Că tu ești eu.

Terapie

Trece-ți mâna fierbinte peste fruntea mea
 Și-împrăștie-mi gândurile
 Nebune
 Care mă asaltează.
 Trece-ți privirea peste obrajii mei
 Și netezește-mi ridurile
 Săpate de lacrimi,

Ca niște crevase.
 Trece-ți inima peste inima mea
 Și-alungă-i tristețea
 Și disperarea de toamnă pustie.
 Trece-ți buzele peste buzele mele amare
 Și-nvață-le cum să zâmbească.
 Trece-ți pâlpăirea de fluture
 A ochilor tăi blânzi
 Peste privirea mea
 Și redă-i strălucirea.
 Trece-ți sufletul peste sufletul meu,
 Ca să mă vindec
 De mine,
 Prin tine.

Reproș

Pot oare
 Să-i reproșez Elveției
 Că nu are deschidere la mare?
 Sau vântului să-i reproșez că bate?
 Ori picăturilor de ploaie
 Că plâng de sus în jos pe geamuri?
 Sau pot să reproșez
 Seminței de minuni a lumii că germinează?
 Desigur, nu!
 Atunci nu pot
 Să-i reproșez nici bieteii mele inimi
 Că bate nebunește
 Devastator, năvalnic,
 Când....

De-a pururi și-o zi

Azi este ziua
 În care împlinesc 1001 ani.
 Mă uit în urmă
 Și îmi fac omenescul bilanț
 De întrebări nerăspunse,
 De somnuri nedormite,
 De lacrimi neplânse,
 De rostiri nerostite,
 De melodii nefredonate încă,
 De flori ucise în boboc
 De nestatornicele dimineți de toamnă.
 Și mă întreb:
 Oare toți anii ăștia i-am trăit Clocotitor;
 Năvalnic,
 Așa cum s-ar fi convenit?
 Și cu amărăciune constat că l-am irosit.
 Așa că-aș vrea să mai rămân o clipă,
 Să mai întârzii,

Ca să te pot iubi
 Măcar...
 De-a pururi și-o zi.

Stare de spirit

Mi-e ochiul de tină,
 Privirea de scamă,
 Iar sângele-mi e plumb topit,
 Curgând în picuri grele
 Din inimă de lut.
 Mi-e zarea prăfoasă
 Și limba de păslă.
 Și nu-i nici o barcă
 Și nu-i nici o vâslă,
 Iar ceru-i o baltă
 Imundă.

Aș vrea,
 De-aș putea să vreau,
 Să mă întorc din nou
 În apă, foc, pământ și aer,
 Să mă întorc adică
 În elementele primordiale,
 Ca să renasc cândva
 În universul tragic,
 Printre ființele banale.

Miniatură

Am dăltuit într-o picătură de rouă
 Lumina ta, căldura ta, sărutul tău,
 Ca sorbind-o, să-mi potolesc setea
 Care mă pîrjolește
 De la începutul timpului.
 Dar...

Melopee

Vântul plânge amar în trestii adormite.
 Și plânge vântul
 Cu picuri mari de cântec – lacrimi,
 Un tânguios refren
 Pe strunele de trestii
 Veștejite.
 Își plânge vântul dorul
 Neîmplinit,
 Își cântă vântul plânsul
 Neostoit.

POESIS

CORIOLAN PĂUNESCU

Urcarea îngerilor

Te uită, te uită prin arhaica fereastră
și vezi că noaptea îngerii cântă în cor
ademeniți de-o galbenă lună albastră
ce cheamă-n străvechea idee de zbor.

Iată că din codrii sumbri vine o boare
izvodită alchimic din crengi de brădet
fiindcă dorul de lume se ivește în zare
prin lumina confuză de secol suspect.

Norii așează stele de veghe pe culme
și se tânguie rătăcind pe mari înălțimi
zdrobindu-și memoria-n sfinte fărâme
când din cer coboară aprinși heruvimi.

Și uite cărarea trece-n noaptea cu lună
urcând în punctul prevestitor de nimic
cineva emigrează înspre galaxia străină
și strigă că spațiul prin clipă-i prea mic.

În urmă roiul de îngeri în etern se aude
și substanța li se agită în celula genom.
Într-un târziu nasc fructele florilor nude
ca să treacă prin lume în chipuri de om.

Pe pământ ca o umbră

Plină de mânie, lupoica venise spre mine
iar eu de groază printre oameni am fugit -
m-a urmărit cu ochii o oră-ntreagă și-n fine
când m-am întors spre dânsa, i-am vorbit:

Ce vrei tu, zgripturoaică searbădă a lumii
de ce prin bozii de toamnă mă urmărești?
iar colții ascuțiți, mi-i arăți în galbenul lunii,
sugerând ce ființă rea prin lume mai ești...

Și uite că de tine lupoico nu-mi pasă-n veci
chiar de urlă în noapte pe la tăcute ferestre
spunând că de sub ele tu niciodată nu pleci
și rămâi spânzurată în simboluri terestre.

Și, vai, ce urlat trimiți de-a lungul pădurii
și-amenințări cumplite prin norii semeți!
Eu te ochesc, cum făceau odinioară furii,
lovind în tinecu gloanțe și ascuțite săgeți.

Și crede-mă himeră ce luneci din nicăieri
că-n palida iarbă nicidecum nu vei pătrunde
și că pe urme îți calcă vitejii nopții străjeri
să te prindă grabnic în șuvoiuri de unde.

Spre mine să vii

Spre mine să viiastăzi și poate și mâine,
și nu te lăsa de țărături străvechi ispitită,
ascute-ți auzul când vântu-ncepe a spune
de muzica mea de mulți neprieteni hulită.

Iată, onirice strofe se aud peste coclauri
sau din mâna mea ce poart-arcușul viorii,
când norul straniu cu verzi solzi de balaur
ne așteaptă în țara supusă iar disperării.

Însă de-acel loc selenar tu să nu te-appropii
ca un ogar rătăcit pe râul blând care curge
și toamna arar ochii să nu-ți picure stropii
când cornu-n cumplite dureri te străpunge.

Nu-ți fie teamă că vei fi mai apoi răstignită pe crucea împinsă de anafoare spre maluri, chiar dacă-n lungul apei o altă luntre oprită așteaptă umbra ta să te treacă prin valuri.

Tu cu mine vei putea trece-n grave destine înțelegând că-n eterfi-vom ființe pierdute, robi ce-n spinare purtăm grumazuri străine urcate pe umeri din ziceri și gesturi oculte.

Din povești siberiene

O, și cum mai răsună, cum mai răsună văzduhul prea alb al eternizatei taigale, ruseasca pădure ce vântul o înstrună prin aspre armonici cu plânsuri de jale.

O, câini divini, ce trag nesfârșitele sănii pe care cineva nestrigat le tot amână, cum de mai stau printre atâtea dihanii răsărind prin zăpezile aprinse de lună?

O, cum suduie lupii prin asprele geruri de frica celor ce mai vor să-i împuște cu salve de arginturi căzute din nouri prin hulpave guri ce sunt gata să muște.

O, și cum bate polarul vânt pe sub șenile și fulgeră abuziv în luminiș de mesteceni trasmițând rătăcite mesaje în albele zile cu-n alt salut arbitrar de la foștii prieteni.

Răsună taigaua, s-o tot ascultți cum sună ca un fluier ce-n secolii o vreadeturnată într-o viața abrupt și cumplit de păgână, ruseasca Siberie în eterne lumi vinovată.

Sfântul portret

Avea o lumânare de seu într-o mână iar vechea Carte o ținea pe genunchi și-n plete-i jucau picuri vii de lumină căzute din ochiul integrat în triunghi.

Albastra-i pelerină flutura ca o noapte dar El în albele-l straie părea zugrăvit și oamenii toți L-au privit de departe prin adevărul ce-n lume fusese rost.

Auzeam un murmur adânc de mirare, ca de cocor ce urca spre-același zenit și-atunci cu crucea de lemn în spinare cineva urca spre cerul din care a venit.

Se-nălța greu din planeta cvasi rotundă chiar dacă sclipea-n străvechea lumină iar în juru-l simțeam elixirul ce abundă în uleiuri de mirt și din izuri de smirnă.

Limba flăcării îi vorbea-n picuri de ceară înfășurând coloane nalte pe sfinte altare și iată, din vremi, spre praguri de seară, chipu-l se vestește-ntr-o prima ninsoare.

Infiorat sub priviri

Planând ca o pasăre neagră pe creste azi trec mai lesne peste muntele-ateu, sub lună strig iarăși rătăcind fără veste că înfrigorat încă-l caut pe Dumnezeu.

Și poate suna-vor depărtarea și marea renăscându-mă în zelești și-nalte iubiri când pe bolta zării se aprinde uitarea ce-o învăluie câmpul în zeci de prostiri.

Și nu vom cunoaște din umbre uimirea când pasul ni s-arată prin vreme plecat spre teluricul pod îndreptând omenirea ce trece-n Eden cu gest grav, măsurat.

Și nimic nu are loc din pură întâmplare când apele se trag prin limpezi privaluri iar mateloții sub cer trec corăbii în zare izbind în stâncă de-oțel prin recile valuri.

Acum și eu planez peste țărături terestre năzuind spre pădurea ce-mi iese în cale. Dar zeul mă-ndreaptă sub albite ferestre pe care greu le ascund de privirile sale.

Grafică de
Nicoleta Enache

POESIS

SORIN NICOLAE DANANAE

M-am așezat

Pe bancheta din spate,
Așa
Tu pornești mașina
Unde vrei,
Iar eu stau în direcția opusă.

Liniștea mea
E mai zgomotoasă
Iubito,
Trage sertarul
De lângă partea de sus a radioului
Și împrumută-mi
Ora exactă.

Bătăile inimii
S-au agățat
De pedala a treia,
Încearcă
Să coboare geamul
Pentru o ventilație
Condiționată la două perechi de brațe.

Pe carnetul meu de pieton
Am fotografia ta
În picioare.

Îmi place să scriu

Poezii pătrate
Să mă urască editorii și tipografii
Cine reușește să citească
O carte cubică?

O carte cubică
Este capcană pentru toți
Existând riscul
Frântului de gât
Pe muchiile perfect ascuțite
Ale versurilor
De doliu alb
S-ar umple paginile
În trei dimensiuni
Iar

Timpul
Pierdut printre pauzele profunde
Ar lansa bumerangul criticii
De la sfârșit
Către bibliografia
Cu laturi egale.

Cu laturi egale
Îmi înconjur
Tăcerea literelor
Fără conștiință
V-o fac cadou în sicriu de carton.

După

Cub și sferă
Am chef să scriu
Poezie sonoră și efemeră
Știu
Mă vor ucide
Editorii și tipografii
Cine poate să citească
O carte
Al cărei zgomot
Durează doar un oftat?

Sunt mai multe jumătăți

De oră
De când m-am întors acasă
Și
Doar acum îmi dau seama
Că am murit.

E adevărat, noaptea trecută
Am visat că ucisesem
Două persoane de sex opus
Iar de dimineață
M-am trezit cu frică și-o inimă mică
Dar nu bănuiam
Un așa sfârșit.

Cum mi-am dat seama că sunt mort?

Dintr-o dată
Am intrat în becul aprins

Bucuros că pot face salturi profunde
Pe spirele incandescente ale filamentului
În Vidul Absolut,
Am trecut
De nenumărate ori
Și fără să-mi țin respirația
Prin spațiul dintre
Ușa închisă și toc,
Lățit pe tavan
Îl priveam pe fiul meu
Care încerca să sune la Salvare.

Apoi am auzit șoapte
Ce veneau
Din cutia de viteze a berii
Pe care tocmai o deschiseseam
Ca un începător.

Indicii clare.

Se aude soneria de la intrare,
Dar într-un mod neobișnuit, straniu
Seamănă cu
Ce cânta tipul acela
Legat la ochi
În „Eyes Wide shut „,
Mă preling pe sub tablouri și oglinzi,
Iată-mă.

Dincolo de vizor
Un chip foarte cunoscut
Dar
Pe moment
Nu știu de unde să-l iau.

-Bună seara!
-Bună seară duhule!
-Ești nou aici, așa că trebuie să știi
Încă de la început
Că
Există o vrăjitoare
Care poate să vorbească cu vii,
Când ți se face dor
Poți să te duci la ea,
O găsești
Dincolo de
Îngrămădirea Globulară
Semnalizată de pulsarii
Activi ai regretelor.
-M-ai luat pe nepregătite
Nu știu ce să spun
Dar îți mulțumesc ,
Spune
Pot să-mi văd părinții?
-Deocamdată nu

Astea sunt regulile
Pentru cei proaspeți
Încă mai miroși a respirație
Și le poți crea emoții negative,
Mai ales că ei nu știu.

Astăzi

Vreau să scriu o poezie rotundă
Să mă urască
Editorii și tipografi
Cine poate să citească
O carte sferică?

O carte sferică
Este a dracului de periculoasă
Aluneci pe ea
Și dai cu capul
De versurile pătrate
Din ziua de ieri.

Librăriile vor fi pline
Cu globuri
Pentru pomii de iarna minții
Iar salvarea poate veni
Doar dacă suni
La codul numeric personal
Al autorului
Pentru a-i opri nașterea.

Se învârtesc metaforele
În orbite haotice
Pe lângă ceasul
Pus să sune la o oră
Diacritică
Timp
În care
Nebunia
Atinge tangențial
Viteza luminii
Cufundată în gânduri statice.

Din gânduri statice
Am construit genunea
Pe care v-o fac cadou
Sub coaja unui măr
Fără păcat.

După tot timpul

În care am așteptat
Să trec păcatul în legalitate
Urmează alt timp

Și nu știu
Ce să fac cu el
Sunt la o intersecție
Fără zgomot.

Simt
Cum crește-n mine
Inutilitatea
Ce miroase
A primul bulgăre de pământ.

Mă uit în ochii tăi
Mușc aerul înghețat
Dintre noi
Apoi
Uit.

Se simte

În surdina
Miros de tristete oarba
Un adolescent
Deseneaza
Fara talent
Chipul
Consolare de unul singur
Hartia se mototoleste
Si cade in uitare
S-a consumat creionul
Obosit in ascutitoare
Iar lui i-e dor
De ceea ce inca n-a trait
Acum ii apar doar cruci pe noua foaie
Coordonate spre neant
Dar e tot timpul Ea
Surade asimetric
Iubita
Il dezmiarda cu patru degete
De la mana
S-a spart veioza anemica
Iar el lesina
Fericit
Caci prima moarte
Nu se uita niciodata.

Stau aici,

Pe banca asta uzată
De încrucișate galopuri statice
Și răsfoiesc,
Umezindu-mi degetele în scuipatul din sân,
Cartea cu coperți negre
În loc de pagini,
Învelită în hârtia găsită

În gara silogismelor
De unde hotărâsem să fur un tren
Dintr-un choișc de ziare
Rămas deschis la prima linie
Și ce deziluzie
Când
După sunetul debil al unui xilofon
O voce
Care făcea abstracție
De călătorii spre mereuri,
Mă anunță că tocmai
Se deschisese prea târziu
Un punct de colectare
A viselor fabricate ilicit...
În jur
Tronează liniștea din mine
Închisă spre capitole finale,
Iar fiecare noapte
În care nu te-am visat
Fuzionează trist
Cu răspunsurile uitate sub
Deșteptătorul surd.
Mai încă-mă
Mai încă-te
Să spargem penarul de blesteme
Uite,
Mi se dizolvă umărul stâng
În cel mai scurt timp
Inima mea îți va sări în brațe.

Grafică de Nicoleta Enache

POESIS

ALEXANDRA BĂDESCU

1.

mă uitam pe sub gene la tine
ca un copil sărac la acadeaua din vitrina raiului
cămașa ți se înfiora pe abdomenul puternic
ochii îți luceau de poftă
nebunia mea mirosea a teamă
a maidanez pricăjit aciuat pe lângă casă
vorbeai mult
vrăjeala obișnuită
aș fi dorit să taci
să-ți pleci ochii ca un adolescent timorat
să mă pot furișa în sufletul tău
pisică flămândă de dumnezeu
aș fi vrut să urlu
nu sunt carne
nu sunt nevoie
nu sunt instinct

2.

ești tristă
înc-un tremur s-a rătăcit în zare
și nu mai știi femeie
cât nimb în tine doare
cât anotimp se frânge din palmele tristeții
când inima-ți tot bate
în ritmul sterp al vieții
nu mai găsești cărarea
și pasul nu te iartă
la margine de vifor doar nepăsare-așteaptă
căci porți în pântec doamnă
și muntele
și vina
de-a fi iubit frenetic
de-a fi orbit lumina
și te consumi haotic pe-acorduri de vioară
când simți cum orbul vede
și paradoxul zboară
și iadul e în tine
iar timpu-n salturi trece
când inima-n scorburile de patimi se petrece
și nu mai știi femeie
în care primăvară
ți s-a ascuns tăcerea iubirilor de ceară

3.

într-o zi voi inspira înalt și voi expira oblic
inima mea
tradusă în prea multe limbi
va alunga neliniștea care o strânge de gât
ca o cucoană bătrână renegându-și ridurile
plasă de siguranță îmi va fi obișnuința de a privi
absurdul prin ochii unui vultur pleșuv
într-o zi
îmi voi ierta amănările
căderile
risipirile
într-o zi mă voi scălda în lacrimile icoanelor făcătoare de minuni
voi arunca drobul de sare și voi îndrăzni
dar nu azi,
azi sunt prea ocupată să-mi fie teamă

4.

sunt trist femeie
ca un caporal
ce-și plânge disperarea în surdina
mă simt haotic și un pic impar
și nu mai vreau să știu cine-i de vină
nu vreau să știu cât absolut
ne poate frânge în cuvinte
cine de cine s-a pierdut
cine-a sperat
și cine minte
mi-e goală azi iubirea-n calendar
și caii galbeni nu se mai adapă
nu-mi ești
nu îți mai sunt un avatar
ci doar un găngurit de groapă
și m-ai făcut femeie
început
dar și sfârșit înnebunit de coastă
și nu mai știu
cine pe cine a durut
de ce a-mbătrânit povestea noastră

5.

adevarata poezie este atunci când te doare
departele din tine
apusul din aproape

când troienești un vulcan
 împlânzești un om
 salvezi un tigrul cu sufletul plin de umbre
 poezie e
 când nu-ți vin cuvintele
 dar le bâlbâi pe înțelesul tuturor
 o combinație de iubire primitivă și senzualitate
 trebuie doar să-ți respiră
 la fiecare târziu
 din inimă

6.

un pix
 o piatră
 o ură sălcie
 așa se construiește absolutul
 din așternuturi murdare
 din dureri prin care vântul se crapă
 din negrul cu care oamenii îți creionează fiecare
 răsuflare
 tu nu semeni cu ei
 ai nasul unei clipe dantelate și precare
 fruntea îți este netedă și barbară
 iar ochii
 ochii sunt povara lui Dumnezeu
 când ți-e foame de un miraj
 când dezgustul îți inundă toate celulele
 te zbați între flux și reflux
 te rătăcești în floarea-soarelui
 doar atunci
 semeni cu o blândețe
 jumătate inimă crudă
 jumătate rană
 semeni cu toate miriapodele pământului
 cu o mirare
 cu o tablă de șah
 dar niciodată cu fața ascunsă în verde de paris

7.

căutam un algoritm cu două inimi
 o adriatică fără deziluzii
 un minut grăbit care să-mi strige
 dezvelește-te suflete
 urmam cărarea de cărămizi roșii
 ultima dorothea în căutarea unui învățător de vânturi
 răsăritul vibra sub nedumeririle mele
 mai stins
 după fiecare bătaie de inimă eșuată pe tărâmul
 fantasmelor
 unde sunt
 singura patrie spre care alerg
 este iubirea

8.

stau în fața ta
 simplă
 așa cum m-ai cunoscut

un ghemotoc de neliniști
 o rană fără suflet
 nu am uitat cum îmi pictai inima cu graffiti vandali-
 zând fiecare bătaie
 cum îmi împleteai fricile în plasa de fluturi a desti-
 nulului
 ochii tăi erau lacrimi din rănile lui Dumnezeu
 gura ta o arcuire a buzelor mele
 îți memoram fiecare curbura a trupului
 neștiind că mâinele trecuse deja
 străzile pe care merg acum scrâșnesc
 a pași grăbiți
 a repetiție pentru absurd
 a nepăsare

9.

supraviețuim
 puncte de suspensie într-o lume în care domină
 psihologia osului
 și capra vecinului e întotdeauna mult mai cornută
 unii se plimbă în vise decapotabile
 alții trag după ei căruța trecutului ca pe un stigmat
 cei lași se apropie de viață tiptil
 cu o respirație mai puțin
 sperând că nu îi vor găsi nici lacrimile nici durerea
 curajoșii îmbrățișează haosul
 își înfruntă sechelele cu grația unui toreador
 ochii neîmplânziți ai vieții nu-i înspăimântă
 au învățat pe de rost căderea
 inutile zbateri
 când pe toți ne asteaptă covorul roșu al anonima-
 tului
 când fiecare groapă ne strigă numele
 la capătul unei iluzii ne pândește o altă iluzie
 suntem vânătorii
 vânați
 condamnați să se hrănească
 din teamă

Grafică de Nicoleta Enache

POESIS DE LA FOCȘANI

AGAFIA DRĂGAN

Șah-mat

suntem doar noi,
 fiecare cu singurătatea lui.
 Pasărea din inima nopții
 clatină tăcerea împietrită-n aer.
 Îmi faci semn s-o las
 să-și potolească setea.
 Drumul ce-i stă înaintea pare fără sfârșit
 deși mai este atât de puțin.
 Ne-am asumat orice risc când am pornit,
 până și pustiul...
 se izbește
 de zidurile camerei.
 Deschide fereastră să iasă!
 Simt tălpile cum
 se afundă-n clipă,
 poate nu este decât un joc al iubirii
 plictisită de noi.

fericit cel sărac cu duhul
 ocolitorul de-a îndoiiții răzvrătire

Fericit cel sărac cu duhul

există o parte
 închipuire a ceea ce sunt
 vis și păzitor de vise
 amestec de îndoială și credință
 spin negru înfipt
 în împietrite retine de sfincși
 ipoteze ale secretelor
 într-o zi
 am să-mi adun ultimele resturi
 și inima sufocată de mlaștini
 se va destăina în ingerului
 exilat în penumbra
 năzuinței de mistere
 atunci va trebui mai întâi
 să mă prăbușesc în miez
 să ating iluminarea
 unei libertăți totale
 să-mi văd descompunerea
 în transformările de mâine
 într-o fericire neșlefuită
 dincolo de trufia sortitului
 plăsmuitor de nedreaptă măsură
 a măsurii lui

Azi e ziua ta de naștere

Sau poate de moarte
 te caut să mă recunoști
 să-mi fac un dar din trupul tău
 gândurile dospesc agățate în cuvinte
 adu-mecă rotirea eternă a universului
 rezemată pe o lacrimă răsucită
 în moștenirea fătului nenăscut încă
 de fapt nu-i decât o îngâmfare stearpă
 crezi că te voi lua de mâna risipindu-mă
 în parfumul eternității
 deșertăciune gravă definitivă
 ascultă cum sapă pământul hohotind
 nimicnicia țărână din țărână
 flori sufocate de drum înfloresc în păsări
 îmbătate de aromele infintului
 din amurgul lipsesc
 brațele tale înfipte în stele
 arc peste trupul încercuit în neliniștea
 depărtărilor toate încap aici
 cândva se vor risipi în altă țărână
 gânditoare a universului
 tristețea ta este

că nu te poți recunoaște în tine
cel plecat cel venit

Lupoaică albă risipei dată
A fost o vreme când
purtam doar orizonturi
prin ramurile verzi
în trupul nesăpat de-a timpului risipă
frumoase-mi erau livezile toate
cu mere roșii pe aripi purtate
zboruri înalte necoapte iubiri
a fost o vreme când
ploile luminii îmi fântâneau în ochi
noaptea îngenunchia supusă
lupoaiței albe
risipei date

Azi sub ochiul timpului clipind spre iarnă
dor amurgurile
de prea plin
aduceri aminte colindă
nostalgic la poarta zorilor închisă
tantal mă cheamă spre limanul
umbrelor însetate încă
de seva dulce amară a lumii
azi să rămân
în ramul toamnei aș vrea
lupoaică albă
până în clipă acea definitivă
când lumina se întoarce în "nous"
când mă închid în lumină

Quantum satis

Există
o clipă care mă pândește
cântărindu-mi destinul,
creierul,
inima dezgolite de iluzii
să le întorcă în piatră
și dacă
mai rămâne ceva,
quantum satis,
până când cocoșii unui alt răsărit
desferecă obloane
și toți morții refugiați în mine,
încetează să mai joace telegraful fără fir
(neștiind că refugiul lor este subterfugiul meu)
am să mă aflu
dezrobotă de fantasme.
Mie îmi ajunge o singură privire
dincolo de oglinzi.

Mai vino

te rog, mai vino
de doruri plin,
să auzi cum sună toamna
prin ramuri de castani,
păduri incendiate
în noi, mai cuvântă
cu cerul prins
în ochi de șoim
și-o umbră de pământ pe aripi.

te rog, mai vino,
să auzi cum cade
a vorbelor aromă
și-n piept, ne fulgeră dorința
aprinzând răceala
ploilor de afară.
de doruri pline.

te rog, mai vino...

Vasile Onuț, *Astru pribeag* (grafica)

POESIS DE LA FOCȘANI

ȘTEFANIA OPROESCU

Lumânări pentru vise

Uite, mi-am spus
 Înainte să deschid ochii
 În care spectacolul somnului
 Încă juca în reluare,
 N-am aprins niciodată
 O lumânare pentru vise.
 Gândul pornit să îndrepte greșeala
 Crezând că
 Va lumina calea rătăcirilor,
 A dat un pas înapoi, descumpănit
 În fața faptei.
 A întrebat gândurile din jur
 Și pe cele mai sigure pe ele
 Și pe celelalte
 Unde să așeze lumina
 La vii sau la morți?
 Născute în amnezia somnului
 Visele trec libere granița
 Dintr-o parte în alta,
 Sufletele lor levitează în lumi neștiute,
 Adevărul lor
 Ascultă de cuvântul altui creator.
 Le las așadar să se întoarcă în liniște
 De unde-au venit
 Și îndepărtez gândul, cu aroganța înțelepciunii.

În sens invers

Ce copil ești în moarte, mamă,
 Abia ai împlinit anii primiți de acasă,
 Șapte.
 Ai grijă,
 Pe acolo, sigur lumea e mai versată
 În nălucirea eclipsei.
 Grea trebuie să fie învățarea ei,
 Pe cât de adâncă e
 Înaintarea în uitare.

Mai râde cineva pe-acolo?
 Mai plânge vreo despărțire?
 Amăgirile mai încurcă singurătățile
 Celor mai de demult primiți în tăcere
 Cu ale celor întârziati?
 Să știi dacă ne vom mai recunoaște cândva.
 Ce copilești în moarte, mamă
 Și ce imensă e depărtarea
 De fulgerul prin care
 Am văzut împreună viața.

Intersecție

Pe o tablă de aer
 O mână nevăzută
 Schițează două linii în cruce
 Prin gol, vibrează vocea:
 Nu contează numerele, ci intersecția,
 Punctul, Taina.
 Ploaia deschide miezul crud
 Din abia înfrunzitele răzoare de mărăcini.
 larba

Pulsează sub dogoarea polenului
 În răgazul de dinaintea cositului.
 Bruma
 Topită în culori, inventează
 Cicatrici de verde,
 Melancolice răbufniri ale amintirilor.
 Lumina
 Recompusă în alb
 Încălzește cuvinte, din ce în ce mai șoptit.
 Noaptea
 Se înnoadă una de alta
 Prelungind întinericul.
 Parcă și el se subțiază în dispariție.
 Toate acestea nu sunt vis
 Ci Taina, miracolul în care așteptarea
 S-a intersectat cu simțirea.

Cozi de păun

Fierbe timpul în clocot mărunț
 Fragile ochiuri de gânduri
 Cu pielea uzată de îndoieli
 Se sparg la atingerea cerului.
 Halucinant, aburul lor sufocă spațiul
 Cu iluzii.
 Armate de cuvinte
 Se războiesc pentru vreun oarecare adevăr,
 Furtuni de zile
 Vântură fericiri,
 Praf în ochi, compromis
 Cu izvoare de singurătăți.
 Fantezii se rotesc prin aer,
 Amăgitoare cozi de păun
 Atrag spre lumină alte respirații,
 Care vor lua fierberea de la capăt,
 Mișcarea aceasta neconținută
 În care nimeni încă n-a aflat
 Când, dar mai ales cum
 A început veșnicia.

Noaptea pisicilor cărunte

Trecuse bine de miezul nopții
 În amfiteatru, lumina scăzuse
 Într-un asfințit leneș.
 Poeții continuau să se întreacă
 În discursuri crepusculare.
 Nu știam dacă recitau poemele proprii

Sau vorbeau cifrat despre poezie.
 Îmi era teamă
 Să nu-mi dea și mie cuvântul
 N-aș fi știut să spun, decât:
 -Bună seara, deși era noapte demult.
 Ei vorbeau, ei desenau poezii
 Se așezau pe podea, gesticulând,
 Își schimbau conspirativ locurile
 Își așezau capul între mâini pe mese,
 Tăceau meditativ minute în șir.
 Ei știau, da, ei știau ce-i poezia.
 Trecuse de mult ora două
 Când unul a început să vorbească
 Despre noaptea feerică, nesfârșită
 A pisicilor cărunte.
 Se agita, flutura o listă de nume
 Cerea voluntari, garanta cu viața .
 Atunci mi s-a făcut teamă cu adevărat,
 Întârzasem acasă fără să spun cuiva,
 Intrasem periculos de mult în noapte.
 Și dacă, pisicile încărunțiseră între timp...

Cornel Corcăcel, Țărancă din Boholț (pastel)

POESIS - IN MEMORIAM**CRISTIAN SIMIONESCU****GOYA, ÎN NICI UN CAZ...**

Am văzut furnici mâncând lobii urechilor și timpanele unui mort, furnici pătrunzând prin toate nișele până la sufletul ascunzându-se printre mușchii surpați. Moartea scobește viața puțină care se retrage. Înceată este această luptă, o cursă de urmărire. Bandajele consolării în mâinile moștenitorilor citind cu ardoare testamentul. În pântecul saltelei de paie, labele surorilor, falangele fraților scot sfații, trag firele cu gesturi ceremonioase. Deasupra urbei coboară parașutistul divin cu leacul primordial. Totdeauna e prea târziu, cu o clipă prea târziu. La veghe, ochi pe ochi se vânează. Cine va lua salteaua? Cine oala de noapte? Puține clipe de dinaintea morții, pe câți îi pui în mișcare! Cine va lua jilțul roșu? Cine stinghia patului? Mutre, mai catolice decât papa, ce artiști și ce muzicieni vă pot arăta tremurul mușchilor faciali? Goya în nici un caz, ne-a și zis-o: eu nu pot suporta scene atât de tari, eu nu-s în stare...

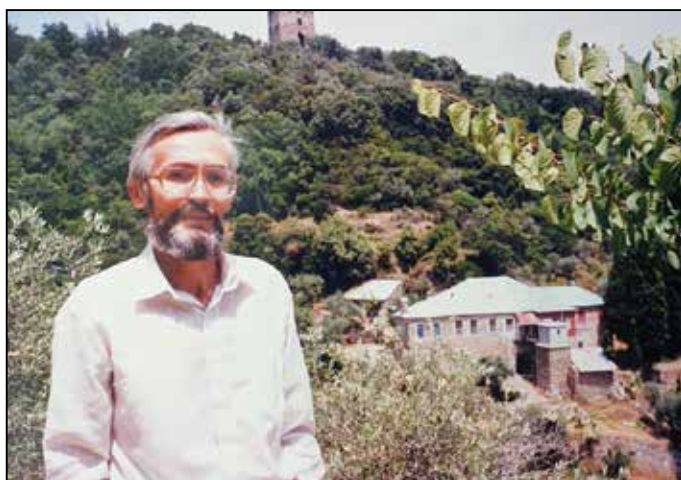

IN MEMORIAM/ INTERVIU

VASILE ANDRU

► Angela BACIU

Vasile Andru (pseudonimul literar al lui **Vasile Andrucovici**; n. 22 mai 1942, Bahrinești, județul Rădăuți, România, aflat astăzi în Ucraina - d. 21 octombrie 2016, București) a fost un prozator, teoretician și eseist român, membru al Uniunii Scriitorilor din România din 1975.

– **Cred că scrisul la o carte
nu are sfârșit** –

Domnule Vasile Andru, care este cartea care v-a chinut cel mai mult? Și care este cea pe care o iubiți cel mai mult?

Scrierea unei cărți, d-na Angela Baci, oricât ar dura, oricâte înaripări sau înfrângeri ar presupune, nu te chinuie, ci te înviază. Chiar când scrisul este un canon – adică devine ca un travaliu zilnic, ascetic, mortificator (văzut din afară) – eu îl resimt ca pe o șansă, ca pe o extatică mânăre dinlăuntru.

Dar înțeleg, bună doamnă Angela Baci, că ați vrut să întrebați: care-i cartea ce v-a chinuit dulce cel mai mult. Mult ca durată, mult ca intensitate.

Este romanul *Grădinile ascunse* (apărut recent). M-a chinuit dulce și mult: ca durată întâi. Romanul acesta are o vârstă notabilă. Are deja un curriculum! Într-o formă embrionară, a fost schițat prin 1973, când eram asistent universitar la Suceava. Într-o formă structurată, capitolată, romanul s-a

născut în 1984, la București: s-a născut în același an cu fiica mea, Tamara. De altfel, nașterea fiicei a dat un alt sens proiectului inițial. La început, această proză era un exercițiu de supraviețuire, în vremi siluitoare. După nașterea fiicei, s-a mai adăugat un sens: l-am simțit ca pe o poveste pentru ea, jucăria ei, zestrea ei.

Romanul acesta are subiect, intrigă, are personaje, întâmplări. Este vorba de pățaniile unui om ajuns în „țara hazardului”, în țara dresajului total, în țara dictaturii perfecte, a dictaturii desăvârșite – la concurență cu Dumnezeu! așa zice.

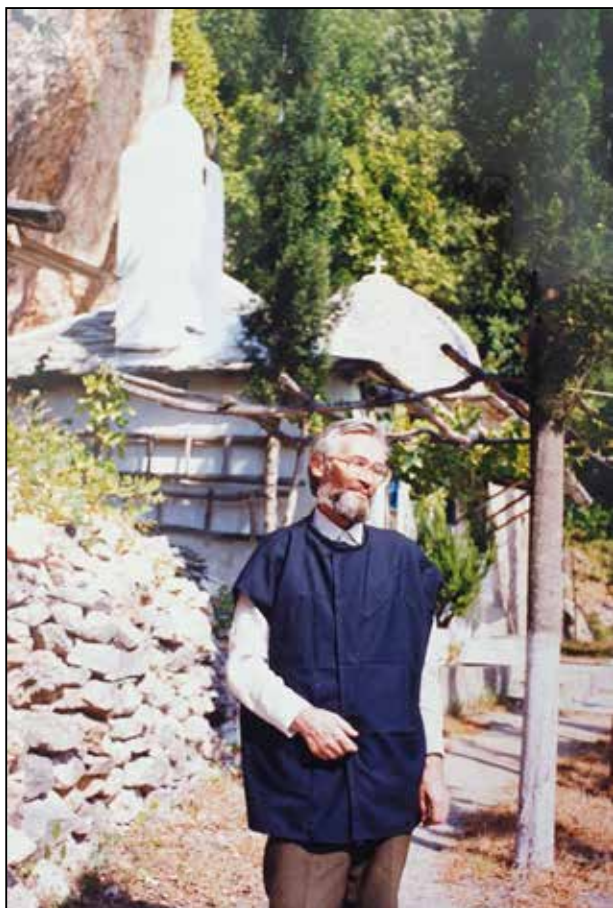
În această „țară” (la început, un oraș: o Suceavă concentraționară; apoi extinsă la un continent, la o planetă!) – un om caută grădinile. Un om urmat de alți oameni. Un om cu statut antropologic enigmatic (ca noi toți) caută grădinile ascunse. Cititorul va vedea cum și unde le-ar găsi.

Am terminat cu regret acest roman. În sensul că scrisul la el devenise nu doar un „canon”, ci și „rația” de bucurie zilnică.

În 2004 am zis: „Gata, îl public!”; și am angajat cu două edituri apariția cărții. Dar am văzut

că nu-i gata; și l-am mai rescris de două ori, lucrând la el ceva mai intens în 2005. Dacă compar prima și ultima variantă, văd că, după decenii, din prima variantă au mai rămas circa 10 capitole (din cele 46 capitole ale cărții). Iar propozițiile rămase de atunci sunt parcă atavisme...

Cartea a apărut în aprilie 2006, la editura „Paralela 45”, chiar în săptămâna patimilor. Ziceam, având o oarecare tristețe că l-am terminat. Aș fi vrut să mai scriu la el, încă un an măcar... **Cred că scrisul la o carte nu are sfârșit.** După cum omul nu este terminat, ci se află încă în lucru, în atelierul Creatorului. Dar, deși neterminat, omul „funcționează”. Cu toate sucelele lui, cu toate neroziile lui, cu toată cruzimea lui, cu toate dizabilitățile lui, omul „funcționează”. Dumnezeu îl lasă să funcționeze așa neterminat. Poate cu oarecare amuzare... căci eu simt că Dumnezeu se amuză un pic de nevolnicia și infantilismul omului; dar El știe că a pus Legea în toți atomii omului și că Legea îl va îndrepta pe om, în timp... Așa zicem și noi, când publicăm o carte: ar mai fi de lucru, dar s-o lăsăm să funcționeze așa neterminată și-n faza aceasta... La anu' ce vine, aș vrea să scriu o variantă restrânsă a „Grădinilor”. O variantă de circa 120 de pagini.

Grădinile ascunse este alt gen decât romanul non-fiction, care s-a văzut că vă este specific? Ce loc va avea acest roman în creația D-vastră? Dar în peisajul literaturii de azi? Va răsturna clasamentele convenționale ale zgomotoșilor critici care fac piața literară? Este acel roman-eveniment pe care-l așteaptă un scriitor în cariera sa? Cum îl definiți?

Este ceva nou în scrisul meu. Un critic l-a și inclus în genul utopie (Al. Cistelecan). Este o utopie, prin idealismul său total, prin geografia sa carpatică dar trans-pământeană. „A-topos”, adică loc/ țară imposibile... Și totuși, ușor de recunoscut sursa inspirației: „lagărul socialist” estic, cu dictatura cea mai „perfecționată” din câte a cunoscut istoria. Parabola concentraționară și utopia se întâlnesc, se îngemănează. Căci și în istorie, comunismul începe ca o utopie, sfârșește ca o crimă; și din el mai supraviețuiesc cioburi psihice, epigrame mintale.

În al treilea rând, sau mai presus de planurile semnalate, este vorba de un roman sapiențial (să-i zicem: inițiativ), al unui autor care iubește Ecclesiastul și consideră Ecclesiastul o culme a romanului sapiențial. Și un autor care iubește Filocalia și consideră Filocalia o culme a genului paideic. Aici romanul s-ar deschide spre revelatoriu, spre râvnita „întâlnire” cu Dumnezeu. Acel Dumnezeu care există cu adevărat, și care va exista chiar și după ce omenirea va fi atât de sus, atât de năzdrăvană încât se va iluziona că se poate lipsi de EL...

Nu uit că m-ați întrebat ce loc are acest roman în scrisul meu. Deși are o factură aparte, Grădinile ascunse stă în continuitatea romanului Muntele calvarului (ducând mai departe teza precarității legii) și a romanului Păsările cerului (și acolo este vizibilă parabola concentraționară).

Dar, mai ales, Grădinile ascunse are un loc aparte prin aceea că îl simt ca pe ultimul meu roman. și având în vedere că a mijit prin 1973, se poate spune că este și primul, și ultimul...

Așa, câte o proza scurtă voi mai publica. Voi publica și acel jurnal Amintiri din jurul lumii, care-i gata de tipar. Dar un alt roman-roman, coerent și filimonez, nu cred că voi mai scrie. Mapele conținând minereul romanului indian Jagat nitya (adică Părelnică lume, sau Bună ziua, iluzie) va rămâne un conglomerat de nuclee narrative și atât. Grădinile ascunse este ultimul, este un final de „carieră” literară.

Cum apreciați poziția și locul pe care-l aveți în literatură? E vorba și de „imaginea” care s-a format despre Dvs – după cărți, după

aparitii publice, după ureche, după ecou, uneori cu rezerve, alteori cu nuanțe chiar „legendare”. Pentru unii există ca prozator, autor al romanului istoric *Noaptea împăratului* sau al romanului postmodern *Turnul*; pentru alții ca redactor așezat pe viață la „Viața Românească”. Pentru alții ca îndrumător de școală sapiențială (ipostază în care mulți vă urmăresc scrierile, și mulți vă urmează; ipostază în care sunteți azi invitat la biblioteca „V.A. Urechia”, Galați). Sunt oameni care au citit din *Dvs. doar Terapia destinului sau Isihasmul*, și care ignoră că aveți și romane! Dar sunt alții, și mă refer în primul rând la critici, care vă iau în considerare doar romanele, doar proza. Așadar, sunteți mulțumit de LOC, sau de ROL? Când spun rol, mă refer la îndrumătorul de practici sapiențiale. Când spun loc, mă refer la poziția în plan literar. Sunteți mulțumit de acest „loc” în ierarhie?

Nu știu exact ce loc am, dar sunt mulțumit de el. Joaca de-a numerotarea treptei pe care stai (joacă foarte serioasă în plan imediat), sau joaca de-a excelarea – țin de o solidă gândire arhaică, străveche, când era absolut vital să obții un loc de frunte în hoarda primară: eventual să devii „tatăl hoardei”.

Ce loc dețin eu în „hoarda literară”? Cred că, într-o vreme, m-am lăsat și eu pradă ispitei de a fi în frunte... La alegerile din 1990, am fost ales șeful secției de proză, București. Și m-am complăcut să fiu vreo trei mandate „tatăl” micro-herdei prozatorilor din Asociația București (vreo 300 prozatori legitimați). În romanul *Turnul*, pe junii optzeciști îi numeam chiar „hoarda de aur a literaturii române”.

Dar, drept să spun, n-am grija competiției. Scriu elaborat, cu exigență, dar fără grija competiției. Mă bucur tare de performanțele altora, de parcă prin ele m-ar scuti pe mine de o trudă. Mă bucur că Svetislav Basara (un sârb optzecist) a scris romanul subconștientului balcanic mai bine decât puteam s-o fac eu în Păsările cerului. Și că Anton Doncev (bulgar șaptezecist) a scris Cavalerul cărții de taină – depozite din subconștientul creștin al Europei. Simt continuitate, nu competiție.

Știu bine, însă, ce loc am eu în ansamblul speței umane: un atom din cei șase miliarde. A-tom, pre grecește; in-dividus, pre latinește. Dotat cu (sau dăruit cu) „gena mulțumirii”. Sunt o sumă de celule gânditoare; în continuitate bună cu alte celule gânditoare ale speței. Un episod (romănesc) din dorul materiei de a se povesti pe sine.

V-am trimis prin poștă încă 12 întrebări, aș vrea să răspundeți măcar la una-două, la temele în care sunteți mai implicat. Știu că aveți legături cu diaspora literară. Ce destin au acești scriitori? Mai sunt ei astăzi vitregiți?

Am legături cu diaspora, cu scriitorii din exil, din emigrația forțată dinaintea de 1989, și cu emigrația liberă de după 1990. Ei nu mai sunt vitregiți, acum. Dar altădată, oare erau mai vitregiți scriitorii din exil, decât cei rămași în „lagărul” de-acasă? Scriitorii din exil au știut să-și transforme trauma smulgerii în șansă de creație. I-am cunoscut în Occident pe Emil Cioran, pe Virgil Ierunca, pe Matei Vișniec, pe Dumitru Țepeneag. Acum am o bună relație cu scriitorii români din America. Chiar acum merg pentru lansări și dezbateri la New York, San Francisco, Atlanta. Am scris despre diaspora literară și neliterară, în volumul *Viață și Veac*, secvența „Povestind suflet românesc la românii de departe”. În revista „Viața Românească”, recent, vorbind despre viitorul literaturii române, am scris că văd posibil „un viitor anglo-american” al literaturii române.

Dar despre viitorul romanului românesc, ce părere aveți?

Romanul românesc de azi este în formă. Se scrie prea lung, prea vălmășit, dar merge! Se scrie fluvial, dezgrădit, dezlânat, mâlos, dar merge!

În fond, și ultimele succese internaționale: Naipaul (premiul Nobel) sau Arundhati Roy (premiul Booker) – sunt dezgrădite, măloase, dar merg! (Nici o aluzie la faptul că, în latină, mergere înseamnă „a cufunda, a îneca”...)

După ora poeziei, care se încheie cu Cezar Ivănescu, Mihai Ursachi, Liviu Ioan Stoiciu, Mircea Cărtărescu, – vine ora prozei. Sau măcar minutul prozei. Vine cu Constantin Virgil Negoită, Mircea Săndulescu, Adrian-Christian Kuciuk, Dan Stanca, Marius Marian Șolea, Alexandru Ecovoiu, Marian Ilea, Cecilia Ștefănescu.

Și mai adaug doi autori, buni, darnemediatizați, cvasiimolați: indianista Oma Stănescu, prin romanul *Arșița Karmei* (1997) este la fel de frapantă ca belgianca „niponă” Amelie Nothomb, cu care are în comun o energie a demitizării Orientului.

Alexa Gavril Băle publică romanul etnopsihologic *America de dincolo de gard* (2003). Proza aceasta are un firesc, o acuratețe și o polifonie cum de la Cuptorul de pâine al lui Mircea Nedelciu eu n-am mai citit. Alexa Gavril Băle atestă și o

mondializare a ruralului carpatic – fără precedent în scrisul nostru, cred.

Uneori simt totuși o neadekvare (trecătoare?) între noi și veac, între noi și chemare. Nu-i vorba de diferența de viteză dintre plaivaz și computer (deja rezolvată de unii). Ci văd autori predestinați unei cărți mari care însă ard ca și „în trecut”, făcând în principal altceva, ca să subziste.

Oricum, „destinul de a fi scriitor”, sau de a da „the book of the century” are și un substrat tainic. Și, personal, singura certitudine pe care o am în privința rezultatului este bucuria lucrului la o carte. Restul se decide dincolo de noi.

În încheiere, aș vrea să discutăm despre împlinire profesională. În ce constă împlinirea Dvstră? În cărțile publicate (circa 25 de volume), sau în discipolii care urmează cercul D-vstră de „stimulare mentală”? Sau în amândouă? Sunteți, evident, înainte de toate scriitorul Andru. Ați lăsat cândva o catedră universitară – pentru a scrie, sau pentru o altă perspectivă de împlinire?

Împlinirea profesională înseamnă pentru unii să devii bogat, pentru alții să devii vedetă. Este accepția populară a împlinirii, sau accepția sălbatică a împlinirii, după care suntem clasați, distribuiți în funcții, căpățuiți... Pentru mentalitatea sălbatică

(generală azi) vedetele sunt mai grăitoare decât modelele. Vedetele sunt exhibate de mass-media, sunt mașini de făcut bani. Vedetismul se extinde, de la artiști la politicieni, până la clerici... Am văzut un cleric care, foarte roditor în asceza lui, a fost împins ușurel pe panta vedetismului și a fost transformat într-o mașină de făcut bani la mănăstirea lui... Marile vedete politice, mai ales, dar și artistice, fascinează mulțimile. Vedetele întorc spatele oamenilor, totuși oamenii le iubesc foarte tare, pentru că ele sunt un fel de reparator (iluzoriu) al frustrărilor imense, sunt o proiecție a setei universale de a țâșni din cenușiul existenței... Am lăsat cândva catedra universitară pentru scris, dar mai ales pentru a trăi altfel.

Să vorbim de împlinirea umană, – cea profesională fiind doar un aspect, un instrument de etapă. Adevărata împlinire o dă trecerea de la înrobitoare griji la eliberare; de la condiția nefericită la liniște; adică trecerea de la simțuri la duh; și aceasta este cu puțință chiar în vremea noastră.

(Interviu început la Galați, la întâlnirile de la Biblioteca „V.A. Urechia”, în 2004, continuat prin corespondență în 2005, și încheiat telefonic în 2006, realizat de Angela Baci și publicat în volumul „Mărturii dintre milenii”, Editura Limes, 2012)

(Foto arhiva Silvia Andrucovici)

NOTE DE CĂLĂTORIE

PELERINAJ ÎN ȚARA SFÂNTĂ (II)

► Violeta Daniela MÎNDRU

Ziua a doua.

Pregătiți de o nouă zi, i-am salutat pe Leon și pe Ioan și după rugăciunea zilei de miercuri, am purces la drum. Ni s-a înfățișat din nou, de astă dată la lumina zilei, Zidul care separa evreii de arabi. Și în ciuda faptului că trebuia ca acest zid să rezolve conflictul dintre ei, se pare că soluția se lasă așteptată deoarece atât arabii cât și evreii consideră pământ sfânt același loc pe care se află în prezent Zidul plângerii și fiecare își dorește să construiască în același spațiu, locașul lor de rugăciune. Musulmanii vor apăra până la ultimul moscheea, iar evreii vor încerca mereu să construiască al treilea Templu pe locul moscheii.

Toate aceste informații au fost oferite de ghid pe drumul spre Betleem, la primul obiectiv al nostru, Biserica Nașterii, construită pe locul unei grote în care se țineau animalele. Grotele erau niște scobituri în stâncă, în fața cărora se aprindeau focuri mai ales pe timpul nopții, pentru a proteja animalele domestice atât de animalele sălbatice, cât și de frig. Biserica este veche de 1500 de ani și are 44 de coloane groase din marmură, pe cele care duc la

altar sunt reprezentați apostolii. În această biserică se află Icoana Maicii Domnului Betleemita, singura icoană în care Maica Domnului este reprezentată surâzând de fericire că a adus pe lume un prunc. Cruciații au zidit în interiorul bisericii o poartă a umilinței, pe sub care ești nevoit să te pleci ca să poți intra. Au făcut acest lucru pentru ca oamenii să nu mai intre pe cai în altarul bisericii. Tot aici se găsește în pardoseală Steaua care arată locul în care s-a născut Iisus.

Deci am plecat și eu genunchii și am intrat, iar la fel a făcut fiecare pelerin din grup.

Aici am colindat pruncului născut, ne-am închinat și am adus rugăciuni de mulțumire și laude lui Dumnezeu, căci știm cu toții că cea mai înaltă formă de rugăciune este cea de laudă a lui Dumnezeu, urmată de cea de mulțumire pentru binefacerile primite și cea din urmă, rugăciunea de cerere pe care o practicăm cei mai mulți dintre noi. Ne-am rugat ca Iisus Hristos să se nască în inimile noastre și să nu ne lăsăm invadați de supărare, de nerăbdare, de gânduri rele.

Ne-am fotografiat în fața Bisericii Nașterii, să fie spre amintirea fiecărui membru al grupului.

Grotele din jurul mănăstirii Sfântul Sava

Apoi ne-am deplasat pe jos până la autocar, printre tarabe cu mâncare arăbească și cu fructe. Rodiile erau peste tot, ca cel mai potrivit fruct pentru a-ți potoli setea. Ziua caldă de toamnă făcea ca totul să pară mai frumos și mai interesant, să închidem ochii la mormanele de gunoaie aruncate peste tot în drumul nostru. Și când mai spuneți că în România este murdar, măcar cei care ați văzut cum stă gunoiul pe marginea drumului, cum se prăvălește pe stânci chiar și în pustiu, unde nu sunt locuințe prin apropiere, atunci să știți că sunteți nedreți și că țara noastră e mai curată decât multe altele pe care le-am văzut în puținele mele călătorii.

Următoarea oprire a fost la Biserica Păstorilor, construită de Împărăteasa Elena, mama Împăratului Constantin, între anii 326- 333. Se presupune că acesta a fost locul în care păstorii au văzut prima dată steaua care vestea nașterea Mântuitorului. Am coborât în chilia Sfântului Ieronim printr-o scară săpată în piatră, la capătul căreia se deschidea o chilie mică, săpată și ea cu mâinile de Ieronim, un călugăr italian care s-a nevoit prin locurile acelea. La ieșire am observat un mic altar armean, pe dreapta.

Înainte de a ieși, am cântat un colind pruncului Iisus, apoi ne-am îndreptat către Biserica Adormirii Maicii Domnului, situată pe muntele Sionului. Aici Maica Domnului era reprezentată cu mâinile încrucișate pe piept, înconjurată de un baldachin. Pe cupolă, Biserica avea un mozaic după modelul bizantin, iar pardoseala este un mix între sfânt și profan. Pe mijloc sunt cercuri pe care stă scris în limba greacă „Sfânt, sfânt, sfânt”, heruvimi și îngeri, iar pe margini apar elemente zodiacale. Este biserica cu cea mai bună acustică, pe care am încercat-o și noi aducând cântări Maicii Domnului.

Ne-am îndreptat către Biserica Cinei, care era în drumul nostru către Grădina Ghetsimani. Spunem că în locul unde a avut loc Cina cea de Taină, a luat naștere Biserica. Pe locul Cinei, franciscanii au construit o biserică.

Undeva în partea de sus era înfățișat Moise cu mâinile ridicate în sus. Se spune că dacă ar fi lăsat brațele în jos, evreii ar fi fost uciși. Atunci a chemat doi soldați care să-l ajute să-i susțină mâinile și așa este reprezentat Moise în această biserică. De altă parte, David și Goliat. În partea dreaptă se afla un candelabru cu 7 brațe, simbolizând cele șapte zile ale Creației.

Evreii au avut grijă să șteargă orice urmă de simboluri de animale și păsări, existente în biserica creștină, însă au rămas totuși pe una dintre coloane, simbolul pelicanului femelă cu doi pui, cărora, neavând cu ce să-i hrănească, le-a dat voie să se hrănească cu trupul ei. Imaginea stilizată înfățișează doi pui de pelican cu ciocurile înfipte în trupul mamei lor. Este deosebit de impresionant acest model de jertfă care stărnește de altfel, zeci de întrebări în fiecare dintre noi. Până unde am putea duce noi ca oameni, ca părinți, jertfa pentru copiii noștri? Am putea să luăm exemplul de la păsări, de la animale uneori.

În momentul explicațiilor s-a apropiat de grupul nostru un grup de maici ce ascultau cu atenție explicațiile în limba română și au recunoscut că nu știau de acel simbol al pelicanului, deși mai fuseseră pe acolo. Și așa cum le stă românilor bine, să fie uniți oriunde s-ar întâlni, ne-am unit vocile cu ale maicilor românce și am cântat cântare Maicii Domnului, de două ori chiar, deoarece maicile au adus o corecție cântării noastre spunând că e corect să spunem Maică Pururi Fecioară, să se știe clar, să nu fie dubii că a rămas Maica Domnului Fecioară și după ce a adus pe lume pruncul.

Fiecare învățătură căpătată completa goluri de informații, răspunsuri la întrebări nerostite. Tot acolo, într-o încăpere, se afla mormântul lui Moise. Am ieșit copleșiți de tot ce aflasem, fiecare având asupra lui propriile gânduri.

Eu nu mai știam ce luptă se dădea între gândurile și sentimentele mele. Erau atât de multe

Haifa

informații, încât îmi era teamă că le voi uita. Și cum zăcea Moise acolo, sub catafalcul acoperit în negru, el, care fusese marele proroc. Cum se sfârșise la fel ca toată lumea și cum nu luase cu el nimic altceva!? Simplitatea și singurătatea morții, faptul că nu lăsăm în urmă mai nimic după trecerea noastră, sau... mai exact, mai nimic în afară de fiii noștri, m-a făcut să-mi dau seama că în afară de suflet și simțire, nu există ceva mai important.

Am fost conduși spre Grădina Ghetsimani, o grădină în care se păstrează 8 măslini seculari... milenari chiar, care au fost martori la rugăciunea lui Iisus. În acest loc a început mântuirea omenirii, odată cu acceptarea de către Iisus, a paharului jertfei. În imediata vecinătate a grădinii se ridică maiestuoasă Biserica Națiunilor, numită și Biserica Agoniei - o clădire impresionantă ce domină colina. Distrusă de cruciați, dar refăcută de franciscani în mai multe rânduri, a ajuns în forma construcției de astăzi, care are intrarea față în față cu cele două porți de aur pe care se crede că va intra Iisus la a doua venire.

Am pășit cu toții pe porțile imense, care parcă mă făceau să mă simt și mai mică decât sunt în realitate. Biserica are 12 turnuri care corespund numărului națiunilor ce au contribuit la ridicarea ei. În biserica Națiunilor se află piatra pe care Iisus a agonizat și a vărsat lacrimi de sânge. Ne-am plecat și noi genunchii și ne-am rugat fiecare pentru cele ce considera de folosință sufletului.

Am admirat și la ieșire măslinii despre care se spune că sunt singurii copaci care au o putere

fantastică de regenerare, care face să răsară o ramură fragedă dintr-o scorbură găunoasă despre care nu ai fi crezut că mai are viață.

Se știe că după adormirea Maicii Domnului, ucenicii au purtat-o pe brațe până în valea Hebronului, iar acolo s-a construit o altă biserică numită Biserica Mormântului Maicii Domnului.

În cea mai deplină tăcere, fiecare adâncit în propriile gânduri, ne-am deplasat pe urmele pașilor ucenicilor purtând pe Maica Domnului Adormită, spre Biserica Mormântului. Am coborât trepte, ca într-o văgăună a pământului și am descoperit o frumoasă biserică apărută de un zid prin care uneori, când plouă foarte mult, iese apă. Și apa aceea umple Biserica Mormântului uneori până la o înălțime de peste 1 metru. Mormântul este acoperit cu sticlă, deoarece a fost vandalizat în repetate rânduri, deși se știe că Maica Domnului a fost ridicată la cer cu tot cu trup.

Obosiți de-acum, am lăsat în urmă și această biserică, după ce ne-am închinat fiecare și am cântat Axionul Maicii Domnului. Îngândurați și copleșiți de toate informațiile primite, ne-am retras. Era chiar prea mult pentru o singură zi.

Amestecul de informații din Vechiul și Noul Testament, pildele Evangheliei, tot conglomeratul de cuvinte despre Israel ca popor, despre obiceiurile și tradițiile lor, m-au uluit.

Concluzia zilei... Evanghelia este o fântână adâncă și cu cât sapi mai adânc, cu atât găsești mai multe înțelesuri. Fiecare text are un înțeles alegoric, unul literar și, cel mai important, unul superior.

Grădinile Baha'i

EXPRESII CELEBRE

„OM DE TINICHEA”

„*Homme d’etaïn*”„*The Tin Man*”

► Theodor PARAPIRU

Pe drumul spre Orașul Smaragdelor unde locuia Marele Vrăjitor din Oz, micuței Dorothy din Kansas, doritoare să afle cum să se întoarcă acasă, i se alătură Sperie-Ciori (care voia o *bucățică de creier*, ca să aibă minte, v. *Vrăjitor din Oz*). Apoi, cei doi descoperă la marginea unei păduri un *Om de Tinichea*, cu un topor în mâini, complet nemișcat, care geme, mai mult nemulțumit decât îndurerat. Fetița îl salvează aducând din căsuța lui un bidonaș cu ulei și ungându-i gâtul și încheieturile. Eliberat din strânsoarea ruginii și, aflând de ținta călătoriei lor, Omul de Tinichea le cere permisiunea să-i însoțească la atotputernicul Magician, ca să-l roage cuviincios să-i dea și lui o *inimă*, care i se părea mai importantă decât creierul: „Pe vremuri am avut și creier, și inimă; deși le-am încercat pe amândouă, să știi că acum îmi doresc mai mult o inimă.” (L. Frank Baum, *Minunatul vrăjitor din Oz*).

Povestea Omului de Tinichea este tulburătoare. Fusese un tânăr albastru obișnuit, care, rămas singur, a vrut să se căsătorească. Fata îndrăgită se afla în grija unei bătrâne mătuși căreia îi făcea toate treburile în gospodărie. Aceasta a plătit-o cu o vacă și două oi pe Vrăjitoarea cea Rea de la Răsărit, ca să-l împiedice pe băiat să se însoare. Malefica întruchipare i-a provocat flăcăului accidente succesive (tăindu-i pe rând picioarele, mâinile, capul, spintecându-i trupul), dar un vrednic și priceput meșter tinichigiu îi înlocuia părțile pierdute cu bucăți de metal măiestrit lucrate și îmbinate. Astfel a ajuns Om de Tinichea stăpânit de un regret

nemărginit: „Acum, mă puteam mișca la fel de bine ca pe vremea când eram din carne și oase. Dar, vai! Nu mai aveam inimă, așa că nu mai simțeam nimic pentru fata munchkineză, și nu-mi păsa dacă mă însor cu ea sau nu.” (*idem*). Îi explică lui Sperie-Ciori opțiunea sa: „Eu voi cere neapărat o inimă..., pentru că înțelepciunea nu-l face fericit pe om, iar fericirea este cel mai minunat lucru din câte există pe această lume.” (*ibidem*).

Pe tot parcursul temerarei călătorii, Omul de Tinichea dă admirabile, strălucite dovezi de vitejie, de onoare, de spirit de sacrificiu, de generozitate, de prietenie, de istețime etc., salvându-și prietenii în împrejurări teribile. Este respectat și iubit pentru faptele sale, iar *winkiezii* îi propun să domnească peste Țara Galbenă de la Apus. Așa se și întâmplă, dar numai după ce remarcabilul personaj ajunge cu prietenii săi la Vrăjitorul din Oz (de la care solicită perseverent o *inimă foarte iubitoare*) și la Glinda, Vrăjitoarea Bună de la Miazăzi, care o învață pe Dorothy cum să folosească pantofiorii fermecați, ca să se întoarcă acasă. După lectura cărții, *Omul de metal* lasă amintiri sufletești și faptele exemplare pentru semenii săi din carne și oase.

Sintagma lexicală „Om de Tinichea” desemnează metaforic o persoană capabilă de realizări uimitoare, ieșite din comun, admirabile, dar care sunt săvârșite strict rațional, fără participare afectivă, în măsură să ofere sentimente (fericire, bucurie, satisfacție, entuziasm, durere, suferință, tristețe etc.).

„OMUL INVIZIBIL”

„*L’Homme Invisible*”„*The Invisible Man*”

În stilul credibil al narațiunilor științifico-fantastice, Griffin, un tânăr inventator, student la University College, descoperă taina invizibilității: „Știi prea bine că un corp ori absoarbe lumina, ori o reflectă, ori o refractă, ori are, în sfârșit, toate aceste trei proprietăți. Dacă nici nu reflectă, nici nu refractă

și nici nu absoarbe lumina, corpul nu este vizibil.” (H.G. Wells, *Omul invizibil*).

De la principiu la realizare, la valorificarea și la înțelegerea faptului în sine, calea este dureros de grea și de înțesată cu mari și numeroase încercări: „o lume guvernată de egoism, un profesor

Hobbema, *escroc științific, hoț de idei*, neîncrederea disprețuitoare a celor din jur și o torturantă lipsă de bani. În aceste circumstanțe, pentru fondul necesar cercetărilor, Griffin face un păcat stigmatizator: își jefuiește tatăl bătrân, care se sinucide. Treptat, pasiunea pentru studiul fenomenului se transformă în obsesie, în măsură să justifice orice gest: „Un singur gest limpede îmi sălășluia în creier: opera mea trebuie dusă până la capăt! Eram încă stăpânit de ideea mea fixă... Am încercat să-mi reprezint superioritatea fantastică pe care ar putea s-o aibă un om invizibil în lumea asta...” (*idem*).

Dificultățile întâmpinate pe drumul atingerii obiectivului propus îl înrăiesc pe Griffin, îl înstrăinează de proiectele generoase de la început („Să realizezi un asemenea vis înseamnă să depășești magia... Mister, putere, libertate absolută...”, *ibidem*) și îl demonizează cu virusul puterii. El expune planul său diabolic unui fost coleg la care se refugiază, solicitându-i ajutorul: „...și omul acesta invizibil, Kemp, trebuie să instituie un regim de teroare... Trebuie să emită ordine. Difuzarea ordinelor poate fi efectuată într-o mie de moduri, dar e suficient ca Omul Invizibil să recurgă la sistemul biletelor strecurate pe sub uși. Toți cei care nu vor asculta

ordinele lui vor trebui uciși, iar toți cei care le vor lua apărarea vor trebui, de asemenea, uciși.” (*ibidem*). Kemp constată stupefiat: „Ființa asta s-a rupt de umanitate. Fie ca sălbatica-i cruzime să cadă asupra capului său!” (*ibidem*).

„Jocul” începe cu un mesaj către Kemp, pe care îl consideră trădător și pe care îl condamnă la moarte: „Nu-mi rămâne nimic altceva de făcut decât să instaurez Teroarea. Prin prezenta anunț prima zi de Teroare... Aceasta este ziua cea dintâi din anul întâi al unei epoci – Epoca Omului Invizibil întâiul!...” (*ibidem*).

Griffin sfârșește jalnic, într-o „cumplită prăbușire”, hăituit și ucis de oamenii înspăimântați și înnebuniți de acțiunile sale criminale. Geniul său scăpat de sub control moral se transformă, pe parcursul derulării acțiunii, într-o primejdie teribilă pentru societate.

„*Omul Invizibil*” este metaforă sau termen comparativ pentru o persoană a cărei prezență fizică este discretă, aproape inobservabilă, dar care se impune atenției prin fapte ce au conotații pozitive sau negative, consistente, în sensul conținutului, și importante, cu semnificații multiple.

„ORBIREA LUI DEMOCRIT”

„*La cécité de Démocrite*”

„*Democrit's Blindness*”

Referințele scriitorilor antici sunt elogioase la adresa spiritului enciclopedic reprezentat cu strălucire de filozoful grec Democrit din Abdera (c.460-c.351 î.e.n.): „E drept că Democrit era tare în orice ramură a filosofiei, căci se *instruise* atât în fizică și etică, cât și în matematică și în studiile de cultură generală, și era mare cunoscător în arte.” (Diogenes Laertes, *Despre viețile și doctrinele filozofilor*). Din lista lucrărilor sale reiese vastitatea cunoștințelor și a abordărilor în studiul a numeroase științe: astronomie, fizică, științele naturii, medicină, biologie, muzică, literatură morală, agricultură, pictură, justiție, artă militară etc. El folosește partea mai mică (dar în numerar!) a moștenirii părinților (cedând fraților celelalte două părți mai mari în pământuri, imobile, sclavi, animale...), ca să călătorească în locuri ale lumii, cunoscute drept centre de cultură și de știință: Egipt, Persia, Babilon, India, Arabia, Etiopia etc.

Sistemul său filozofic dezvoltă gândirea legendarului Leucip (c.490-430 î.e.n.) despre materialitatea lumii. Democrit este părintele noțiunii de *atom*, care se dovedește a fi o intuiție vizionară, definitorie, în timp. În concepția lui Democrit,

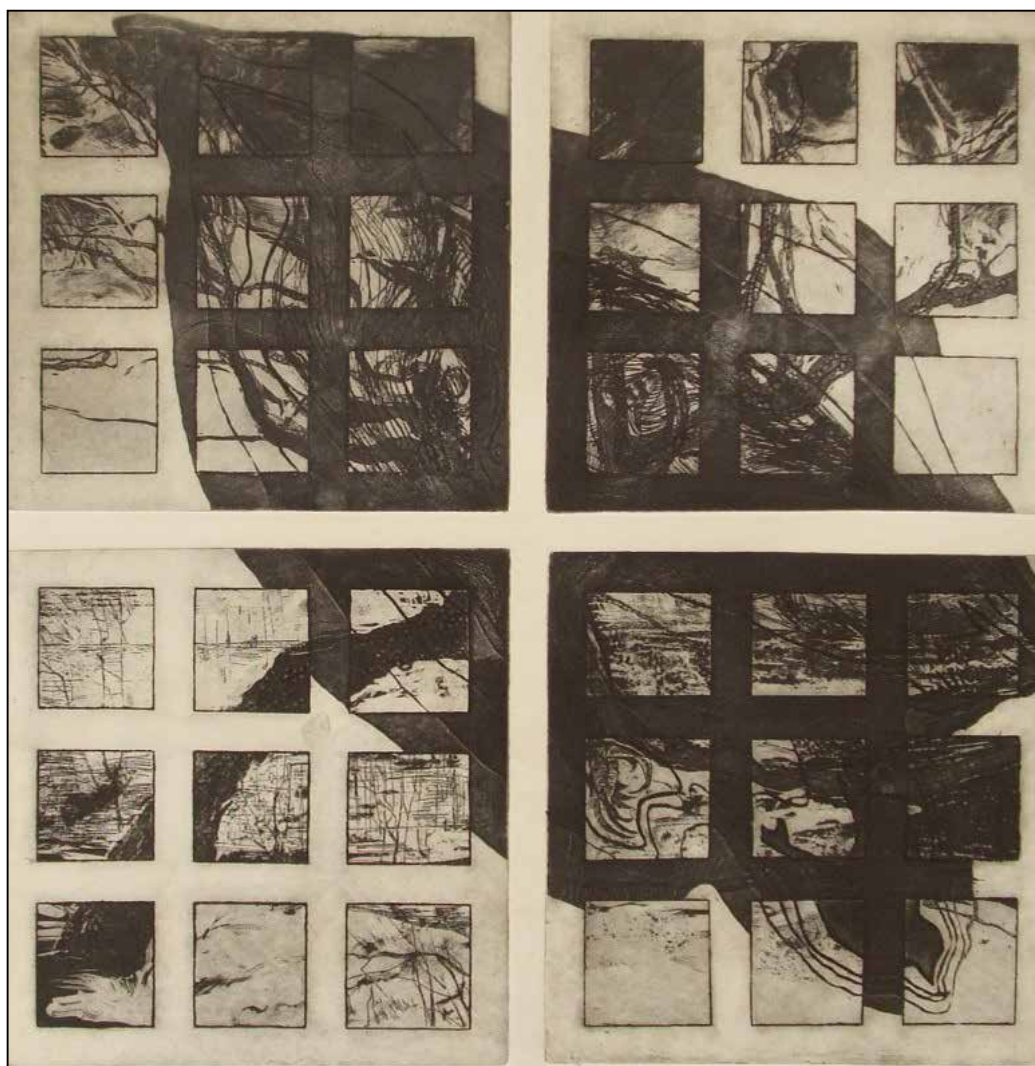
atomii constituie *realul* – *plinul*, iar *vidul* înseamnă *golul*, *neantul*. Din combinarea atomilor – particule indivizibile, solide, necreate și veșnice – deosebiți ca *formă*, *poziție* și *așezare*, prin mișcare neconținută în vid, apar toate lucrurile. După Democrit, lumile sunt infinite, iar omul (*copil al întâmplării, născut din apă și nămol*) are capacitatea cunoașterii din perspectiva simțurilor prin gândire (*rațiune*). Concesiile religioase sunt minime: „El admite că s-ar putea să existe niște ființe formate din atomi mai subtili decât ai oamenilor, ființe care, fără să fie nemuritoare, ar trăi extrem de mult timp. Dar aceste ființe n-au nici o putere nici asupra lucrurilor, nici asupra oamenilor. De aceea, existența lor (ipotetică) nu implică nici o îndatorire din partea noastră.” (André Bonnard, *Civilizația greacă*, II).

Lipsa de religiozitate a celui ce „a redat materiei demnitatea sa” (*idem*) și originalitatea teoriilor i-au adus, pe lângă admirația și reputația de care s-a bucurat, foarte mulți dușmani înverșunați și neîmpăcați vreodată, dar și episoade pitorești de viață: chemat să constate valabilitatea acuzației calomnioase de nebunie la adresa filozofului, faimosul doctor Hippocrate (v.*Jurământul lui H.*)

i-a devenit prieten și partener de dialog pe teme științifice; porecla de „filosoful care râde” este generată de aversiunea pentru ideile referitoare la raportul om-divinitate; faptul că ar fi existat o dorință exprimată a lui Platon (v.*Academia lui P.*), de ardere a operei lui Democrit, este un zvon stupid, inventat de adversarii filozofului ateu, inspirat de conservarea excepțională a scrierilor platoniciene, în raport cu cele câteva zeci de fragmente din opera gânditorului din Abdera; hărnicia nefastă a bisericii creștine a făcut un țel sinistru din vânarea lucrărilor sale (aprox.65 de tratate), care ar fi adus atingere imaginii divinității prin prezentarea omului ca un produs procesual datorat transformării materiei. A avut însă și *martori* incontestabili ai valorii în filozofi, în oameni de știință și în savanți geniali, precum Hippocrate, Aristotel (v.*Prietenia lui A.*), Epicur (v.*Grădina lui E.*), Arhimede (v.*Cercurile lui A.*), Lucretius Carus (96-55 î.e.n.) și alții.

Numeroasele bârfe scandaloase, jignitoare și nerușinate al căror subiect a fost Democrit sunt încununuate de legenda pe tema orbirii sale, provocate de disperarea pentru irosirea moștenirii pământești (Psellos, 1018-1078), sau din cauza unor porniri sexuale paroxistice (Tertulian, c.160-c.210), ori din dorința de a se concentra în reflecțiile sale (Plutarh, 46-127 e.n.). Mistificatorii au avut în vedere cu totul alt adevăr: „Democrit n-a fost deloc orb... El râdea de orice, ni se spune, dar râsul lui era moral și vedea altfel lucrurile decât cei de care își bătea joc. Să fim deci convinși... că Democrit era doar moral orb.” (Jacques Collin de Plancy, *Dicționar diabolic*, 2, *Democrit*).

„Orbirea lui Democrit” este metaforă pentru atribuirea calomnioasă a unui handicap fizic, mental, unei persoane de către detractori invidioși, incapabili să înțeleagă că faptul respectiv poate avea efect de bumerang.

Tudor Șerban, *Rezonanțe*

PRINȚESA PROZEI JUVENILE

PROZĂ SCURTĂ

► Cristina LUCA PARAPIRU

Buze și Cenușă

A fost odată o căluță pe nume Buze. Când se juca ea mai frumos pe pajiștea însorită, apăru vecinul ei, Cenușă, un căluț care o necăjea adeseori. Se certau, deși mamele lor îi îndemneau să fie prieteni.

- De ce te învârtești pe-aici, Buze? a luat-o repede la întrebări Cenușă, indispus. Ai făcut insolație, sau n-ai dormit destul?...

- Nu-mi place cum vorbești, Cenușă! Ești needucat și te exprimi urât! i-a răspuns Buze.

- la mai termină cu observațiile tale! s-a strâmbat la ea Cenușă.

- Hai să facem o întrecere! propuse Buze.

- Știi bine că o să câștig eu!

Este adevărat că el câștiga mai des, dar trișa luând startul înaintea ei.

- Profitor de starturi! spuse Buze.

Și de data aceasta Cenușă a fost mai rapid.

Mamele lor îi întrebară de ce nu se mai duc la lac.

- Mă distrează faptul că o întrec pe Buze.

- Nu-i frumos să te porți astfel cu ea.

- Nu o mai supăra și mergeți împreună la lac!

- Bine, vom merge acolo, acceptă Cenușă.

Porniră spre lac. Tocmai când au ajuns, din lac a țâșnit un somn uriaș care ieșise de la frizerie.

- Ponei obraznici, ați venit cumva să vă mănânc? a răcnit somnul.

Au zbughit-o din loc ca din pușcă. Cenușă s-a lovit de o piatră și piciorul îi sângera. Buze îl ajută să se ridice și se urcară într-un copac. Somnul nu putea să se cațere, deși era pe jumătate leu. După ce au trecut prin această aventură, Buze și Cenușă deveniră cei mai buni prieteni.

Într-o altă zi urcau pe un munte abrupt. Buze spuse că i se pare periculos, dar Cenușă zise că se pricepe să urce pe înălțimi. Buze exclamă:

Mi se pare că ne aflăm pe un munte vulcanic!...

În acea clipă, vulcanul erupse. Lava fierbinte se îndrepta spre cei doi pui de ponei. Cenușă o ajută pe Buze să se adăpostească pe o stâncă înaltă. Lava distruse zidul înălțat de Cenușă pentru jocurile lor. Reușiră să găsească o cărare neatinsă de foc și ajunseră acasă. Noaptea, înainte să adoarmă, fiecare s-a gândit la celălalt.

După ce trecu timpul, crescură adulți. Într-o zi, Cenușă a fost prins de oameni și dus la circ, unde au vrut să-l dreseze. Buze l-a descoperit din întâmplare și a deschis poarta cu coada, chiar dacă pare greu de crezut. Ei bine, dragii copii, circul acela era în pădure. Buze l-a chemat pe Cenușă, care se aruncă în brațele ei cu bucurie.

- Cum ai ajuns aici, Cenușă?

- Am fost capturat de cei de la Zoo, care apoi au vrut să mă dreseze.

- Să plecăm cât mai repede, să nu ajungi pe scenă!

Când auziră pașii îngrijitorului Dorel Tey, fugiră în pădure și se ascuseră. Ajunseră acasă spre bucuria celor dragi care erau foarte neliniștiți. Buze și Cenușă au hotărât să meargă numai împreună, peste tot, până la adânci bătrâneți, cum zic oamenii.

Henden și cei patru cârnați

Henden împreună cu cei patru cârnați și cu prietena lui, Matilda, se jucau în casă. Mama vitregă a Zânei a vrut să facă o ticăloșie și, când cei șase prieteni au mers la plimbare, i-a transformat în maimuțe pe Henden și pe Zâna Matilda, iar pe cei patru cârnați în patru banane. Vrăjitoarea a râs și a zburat pe mătura ei acasă.

Tot orașul a fost transformat într-o junglă. Bietul maimuțoi Henden umbla acum cu cele patruzeci de surori și cu cei treizeci de frați. Cei patru cârnați, mai bine zis, cele patru banane fugeau de oameni care, prin vrajă, au prins comportament de maimuțe și voiau să-i mănânce. Matilda și cu Henden căutau o cale de scăpare. Matilda zise că ar trebui să o transforme pe vrăjitoare într-o banană și să o mănânce. Henden a fost de părere că ar fi bine să o otrăvească și apoi să o felieze, ca să fie siguri că scapă de ea.

Dar niciun plan nu avea efect asupra vrăjitoarei. Deodată, în tufiș se auziră țipete. Când se uită, văzură acolo pe cele patru banane care se ascuseseră.

- Aud ceva în spatele tufișului! strigă Tetty. Vai! Vai! Vai!...

Era acolo o maimuțică roșie.

- Bună, sunt Hersenbur, dar pe scurt, puteți să-mi ziceți Harris.

Au plecat cu toții, după ce Henden i-a spus ce vrea. Și împreună au pornit cei șapte prieteni. S-a auzit un pocnet în capul lui Henden.

- Nu-ți fie frică! Sunt rudele mele care vă urează „Bun venit!” i-a spus maimuța roșie Harris, care știa că ai lui aruncau cu fructe în oaspeții care veneau în vizită.

Mama lui Harris a spus că ea știa că Henden și Matilda aflaseră că sunt alte persoane cei patru cârnați. Și-au luat rămas bun de la Harris și plecară în drumul lor de cârnați-banane, să rezolve vraja prin care orașul lor fusese transformat în junglă și oamenii în maimuțe.

După ce au navigat pe frunze de nufăr peste mare, ajunseră la casa vrăjitoarei. Când aceasta nu a fost atentă, i-au luat sticluța cu poțiunea, au turnat-o pe ei și toți și-au recăpătat înfățișările de oameni și de cârnați, iar jungla a redevenit oraș. S-au întors, apoi, acasă. Au desenat aventurile prin care trecuseră și au mâncat multe prăjituri ca să se calmeze.

Nu uitați, copii, ei sunt prietenii voștri Henden, Zâna Matilda și cârnații Petty, Betty, Tetty și Detty, orașul îl cunoașteți, iar vrăjitoarea o puteți imagina dintr-o persoană antipatică pe care o știți.

De parte de casă, ca alții

Sună clopoțelul anunțând sfârșitul primei zile de școală. Copiii ies din clădire cu temele în folii lucioase, unii ținându-se de mână pe drumul spre casă. Cristina, Eva și Maria pleacă ultimele. Eva comentează:

- Matematica este o disciplină foarte grea. Operația 18-24 mi se pare de neînțeles! Așa ceva nu se poate!

Cristina pufnește:

- Nu-i timp de discuții. Mai bine, privește în jur și spune unde au dispărut casele!

Toți copiii înțepenesesc de spaimă. Tudor, frațele Evei, îngaimă:

- A dispărut ORAȘUL!...

Stăteau ca pictați în aer, privind rătăciți locurile goale. Eva se uita aiurită la clădirile-fantomă. Nu mai era locul cunoscut și drag lor.

Deodată, dintr-un magazin, ies cinci oameni fără capete și fără mâini. Copiii o luară la sănătoasa și strada rămase pustie ca după o tornadă. Pe stradă umblau numai oameni fără capete și fără mâini. Acum, cei mici aveau puține șanse să ajungă acasă, sau măcar unde credeau că fuseseră casele lor. Fetele se grăbiră și se despărțiră de ceilalți.

Ajunseră într-o pădure necunoscută, unde încercară să se acomodeze. Eva și Maria vânau fazani și frigeau carnea, iar Cristina culegea nuci. De ele se apropiau tot mai îndrăznețe animalele pădurii, atrase de mirosurile îmbietoare. Destul de repede, fetele s-au obișnuit să vadă lupi care mâncau carne friptă și veverițe care le aduceau nuci. De la un timp, Cristina a început să se joace cu veverițele, iar Eva și Maria umblau cu lupii.

Transformarea din oameni în animale nu se întâmplă oricum, dar acum ne dăm seama că acea casă pe care fetele o căutau nu era un bloc anume, ci pădurea unde au ajuns. Într-o pauză a exercițiului lor de imaginație, Cristina le spuse prietenilor ei:

- Să sperăm că nimeni nu va face vreodată o astfel de vrajă!...

Regina Munților

A fost odată un castel pe un vârf de munte. Acolo, locuia Regina Munților cu Prințesa Munților și cu Străregina Munților. Într-o zi, când ele se plimbau, Flit, un fluture tare năzdrăvan, a invitat-o pe Prințesă la jocul de-a prinselea. Mama ei a fost de acod, dar i-a spus să se întoarcă la timp. Străregina a sfătuit-o pe copilă să încerce să umble cu Flit ca niște oameni simpli...

După cinci ani, Cristina, Prințesa Munților, crescuse și se purta ca o fetiță obișnuită.

- Hai să ne jucăm printre flori! o invita fluturele Flit.

- Miroase a unt! exclamă Cristina.

Bunica îi aducea pâine cu unt în curte. Flit propuse o întrecere până la bunica. Fetița alunecă și scăpă feliile cu unt.

- Te-ai împiedicat ca un cățeluș! a râs Flit.

- Ești bine, Cristina? a întrebat-o bunica speriată.

- Sunt bine, dar mă doare antebrațul drept.

- Nu te-ai rănit, ai o mică zgârietură! constată Flit.

Chiar atunci, veni acolo Regina Munților. Ea îi ceru bunicii să se plimbe cu Cristina.

- Bine, dar vrem să mergă și Flit, prietenul ei, cu noi.

Porniră la drum, iar fluturele se așeză pe codița Cristinei, ca să doarmă.

- Dă-te jos, fluturaș, este inconfortabil pentru mine să stai cocoțat acolo!

Flit zbură înaintea ei și îi spuse că merg la popasurile din munți pentru a se odihni. La întoarcere, Flit o invită pe Cristina la jocul preferat, de-a prinselea. Bunica îi spuse Cristinei că ar trebui să mergă împreună în căutarea mamei ei. Deodată auziră un bâzâit. Era o fluturiță pe nume Flita.

- Cine ești tu? I-a întrebat fluturița pe Flit.

- Eu sunt Flit, prietenul Prințesei Munților, cu care îți fac acum cunoștință. Poate veni și Flita cu noi? se adresă el Cristinei.

- Bine, a zis aceasta, să mergă și ea cu noi!

Cei doi fluturași zburau, aproape uitând de fetiță. Când era pe cale să se supere, le ieși înainte o cioară mare. Pasărea neagră o întrebă pe Cristina de ce este indispusă... Ea a recunoscut că din cauză că Flit nu o mai băga în seamă, de când apăruse fluturașa. Cioara a sfătuit-o să se distreze altfel, iar Flit avea să revină în preajma ei. Continuară drumul pentru căutarea mamei fetiței. Lui Flit i-a părut rău că o neglijase pe Prințesă. Plecă de lângă Flita și veni abătut lângă Cristina, cerându-și iertare.

Ajunseră în fața unei fortificații. Intrară toți trei: Cristina, bunica și Flit. Înăuntru găsiră un tron pe care era așezată o coroană pe care scria: CRISTINA I. Fetița se gândi că pe ea o cheamă astfel și probă coroana.

Atunci, intră Regina cu suita. Toți se înclinară înaintea ei și dădură un bal minunat. Cristina ieși în fața publicului cu coroana pe cap și toți o aplaudară. Bunica aruncă cu flori spre ea, iar prietenii strigară: Trăiască Cristina, Prințesa Munților! Toți dansară până târziu.

- Trezește-te, Cristina! auzi fetița glasul cald al mamei și înțelese că totul fusese un vis frumos. Totuși i se păru că Flit și cioara o priveau de la geam. Șopti:

- SPER SĂ ÎI REVĂD CÂNDVA!...

► Victo® CILINCĂ

PROZĂ SCURTĂ

ȚĂRANUL ȘI IARBA SA

Un țăran, pe nume Ion... sau Gheorghe, sau Stan, Vlad... sau cum naiba l-o fi chemat, semănase într-o primăvară grâu pe ogorul lui. Numai ce trece într-o zi boierul aceluia loc și întrebă:

- Ce-ai pus aci mă loane? - sau Stan, Vlad sau Gheorghe, cum naiba l-o fi chemat pe acel țăran...

- Săru-mâna, cocoane, răspunse cuviincios omul, cu cușma strânsă frumos în mână, iaca grâu am pus.

- Să-ți fie de bine, zise boierul plecând în ale lui.

Apoi vremea se încălzi, cerul se limpezi, câmpul se înveseli de flori și de verdele dinților de lapte ai grâului. Grâul crescă apoi și se făcu mărișor; dar nici iarba nu stătu cu mâinile-n sân: știr, neghină, traista - ciobanului, mătură, codița-șoricelului sau cum naiba s-or mai fi chemat... Și, mai apoi, pe la începutul lui Cireșar, ploaie multă fu, iară buruienile cresc minunat de bine la așa ploi...

După o vreme, trece iar boierul:

- Da' ce ziceai c-ai semănat aci, bre loane (sau Vlad, Gheorghe sau Stan, cum naiba l-o fi chemat pe acel țăran)?

- Păăăi, grâu am cam pus, măria-ta, zise iar țăranul, gândindu-se mai bine.

- A cam crescut buruiana, băgă de seamă boierul înainte de a pleca într-ale lui.

După o vreme, cam prin luna lui Cuptor, se făcuse iarba vârtoasă iar grâul rămăsese bolând și pitic, tânjitor și fără vlagă - cam cât vrabia de înalt; da' o vrabie din cele abia ieșite din oul mă-sii! Îi era și milă umbrei lui Dumnezeu să cadă pe lujerele cele subțiri...

Acu', ori țăranul era gospodar prost și nu știuse socoteala trebilor, ori fusese leneș, de nu plivise la timp, ori erau griji mai mari în bordeiul lui decât pe arătură... Ori ploile fuseseră prea dese, ori iarba prea voinică în acel an dei subsese chiar toată vлага bucatelor, ori deochiase careva locul... Cine să mai știe?

Și numai ce trece iar boierul după o vreme și, așa cum îi era obiceiul, întrebă:

- Ce-ai pus, bre române, în brazdă?

- Păi, ce să pun?, se chitește Ion sau Stan, sau Gheorghe - cum naiba l-o fi chemat. Ce să pun?, zise el scărpinându-se înțelept în barbă. Iaca, iarbă am semănat anu' ista, boierule!

- Da' cu grâul ăla ce faci?, n-are ce face și vrea să mai afle boierul, care văzuse ici-colo și câte un spic de grâu, rar ca fântânile în pustie. Că văd, ți-a ieșit și niscai grâu pe ici, pe colo...

- Nicio grijă, boierule, răspunse țanțoș țăranul. La grâu' ista îi vin io de hac!, zise Ion, Gheorghe, Vlad sau Vasile. Sau cum dracu' l-o fi chemat...

POVESTEA COZONĂCELULUI CARE MMMM, S-A MÂNCAT SINGUR

Te-ai lăudat vreodată, copile, cuiva, că tu și numai tui ești cel mai grozav copil din lume, din școală sau chiar din banca ta la școală? Că bați pe toți copiii la fotbal, că numai tu ai rostul Tablei înmulțirii, că fugi cel mai repede la întreceri și că „ăilalți” sunt cam niște pământăi? Hai? Cam așa a făcut și micuțul cozonac din povestea noastră

- Cozonăcelul care s-a mâncat până la urmă de unul singur de poftă. Și de mândru ce mai era!

„Eu sunt cel mai bun, eu sunt cel mai bun de pe aici, cel mai mare gustos!”, striga Cozonăcelul. „Sunt muuult mai bun la gust decât Tarta, mai plăcut la pus pe limbă chiar și decât Tortulețul înfrișcoșat! Chiar și mai dulce decât coana Plăcintă, însiropata! Sunt cel mai bine crescut!” Sigur, era de fapt un

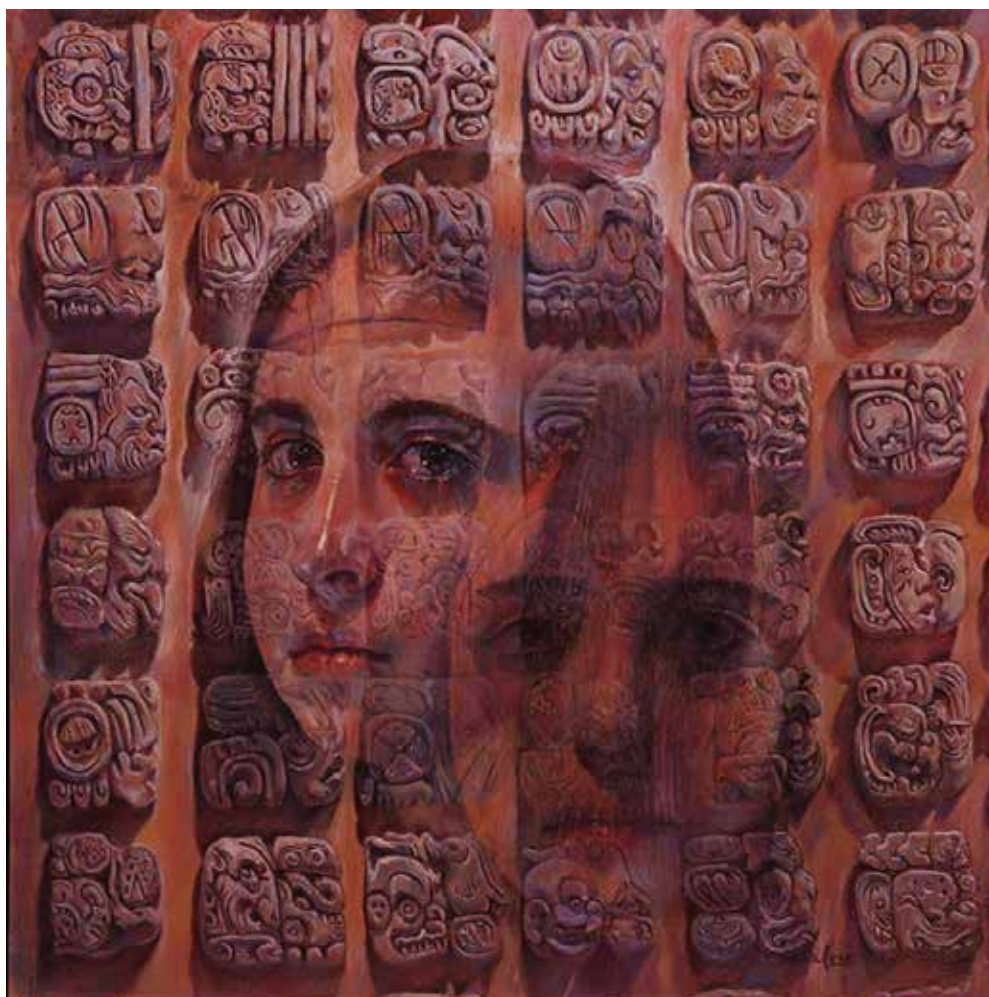
aluat bine crescut bine în cuptor, la căldură, nu bine-crescut ca un copil care știe să dea bună-zia și să-și ofere locul de pe scaun în autobuz unui nene cu părul alb și să ajute o tanti ninsă pe frunte să-și ducă sacoșa grea. Nu în sensul ăla! De fapt, Cozonăcelul se lăuda degeaba, că doar nu crescuse de capu' lui: Bunicuța îl frământase și-l copsese într-un ibricuț pitic pentru un băiețel mic și peltic și o fetiță cârnă cu fața rotundă și cam pistruiată, ca de lună. Amândoi, nerăbdători ca să-l guste de tot, deîndată ce bine cozonăcelul s-a copt și s-a mai răcit...

Dar să vedem noi mai pe urmă ce s-a mai întâmplat... Acum, deocamdată, ce și-a zis el, Cozonăcelul încrezut, posomorât, țanțoș, trufaș, țâfnos și cam burtos? Ia să ne facă el poftă nouă! Și, mirosindu-se, lingându-se pe bot cu stafide cu tot, s-a apucat... să se guste, să se mestece, să se tot savureze și să jubileze, ca să vedem adică și noi cât de gustos mai e el de unul singur și el împreună cu dumnealui! Și a gustat la început Cozonăcelul, e drept, doar o bucățică mică din el însuși (ce, n-ai voie să faci orice din tine?), o bucată mică, cam cât o fidea, luată... pardon, de undeva de unde nu se

prea vedea... Apoi... a luat și el o stafidă, perfidă – una singură și mai mică, că nu strică. Numai' una! Da' nebuna – ce să vezi? – avea aluat pe ea, așa că se cerea de bună seamă înhățată încă o gură. Bunăăă! Căci dumnealui era făcut exact din zahăr, făină și ouă – nouă! Pe bune! Și cu rahat și cacao și nuci și cu-alune!

Și s-a toot mestecat el încet, de unul singur, de sus și de jos, din părți și din parte, și de sus, și din spate, unde nu se vedea, apoi, înc-asa, doar puțin câte puțin, clif-claf-clof, pân' ce... n-a mai rămas deloc! După ce s-a terminat biine de mâncat, cozonăcelul s-a lins singur pe bot de zahăr-puff și-a înghițit – cranț, și o bucată de smalt!

Păi, se cheamă că a făcut degeaba Bunicuța cozonac pentru nepoți, pentru toți – ea a găsit ibricelul gol! Așa că nepoții, tonții, au plecat la cofetărie, unde le-au dat fondante și-alune și înghețată pe verisie, au păpat acolo muuultă, prea multă ciocolată, degeaba-i sfătuiau părinții să pună-n gură dulce cu măsură: gata, li s-au făcut praf dinții, ca zimții dați cu pila cu sila! Și știți cum zice și dracul: „Păi, copile, tu chiar ți-ai cam mâncat cozonacul!”

Cornel Corcăcel, *Memoria Glifelor*

► Ion MANEA

PROZĂ SCURTĂ

CRĂCIUN CU SIRENĂ

Ningea cu 2478 de fulgi pe metrul pătrat și Faleză se albise deja sub asaltul norilor, ugere mari, vineții mulse deasupra orașului de un vânt iscat dinspre Prut. Îmi făceam obișnuita plimbare de seară și începusem să-mi grăbesc pașii, gonit de iminenta rostogolire a întunericii rece, când, exact în zona aparatelor de joacă pentru copii, a ieșit brusc din fluviu, scuturându-și trupul zvelt de picăturile grele de apă și surâzând de-a dreptul cuceritor, o sirenă.

Era o sirenă ca toate sirenele, cu sânii goi înfruntând aerul rece de decembrie în partea superioară a trupului și cu cea de la brâu în jos acoperită de solzi mari, albaştrii. De sub ei, la nivelul solului albit, ieșea o pereche de cizme extrem de roșii, contrastând violent cu albul imaculat al zăpezii. Am apreciat pe loc cam la 14-16 centimetri lungimea tocurilor ce străpungeau ritmic fecioria omătului. S-a apropiat de mine și a grăit:

- Îmi puteți ține câteva momente companie, domnule?

- Aș face oricând cu mare plăcere câțiva pași pe Faleză alături de dumneavoastră, stimată doamnă. Mă întreb însă cu sinceră îngrijorare dacă nu vă e frig și dacă nu v-ar prinde foarte bine să primiți peste suavi umeri haina mea... Sunt medic și, din câte am citit în tratatele mele, mă îndoiesc că sirenele ar fi scutite de viroze.

- O, nu vă impacientați câtuși de puțin, tocmai mi-am făcut vaccinul antigripal, știți, la noi, în împărăția apelor, vaccinarea asta se face obligatoriu în decembrie, cu trei săptămâni înainte de Crăciun. Vă mulțumesc totuși pentru grijă.

Am tăcut apoi amândoi preț de câteva secunde, timp în care nu mi-am putut lua privirile de la sânii ei dezgoliți topind instantaneu fulgii de nea ce ne împresurau. Mi se păreau cunoscuți, parca îi mai văzusem undeva, dar nu-mi aminteam unde, cu ce ocazie.

/ - Noi, sirenele, relua ea discuția, producem de când ne știm tot felul de neliniști în rândul bărbaților, mai ales dacă aceștia sunt marinari și mă bucur, domnule, că sunteți, după câte mi-ați spus, medic și deci mai puțin expus riscului. Ca să vă feresc însă și mai bine de pericole, am să accept să-mi împrumutați haina, desigur numai dacă propunerea dumneavoastră de mai înainte a rămas valabilă...

Am și sărit să-i ofer veștmântul, iar ea a îmbrăcat cu gesturi încete sacoul, încheindu-și tacticoasă nasturii și ascunzându-și în totalitate partea din față a bustului.

- Acum, că îmi e mai cald, aș putea să vă pun o întrebare, domnule? Una, cum să zic, de natura mai intimă?

- Oricare!, i-am răspuns, simțind că îmi crește pulsul.

- Ați fi dispus să vă schimbați pasta de dinți pe care o folosiți în mod curent?

M-am oprit involuntar săgetat de gândul că sirena sesizase ceva în neregulă la respirația mea, dar ea a revenit imediat:

- O, nu e ceea ce gândiți, eu vreau doar să aflu dacă nu v-ar interesa un nou produs, cu calități excepționale, realizat de o echipă de cercetători americani, pe bază de minerale selenare, aduse în mod special de astronautii privați.

Atunci tot farmecul sirenei ninsă s-a topit precum fulgii de nea pe sânii acoperiți acum de haina mea și am spus tare, aproape strigând:

- Nu despre pasta de dinți trebuia să fie vorba în această poveste!

A izbucnit imediat într-un plâns aproape isteric, era prima dată când vedeam o sirenă în lacrimi și nu știam cum să procedez. Am cuprins-o protector cu brațul drept pe după umeri și am mers așa ceva timp în tăcere. Când s-a mai liniștit, a început iar să vorbească:

- La fel m-a refuzat și Irod, atunci când am fost dată afară de la Teatrul Municipal. Jucam rolul Salomeei, domnule, dansam goală pe scenă și servitorii îi aduceau regelui capul lui Ioan pe tipsie, atunci eu am strigat către el „Ați fi dispus să vă schimbați pasta de dinți, maiestate?”, iar el a răspuns, ca și dumneavoastră, „Nu despre pasta de dinți era vorba în această poveste”, iar după aceea directorul m-a dat afară, pentru „incapacitate în actul de umanizare a procesului de publicitate”, chiar așa scria în decizie, domnule.

- Acum știu de unde vă cunosc sânii, doamnă, am fost în sală la acel spectacol și v-am aplaudat cu toată sinceritatea.

- Serios? a întrebat ea cu un zâmbet fermecător. Atunci, domnule, vă invit să sărbătorim Crăciunul împreună!

- Acolo, în împărăția apelor? am întrebat eu arătând puțin speriat spre fluviu.

- Nu, domnule, la mine acasă, locuiesc la Blocul „Mălina”, aici, aproape...

Ningea cu 2478 de fulgi pe metrul pătrat...

SALONUL DE LITERATURĂ UNIVERSALĂ „C. D. ZELETIN”

ISTORIA CU PEȘTI ZBURĂTORI

► Roxana RACARU

O istorie cu pești zburători e o carte de inițiere, în care câțiva copii descoperă o lume nouă (cu legende și cronici, cu locuitorii ei împărțiți în clanuri cu obiceiuri și credințe diferite...). Secretele se dezvăluie încetul cu încetul, pe firul unei veri care îi poartă aici și colo în Marara zguduită de un război fratricid. Și cum vedem totul peste umărul lui Elfi, descoperim lumea peștilor zburători în ritmul lor.

Băiatul care voia să fie ghid de frontieră și Ființa din Marara (din O istorie cu pești zburători, Pădurea fără sfârșit)

Băiatul care voia să fie ghid de frontieră

- Eu încep? spuse Teo

- Sigur, tu ești băiatul care voia să fie ghid, îi răspunse mătușa Rozalia.

Akio se uită cu înțeleasă către Myia, e nepotul ei, e normal ca el să joace rolul principal! Pe Elfi însă rivalitatea asta o făcu să ridă. Dar trebuiau să rămână serioși.

TEO : Am visat că ajungeam într-o lume magică, în care vorbeam cu animale, și întâlneam pești zburători!!!

MYIA: Da? și cum era visul, povestește.

TEO: La început eram la ieșirea din sat, căutam oile care se rătăciseră. Aveam lângă mine unul din cîini, care începu să latre foarte tare, așa de furios, încît m-am speriat. M-am uitat în jur dar nu era nimeni, nici om nici animal... Se însera, eram pe un cîmp și de jur împrejur, cît puteam vedea cu ochii, nu era nimeni.

MYIA: E ciudat, de obicei la ora asta toată lumea se întoarce spre casă, drumurile sînt pline de oameni.

TEO: În vis eram singur, pînă și cîinele dispăruse. Și dintr-o dată m-am trezit cu cineva în fața mea!

TANTI ROZALIA: Tresare și privește speriat într-o parte.

TEO: Cum?!

Le Garçon qui voulait être guide de frontière et L'Être de Marara (de Une Histoire avec des poissons volants, La Forêt sans fin)

Le Garçon qui voulait être guide de frontière

- C'est moi qui commence ? demanda Téo.

- Sûr, c'est toi le garçon qui voulait être guide, lui répondit tante Rosalie.

Akio regarda Myia comme pour dire, il est son neveu, c'est normal que ça soit lui qui joue le rôle principal ! Pour Elfi cependant cette rivalité la faisait rire. Mais ils devaient rester sérieux.

TEO : J'ai rêvé que j'arrivais dans un monde magique où je parlais avec les animaux et je rencontrais des poissons volants !!!

MYIA: Oui ? Et comment était ce rêve ? Raconte.

TEO : Au début j'étais à la sortie du village, je cherchais les moutons qui s'étaient perdus. J'avais un des chiens près de moi, qui s'est mis à aboyer très fort, si furieusement, que j'ai eu peur. J'ai regardé autour mais il n'y avait personne, ni humain, ni animal... Il faisait soir, j'étais dans les champs, et tout autour, tant que je pouvais voir, il n'y avait personne.

MYIA : C'est bizarre, normalement à cette heure tout le monde rentre à la maison, les routes sont pleines de gens.

TEO : Dans mon rêve j'étais seul, même le chien avait disparu. Et soudainement je me suis retrouvé avec quelqu'un en face de moi !

TANTE ROSALIE : Il tressaute et regarde effrayé vers un côté.

TEO : Comment ?!

TANTE ROSALIE : C'est ce que tu dois faire quand tu arrives à cette réplique : tu tressautes et regardes effrayé vers Akio.

TANTI ROZALIA: Asta trebuie să faci când ajungi aici, să tresari și să te uiți speriat spre Akio.

TEO: Și dintr-o dată m-am trezit cu cineva în fața mea! – tresări și-l privi pe Akio ca și cum s-ar fi speriat cu adevărat, Elfi îl privi cu admirație.

TEO: Cu el!!!!

MYIA (zîbind): Ah, el te-a speriat?

TEO: De unde a apărut?

MYIA: Era deja aici de ceva timp.

TEO: Cine e?

AKIO: Mă bucur să te revăd, Teo.

TEO: Nuuuu, nu trebuie să-mi spui Teo!

AKIO (cătred mătusa Rozalia): Ați zis să ne folosim numele adevărate.

MĂTUȘA ROZALIA: Așa e... dar parcă nu sună bine. Ne întorcem la numele care sînt în text, Akio.

AKIO: Mă bucur să te revăd, Noah.

ELFI: Noah???! Textul e despre un băiețel pe care îl cheamă Noah?

MĂTUȘA ROZALIA: Nu-ți place?

ELFI: Nu e despre plăcut. Ne-ați spus că asta e o poveste din Marara. Ce caută Noah aici?

MĂTUȘA ROZALIA: N-am spus că e o poveste veche, Elfi. Peștii din Pădurea de fagi au scris-o în cinstea lui. Am crezut că o să-ți facă plăcere.

ELFI: Nu, doar că îl prefer pe adevăratul Noah.

Teo o privi cu reproș, dar Elfi se uita cu ciudă în pămînt. Îi era dor de prietenul ei, nu avea nevoie de un altul care să se prefacă a fi Noah, nu avea nici un sens.

- Bun, atunci Akio alege ce prenume vrei.

- Indiferent care?

- Da.

AKIO: Mă bucur să te revăd, Leonard.

TEO: De unde știe cum mă cheamă?

MYIA: Nu îl recunoști?

TEO: Nu.

MYIA: Povestește restul visului atunci, o să-ți dai seama.

TEO: Dintr-o dată m-am trezit cu el în fața mea! A început să-mi spună că vine dintr-o lume minunată, în care animalele vorbesc pe înțelesul nostru, și sînt toate magice, o lume în care există pești zburători care locuiesc în peșteri pline de toate bogățiile, sau în păduri de basme, sau pe orașe plutitoare în mijlocul apelor...

AKIO: Perfect adevărat, de altfel mi-am ținut promisiunea, nu e așa?

TEO: Era un vis!!!

MYIA: Continuă să-l povestești.

TEO: Mi-a zis că dacă vin cu el îmi poate arăta toate astea și mai mult decît ațt...

MYIA: Și?

TEO : Et soudainement je me suis retrouvé avec quelqu'un en face de moi ! il tressauta et regarda Akio comme s'il avait effectivement peur, Elfi l'observa avec admiration.

TEO : Avec lui !!!!!

MYIA (en souriant) : Ah, c'est lui qui t'a fait peur ?

TEO : D'où il sort ?

MYIA : Il était déjà ici depuis un moment.

TEO : Qui est-ce ?

AKIO : Je suis content de te revoir, Téo.

TEO : Noon, tu ne dois pas m'appeler Téo !

AKIO (vers tante Rosalie) : Vous avez dit d'utiliser nos vrais prénoms.

TANTE ROSALIE : C'est vrai... mais ça ne sonne pas bien. Nous revenons aux noms du texte, Akio.

AKIO : Je suis content de te revoir, Noah !

ELFI : Noah ??!! Le texte parle d'un garçon qui s'appelle Noah ?

TANTE ROSALIE : Tu n'aimes pas ?

ELFI : Ce n'est pas que je n'aime pas. Vous nous aviez dit que c'est une histoire de Marara. Qu'est-ce que Noah a à voir avec ça ?

TANTE ROSALIE : Je n'ai pas dit que c'est une vieille histoire, Elfi. Les poissons de la Forêt des hêtres l'ont écrite pour lui. J'ai cru que ça te ferait plaisir.

ELFI : Non, c'est juste que je préfère le vrai Noah.

Téo la regarda avec reproche, mais Elfi gardait les yeux obstinément vers le sol. Son ami lui manquait, elle n'avait pas besoin qu'un autre prétende être Noah, ça n'avait aucun sens.

- Bon, alors Akio choisis le prénom que tu veux.

- Peu importe lequel ?

- Oui.

AKIO : Je suis content de te revoir, Léonard.

TEO : Comment connais-tu mon nom ?

MYIA : Tu ne le reconnais pas ?

TEO : Non.

MYIA : Continue à raconter ton rêve alors, tu vas t'en rendre compte.

TEO : Soudainement je me suis retrouvé avec lui devant moi ! Il a commencé à me raconter qu'il vient d'un monde merveilleux où les animaux parlent notre langue, et ils sont tous magiques, un monde où il y a des poissons volants qui vivent dans des grottes pleines de toutes les richesses, ou dans des forêts merveilleuses, ou dans des villes flottantes au milieu des eaux...

AKIO : Parfaitement vrai, d'ailleurs j'ai respecté ma promesse, n'est-ce pas ?

TEO : C'était un rêve !!!

MYIA : Continue à le raconter.

TEO : Il m'a dit que si je pars avec lui il peut me montrer tout ça et encore plus que ça...

MYIA : Et ?

TEO : Dans mon rêve je l'ai suivi. Et j'ai effectivement vu tout ce qu'il m'a raconté en plus extraordinaire encore.

TEO: Și în vis am mers după el. Și am văzut într-adevăr toate câte mi-a povestit și mai minunat încă.

TANTI ROZALIA: Trebuie să spui ultima frază din ce în ce mai căzut pe gânduri. Îți dai seama încetul cu încetul ce s-a întâmplat și încă nu-ți vine să crezi.

TEO: Și în vis am mers după el... Și am văzut într-adevăr toate câte mi-a povestit... și mai minunat încă...

AKIO: Și ai întâlnit pești zburători, și flamingo roz vorbitori pe lacurile sărate de la golful râului Reux...

TEO: Care sincer vorbesc prea mult, chiar pentru niște flamingo!

TANTI ROZALIA (mirată): De unde ai scos replica asta? Nu era în text.

TEO: Din istoria lui Elfi despre Arnil, nu despre el e vorba?

TANTI ROZALIA (către Elfi): De unde îl cunoști tu pe Arnil?

ELFI: Cred că l-am visat... Dar cum în perioada aia tata îmi sufla tot felul de istorii, sincer n-aș putea spune cum de știu de el...

Copiii începură să rîdă. Tanti Rozalia zîmbi și ea, dar continua:

- Haideți să fim un pic serioși, altfel nu se mai înțelege nimic din piesă.

- Reluăm un pic atunci, zîmbi Teo.

TEO: Și în vis am mers după el... Și am văzut într-adevăr toate câte mi-a povestit... și mai minunat încă...

AKIO: Și ai întâlnit pești zburători, și flamingo roz vorbitori pe lacurile sărate de la golful râului Reux...

TEO: Care sincer vorbesc prea mult, chiar pentru niște flamingo!

MYIA: Deci ți-ai făcut noi prieteni?

TEO: Da... Și cred că am văzut peșteri și păduri minunate, și am fost oaspetele peștilor, al spiridușilor de pădure, al lebedelor argintii! Cunosco o grămadă de lucruri despre lumea asta!!!

TANTI ROZALIA: Foarte bine spus, cu patos, îți dai seama că totul e adevărat.

MYIA: Ești în continuare convins că totul n-a fost decît un vis?

TEO: Vis foarte realist de altfel, dar altceva ce ar fi putut fi... ? Ah, dacă n-ar fi el aici...

MYIA: Cred că știi cum îl cheamă Leonardo!

AKIO: Leonard, nu Leonardo! Myia!!!

MYIA: Scuze. Cred că știi cum îl cheamă, Leonard! Sincer, Akio, pe cine cunoști tu că-l cheamă Leonard?

AKIO: Pe o grămadă de oameni îi cheamă Leonard!

TANTE ROSALIE : Tu dois dire la dernière phrase de plus en plus songeur. Tu réalises petit à petit ce qui s'est passé et tu as du mal à y croire.

TEO : Et dans mon rêve je l'ai suivi... Et j'ai effectivement vu tout ce qu'il m'a raconté... en plus extraordinaire encore...

AKIO : Et tu as rencontré des poissons volants, et des flamants roses qui parlent, sur les lacs salés dans le Golfe de la rivière de Réhous...

TEO : Qui franchement parlent trop, même pour des flamants !

TANTE ROSALIE (étonnée) : D'où as-tu pris cette réplique ? Ce n'est pas dans le texte.

TEO : De l'histoire d'Elfi sur Arnil, ce n'est pas de lui qu'on parle ?

TANTE ROSALIE (vers Elfi) : Comment connais-tu Arnil ?

ELFI : Je pense que je l'ai rêvé... Mais comme à cette période mon père me soufflait toutes sortes d'histoires, honnêtement, je ne saurais pas dire comment je l'ai connu.

Les enfants commencèrent à rire. Tante Rosalie sourit également mais continua :

- Allons, soyons un peu sérieux, sinon on ne comprend rien à ce texte.

- On reprend un peu alors, sourit Téo.

TEO : Et dans mon rêve je l'ai suivi... Et j'ai effectivement vu tout ce qu'il m'a raconté... en plus merveilleux encore...

AKIO : Et tu as rencontré des poissons volants, et des flamants roses qui parlent, sur les lacs salés dans le Golfe de la Rivière de Réhous...

TEO : Qui franchement parlent trop, même pour des flamants !

MYIA : Tu t'es donc fait de nouveaux amis ?

TEO : Oui... Et je crois que j'ai vu des grottes et forêts merveilleuses, et j'ai été l'invité des poissons, des nains de forêt et des cygnes argentés ! Je connais plein de choses sur ce monde !!!

TANTE ROSALIE : Très bien dit, avec pathos, tu te rends compte que tout est vrai.

MYIA : Tu continues à croire que tout n'a été qu'un rêve ?

TEO : Un rêve très réaliste effectivement, mais qu'est-ce que ça aurait pu être d'autre... ? Ah, s'il n'était pas là...

MYIA : Je crois que tu sais comment il s'appelle, Leonardo !

AKIO : Léonard, pas Leonardo ! Myia !!!!

MYIA : Désolée. Je crois que tu sais comment il s'appelle, Léonard ! Honnêtement, Akio, tu connais quelqu'un qui s'appelle Léonard ?

AKIO : Il y a plein de gens qui s'appellent Léonard !

MYIA : Mais ils ne gardent pas les moutons !! Ça n'a aucun sens ! Choisis mieux Victor ! Ah, non.... Excuse-moi, Elfi.

MYIA: Doar că nu se duc cu oile!! N-are nici un sens! Mai bine alege Victor! Ah, nu... Scuze, Elfi.

ELFI: Nu, nu, Victor e bine. Chiar mi-ar plăcea o scenetă despre tatăl meu... Și nu e ca și cum mi-aș aminti de el sau l-aș cunoaște...

TANTI ROZALIA: Foarte bine, rămânem cu Victor atunci. Continuăți.

MYIA: Cred că știi cum îl cheamă, Victor.

TEO: Akio?

AKIO: Alege și tu un alt nume!!!

Teo se porni pe râs. Mătușa Rozalia se încruntă, dar copiii abia se rețineau să nu izbucnească din nou în râs.

- Elfi, dă-i tu un nume te rog, dacă se poate din familia lor? și Teo începu din nou să râdă.

- Să vedem... Adrio?

- Ce nume e asta?

- Un nume din Marara.

- Mie mi se pare destul de bun.

MYIA: Cred că știi cum îl cheamă, Victor!

MĂTUȘA ROZALIA: De ce tonul supărat? Tu îl ajuți încetul cu încetul să-și amintească. Cu blîndețe... cu răbdare...

MYIA (cu blîndețe): Cred că știi cum îl cheamă, Victor.

TEO: Adrio??

AKIO: Vezi că îți amintești?

TEO: Deci n-am visat?!

MYIA: Îți amintești cum te-ai întors?

TEO: Nu.

ELFI: Cu atît mai bine atunci, nu e cine ne trebuie.

TEO: Ba da!

MYIA: Îți amintești?

TANTI ROZALIA: Elfi, trebuie să fii enervată, poți să te întorci pe călcîie.

ELFI: Cu atît mai bine atunci! Nu e cine ne trebuie (se întoarce pe călcîie).

TANTI ROZALIA: Nu e rău. Acum, Teo, cînd o vezi, îți revine dintr-o dată totul.

MYIA: Îți amintești?

TEO (cu ochii la Elfi): Tu ești ființa din Marara și eu voiam să fiu ghid de frontieră...

Ființa din Marara

- Gata, pauza s-a terminat, continuăm de unde am rămas vă rog. Akio!

Copiii reveniră în cerc în jurul mătușii Rozalia. În mijloc, un rulou ca de ziar era prins de o creangă de la poalele copacului unde erau așezați. Textul piesei se desena în fața lor ca pe aer.

ELFI: Ei bine, ființa din Marara nu are nevoie de ghizi care nu-și amintesc ce au făcut!

ELFI : Non, non, Victor a va. J'aimerais une pie sur mon pre... Et ce n'est pas comme si je me le rappelais ou comme si je le connaissais...

TANTE ROSALIE : Très bien, nous restons sur Victor alors. Continuez.

MYIA : Je crois que tu sais comment il s'appelle, Victor.

TEO : Akio ?

AKIO : Mais choisis un autre nom !!!

To éclata de rire. Tante Rosalie frona les sourcils, mais les enfants se retenaient à peine pour ne pas pouffer de nouveau de rire.

- Elfi, choisis un nom toi s'il te plaît, si possible de quelqu'un de leur famille ? et To se mit de nouveau à rigoler.

- Voyons... Adrio ?

- Quel genre de nom c'est ?

- Un nom de Marara.

- Je le trouve assez bien.

MYIA : Je crois que tu sais comment il s'appelle, Victor !

TANTE ROSALIE : Pourquoi le ton fâché ? Tu l'aides à se rappeler petit à petit. Avec douceur... avec patience...

MYIA (doucement) : Je crois que tu sais comment il s'appelle, Victor.

TEO : Adrio ??

AKIO : Tu vois que tu te rappelles.

TEO : Je n'ai pas rêvé donc ?!

MYIA : Tu te rappelles comment t'es rentré ?

TEO : Non.

ELFI : Tant mieux alors, il n'est pas la bonne personne.

TEO : Mais si !

MYIA : Tu te rappelles ?

TANTE ROSALIE : Elfi, tu dois être énervée, tu peux tourner sur tes talons.

ELFI : Tant mieux alors ! Il n'est pas la bonne personne (elle tourne sur ses talons).

TANTE ROSALIE : Pas mal. Maintenant, To, quand tu la vois, tout te revient d'un coup.

MYIA : Tu te rappelles ?

TEO (en regardant Elfi) : Tu es l'être de Marara et je voulais être guide de frontière...

L'être de Marara

- a y est, la pause est finie, nous continuons l où on s'était arrêté s'il vous plaît. Akio !

Les enfants revinrent dans un cercle autour de tante Rosalie. Au milieu, un rouleau comme de journal était attaché à une branche sous l'arbre à côté duquel ils étaient. Le texte de la pie se dessinait devant eux comme dans l'air.

ELFI : Eh bien, l'tre de Marara n'a pas besoin de guides qui ne se rappellent pas ce qu'ils ont  faire !

TANTI ROZALIA: Foarte bine, continui să fii enervată, dar e doar de fațadă. Victor de fapt te-a impresionat în Marara...

Elfi privi lung către mătușa Rozalia și apoi către Teo:

- Eu sînt Membrana, nu-i așa?

Mătușa Rozalia surîse dar nu răspunse la întrebare. Poate nici nu era o întrebare adevărată de fapt.

- Continuați, spuse ea.

TEO: Îmi amintesc.

MYIA: Ce îți amintești?

AKIO: Îți amintești cînd ai întîlnit-o prima oară?

TEO: La stîncile galbene.

ELFI: Pff

TANTI ROZALIA: Trebuie să pufnești de indignare, Elfi. Și vă învîrțiți unul în jurul altuia cînd vă certați.

ELFI: (pufnește de indignare)

TEO: Nu? (se mișcă doi pași în jurul lui Elfi)

AKIO: Cum ai întîlnit-o?

TEO: Era în fața intrării la una din peșteri.

ELFI: M-a implorat să-i dezvălui tainele Mararei! (își aduce aminte și începe să se învîrță în jurul lui Teo) M-a urmărit de fiecare dată cînd ieșeam, îmi punea tot felul de întrebări!

AKIO: Dar?

ELFI: Tu l-ai învățat cum să facă!!!

AKIO (face doi pași către Elfi): Voia să ajungă ghid, de la cine să învețe dacă nu de la tine?

MYIA (către Teo): Cum de ți-a venit ideea să vrei să ajungi ghid?

TEO: Ghid către o lume magică, nici o profesie nu poate fi mai frumoasă!

MYIA (un pas către Teo): Deci tu i-ai spus lui Adrio să vină aici.

TANTI ROZALIA: Myia, tu stai pe loc, tu rămîi calmă, ai nevoie să-l faci pe Victor să-și amintească pînă la capăt.

MYIA (revine la locul inițial)

TEO (un pas către Myia, mirat): Dar tu de unde îl cunoști?

MYIA: E o poveste veche. Recunosc că fără ea (se întoarce spre Elfi), nici Adrio nici tu n-ați fi trecut niciodată.

ELFI: E o cunoștință veche.

TEO: Cum se face? Cunoști lumea din care vin? ... (către tanti Rozalia) Nu prea are sens răspunsul ăsta...

TANTI ROZALIA: Pentru că îți vine ideea în timp ce vorbești. La început îi spui mamei: Cum se face că îi cunoști?! dar în timp ce spui asta, îți dai răspunsul: îi cunoști pentru că ai fost deja în Marara!

TANTE ROSALIE : Très bien, tu continues à être énervée, mais c'est juste de façade. En réalité Victor t'a impressionné dans Marara...

Elfi regarda longuement vers tante Rosalie et puis vers Téo :

- Je suis la Membrane, n'est-ce pas ?

Tante Rosalie sourit mais ne répondit pas. Et peut-être qu'il ne s'agissait pas d'une vraie question.

- Continuez, dit-elle.

TEO : Je me rappelle.

MYIA : Qu'est-ce que tu te rappelles ?

AKIO : Tu te rappelles quand tu l'as rencontrée la première fois ?

TEO : Aux rochers jaunes.

ELFI : Pff

TANTE ROSALIE : Tu dois pouffer d'indignation, Elfi. Et vous tournez l'un autour de l'autre quand vous vous disputez.

ELFI (pouffe d'indignation)

TEO : Non ? (Il bouge deux pas autour d'Elfi)

AKIO : Comment tu l'as rencontrée ?

TEO : Elle était devant l'entrée d'une des grottes.

ELFI : Il m'a imploré de lui dévoiler les secrets de Marara ! (Elle se rappelle les consignes de tante Rosalie et commence à tourner autour de Téo). Il m'a suivi chaque fois que je sortais, il me posait toutes sortes de questions !

AKIO : Mais ?

ELFI : C'est toi qui lui as appris comment faire !!!

AKIO (fait deux pas vers Elfi) : Il voulait devenir guide, de qui apprendre si pas de toi ?

MYIA (vers Téo) : Comment t'as eu l'idée de vouloir devenir guide ?

TEO : Guide vers un monde magique, aucune autre profession ne pourrait être plus belle !

MYIA (un pas vers Téo) : C'est donc toi qui a dit à Adrio de venir ici.

TANTE ROSALIE : Myia, tu restes sans bouger, calme, tu as besoin de faire en sorte que Victor se rappelle jusqu'au bout.

MYIA (revient à sa place initiale)

TEO (un pas vers Myia, étonné) : Mais toi comment tu l'as connu ?

MYIA : C'est une vieille histoire. Je dois admettre que sans elle (elle se tourne vers Elfi), ni Adrio, ni toi, vous n'aurez jamais pu passer.

ELFI : C'est une vieille connaissance.

TEO : Comment se fait-il ? Tu connais le monde d'où ils viennent ?... (vers tante Rosalie) Cette réplique n'a pas trop de sens...

TANTE ROSALIE : Parce que tu as l'idée pendant que tu la dis. Au début tu dis à ta mère : Comment se fait-il que tu les connais ?! mais pendant que tu le dis, tu te donnes la réponse : tu les connais parce que tu as déjà été dans Marara !

TEO : Comment se fait-il ?!... Tu connais le monde d'où ils viennent ??!

TEO: Cum se face?!... Cunoști lumea din care vin??!

TANTI ROZALIA: Foarte bine.

ELFI (fără să se miște, către Myia, rece): Nu l-ai pregătit deloc.

TANTI ROZALIA: Foarte bine, Elfi.

MYIA: Nu mă așteptam să apară așa de repede.

TANTI ROZALIA: Privești către Adrio.

MYIA (privind către Akio): Nu mă așteptam să apară așa de repede...

AKIO (către Teo): Dar îți amintești restul?

TEO: Cred.

ELFI (privindu-l în ochi): Vălurile Membranei fluturând între lumi?

TEO: Lumina care se schimbă dintr-o dată, cântecul păsărilor, vântul care devine blînd și înmiresmat, cum aș putea uita?

ELFI: Peștii strălucind în lumina răsăritului, aurii, verzi, turcoaz, indigo, violet, bolțile Peșterii celor o mie de comori și galeria cu chipurile celor care au trecut deja pe acolo, Nasgo veghind din Galeria suspendată la bunul mers al lumii...

AKIO: Stolurile de păsări trecînd majestuoase dintr-o lume în alta în lumina apusului...

MYIA: Răcoarea Pădurii fără sfîrșit cu izvoare susurînd printre copaci seculari...

TANTI ROZALIA: Toate astea nu sînt în text, dar îmi place.

ELFI: Te angajezi să respecti secretul lumii acestea și să o păstrezi intactă în măsura puterilor tale?

TEO: Da.

ELFI: Să o aperi de ruină, invazii, secătuire fără rost și de transformarea ei în marfă?

TEO: Da.

ELFI: Și în caz de pericol să faci tot ce îți e posibil pentru a o salva, chiar cu prețul vieții tale?

TEO: Da.

Elfi se opri. De undeva de foarte aproape venea o tînguire prelungă, între cântec și plîns.

- Ați auzit?

- Ce?

- Cîntecul Membranei...

- Nu. Ești sigură?

- Continuăm.

ELFI: Te accept atunci, muritor, să fii ghid între lumi și să conduci în siguranță oaspeții noștri în lumea noastră... și înapoi, cu ochii plini de minuni, în nesfîrșita lor lume...

TANTE ROSALIE : Très bien.

ELFI (sans bouger, vers Myia, froidement) : Tu ne l'as absolument pas préparé.

TANTE ROSALIE : Très bien, Elfi.

MYIA : Je ne m'attendais pas qu'il arrive si vite.

TANTE ROSALIE : Tu regardes vers Akio.

MYIA (en regardant vers Akio) : Je ne m'attendais pas qu'il arrive si vite...

AKIO (vers Téo) : Mais tu te rappelles le reste ?

TEO : Je pense.

ELFI (en le regardant dans les yeux) : Les voiles de la Membrane flottant entre les mondes ?

TEO : La lumière qui change soudainement, le chant des oiseaux, le vent qui devient tout doux et parfumé, comment pourrais-je oublier ?

ELFI : Les poissons scintillant dans la lumière de l'aurore, dorés, turquoise, indigo, violet, les arches de la Grotte de mille trésors et la galerie avec les visages de ceux qui sont passés par là, Nasgo veillant de la Galerie suspendue au bon fonctionnement du monde...

AKIO : Des oiseaux passant majestueux d'un monde à un autre dans la lumière du coucher de soleil...

MYIA : La fraîcheur de la Forêt sans fin, avec les sources qui murmurent entre les arbres vénérables...

TANTE ROSALIE : Tout ça n'est pas dans le texte, mais j'aime bien.

ELFI : Tu t'engages à respecter le secret de ce monde et de le garder intact dans la mesure de tes possibilités ?

TEO : Oui.

ELFI : De le protéger de ruine, invasions, épuisement sans raison et sa transformation en marchandise ?

TEO : Oui.

ELFI : Et en cas de danger de faire tout ce qui est dans ton pouvoir pour le sauver, même au prix de ta vie ?

TEO : Oui.

Elfi s'arrêta. Une longue plainte, entre chant et pleures, vint de quelque part de très près.

- Vous avez entendu ?

- Quoi ?

- Le chant de la Membrane...

- Non, t'es sûre ?

- Continuons.

ELFI : Je t'accepte alors, mortel, d'être guide entre les mondes et de conduire en sécurité nos invités dans notre Marara... et de retour, les yeux pleins de merveilles, dans leur immense monde ...

► Ghiță NAZARE

FRAGMENT DE ROMAN

TOVARĂȘUL STALIN A INTERZIS COLINDUL ȘI STEAUA*

Împreună cu Gheorghită, băiatul lui Toader Andrei, frizerul, și cu Paul, verișorul meu de-al doilea, ne întâlneam fie la fiecare dintre noi, prin rotație, fie la școală pentru pregătirea colindatului și a mersului cu Steaua. De data aceasta am convenit să ne întâlnim la școală. A venit mai întâi Paul, cu care am tot vorbit despre țurcă și buși, jocuri pe care le practicam adesea, despre textele de colind și de Stea pe care trebuia să le cântăm în zilele următoare la geamurile gospodarilor. Gheorghită ne-a adus însă o veste proastă. Tocmai ascultase la difuzor, erau în sat două-trei familii care aveau difuzoare prin care erau în contact cu țara și cu lumea, că Marele Stalin, eliberatorul popoarelor, care trebuia să gândească și pentru noi, a interzis colindatul, considerând probabil că aceste practici arhaice nu corespund concepției noastre revoluționare despre viață și societate. Evident, ne-am întristat, dar am reacționat curios, ciudat, nu știu dacă în mod copilăresc. Am pornit prin sat, pe Ulița Mare, adică pe Vale, drumul centrului, strigând cântat, în gura mare, lozinci care nu aveau nici un fel de legătură între ele, pe care nici nu le înțelegeam prea bine la vârsta aceea, poate ironic și agresive: „Stalin și poporul rus, libertate ne-au adus” și „Hai la mere și la pere și la p.... de muier”. N-am înțeles nici astăzi de ce oamenii ne aplaudau și ne dădeau curaj, dar nu ne dădeau nici un ban. După vreo oră de... „colindat”, când ziua începuse să se îngâne cu noaptea, am ajuns fiecare la casele noastre. I-am povestit mamei de hotărârea Marelui Stalin, dar mama n-a crezut nici în ruptul capului că un om așa de mare și bun ar fi răpit copiilor bucuria de a umbla cu colindatul. „Este prea vechi obiceiul ca să poată cineva să-l interzică. Apoi, colindul și Steaua sunt cântece prin care îi mulțumim Domnului nostru Iisus Hristos pentru tot ceea ce a făcut și face pentru noi, oamenii, iar El este cel mai puternic”, mi-a spus ea. După ce am mâncat pentru seară, simțindu-mă un pic obosit, n-am mai putut să o ajut la războiul de țesut și m-am culcat mai devreme decât de obicei. Deodată am auzit că bate cineva în gardul de la drum. A ieșit tata și am auzit că a descuiat poarta. Era clar că venea cineva

cunoscut. De la poartă până la ușă tata și musafirul se mai opreau și sporovăiau câte ceva. Nu puteam să deslușesc cine este. Când s-au apropiat de ușă i-am recunoscut vocea lui Toader Andrei, tatăl lui Gheorghită. Am înțeles de ce venise tocmai atunci, ceea ce nu se întâmpla prea des. M-am întors imediat cu fața la perete, simulând un somn profund, dar inima mi se făcuse cât un purece. Abia răsuflam. Tata l-a servit cu un pahar de vin, iar mama le-a pus în față niște dulciuri făcute de dimineață. Au mai tot vorbit despre venirea americanilor, despre cotele de război, despre iarna din ce în ce mai grea și despre unele întâmplări din viața satului. Așteptam cu frica în sân ca nu cumva nenea Toader să le spună și alor mei despre colindatul nostru. Discuția pe subiect a deschis-o însă mama, care l-a întrebat pe musafir dacă tovarășul Stalin a interzis colindatul. Atunci, aproape că mi-a pierit răsuflarea. „Dar numai atâta ți-a spus fecior-tu?”, a întrebat nenea Toader. „Știi ce au făcut plodurile noastre, bobocandila mamei lor, al tău, al meu și cu Paul al lui Buscă, după ce au aflat că tovarășul Stalin a interzis colindatul? Au plecat de la școală, unde repetau, au ieșit pe drum și au început să strige „Stalin și poporul rus, libertatea ne-au adus” și, mai ales, să strige-cântat „Hai la mere și la pere și la p.... de muier”. Tata, de regulă fire aprigă, a încercat să mă trezească, dar mama cu proverbiale ei blândețe a reușit să-l domolească, mai ales că era acolo și nenea Toader. Am scăpat ca prin urechile acului. Dimineața, nu m-am sculat ca de obicei primul. L-am simțit pe tata când s-a ridicat din pat, a pus făină de păpușoi și târâte în ceaunul cu zoi, cu resturi de mâncare, și a ieșit să dea la porci. Îl auzeam cum vorbește cu animalele, cum strigă găinile și le dezmiardă, era bucuria lui de dimineață.

Așa era să o pătesc pentru inițiativa lui Stalin de a interzice colindatul, dar tata s-a luat cu alte treburi gospodărești și, probabil, a uitat de prostiile cântate cu o seară înainte pe drumurile satului.

* Fragment dintr-un roman social-politic autobiografic, în curs de apariție.

PROZĂ

INELUL CU PIATRĂ PURPURIE

(continuare din numărul anterior)

► Violeta IONESCU

Cu doi ani în urmă, când în piețe specula atinsese culmi nebănuite, o altă lege veni să facă ordine printre negustori: Edictul maximal (*Edictum de pretiis rerum venalium*), care stabilea limita de sus a prețurilor pentru toate mărfurile și serviciile din Imperiu. Se știa că mulți negustori falsificau marfa, înfrumusețând-o de ochii lumii, ca să justifice prețurile umflate, ajungând, în detrimentul negustorilor onești, să facă averi peste noapte oameni care până mai ieri nu aveau în casă nici o frânghie cu care să-și pună capăt zilelor! Mercurialul fusese afișat în piață și cine nu îl respecta, risca să rămână fără marfa de pe tarabă, dar și fără avere și chiar fără libertate! Mulți treceau granița la barbari, să-și vândă produsele, ceea ce nu se mai întâmplase până atunci, mai degrabă veneau barbarii în Imperiu să facă ei comerț cu romanii și nu invers. Se ajunsese la o degradare fără precedent. Drastice măsuri s-au luat atunci! Și cine le lua, dacă nu controlorii, inspectorii piețelor, care de regulă erau numiți dintre creștini, prin decret imperial! Când Diocletianus a avut nevoie, i-a folosit în cele mai grele posturi, știind că pe ei se putea conta.

Numai că, atunci când începe bătălia, soldații din primele rânduri cad primii. Când a început confiscarea mărfurilor și a averilor, când mari negustori, primii donatori la temple, dar care nu respectau *Edictum de pretiis*, s-au văzut arestați și prizoniți de controlori creștini..., atunci s-a schimbat roata! „Cum adică, cu ce este mai presus decât mine un creștin care nu-mi respectă zeii, nu aduce ofrande și nu plătește taxa la templu?” Cum să faci față unei asemenea situații? Prea grea povară pentru o visterie secătuită! Așadar, vântul și-a schimbat direcția, începând să bată cu putere din sens invers.

Gubernatorul Theoctenes nu vroia să se certe cu nimeni. El venise la Ancyra să facă dreptate. Dreptatea tetrarhilor, supusă și ea voinței majorității. Și a început să aplice legea așa cum a crezut el de cuviință. A ordonat mai întâi ca din toate produsele expuse pentru vânzare să se ofere ofrande zeilor. În felul acesta, spera să-i prindă mai ușor pe creștinii nesupuși edictului.

Hangiul Theodotus, care pe lângă grajdurile din curțile lui mai avea și o mică prăvălie, a reușit să-și plaseze mărfurile negustorilor cu care era în bună înțelegere, rămânându-i doar hanul, unde primea, ca și înainte, pe oricine. Și, în timp ce în bodegă se mânca și se bea pe săturate, se dezbăteau probleme politice ori filosofice de tot felul, în catul de deasupra era liniște, loc de vindecare și de rugăciune. Așa înțelegea Theodotus să-și facă datoria față de ai lui. Iar pe drumeți îi respecta, indiferent din ce neam și din ce religie ar fi provenit. De altfel, *xenos* (străin) e un cuvânt grecesc și sfânt. Regulile primirii străinilor nu numai la vechii greci, dar și la creștini, la evrei, la armeni, la arabi sau la romanii tradiționaliști - trebuie păstrate cu sfințenie. Cu evreii, despre care spunea că sunt mai aproape de Dumnezeu decât alții, ținea cinstite legături negustorești. Cu evreul intri în concurență, nu în dușmănie! De altfel, în hanul lui Theodotus, ca și în multe alte popasuri din Răsărit, se gătea cușer la cerere, pentru mozaicii aflați în tranzit.

Dar cea mai mare problemă a lui Theodotus, de când începuse prigoana, era să se ocupe de trupurile creștinilor aruncate în ape sau expuse fiarelor, câinilor și păsărilor cerului, în afara cetății. Se ruga lui Dumnezeu să le găsească și să le îngroape creștinește. Era o muncă grea, ingrată, periculoasă, dar cineva trebuia să o facă. Parcă asculta o poruncă: „scoală-te și du-te!”, simțea așa, ca o neliniște. Știa că-și pune viața în pericol, dar nu-i păsa. Cum să-i lase pe acești frați de credință fără loc de odihnă, parcă ar fi fost odihna lui... Trupuri care au fost „lăcaș al Duhului Sfânt”, cum zice Sfânta Scriptură, trebuie cinstite, nu aruncate de izbeliște. Nu înțelegea nici atitudinea dușmănoasă și plină de dispreț a autorităților pentru cadavrele care oricum se descompun și infectează aerul, pe care tot ei, cei rămași în viață, îl inhalează. La capitolul acesta, textul legii nu e numai crud, ci și total lipsit de conținut!

Pe un prieten al său, Valens, condamnat la moarte prin înec, se zice că l-a pescuit tocmai din fluviul Halys, în dreptul localității Malus, la 40 de

mile de Ancyra. Era o noapte ploioasă, cu un cer întunecat, brăzdat de lumini scurte și palide, semn că furtuna stătea la pândă, gata să pornească. Departe de mare, ploaia se îndură rar să ude țărâna însetată, dar în noaptea aceea parcă cerul și pământul se uneau printr-o cortină de apă, ascunzând privirii pe cei ce doreau să rămână ascunși. Ploaia umfla matca fluviului și apele care creșteau cu tot mai multă furie au scos până la urmă din adâncuri trupul pe care Theodotus îl aștepta. Și l-a îngropat tot atunci, dupăuviință, într-o vâlcea din apropiere.

A doua zi, când soarele a luminat vâlceaua și aurea fața frunzelor lucioase de laur, a văzut cu uimire că locul acela semăna mai mult cu o grădină a raiului. Era un luminiș de pădure cu iarbă înaltă, cu flori și fructe parfumate, cu cântec vesel de păsări măiastră, un loc paradisiac în care oricine și-ar fi dorit să se întoarcă, să-și caute odihna.

Tocmai se pregătea cu tovarășii lui să scoată merindele, să mănânce, când trecu pe acolo un grup de creștini fugari, care se ascundeau hăituți de oameni și de câini prin cotloanele munților și ale pădurilor. În Galatia, patria negustorilor de sclavi, câinii special dresați să urmărească fugarii se înmulțiseră. La tot pasul întâlneai haite întregi, căutându-i cu înverșunare, printre prizoniți fiind de data aceasta și mulți creștini.

Cei care dădeau acum mâna cu Theodotus au dărmănat un altar al Artenisei, au fost arestați și eliberați pe cauțiune. Dar erau în continuare urmăriți și se temeau să nu fie prinși din nou. Pe aici, pe pantele râpelor curg pârâuri limpezi și rezezi, cresc arbori de toată frumusețea, e umbră și răcoare. Climatul e blând, soarele e darnic, fructele sunt multe și parfumate. Pierduți în singurătate, acești pribegi, hrăniți și adăpostiți de Dumnezeu, se rugau și trăiau cum puteau, uitând de lumea din afară și de legile ei nefirești. Rupti, flămânzi, obosiți și plini de răni, arătau jalnic. Theodotus îi îndemna să împartă cu el și tovarășii lui hrana pe care o aveau. Mai înainte, trimise pe unul dintre ei să cheme un preot din Malus care să le binecuvinteze masa.

Preotul Frononus fu găsit tocmai când ieșea din biserica sa și veni cu bucurie, aflând că este vorba de Theodotus, cel despre care auzise că e un neobosit fertitor pentru frații lui de credință. Întâlnirea dintre ei a fost cum nu se poate mai prietenoasă. Parcă se cunoșteau de când lumea. Preotul le-a pus tuturor mâinile deasupra capului, apoi a rostit o rugăciune pentru bucate, după care s-au așezat cu toții la masă.

Și acolo, Theodotus a simțit că acel colț de rai unde își înmormântase prietenul îi aparține și parcă îl cheamă. Acolo s-ar întoarce și el pentru totdeauna. Își scoase inelul de la mâna dreaptă, un

inel din aur cu piatră sângerie de rubin, și îl întinse preotului: „Primește, te rog, părinte, inelul acesta și păstrează-l până va veni vremea să mă aduci și pe mine în acest loc...”

O dorință aproape firească, întărită prin cuvânt, o amintire, un gaj? Un legământ. O prevestire. Știa că ziua cea mare a martiriului său se apropia, nu era prea departe. Mai devreme ori mai târziu, tot va fi prins sau se va preda el. Prevedea asta.

După cum o spun poveștile și legendele, inelul este semnul legăturii eterne. O garanție pentru recunoaștere, unirea creată și acceptată. O podoabă miraculoasă care s-ar zice că strălucește în mod ciudat sau se colorează diferit când proprietarului i se întâmplă ceva... Hangiul Theodotus din Ancyra se lega în felul acesta de preotul Frontonus pe viață, tot așa cum se leagă soții între ei. Sau cum frații de credință, în misterele de la Samotrace, se legau cu inelul lor de fier.

Preotul Frontonus primi inelul fără ezitare, dar nu și fără emoție. Cine știe, poate că văzuse jertfa care se prefigura în sângele din piatra aceea. „Îl iau, îi răspunse, și șper să ți-l înapoiez cât mai curând...”

La întoarcerea în Ancyra, Theodotus găsi orașul tulburat de un proces care era pe buzele tuturor: șapte fecioare creștine – de altfel, venerabile femei în vârstă - au fost arestate și aduse în fața guvernatorului, consularul Theoctenes. Trei dintre ele, Thecusa, cea mai în vârstă - era mătușa lui Theodotus – ca și Alexandra și Phania duceau o viață ascetică, de *virgines cannonicae* - fecioare consacrate lui Dumnezeu (anticipând monahiile din zilele noastre). Celelalte patru, Claudia, Euphrasia, Matrona și Julita erau din ordinul „fecioarelor văduve”, care slujeau în lume, ajutând preotul la serviciile destinate femeilor: îngrijire în caz de boală, mirungere la botez, curățenie în biserică și multe altele. Erau virtuoză și evlavioasă, ca în Epistola către Timotei a Sf. Ap. Pavel: „Să fie înscrisă între văduve cea care nu are mai puțin de șaiszeci de ani și a fost femeia unui singur bărbat; dacă are mărturie de fapte bune, dacă a crescut copii, dacă a fost primitoare de străini, dacă a spălat picioarele sfinților, dacă a venit în ajutorul celor strâmtorați, dacă s-a ținut stăruitor de tot ce este lucru bun.” (1 Tim 5, 9-10). Când pornea prigoana împotriva creștinilor, aceste femei erau cele mai expuse pericolului.

Neputând să le obțină apostazia lor prin tortură, guvernatorul a decis să smulgă aura de sfințenie creată în jurul lor. A poruncit să fie duse într-un lupanar și batjocorite în fel și chip. Numai că bătrânețea și lacrimile le-au apărât. Thecusa

s-a aruncat la picioarele unuia dintre libertini, imporându-l să cruțe corpurile oflitate de ani, de post, de boală și torturi, „o carne moartă destinată să fie mai degrabă hrană pentru păsări și animale sălbatice”. I-a arătat pletele albe și i-a spus să se gândească la mama lui. Tânărul a izbucnit în lacrimi și le-a lăsat în pace. Așa au făcut și ceilalți veniți acolo pentru distracție.

Guvernatorul le-a mai oferit o șansă. Dacă tot erau obișnuite să slujească în „templul” lor pentru un „zeu necunoscut”, de ce n-ar sluji ca preotese în templele consacrate Artemisei și Minervei?

* * *

În Orientul majoritar elen, luna Mai este consacrată Diane/ Artemis (Panagyris, la calendele lui Mai/ 1 Mai) și Athenei/ Minerva (Plynteria, în a 8-a zi a calendelor lui Iunie/ 25 Mai). În aceste zile, statuile scoase din templele lor erau purtate în procesiune până la un lac din apropiere, unde erau scufundate pentru baia sacră.

Când la Ancyra sosi ziua celebrării acestor zeițe prăfuite care trebuie dusă la scăldătoare, guvernatorul Theoctenes a poruncit ca văduvele fecioare să fie dezbrăcate de veșmintele lor obișnuite și suite într-un car ce însoțea procesiunea. În onoarea zeiței se jertfeau de obicei tauri, dar de data aceasta aveau să urmeze și alte sacrificii. Guvernatorul Theoctenes știa să speculeze ocaziile, la asta nu-l întrecea nimeni.

Procesiunea se puse în mișcare, escortată de cântăreți din flaut, tambure și cimbale, de dansatoare care prefigurau bacantele și menadele lui Dionysos, alături de Sodali, dansatorii Cybelei și ai lui Attis. Gesturile și mișcările ritmice obscene sunt tradiționale acestei sărbători, ca și la Artemisiile de la Efes, unde necuviințele din timpul ceremoniilor dau zeiței numele de „menadă” (femeie extatică, nestăpănită).

Cu această manifestare orgiastică, goliciunea și sfiiciunea fecioarelor creștine contrasta izbitor. Vrând să le expună batjocurii publice, guvernatorul spera să întărească mulțimea împotriva lor. Dar, oricât de fanatică ar fi această mulțime, în fața victimelor nevinovate reacția ei a fost neașteptată. În loc de satisfacție, a obținut milă. Și poate chiar rușine. Și revoltă. Virtutea, altădată atât de laudată de poeți, era acum, iată, târâtă în noroi. În ziua unei sărbători libere de prejudecăți, în care femeia trebuia să cheme, să ademenească, iată că guvernatorul, în loc să le batjocorească, n-a făcut decât să arate lumii un nou tip de femeie, care impunea respect. O noutate deloc favorabilă consularului...

(va urma)

(Din volumul în pregătire „Diocletian fiul lui Jupiter”, cartea a doua)

Cornel Corcăcel, *Columbina redivivus* (grafit)

ESEURI

VIOARA CÂNTĂ NUMAI DACĂ ESTE IUBITĂ

► Constantin OANĂ

Între a alege și a deosebi

Un rău mare a făcut în istorie zicerea „De gustibus non est disputandum”, atribuită fie lui Cicero, fie lui Seneca; suntem în domeniul esteticului. E ca și când ai spune: despre estetic nu se discută sau despre educație nu se discută, fiecare este liber, așadar, să aleagă între a merge ori nu la școală. Dacă mutăm comentariul în planul eticului lucrurile stau la fel, numai că încălcarea normelor morale este sancționată, conform unor legi clar exprimate, în timp ce urâțul (că despre acesta este vorba) circulă liber, devenind parte a ființei omului modern. De aici vine și confuzia pe care o arătăm atunci când suntem puși să alegem între frumosul autentic și cel de imitație, mai ales că – vorba lui Nichita Stănescu – „aparențele dau o foarte dură impresie de a fi”. Cred că ratând educația se ratează chiar posibilitatea redobândirii statutului de ființă cosmică, cu care omul a fost înzestrat dintru început.

Poemul poemelor

„Văzduhul”, în care vor fi răpiți credincioșii înaintea „zilelor de mânie”, este metaforă pentru „ieșirea din lume”. Iar ieșirea din lume este poemul poemelor cu care se și încheie marea carte de poezie a veacurilor, BIBLIA. La alungarea din rai a primilor oameni Dumnezeu Tatăl nu i-a lăsat pe aceștia fără speranță, a pus deasupra lumii, în care ei a fost alungați, cerul, iar în suflet legea morală și sensibilitatea la frumusețe, ca să nu mai vorbim de promisiunea trimiterii în lume a însuși Fiului Său pentru învățarea căilor de redobândire raiului pierdut.

Nivelul evoluției noastre spirituale, hotărâtor pentru intrarea în rai, este acela al ajungerii la asemănarea, în nevinovăție, cu pruncii, subliniat

de multe ori în Biblie, dar mai ales în Ioan 3. Același autor biblic (sfântul apostol și evanghelist Ioan) a dezvoltat respectivul concept într-un poem mai mult decât cosmic – APOCALIPSA (în care este evaluată viața lumii, cu bunele și relele ei) unde întâlnim munți de piedici în calea mântuirii și tot atâtea încurajări din partea Mântuitorului Hristos încât, la final, ajungem să contemplăm omul nou-născut compatibil fericirii ce-l așteaptă: „Apoi am văzut un cer nou și un pământ nou” (Apocalipsa lui Ioan: capitoul 21, versetul 1). Că ce altă făptură, dacă nu omul, este făcută din cer și pământ? Iar Ierusalimul ceresc ce apare tot aici ca o mireasă ce coboară din cer este poporul/biserica lui Dumnezeu salvat de la moartea eternă.

E, într-adevăr, imposibil, fără ajutorul lui Dumnezeu, să ajungem aici, când trebuie să trecem pe plan secund toată agoniseala de-o viață privind bunurile materiale, mentalitățile sub care s-au îngropat munți, relațiile familiale sau cele de prietenie, vrăjmășia față de aproapele etc., lucruri pe care le practicăm neamurile/lumea, ce trăiesc după învățăturile altor dumnezei. Că prim-planul trăirilor noastre este de-acum luminat de cea dintâi poruncă divină: „Să iubești pe Domnul Dumnezeul tău din toată inima ta, din tot sufletul tău, din tot cugetul tău și din toată puterea ta. Aceasta este cea dintâi poruncă”. – Marcu 12:30.

De ce studiem poezia?

Una dintre funcțiile poeziei este și aceea de a ne sensibiliza în ce privește recunoașterea primatului nevăzutei în raport cu văzutele. Cine ajunge să iubească cu adevărat poezia va dobândi un mod special de percepere a realității temporale, ca fiind doar o introducere la o altă realitate cu mult superioară, de natură spirituală.

Ocultism și obscurantism

Se știe ce este ocultismul, o modalitate de a ajunge la cunoaștere pe căi directe (prin invocarea „spiritelor tenebroase”) eludând astfel efortul și bucuria de a gândi (firești omului) și totodată interzicând altora o astfel de satisfacție, trecând totul la fondul „secret” și toate acestea pentru a înșela pe Dumnezeu de zile și pe stat de bani, că, vezi doamne, doar o singură viață are omul și ea nu se deosebește de o junglă. Se subînțelege că aceasta era „viziunea” unei așa-zise elite conducătoare. În felul acesta s-a ajuns la obscurantism, care în timp a devenit mutație a minții echivalentă cu arderea celei mai mari biblioteci, traumă pe veci a inteligenței.

Azi obscurantismul nu mai este impus din afară, el a devenit cum spuneam mod de gândire, pe care doar cultura și educația mai pot să-l combată – cultura și educația de la care se așteaptă minunea schimbărilor, domeniu strategic ce are în vedere nu atât grija pentru pământ cât pentru a nu pierde cerul de desupra lui. Dar..., există un „dar”. E suficient să privim în jur și să constatăm cum eticul și esteticul - bunătatea și frumusețea, daruri venite de sus - sunt de neobservat mai ales de către instituțiile răspunzătoare de aceste domenii. Sau poate că acest fapt este o confirmare a zicerii lui Nietzsche, cum că Dumnezeu a murit, că ce altceva se poate spune despre o lume fără Dumnezeu ca aceasta?

Grafică de
Nicoleta Popescu

EVENIMENT CULTURAL TECUCEAN

UN REGAL DE POEZIE LA TECUCI

ECOURI LA FESTIVALUL NAȚIONAL DE POEZIE „COSTACHE CONACHI”, EDIȚIA 2019

► Prof. Vladimir RADU

Meșteșugari ai stihurilor românești (maștri consacrați și ucenici dornici de afirmare) și-au dat întâlnire la cea de a XXVII-a ediție a Festivalului organizat și găzduit de Casa Municipală de Cultură în perioada 30 octombrie -1 noiembrie 2019. Cele trei zile de Festival au oferit participanților – concurenți, juriu, invitați și spectatori – momente de aleasă rostire poetică printr-o paletă bogată de evocări, prelegeri, recitaluri, lansări de carte, spectacole și expoziții. A fost un regal de poezie la Tecuci, iar ecurile încă nu s-au stins.

După ce în anii trecuți Festivalul și-a propus să stimuleze creația literară a tinerilor, la ediția din acest an concurenții au prezentat un grupaj de 60-80 de poezii pentru a fi promovați prin editarea

volumului de debut în colecția „Numele Poetului” la Editura „Junimea” din Iași.

În prima seară a Festivalului, în Sala Studio a Casei de Cultură, invitați de toate vârstele au urmărit medalionul despre personalitatea și opera lui Costache Conachi, precursor incontestabil al poeziei românești susținut documentat și convingător de profesorul Vicențiu Badiu. Cei prezenți au aplaudat apoi pe toți premiații de la concursul de poezie dedicat liceenilor tecuceni, cu genericul „Omule, slabă ființă...”. În intervenția sa, Dan Viță, Președintele Cenaclului literar „Calistrat Hogaș”, a identificat printre concurenți posibile nume care se vor afirma în edițiile viitoare ale Festivalului. Premiul I a fost atribuit elevului Daniel Măcișanu de la CNSH pentru poemul „Vanitas vanitatum” (glosă).

PRIMĂRIA ȘI CONSILIUL LOCAL TECUCI

CASA DE CULTURĂ TECUCI

CONCURSUL DE POEZIE PENTRU ELEVI **COSTACHE CONACHI** IN LYCEUM 2019

„OMULE, SLABĂ FIINȚĂ...”

SALA STUDIO a Casei de Cultură Tecuci
30 octombrie 2019, ora 17:00

Medalion Costache Conachi
VICENȚIU BADIU
Profesor la Colegiul Național „Spiru Haret” Tecuci

Concurs de poezie „Costache Conachi – in lyceum”
Festivitatea de premiere
Moderator, DAN VIȚĂ,
Președinte al Cenaclului Literar „Calistrat Hogaș”, Tecuci

Lansare carte:

„AURA UMBREI”
Eleonora Stamate

Prezintă:
DANIEL CORBU
Poet, membru al Uniunii Scriitorilor din România,
Director Revista FEED-BACK

FILOMENA CORBU
Editor, Director Editura Princeps Multimedia

VICTOR CILINCĂ
Scriitor, membru al Uniunii Scriitorilor din România

Recital poetic,
VLAD VASILIU
Actor, dramaturg la Teatrul „Fani Tardini” Galați

PRIMĂRIA ȘI CONSILIUL LOCAL TECUCI

CASA DE CULTURĂ TECUCI
EDITURA „JUNIMEA”
REVISTA „SCRITOR” IAȘI

EDIȚIA a XXVII-a
FESTIVALUL NAȚIONAL DE POEZIE
CONACHI

31.10.2019 - 01.11.2019, Sala „STUDIO”
Casa de Cultură Tecuci

DIN PROGRAM:

- Concurs volum de poezie - debut
- editare și publicare în colecția Numele Poetului la Editura „Junimea” - Iași
- Retrospectivă Festival Național de Poezie „Costache Conachi” 1993 - 2018
- moderator Dan Viță - Cenaclul Literar „Calistrat Hogaș” - Tecuci

Lansare de carte:

- „Averile după Conachi” - culegere de poezie, prezintă A.G. Secară
- Evocări, prelegeri, portrete critice dedicate lui Conachi.

Doru Scărlătescu și Ionel Necula

- Pelerinaj la mormântul poetului și la Conacul din Tigănești
- Recital poetic, muzică pe texte de Costache Conachi - Mircea Călianu
- Teatru în Festival” - Trupa de teatru „Shadow Theatre”, Monica Manole

AMFITRIONI: Diana Cioclu și Radu Vladimir

INVITAȚI

Ludari Vasiliu, președinte de onoare, (co)fondator, Editura „Junimea”, revista „Scritor” - Iași
Horia Căntea, președinte al Națiunii PREZIA a tinerilor Scriitori - București
Nicola Lechin, șef, Universitatea „Alexu Russo” - BGI, România de Est
Doru Scărlătescu, șef, Universitatea „Alexu Russo” - Iași

Junimea Radio România Iași TVR IAȘI Viata liberă RADIO TECUCI

INTRĂ CINE VREA, RĂMÂNE CINE CITEȘTE

Partea a doua a manifestării a fost în întregime dedicată lansării volumului de poezie în ediție bilingvă română-italiană, cu titlul „Aura umbrei”/”Aura dell’ombra”, semnat de Eleonora Stamate.

Invitații de marcă au onorat autoarea și asistența prin prezentările Domniilor Lor marcate de abilități și experiențe incontestabile în ale criticii literare. Este vorba de două personalități sosite de la Iași, Daniel Corbu, membru al Uniunii Scriitorilor din România, director al revistei FEED-BACK și Filomena Corbu, Director al Editurii Princeps Multimedia, cei care au vegheat cu multă încredere și prețuire ca volumul acesta cuprinzând creații poetice de mare valoare estetică și sentimentală să arate excelent. Cu un expozeu detaliat despre conținutul volumului, despre ineditul expresiei artistice unice pe care poeta îl pune în fiecare vers, rezumând intense și autentice trăiri artistice, a detaliat scriitorul și jurnalistul gălățean, Victor Cilincă, el însuși membru al Uniunii Scriitorilor din România, publicist înverdat în paginile revistei noastre „Tecuciul cultural-artistic”. Considerații pertinente au formulat și alți participanți la această lansare printre care scriitorii Constantin Oancă, Narcisa Boldeanu, Petruș Andrei, Petre Isachi și Dumitru Brăneanu de la Filiala Bacău aUSR.

În lectura autoarei Eleonora Stamate, câteva poezii au creat emoție puternică într-o sală captivată de frumusețea și eleganța versurilor.

*

În a doua zi, numeroasa asistență a fost întâmpinată de trupa de teatru a Colegiului Național „Calistrat Hogaș” din Tecuci, cu un spectacol inedit într-o viziune regizorală absolut remarcabilă. La Conacul lui Conachi am fost poftiți cu plăcinte și ulcele de vin nou să gustăm din atmosfera sfârșitului de veac XVIII și începutului de veac XIX. S-au perindat prin fața noastră boieri tineri, fetișcane rumene, slujitori de la curte, bătrânul poet sfântos de la Țigănești, fiica sa, Cocuța, cântăreți din cobză, unioniști sosiți de la leș, statui umane... Au răsunat în rostirea lor moldovenească versuri despre „Visul amoriului”, acrostihuri închinat ibovnicelor alese pe sprânceană, tânguiri și jurăminte, toate inspirate din creația acestui logofăt al poeziei românești, boierul cel cu caftan și anterior, Costache Conachi. Scenariul, costumele, muzica și regia spectacolului au fost realizate de doamna profesoară Marga Duvac, eminent dascăl și educator al generației tinere.

O video-proiecție retrospectivă, realizată tehnic de grupul format din Diana Cioclu, Mihai Vasilache și Virgil Călmău cu materiale din arhiva Casei de Cultură și din arhiva personală a domnului Viorel Burlacu, fost manager al acestei instituții mai bine de 11 ani, a ținut asistența cu răsuflarea tăiată deoarece în timp de doar câteva minute ne-au

PRIMĂRIA ȘI CONSILIUL LOCAL
TECUCI

CASA DE CULTURĂ
TECUCI

FESTIVALUL NAȚIONAL DE POEZIE
„COSTACHE CONACHI”

EDIȚIA aXXVII-a

TECUCI

„C. Conachi a împins condiția de poet amator la superlativ. Versurile sale erotizante au avut, primordial, funcția de simplă descărcare emoțională, precum și pe aceea de a convinge de iubirea sa succesiunea femeilor asediate [...].

Două trăsături individualizează net <<varianta Conachi>> a verbalizării pasiunii exotice: extrema accesibilitate a exprimării, discursul direct și pe înțelesul tuturor; apoi, la improvizările în vers scurt, muzicalitatea versului, ușor de pus pe melodie. Fără să vrea și nebănuind consecințele acțiunii sale, poetul moldovean a adus, probabil, la crearea poeziei noastre moderne o contribuție mult mai mare decât cea pe care am putea-o măsura cu modestul său talent [...].

Mai degrabă decât modestul lăncu Văcărescu, numele de << părinte al poeziei române>> îl merită, fără îndoială C. Conachi, deși un părinte întâmplător, involuntar și ingenuu.”

(Mihai ZAMFIR, Părintele (re)găsit al poeziei românești: Costache Conachi, în „România literară”, An. XLIII, nr. 36, 9 sept. 2011, p. 12-13)

PROGRAM

JOI, 31 OCTOMBRIE

ORELE 17.00, SALA STUDIO A CASEI DE CULTURĂ

- Deschiderea Festivalului: „Teatru în festival”- moment artistic cu trupa de teatru „Shadow Theatre” de la Colegiul Național „Calistrat Hogaș” din Tecuci, coordonată de prof. Marga Duvac (Foaietel Casei de Cultură);
- Prezentarea juriului, invitațiilor, premiilor de la ediția precedentă și a grupului de organizare a „Conachiadei” – prezintă prof. Radu Vladimir;
- Retrospectivă festival „Costache Conachi – 27 de ani în 27 de ediții”;
- Evocări și comunicări conachiene: Lucian Vasiliu, Doru Scărlătescu – „Erotikon Conachian”; Ionel Necula - „Absențe nemoțivate din poemul eminescian, Epigoni!”;
- Recital de muzică și poezie pe versurile lui C. Conachi: cantautor, Mircea Călianu, Ani Dumbravă, Miruna Dănilă, Elena Săldăvăstru, Beatricea Năgruș și Petru Costea;
- Lansare carte – „Averile după Conachi” (culegere de literatură tecuceană contemporană, Cercul literar „Calistrat Hogaș”) – prezintă Victor Cilincă și Dan Viță.

..

VINERI, 1 NOIEMBRIE

- * 09.00 - Pelerinaj la mormântul logofătului poeziei românești, Costache Conachi, și la domeniile din Țigănești;
- * 11.00 - „Vocea Umană” de Jean Cocteau, adaptare și interpretare Monica Manole;
- * Festivitatea de premiere: Premiul de debut al Editurii Junimea.

trecut prin fața ochilor imagini foto și filmate cu zeci de scriitori (poeți, prozatori, esești, critici literari, editori ai celor mai prestigioase reviste și edituri din Moldova și din întreaga țară) care, în cele 26 de ediții au onorat, prin prezența și prestața lor dată de valoarea operelor literare, publicul avid de frumos din această străveche vatră de cultură românească. Alături le stăteau tinerii aspiranți la măreția versului publicat. Câteva sute. Toți tineri. Concurenți ai acestui Festival care, de la o ediție la alta, a crescut ca Făt-Frumosul din basme.

Au urmat într-o atmosferă de elevată dezbateră culturală, câteva interesante comunicări pe teme de literatură clasică și contemporană susținute de poetul și editorul Lucian Vasiliu, istoricul literar Doru Scărlătescu, scriitorii Nicolae Leahu și Horia Gârbea. O asemenea densitate de personalități ale culturii și literaturii noastre actuale nu putea decât să atragă un public pasionat de lectură, intelectuali mai vârstnici dar și tineret interesat. Provocările au fost numeroase: s-au oferit informații detaliate despre starea și mersul poeziei în prezent, am avut sub priviri dar și posibilitatea de a le achiziționa, bogate apariții editoriale la edituri prestigioase din Iași, din Galați și din București. Acum a fost lansat și volumul „Averile după Conachi” – o culegere de literatură locală contemporană a Cenaclului literar „Calistrat Hogaș” al Casei de Cultură din Tecuci - volum pregătit de Dan Viță și prezentat de Victor Cilincă.

Grupul vocal condus de cantautorul Mircea Călianu a completat armonios această seară prin cântece de atmosferă, compoziții proprii pe versurile lui Conachi sub îndemnul tânguitorului poet: „Inimă, mai fă răbdare!”

*

Vineri, pe 1 noiembrie, asistența, juriul și concurenții s-au deplasat într-un pelerinaj tradițional către biserica din Țigănești, unde se află mormintele poetului Conachi și ale fiicei sale, Cocuța, îndârjită unionistă de la 1859. După ceremonialul slujbei creștine, cu tristețe am privit din depărtare zidurile vechiului castel aflat azi într-o stare jalnică, la fel ca și vestita Poartă triumfală pregătită de caimacamul Vogoride în speranța urcării sale pe tronul Moldovei. Dar asta-i o altă poveste despre care noi, cei de astăzi, va trebui să dăm seamă nepoților noștri...

Conduși de „Vocea umană”/text de Jean Cocteau, o sensibilă interpretare a Monicăi Manole, ne-am îndreptat către concurenții nerăbdători să afle deciziile juriului. Cu mult interes am ascultat mai întâi intervențiile și versurile în lectură proprie ale premiantelor de la ediția anterioară: poetele Raluca Faraon și Dorina Vîrlan, cărora Editura Junimea le-a publicat volumele de debut în colecția „Numele Poetului”.

La ediția din acest an, a XXVII-a, Juriul Festivalului a fost alcătuit din următorii scriitori:

- Președinte de onoare: Lucian Vasiliu, manager al Editurii „Junimea”, director fondator al revistei „Scriptor”;

- Președinte: Horia Gârbea, Președinte al Filialei București Poezia;

- Prof.univ.dr. Doru Scărlătescu, Universitatea „Al.Ioan Cuza” Iași, istoric literar;

- Prof.univ. Nicolae Leahu, Universitatea „Alec Russo”, Bălți, Republica Moldova, redactor-șef revista „Semn”;

- Secretar: Dan Viță, Casa de Cultură Tecuci.

Juriul a deliberat îndelung asupra evaluării grupajelor ample de creații trimise de cei 15 concurenți la această ediție, apreciind în mod unanim valoarea acestora. Din respect deosebit pentru talentul și strădania lor, transcriem numele tuturor concurenților precum și titlurile/motourile alese de aceștia:

- Vlad Mușat, Ploiești, Prahova - „La inaugurarea cimitirului de elefanți”;
- Ileana Pizza, București - „Poezii”;
- Anan de Amiranda, București - „Trista țară”;
- Georgeta Janina Țenea, Râmnicu Vâlcea, - „Exist”;
- Ildiko Șerban, Curtici, Arad - „Nicio pasăre nu își cântă singură”;
- Eduard Petrea, Galați - „În cana mea goală se odihnește un fluture”;
- Radu Chiorean, Chicago, USA - „Pasărea legată la ochi”;
- Crina Emanuela Bucur, București - „Poeziile unui suflet de mușețel”;
- Remus Lucian Ștefan, Roman, Neamț - „Când moartea poartă chipul iubitei”;
- Carmen Muntenița, Smulți, Galați - „Pe aripi de visare”;
- Adrian Răcaru, Tecuci, Galați - „Înfumurări pentru un strop de miere”;
- Poetul Anonim - „Incertitudine tânără”;
- Elena Carmen Bobocescu, București - „Surâsul cariatidei”;
- Ion Pițoiu - „Cariatida cu absențe”;
- Alexandra Bădescu - „Viață de proscris”.

Juriul a acordat următoarele premii pentru debut în volum, concurenților: Ildiko Șerban din Curtici, Arad și Vlad Mușat din Ploiești.

Cei doi câștigători, emoționați, au mulțumit juriului pentru aprecieri, au felicitat gazdele, personal pe doamna directoare Diana Cioclu, pentru excelența organizare a Festivalului, au apreciat ospitalitatea tecucenilor și respectul acestora pentru tradiții, pentru poezie, pentru literatură în general, prezența și implicarea primarului Cătălin Hurdubae fiind remarcată și remarcabilă. Premianții citesc, în

aplauzele asistenței, câteva dintre poeziile lor prin care ne-au făcut să înțelegem că poezia se află pe mâini bune și în viitorii ani. Versurile lor ne-au impresionat și - suntem siguri - despre acești poeți vom mai auzi curând. Sigur le vom găzdui creațiile și în revista noastră „Tecuciul literar-artistic” într-un număr viitor.

Festivalul, cu toate ingredientele unei manifestări de înaltă clasă valorică a beneficiat de un sprijin logistic mai mult decât apreciabil din partea Primăriei Tecuci, a Editurii Junimea Iași, Radio România Iași, TVR Iași, Viața liberă Galați, Radio Tecuci, Teatrul Național de Operă și Operetă Galați și alți sponsori locali, instituții și oameni de cultură care cinstesc astfel an de an măreția „cuvintelor potrivite” moștenite din vechime și purtate către generațiile viitoare.

FESTIVALUL „COSTACHE CONACHI”

OPINII DESPRE STAREA POEZIEI CU TREI SCRITORII CONSACRAȚI

► Viorel BURLACU

HORIA GÂRBEA

- Câteva opinii, la final de jurizare, din perspectiva de Președinte al Festivalului ajuns acum, la ediția a XXVII- a.

- Sunt onorat să fiu președintele acestui Festival-concurs, cu lucrări valoroase care au solicitat atenția juriului dar și comentarii destul de aprinse. Cu toate acestea am avut un consens deplin asupra celor doi laureați, sunt personalități literare interesante singura mea uimire a fost că nu au debutat încă. Este benefic să avem un concurs de volume și nu unul de simple limbaje, care ne pot lua ochii cu câteva poezii. Sunt cărți de maturitate ale unor oameni de la care nu se mai așteaptă ezitări la debutul. Putem vorbi despre niște autori conturați, chiar dacă unul dintre ei este mai tânăr are 31 ani, o vârstă la care poezii își dau măsura talentului. Poeta din Curtici este o autoare care a mai publicat, este o persoană matură, dar nu a mai publicat în volum. Prezintă și ea o poezie originală în notă post modernă. Este clar că ambii poeți au lecturi serioase și sunt sigur că apariția volumelor la Editura *Junimea* prin intermediul colegului de juriu și prietenului nostru poetul Lucian Vasiliu va însemna prezența în literatură a două voci foarte interesante, distincte. Mă bucur foarte mult și

promit cu acest prilej că voi face toate eforturile ca receptarea lor publică să fie pe măsura talentului pe care îl arată. Foarte aproape de ei s au situat și alți creatori, însă opțiunea juriului a fost foarte clară: doi sunt laureații care s au distins.

Demersul pe care îl fac organizatorii Festivalului „Costache Conachi” de a pune pe masa juriului volume încheiate este unul foarte important. Am jurizat 15 volume, cărți construite și nu simple grupaje, simple adunări de versuri care pot să fie niște figurații foarte reușite dar să nu confirme ulterior.

NICOLAE LEAHU

- Despre Conachi se studiază la Universitatea de Stat din Bălți?

- Costache Conachi este o piesă de rezistență a începuturilor poeziei moderne și are un loc important în cursul de Istorie a literaturii române, acesta fiind un întemeietor. Poetul tecucean figura în programele de învățământ, chiar și în perioada sovietică. Eu am cunoscut poezia lui Conachi foarte devreme și cred că în poezia mea, în poezia multor poeți din Basarabia

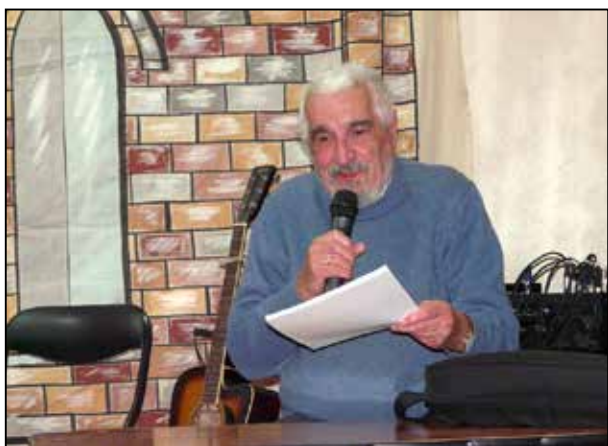
există și astăzi un ecou foarte viu al poeziei conachiene.

- Cum evaluați lucrările participanților la Festivalul „Conachi”

- În mod sigur avem de-a face cu niște tineri foarte talentați cu lectură și scriitură profundă care se văd, se simt. Sigur, nu toți pot fi câștigători. Urmează și alte ediții al festivalului, iar cei care nu au reușit anul acesta au toate șansele să revină la acest concurs și - de ce nu - să câștige.

Despre cele două debuturi care urmează să apară la editura „Junimea” din Iași, am convingerea că au fost descoperite niște talente, cu șanse reale să se afirme în poezia de azi.

DORU SCĂRLĂTESCU

- Știm că ați luat contact cu Costache Conachi cu mult timp înainte de debutul festivalului.

- Prin anii '60, eu am ajuns profesor la Tecuci și m-am hotărât să cercetez tradițiile literare ale ținutului. Făcând cercetări la arhivele statului, am găsit acolo printre alte documente și două scrisori foarte interesante ale lui Costache Conachi, prin care îi certa pe cei de la isprăvnicie că ținuseră partea unor călugări de la o mănăstire vecină cu moșia lui, care revendicau o parte din pământurile respective. Am luat cele două scrisori, le-am copiat deși erau scrise în chirilică, am mers la fostul director al Liceului „D. A. Sturdza”, prof. Constantin Solomon, care cunoștea perfect limba slavonă și cu el am reușit să le descifrăm. Ulterior le-am și publicat în revista „Cronica” în anii aceea.

- Despre lucrările concurenților, ce ne puteți spune?

- Eu sunt de formație istoric literar, mai puțin critic literar, mai ales critic de poezie, dar, dacă

e să aleg o zonă despre care am scris și despre care aș vrea să mai scriu, tot poezia rămâne. Am ținut cursuri la facultate despre Ștefan Petică, am publicat și studii despre el.

Despre ceea ce înseamnă poezia nouă? Sunt un cititor al ei, dar recunosc, mai puțin avizat decât alții. Tinerii care participă la acest festival nu sunt întotdeauna chiar tineri, cred că este o perioadă foarte favorabilă scriiturii poetice. Este un fapt pentru mine foarte încurajator că avem șanse în ceea ce privește literatura și cultura ca popor; dacă sunt participanți atât de buni la astfel de evenimente, este un semn bun. Chiar mi-a făcut plăcere să le citesc volumele și e foarte bună ideea aceasta a lui Lucian Vasiliu de a aduce în concurs nu grupaje de două trei poezii, ci volume.

Sigur că au fost între lucrările respective și unele exerciții literar-poetice, care nu au răspuns exigențelor unui juriu așa cum a fost cel de anul acesta. Clar au existat și volume valoroase, care au meritat toată atenția, iar notele pe care le-am dat sunt o dovadă. Doi dintre aceștia s-au detașat clar și cred că o să mai auzim despre ei

Pictură de Iulia Șchiopu

ISTORIE LOCALĂ

O CLIPĂ DE ISTORIE

► Mihaela GUDANĂ

Primele zile ale lui decembrie 2012 au năvălit peste tot cu ger. Nu se anunțau ninsori, ci doar frigul era așezat în lumea noastră încă din noiembrie. Erau câteva grade minus de dimineață, dar bucuria cu care începusem ziua făcea să nu dau importanță mâinilor înghețate. Urma ca în ziua de 4 decembrie să se întâmple ceva mareț pentru mine și satul meu: așteptam să ne viziteze istoricul Neagu Djuvara, la invitația domnului Jean Chrissoveloni, uul dintre moștenitorii familiei Chrissoveloni. Venea de la București, să viziteze palatul moștenit de la tatăl său, Nicky Chrissoveloni. Această familie de greci s-a stabilit aici din 1879, făcând avere în România, deținând multe proprietăți în țară, dar tot ce au avut în toți acești ani, chiar și casa de la Ghidigeni le-a fost confiscat de către comuniști în 1948. Banca Chrissoveloni din București, sediul în care funcționează și azi Banca Națională a României a fost naționalizată, Nicky Chrissoveloni arestat și dus în închisoare, conturi blocate, bijuterii de familie confiscate.

În casa lui Nicky Chrissoveloni, moștenită de la părinții săi Jean și Sybille, azi nu stă nimeni. Cel care vine de câteva ori pe an să viziteze locurile copilăriei sale este domnul Jean Chrissoveloni, care alături de surorile sale, pentru câteva ore se întorc în trecut vizitând locurile însingurate. Aici doar istoria vorbește prin tot ce se află în curte și în amintirile lăsate peste tot.

Și iată, că odată cu această vizită dintr-un început de iarnă, ne aduce un oaspete de seamă, marele istoric Neagu Djuvara ce urma să pășească pe pământurile noastre.

A coborât cu greu din mașină, pentru că anii săi, care nu erau puțini deloc, nu-l lăsau să mai fie sprinten ca în alte vremuri. Doar privirea, ochii limpezi și albaștri spuneau că viața i-a fost plină și că trăiește cu bucurie fiecare zi dată de la Dumnezeu.

Mihaela Gudană și Neagu Djuvara

L-am invitat la primărie în biroul primarului care îl aștepta onorat de vizita sa. Împreună cu domnul Chrissoveloni și o nepoată care îi purta de grijă permanent, domnul Neagu Djuvara a urcat scările ușor, de parcă nu voia să grăbească nimic, timp fiind în acea zi pentru tot ce trebuia să facă la noi în sat. Discuțiile s-au deschis, gândurile și amintirile musafirilor s-au amestecat frumos cu aburii cafelelor. Nepoata avea grijă ca unchiul său să bea apă, să se hidrateze câte puțin, și de aceea îi spunea:

- Ai băut destulă apă, Neagu!

Și el, marele istoric se supunea unor simple cuvinte, lăsa paharul din mână pe birou, prin mintea sa umblând în același timp Regina Maria și Regele Ferdinand, despre care vorbea din istoria cercetată și chiar scrisă de el în lucrările

sale. Eram uimită de cursivitatea vorbirii, de cât de multe lucruri știe despre zona noastră deși nu fusese niciodată pe aceste meleaguri ale comunei.

În acest decembrie a scris în Cartea de onoare a comunei Ghidigeni cuvinte ce vor rămâne pentru totdeauna, negru pe alb, mărturie a trecerii pe aici, pe unde, cu o sută de ani în urmă, ne-au lăsat urme în țărână regii țării noastre, venind în vizită la familia Chrissoveloni, pe vremea Primului Război Mondial și nu doar atunci.

Domnul Neagu Djuvara a vrut să viziteze apoi biserica satului, înainte de a vizita palatul familiei și ne-am pornit să facem acest lucru, conform dorinței sale. Scările au fost iar cu greu coborâte. Mergea încet, greoi, avea un baston în care se sprijinea. La ieșire ne-a izbit frigul de afară. Domnia sa era îmbrăcat cu un palton din stofă gri, avea pantofi bine lustruiți, ascuțiți la vîrf și la zgomotul lăsat la fiecare pas.

După ce am ieșit în stradă din curtea primăriei, am văzut că nu-i era așezat bine fularul la gât, pe lângă reverul paltonului putea să intre frigul foarte ușor. Pe lângă tonul de gri al paltonului, cel grenă al fularului scotea în evidență chipul fin al bărbatului frumos ce fusese. Urme ale frumuseții masculine demult apuse se zăreau clar și în statura sa. L-am privit admirativ, desigur, gândind la câte a trăit în toată viața sa.

- Da-ți-mi voie, vă rog, să vă așez fularul, că-i tare frig afară. Chiar până la biserică dacă mergem, veți îngheța de frig.

Mâna mea s-a apropiat să strângă mai bine fularul în jurul gâtului, timp în care zâmbetul său s-a amestecat cu vocea sa groasă, baritonală:

- Doamnă, măcar cu fularul să mai impresionez o femeie frumoasă! a spus, parcă și cu ochii, timp în care stăteam pe loc, eu

impresionată, profesorul Neagu Djuvara supus ca în fața nepoatei sale ce ne ajunsese din urmă.

Ușile din lemn vechi au scârțâit și au amintit de anii strânși în zidurile bisericii unde era cald, unde se auzea focul arzând. Domnul Neagu Djuvara s-a închinat la sfinții din vechile icoane, având Dumnezeu din suflet regăsit în icoanele bisericii de aici. Preotul a fost emoționat, au vorbit puțin, alături de domnul Chrissoveloni care bine se știe că vizitează biserica ori de câte ori vine la Ghidigeni, pentru că unele icoane au fost donate, alături de multe alte obiecte bisericești de către înaintașii familiei sale.

Discuțiile cu preotul Popa Jan, preotul paroh al bisericii cu hramul "Constantin și Elena" din Ghidigeni au fost la fel de plăcute, emoționante și pentru dânsul.

Momentul de vîrf a fost vizitarea palatului familiei Chrissoveloni. Porțile larg deschise păreau a spune: poftiți, dragi oameni! Aici locuiesc atâtea amintiri pe care eu le închid de fiecare dată în casă, trag obloanele pentru că istoria este încă vie și trebuie aflată. Domnul Neagu Djuvara, împreună cu domnul Chrissoveloni au intrat să amestece trecut și prezent, morți și vii cu timpurile noastre.

Emoțiile le păstrez încă și mă simt onorată că am cunoscut un astfel de om, că am schimbat câteva cuvinte, că avem aici un loc binecuvântat de Dumnezeu prin vizitele familiei regale, prin funcționarea unui spital de campanie în timpul Primului Război Mondial, prin faptul că Regina Maria a scris despre Ghidigeni în lucrările sale.

Odată cu această vizită a istoricului Neagu Djuvara s-a mai adăugat o clipă în istoria noastră locală construită de familia Chrissoveloni.

INTERVIU

MIRCEA MICU: „ȚARA DE DOR ESTE TOT CEEA CE MĂ ÎNCONJOARĂ”

► Puşa ROTH

Mircea Micu: Ce să vorbim în seara asta doamnă, când toamna a trecut și n-a fost iarnă?

Puşa Roth: Aceasta este întrebarea pe care mi-o adresează invitatul serii, scriitorul Mircea Micu. Ce să facem în seara asta sau ce să vorbim în seara asta? Domnule Mircea Micu, care sunt în viziunea dumneavoastră frumusețile zilnice, chiar dacă toamna a trecut și n-a fost iarnă?

M. M.: Da, e titlul poeziei pe care am scris-o eu mai demult. Frumusețile zilnice, pentru mine, au rămas aceleași: soarele, cerul, arborii, casele bătrâne cu arhitectura lor, misterioasă, oamenii triști sau mai veseli. Frumusețile zilnice sunt pentru mine tot ce mă înconjoară în fiecare zi, în care încerc să vâslesc prin acest oraș care m-a acaparat cam de 30 de ani, cu care m-am obișnuit și, din când în când, pentru a da un orizont exact privirilor mele, privesc cerul pe care din păcate oamenii, bucureștenii în general, îl privesc atât de rar.

P. R.: E altfel decât cerul Aradului?

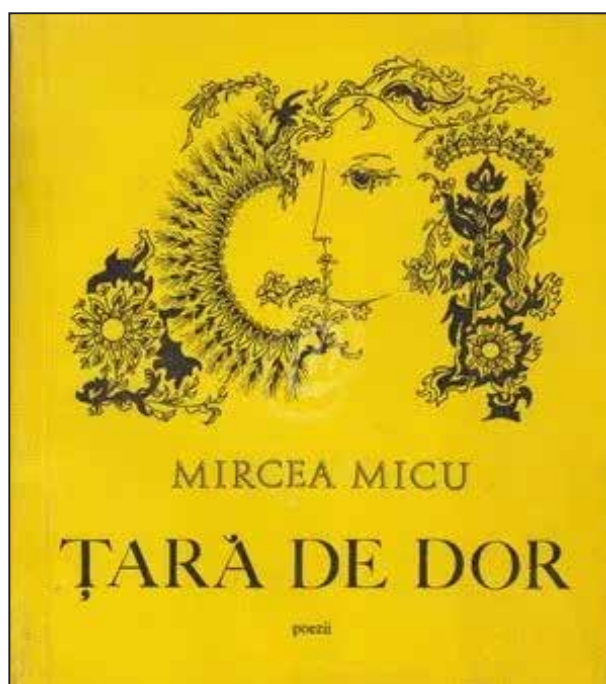
M. M.: E la fel, dar e cuprinzător și limpede. Fiecare cer are misterul lui. Fiecare zonă a acestei țări. Dar, în general, oamenii nu privesc cerul. Oamenii merg cu privirile în pământ. Din motive ciudate. N-aș pune neapărat pe seama necazurilor sau a sărăciei această chestiune. Orașenii nu privesc cerul.

P. R.: Au ei o anumită viziune despre lume? Sau viziunea s-a schimbat de când a ajuns majoritatea la oraș?

M. M.: Poate că nu. Cei care s-au născut țărani, rămân țărani definitiv. Dacă nu în comportament, unii dintre ei chiar și în comportament, în accent, în vorbe, însă cei mai mulți își păstrează fibra originară. Cel puțin eu, care sunt născut și crescut la țară, și-n zonă montană, și-n zonă de câmpie, sunt marcat de frumusețea vieții de la țară. Am o nostalgie uneori, aproape duos de nefirească, de locul acela care se numește veșnicia născută la sat.

P. R.: De altfel în toate cărțile dumneavoastră, atât în poezie cât și în proză, dorul este o permanentă. Cel puțin așa am remarcat eu...

M. M.: Zic că sunt un romantic întârziat. Un poet sosit târziu într-o lume din ce în ce mai agresivă,

mai stilizată ca gândire științifică. Din ce în ce mai computerizată! Am anumită vetustețe poate și din pricina faptului că am crescut pe lângă niște intelectuali, în vremea cât eram la Arad, "poetii bătrâni", ca să zic așa. Aveau pe vremea aceea 60 de ani, de mare rezonanță ca nume, poezii, dar care m-au crescut într-o anumită atmosferă de boemă literară, într-o pietate, într-o stare de religiozitate față de poezie, față de sentimentele frumoase. Venind la București, am mai prins ceva din

spiritul romantic de altădată. Astăzi din păcate el nu se mai regăsește și sunt trist că nu mă pot acomoda acestei năvale, acestei explozii de mecanizare care uneori mă tulbură și mă înspăimântă.

P. R.: *Lumea aceasta literară v-a primit cu brațele deschise, totuși.*

M. M.: Eu am avut noroc. Am venit în București ademenit de un prieten al meu, scriitorul **Rusalin Mureșanu**, care a lucrat o vreme și la Radio și care povestea ce bine o ducea el în București și cât era de așezat din punct de vedere material... În sfârșit, am venit. Nu a fost chiar așa cum a zis el, dar am avut norocul fantastic de a fi primit cu brațele deschise. Probabil, am un anumit fel de a fi, sunt o ființă foarte adaptabilă la anumite situații; știu să mă pliez. Iată, după atâția ani... Dar, de fapt, vreo cinci ani după ce am venit în București, până și accentul îmi dispăruse. Numai atunci când eram în grup, sau când sunt și acum, vorbesc cu accent ardelenesc. Vreau să vă spun că am avut fantasticul noroc de a intra într-o generație de aur care m-a primit imediat, m-a asimilat, deși nu eram de vârsta lor, eram cu 5-6 ani mai tânăr decât ei. Vorbesc de **Nichita Stănescu**, vorbesc de **Fănuș Neagu**, vorbesc de **Grigore Hagiu**, de **Nicolae Velea**, vorbesc de **Băieșu**. Iată, toți, în afară de Fănuș, sunt plecați pe câmpiile eterne. Și am mai avut norocul de a lucra la Uniunea Scriitorilor încă din primii ani ai venirii mele printr-o întâmplare mai așa...

P. R.: *Pe care o povestim acum...*

M. M.: Păi, pot să o povestesc. În general este știută. Am fost angajat de **Zaharia Stancu**, fără să știu de cererea mea. Fusesem cu o cerere de angajare alături de niște colegi scriitori care veniseră să ceară bani, iar Stancu trebuia să pună un "da". Nu m-a mai întrebat. Nici nu știa cine sunt și nu se prea uita la cei care stăteau în antecameră. A pus un "da" și în urma acestui "da" directorul administrativ de atunci, scriitorul **Traian Iancu**, mirat peste măsură, n-a avut ce să facă și a acceptat angajarea mea pe un post destul de modest, dar foarte important atunci, fiindcă eu mi-am făcut o serie de relații cu diverși scriitori. Și am mai avut norocul, cum să zic, de a sta sub oblăduirea, sub ocrotirea și simpatia scriitorului **Laurențiu Fulga**, care a avut o mare grijă de destinul meu literar. Venisem de undeva din Arad, bineînțeles că eram poet local. Publicasem, e adevărat, o carte de versuri pentru copii. Îmi imaginam că în clipa în care o să vin în București toată lumea o să știe... Nu auzise nimenea de mine, evident. Multe colaborări le-am avut și aici la Radio. Exista o emulație literară deosebită și mulți scriitori au fost angajați: **Călin Gruia**, **Rusalin Mureșanu**, **Dionisie Șincan** ș.a. Cred că aproape fiecare secție, de copii, tineret și cultură era condusă de scriitori. Și discuțiile se terminau de fiecare dată sus, la restaurant, la etajul nouă, unde era o atmosferă de cafenea literară. Vremuri mai propice poeziei și boemei literare.

P. R.: *Mircea Micu se autoparodia cam așa: "Să adormim, e ceasul înșelător de dulce,/ Departe în mansarde poezii se-nmulțesc./ E ora zero. Veacul se duce să se culce/ Cu tot ce are dânsul urât și nebunesc." Suntem la sfârșit de veac și de mileniu. Urât, nebun sau frumos și nebun?*

M. M.: Un veac obosit. Un veac care face loc unui alt veac misterios și imprevizibil. Cel puțin din punctul meu de vedere. Un veac despre care s-a spus, nu știu de câte ori, cu o insistență aproape inutilă că ori va fi religios ori nu va fi defel. Nu știu dacă este formula ideală pentru a determina profilul unui viitor atât de incert. E un veac în care pământul se răcește din ce în ce mai mult. Oamenii își pierd sau își diluează sentimentele. Devin mai puțin sensibili la ceea ce se întâmplă în jur, devin mai egoiști, mai dezinteresați față de necazul celui de alături, supunându-se unei dereglări care ține în primul rând de posibilitatea de a duce o viață, o existență cât de cât decentă. E un veac despre care nu îndrăznesc să gândesc încă fugitiv, dar pe care sper că cei care ne vor urma – tineretul de azi, atât de ciudat, atât de contestat, la care ne uităm cu atâta mirare – vor ști să-l stăpânească, fiindcă altfel vor fi propriii lor săpători de destine prăbușite.

P. R.: *În aceste condiții, domnule Mircea Micu, cum arată "dracul verde"?*

M. M.: Vă gândiți la un volum de parodii al meu, "**Dracul verde**", pe care l-am tipărit acum 30 și ceva de ani, substituindu-mă fiecărui scriitor (poet) pe care l-am parodiat cu o anumită generozitate, fiindcă, în general, nu pot fi parodiați decât poezii cu stil. Eu am încercat să-i enumăr pe toți confrății mei. Dracul verde care sunt a început să obosească în ultima vreme. Poate și faptul că umorul este din ce în ce mai puțin cercetat și gustat și, dacă se practică astăzi, se practică, uimitor, de o calitate absolut înjositoare. Înainte exista o justificare. Se spunea că nu putem face un umor de calitate fiindcă nu ne lasă cenzura, dar acum, întreb eu, pentru Dumnezeu, cine-i oprește pe umoriștii stilați și pe interpreții de umor, nu vreau să dau nume, fiindcă nu vreau să-mi creez antipatii, care și așa, mă rog, sunt destule? Dar umoristul din mine e destul de trist. Deci "dracul verde" va deveni în curând negru.

P. R.: *La vremea respectivă afirmați, chiar în prefața cărții, că ați fi luat lecții de judo ca să vă apărați volumul de parodii. Printre cei parodiați se află și Marin Sorescu, cu "Gânduri pentru poezi".*

M. M.: Este un titlu după volumul lui, "**Singur printre poezi**", nu prea izbutit, îmi dau seama. Interesant este că eu vreau să fac acum o mărturisire pe care nu am făcut-o niciodată. Atunci când m-am apucat să scriu parodia, eu nu citisem volumul lui **Sorescu**. L-am citit după 20 de ani. El nu m-a influențat, ci mai degrabă **Topârceanu**, care este un parodist absolut, un stăpân al genului imbatabil, ca să

spun așa. Sorescu, care de altfel mi-a fost prieten și a fost și este un mare poet, practicând parodia, a scăpat de tentația sentimentalismului, și-a sublimat esența poetică, izbutind să fugă de banal și reușind să scrie poezia recunoscutibilă soresciană.

P. R.: *Ce loc ocupă muzica în viața dvs.?*

M. M.: Eu sunt un tip muzical. Sunt un bun interpret vocal, dar cânt și la câteva instrumente.

P. R.: *La ce cântați?*

M. M.: În afară de frigider, la tot. Cânt la vioară, cânt la acordeon. La instrumente de suflat, nu. Sigur că nu desăvârșit, dar oricum cânt. Vioara am făcut-o în școala pedagogică, obligatoriu. Îmi place Mozart. E muzical, e vesel, e destins, e de ascultat.

P. R.: *Domnule Mircea Micu, ce părere aveți, dumneavoastră, redactorul de altădată de la studioul de radioficare din Arad, apoi colaborator la radio, despre instituția Radio? Risc cu această întrebare.*

M. M.: E delicat, fiindcă mă obligați să fiu fie prea sincer, fie ușor fariseu. Dar vorbind absolut neutru, cred că Radioul este una dintre formele cele mai eficiente, mai moderne și mai aproape de cetățeanul de azi. Modul de a transmite informația, modul de a ajunge la urechea și la ființa ascultătorului sigur că țin și de felul în care redactorii Radioului știu și sunt dispuși să facă acest lucru. Eu colaborez de multă vreme cu Radioul. După Revoluție, mai puțin. Cu dvs. am colaborat mai mult. Foștii redactori, care mă solicitau foarte des înainte, printr-o ciudată întâmplare, nu mă mai cunosc... Nu știu dacă din cauza umorului... M-au ocolit o vreme. După aceea am reluat și colaborările la emisiunile literare. Dar pe mine nu mă deranjează foarte tare. Eu nu sunt acum atât de ahtiat după un anumit tip de glorie, deși mărturisesc că îmi place să mă știu auzit undeva, într-un capăt de țară, de un fost coleg, de o fostă iubită, de un fost prieten. Radioul, ca să revin la întrebarea dumneavoastră, este în clipa de față cea mai eficientă formă de a pătrunde direct spre mintea și spre simțirea ascultătorului. El are posibilitatea să informeze, să facă educație, să influențeze fără nici o discuție și eu cred că din acest punct de vedere Radio București își face cu prisosință datoria. Iată că, vrând-nevrând, am adus un elogiu acestei instituții care a împlinit 71 de ani anul acesta și care a fost slujită de mari scriitori ca **Liviu Rebreanu** și **Vasile Voiculescu**.

P. R.: *La lansarea volumului "Poeme pentru mama", ediție liliput, ați lansat un slogan pentru cei care doresc să vină să cumpere cartea.*

M. M.: Nu știu dacă mi-l amintesc exact: „*Mircea Micu, poet nealgoritm, inutil, invită cititorii să cumpere volumul Poeme pentru mama, care costă cât un pachet de Assos din afacerea Țigareta 2*”. Da, așa, o invitație mai bizară.

P. R.: *Câte valențe poate avea patima?*

M. M.: Una singură. Romanul "**Patima**", pe care l-am tipărit după 1972, a avut, spre surprinderea mea, o primire la care nu m-am așteptat. A apărut în

șase ediții, iar acum va apărea la Editura All. Critici de marcă, începând cu **Nicolae Manolescu**, care în general nu laudă pe oricine, și terminând cu **Titus Popovici**, au avut numai cuvinte elogioase. Flatat și luat de ape după acest succes, am început să dau niște declarații prin care frizam ușor inutilitatea criticilor literari. I-am cam jenat, de aceea, la volumul al doilea, care, după părerea mea, era mult mai bine scris decât primul, criticii m-au taxat ușor colegial. Dar eu zic că este o carte care mă reprezintă. A fost tradusă în poloneză și rusă. Pe osatura ei am făcut și un film care se numește "**Semnul șarpelui**", în regia lui **Mircea Veroiu**. "**Semnul șarpelui**", fiindcă cineva îmi furase titlul. Un film care a plăcut multora, mie însă nu mi-a plăcut, mărturisesc și-mi pare rău.

P. R.: *De ce?*

M. M.: E adevărat că eu am o anumită extravaganță în carte, însă **Veroiu**, Dumnezeu să-l ierte, la care eu am ținut foarte mult, a ieșit puțin din tiparele cărții, din atmosfera ardelenescă. După ce am terminat scenariul, nu am mai colaborat și atunci a încercat să-l facă mult mai extravagant, în afara atmosferei de sat de pustă, de cetate închisă, cu caractere puternice. În general, întâmplările sunt reale, evident cu sublimarea de rigoare, cu mutațiile în timp. Nu știu dacă în romanul pe care-l pregătesc eu acum va mai reuși să ajung la acea simplitate aproape nefirească.

P. R.: *Domnule Mircea Micu, să facem un popas, de ce nu, sentimental, în strada Berzei.*

M. M.: Da, aici am locuit din '63, când am venit în București, la prietenul meu **Rusalin Mureșanu**, într-o casă cu apă în curte, o casă de cartier, micuță și în fața căreia era și mai este și acum stația de tramvai. Aici opreau absolut toate tramvaiele lumii: 2, 12, 26. Acesta din urmă făcea ocolul orașului și vreo trei-patru zile, când am venit în București, pentru că nu prea aveam unde să dorm până l-am găsit pe Rusalin, am fost învățat de **Tudor George**: „*Dom'le, iei un bilet – era 25 de bani – și te plimbi toată noaptea!*” Nu te trezea nimenea. După ce am stat un an la Rusalin, m-am însurat și am locuit în Știrbei-Vodă, alături de **Giurescu**, care stătea pe colț. (S-a demolat acuma tot). În colț era o librărie și o casă în care stătuse pe vremuri **Slavici** – o perioadă, după ce s-a mutat din Amzei – și pe aceeași stradă, vizavi de Cuibul cu barză, la două numere diferență locuia bătrânul **Țuțea**, pe care l-am cunoscut bine și pentru care am bătut o piesă la mașină.

P. R.: *E o poveste foarte frumoasă. Poate un mic fragment din ea ați putea să ne spuneți.*

M. M.: Da, Petre Țuțea tot îmi spunea: „*Hai, domnu' Micu, să-mi bați la mașină.*” Avea o piesă de trei sute și ceva de pagini. De fapt, era un teatru-seminar pe care l-a publicat un timp **Andrițoiu** și din care el îmi dicta mie în subsol cu voce atât de tare și râdea și comenta totul încât vecinii ne-au somat să terminăm cu scandalul, crezând că ne certăm. Mie

mi-a convenit, n-am protestat de nici un fel, fiindcă ajunseseam la pagina 60 și mai aveam încă vreo trei sute. Nu eram specialist, băteam cu două degete, vă imaginați, la o mașină destul de rudimentară, un Consul portabil.

P. R.: *Dar povestea din Piața Ilie Pintilie, acum Matache? Cea cu geamantanul...*

M. M.: Aha, când se adunau sticlele de apă minerală, de vermut, de vin, mergeam și le valorificam, la colț, în Matache. Rusalin, care era mare bucureștean și își închipuia că lumea îl cunoaște, venea cu doi pași în spatele meu. Eu mergeam cu geamantanul care era de carton, venisem cu el de la Arad. Se făcea că nu știe cine sunt și odată, în colț, s-a desfăcut geamantanul și au căzut toate sticlele pe jos. A fost un scandal monstru. Mi-a spus că nu știu să mă port. Nu aveam, să știți, jene provinciale în direcția asta. Tot în perioada aceea a venit la noi **Tudor George**, care avea un umor nebun și neavând cam ce să-i punem la dispoziție, i-am dat o pereche de pantofi și o cămașă, pe care, în două minute, le-a vândut în Matache. A pus un ziar jos și a început să țipe: „Care iei cămașă, neamule?!” 7 lei, nu știu cât – la un preț derizoriu. O sticlă de vermut pe vremuri era 8 lei – vermut roșu...

P. R.: *O cămașă pentru o sticlă de vermut?...*

M. M.: Da, cămașă veche...

P. R.: *Cum se pot număra, dacă se pot număra, „noptile risipitorului”?*

M. M.: A, nu știu. Am pierdut atâtea nopti, doamnă, că ar trebui să dorm acum toată viața ca să le pot compensa. Dar nu-mi pare rău, fiindcă le-am risipit cu prieteni frumoși, o parte din ele la Șiria, în satul lui Slavici, pe vremea când eram profesor acolo, la o școală de surdo-muți, de surzi de fapt. Pe urmă, o parte în zona orașului Arad, unde am fost secretarul unui cerc literar destul de puternic, de altfel. De aici au plecat **Dimitrie Rateș, Cornel Omescu, Rusalin Mureșanu**. Tot din Arad sunt **Ștefan Augustin Doinaș, Paul Everac** ș. a. – o pleiadă de scriitori de marcă. Restul le-am risipit pe aici, prin București, cu tot soiul de prieteni literari. Din păcate azi, majoritatea dintre ei sunt plecați puțin, mutați spre alte zări, mai senine și mai calme.

P. R.: *Dar Pucă?*

M. M.: Chiar acum am primit de la nevasta lui un jurnal. Graficianul **Pucă** scria. Am vreo 40 de pagini extraordinar scrise, cu amănunte, cu notații, cu observații fine. Și m-am gândit că, iată, numai un om care nu ține neapărat să facă din jurnal o dovadă a existenței sale de scriitor, poate, într-adevăr, să țină un jurnal curat. Scriitorii, în general, sunt tentați să mistifice. Fie inventează, fie nu merg cu sinceritate până la capăt. Jurnalul va fi publicat într-o suită în „*Literatorul*”. I l-am dat lui **Fănuș Neagu** și până la urmă o să-l scoatem și la „*Cartea Românească*”, cu **Dan Cristea**, care e director acolo și va marșa la acest lucru. **Pucă** era absolut genial. Și apropo de Pucă, trecând el într-o zi pe Calea Victoriei, pe

lângă două doamne, acestea au comentat indignate văzându-l: „*la uite, dragă, și la nenorocitul ăsta, numai javre îi mai trebuiau...*”. Pucă era destul de ciudat îmbrăcat și avea barba nepieptănată. Iubea câinii. Erau și atunci câini „comunitari”, cum le zice primarul nostru Lis-Alis-Ales.

P. R.: *O lume, domnule Mircea Micu, pe care nu o mai găsim astăzi. O lume literară frumoasă!*

M. M.: Da, uneori mi se derulează siluete, „*umbre pe pânza vremii*”, cum zicea poetul. Îl vedeam aproape zilnic pe **Horia Lovinescu** la restaurantul Podgoria – vizavi de Grădinița. Își bea din picioare whisky-ul, foarte sobru, foarte rapid. Bizar era ca apariție. Era un băutor singuratic. O să mă înjure mulți pentru că vorbesc despre asta, dar așa era.

P. R.: *De ce?*

M. M.: Nu știu. Era ciudat, era închis în sine...

P. R.: *Nu era alături de grupările „vesele”?*

M. M.: Calitatea lui de academician nu-i permitea să coboare. Își bea porția lui în mici taverne mai ciudate.

P. R.: *Domnule Mircea Micu, există într-adevăr o țară de dor?*

M. M.: Da. Pentru mine există o țară de dor. Este un titlu al unui volum al meu pe care l-am publicat mai demult. Majoritatea poeziilor de acolo le-aș publica și acum fără nici un fel de reținere. Sunt poezii recitabile, poezii muzicale. Țara de dor este tot ceea ce mă înconjoară și ține de ființa, de fibra vieții mele de român. Nu la modul ostentativ, nu neapărat un naționalism exacerbat. Dar vreau să vă spun ceva, doamnă Roth, care o să vi se pară bizar. De câte ori am venit din străinătate cu avionul, înainte de a anunța că am intrat pe teritoriul românesc, am simțit acest lucru. Este aproape incredibil. Pun pariu că, de pildă, dacă mi se arată imagini la televizor cu peisaje diferite dar foarte asemănătoare cu cele din țara noastră, fără să mi se spună nimic, știu cu precizie care este peisajul, colțul care reprezintă România. Eu am mai scris, de altfel, o carte de poezie patriotică, „*Cu inima în palmă*”, care are vreo treizeci de poezii. Generațiile de altădată, chiar generațiile care m-au precedat pe mine, își făceau din patriotism un stindard, un ideal național. Am început să ne renegăm existența ca și cum nu ne-am recunoaște mama.

P. R.: *Ce ați așezat în „memoria pergamentului”?*

M. M.: Este o suită lirică de portrete ale marilor domnitori români care au citorit această țară – „*Țara de dor*” și „*Memoria pergamentelor*”. O parte din poeziile din primul volum se regăsesc și în al doilea și au fost scrise în special pentru adolescenți. Ele s-au recitat multă vreme, o parte se recită și acum, dar, din păcate, acum s-a așezat un val de uitare peste acest sentiment. Eu sunt convins că va veni clipa în care vom desface această ladă frumoasă, acest sipet de bijuterii românești necesare a revigora sentimentul național (nu

mă refer la versurile mele), fiindcă, oricât am încerca să ne globalizăm, noi tot români vom rămâne.

P. R.: *Sunteți optimist?*

M. M.: În ultimii ani a început să-mi cam scadă acest optimism. Dar, cu cât trec spre vârsta a treia, încep să devin din ce în ce mai optimist, fiindcă vorba pesimistului: *"mai rău de-așa nu se poate..."*

P. R.: *Domnule Mircea Micu, cum ați construi un petec de lume?*

M. M.: Pentru mine, cred că el există. Eu am o lume a mea, o lume de noapte. Eu sunt un noctambul. O lume ideală, ca să zic așa, în care să visez ceea ce nu pot realiza în fiecare zi. Un petec de lume e greu de construit, dar eu cred că fiecare om, în ultimă instanță, își ține pentru el acest colțisor inaccesibil, care îl motivează să existe. Sigur că, întotdeauna, pe noi ne-a salvat umorul și ne va salva în continuare. Dovadă, doamnă Roth, vedeți cu câtă fidelitate și cu câtă pasiune privim seară de seară aceste talk show-uri de la diversele televiziuni, subiecte pe care le știm cu toții, dar stăm și ascultăm fascinați aceleași povești cu țință umoristică absolut indescriptibilă.

P. R.: *Dar caietul de rețete al mamei?*

M. M.: Caietul mamei, pe care am să-l public într-o zi, fiindcă e păcat să se piardă o asemenea comoară, conține rețete ardelenești experimentate de ea o viață.

P. R.: *Aș dori ca spre finalul întâlnirii noastre să facem și un recurs la istorie. Vă fascinează un personaj – și acela este Avram Iancu.*

M. M.: Da, eu am avut acum vreo 20 de ani o premieră, *"Avram Iancu"*, la Teatrul Național din Cluj. A fost și un mic scandal de presă, nu are importanță ce s-a întâmplat atunci. Nu a prea convenit faptul că s-a jucat la Cluj, într-un oraș cu sensibilități etnice, dar eu am și scris cu multă vreme în urmă despre Avram Iancu un *"Jurnal"* cu o documentare destul de solidă și am intenția, de altfel, ca la anul să izbutesc să termin acest proiect. O carte despre **Avram Iancu**, un fel de, revin la o idee mai modernă, ultim interviu cu un Avram Iancu la bătrânețe, adică în clipa în care toți îl considerau un om terminat. Nu era chiar așa. El a fost foarte lucid până în ultima clipă, însă a fost un om foarte trist și ajutat să cadă în această tristețe irecuperabilă. Dar luciditatea lui a fost mereu prezentă și atunci un reporter se duce și se întoarce pe firul apei înapoi, dezvoltând tot ce s-a întâmplat în viața acestui erou, care este un erou de legendă, aproape un erou antic. Este un erou fabulos. Am o datorie de ardelean și de moș să scriu această carte care se va numi *"Ultima noapte a lui Avram Iancu"*.

P. R.: *Pentru că suntem tot în pragul unei nopți, aș vrea să încheiem cu "Poeme pentru mama", ultimul dumneavoastră volum, unul liliput.*

M. M.: Eu am scris foarte multe poeme pentru mama. Niște scrisori neexpediate. Sunt cel puțin 60-70 de poezii cu trimitere. E greu să scrii asemenea poezie

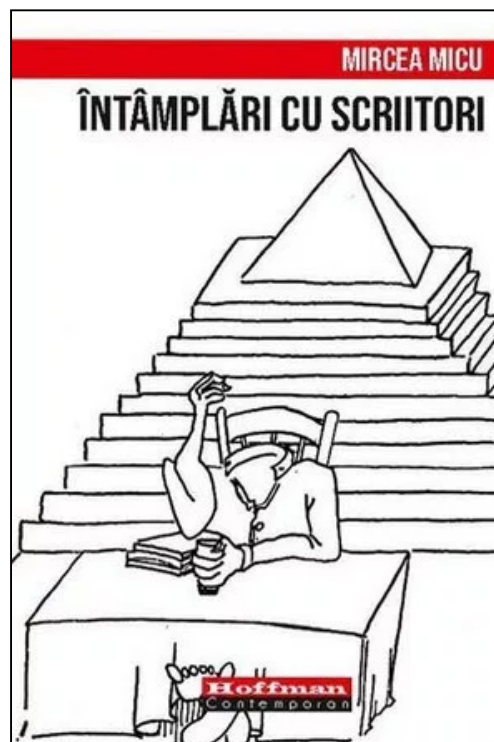
fiindcă ajungi la repetiție. Sentimentul se diluează când apeși prea mult pe pedala sentimentalismului. Eu cred că am izbutit să scap de aceste capcane și am republicat-o ca pe o carte de rugăciuni, fiindcă socotesc că nici un sentiment nu este mai profund, mai sfânt și mai curat decât acela pentru ființa care-ți dă viață și te predestinează zborului. Aceasta este legătura universală.

P. R.: *După părerea mea, a reporterului, în viața unui scriitor trebuie să existe etapă de etapă o fascinație. Ce v-a fascinat toată viața?*

M. M.: Toată viața mea am fost obsedat de frumusețea, de perenitatea, de spectaculozitatea și, aș îndrăzni să folosesc un cuvânt forțat, de moartea satului românesc. Oricât au curs evenimentele în cascade dramatice, oricât de mult s-au chinat forțe mai mult sau mai puțin oculte să-l distrugă, să-l descompună, dacă vă aduceți aminte acea sintagmă îngrozitoare, "sat în dezafectare", care a circulat o perioadă, totuși satul este celula de bază, zic eu, a ființei noastre naționale. Satul este mișcarea ce echilibrează conștiința acestui popor și întotdeauna valul de puritate, de asanare și de curățire spre oraș va veni dinspre sat. Chiar dacă e acum, pe porțiuni, într-o stare de muribund. Dar îndrăznesc să sper că va veni o vreme în care el va cunoaște strălucirea de altădată. Sunt prea optimist, dar așa nădăjduiesc. Ar fi groaznic să nu fie astfel.

P. R.: *Domnule Mircea Micu, dați-ne o vorbă pentru mâine.*

M. M.: Da. Mâine. Este un cuvânt foarte, foarte relativ. Un mare poet ardelean spune: *"nimeni nu știe până mâine ce se va alege și de noi"*. El mai adaugă ceva, iar eu rămân la această incertitudine care se poate interpreta cum vreți: *"nimeni nu știe până mâine ce se va alege și de noi"*.

► Lucia OLARU NENATI

PROZĂ SCURTĂ

DESAGA CU MERINDE PENTRU LUNGUL DRUM

Nicăieri nu se topește mai curat în miere de soare obosit galbenul toamnei auguste decât în plaiul din inimă, acela pe care îl duci cu tine către oriceliman și pentru care plângi când cineva rănește numele său cel înalt cu arme de jar și cuvânt. Ceva din ființa sufletului tău se frânge în zilele albe ale Învierii pe care n-o petreci la biserica ta, ducând coșul cel alb la sfințit precum făcea, copil, cu bunica de mână în neasemuitul și durerosul topos al Bucovinei și nu știai pe atunci cât ești de fericit. Acum rătăcești prin lumea cu atât de înalte și trufașe clădiri și cauți urma unei bisericuțe de lemn unde să nu fi singur și părăsit în seara Crăciunului tău, în noaptea Învierii și-n dimineața cristalină de Bobotează, să poți fi tu cu tine și cu Dumnezeuul tău, cu „Isus din țara ta”, (așa cum l-a povestit mult-pătimitul Nichifor Crainic), acel Isus parcă mai blând decât alții și mai înțelept, care parcă ar cânta o doină din fluier atunci când primește ruga ta de iertare pentru cei la el înălțați, dar și de spor și ajutor pentru cei ce mai ară încă țărâna aceasta, spre roadă râvnind, chiar dacă pe atâtea alte meleaguri depărtate trebuie-au să plece, pâinea cea de toate zilele sale s-o câștige trudind...

În ghemul acela din desaga sufletului tău hăituit de atâția alți dumnezei și atâtea alte ispite și țărături și graiuri, în ghemul acela ai îndesat ca să încapă merindele lungului și neștiutului drum: amintirea casei bunicii când înflorea dimineața, în mai, prima lalea și te făcea să plângi de povara roșului său, mai frumos decât putea micul tău suflet să ducă; drumul spre dealul cu cruci unde l-ai condus și l-ai așezat, ca-ntr-un leagăn de humă, pe tata și pe tatăl tatălui tău și pe tatăl ăstuia, chiar

dacă bunicul nu prea doarme aici, ci prin cine știe ce alte neștiute Siberii, iar tatăl lui hrănește rădăcina cine știe cărui brad din înaltul Oituz; dar ei vin, totuși, aici de oriunde ar dormi, la Moșii de vară și de iarnă, să bea lacrimi și ceară prelinsă pe inima de grâu a colivei și pe împletitura aurie a colacului ce nicăieri în lume nu strălucește mai rotund. Acolo, în ghemul din desaga cu merinde ce ți-ai luat-o la drum, se aude foșnind și coroana de aur și purpură a codrului de pe colinele tale, acela ce știe să moară toamna atât de frumos, învățându-te lecția-mplinirii; și murmuratul Tatăl nostru, țarm de liman al oricărei disperări; arama sonoră a clopotului Buga ce tot mai așteaptă să audă sunând din corn odată; și, frăgezindu-ți încă sufletul de suferința dureros de dulce, povestea Plopilor fără soț și vitejia de cavalier în suman a lui Harap alb; și inima gerului dintâi când dealul ți-a îmbrățișat jocul cu sania printre nămeți, strângându-te ca tata-n cojoc; merele și nucile primei colindări de copil cu glas zugrumat de emoție; durerea frumuseții apusului pe câmpie când carul se-ntorcea trudit dintre nepermis de galbene holde; și cuvintele, parcă atât de dulci răsunând, cum nu știai că sunt, până să-nveți a da „buna ziua” în alte rostiri...

Acolo, în ghemul acela cu merinde, ca să-ți ajungă pentru cât mai mult timp în vremi secetoase de singurătate, când ți-o fi dor să auzi vreun cuvânt de-al tău, acolo ai stors, răsucind ca pe rufe, esențe ale țărâmului tău, de unde te tragi către lumea cea mare și despre care nu știi cât de mult aparții și-ți lipsește, decât atunci când n-o mai ai lângă tine, la fel cum simți tăria aerului doar atunci când, sub ape, nu mai poți să respiri.

PROZĂ DE LA PIATRA NEAMȚ

SINGURĂTATEA SFÂNTULUI SERAFIM *

► **Dr. Dan-Gabriel ARVĂTESCU**

Povestire dedicată prietenului Cornel Paiu

Serafim nu știa cine e, cine sunt părinții lui și nici de unde vine. Acest adevăr simplu și neliniștitor nu-l tulbura de fel. Această ciudățenie completa o alta și mai mare: Serafim locuia pe o stâncă, undeva în văzduh, parcă pierdut între pământ și cer.

Stânca lui Serafim era un pintene de granit mezozoic rămas stingher în mijlocul câmpiei, ca un dinte saurian înalt de sute de metri, pe acoperișul căruia nu puteai ajunge decât dacă aveai aripi. Curios, stânca aceea, mai precis mica mănăstire aflată pe ea, era singura casă pe care

și-o amintea... La început îl întrebase pe stareț despre venirea lui acolo. Bătrânul stareț Iraclie îi spuse că găsisese în coșulețul cu merinde, trimis o dată pe săptămână de cei de jos, un nou născut și îl adoptară. N-avură ce face, căci regula mănăstirii era că cine urcă la cer nu mai coboară niciodată. Așa că Serafim se considera copilul mănăstirii. Însuși Iraclie îl numea „Copilul Domnului”.

Mănăstirea era agățată în vârful pintenului stâncos, ca o mică bijuterie aflată parcă într-un permanent pericol de prăbușire sau poate ca o mică arcă ce adastă un moment, înainte de a se înălța la cer. Nimeni nu știa de când era acolo. Părea că dintotdeauna. Înțeleptul frate Ghenadie, care avea cheile bibliotecii, îi spusese că, demult, când nu trăia țipenie de om în câmpie, o mică ceată de creștini se oprise la piciorul stâncii. Erau militari creștini din legiunea a zecea „Gemini” care dezertaseră, fiindcă erau puși să atace sate creștine. Știau că n-au nici o șansă să scape, fiindcă îi urmărea o întregă cohortă de veterani romani trimiși în urmărirea lor. Hotărâseră să nu mai fugă, ci să aștepte acolo, la baza stâncii, un ultim asalt. Noaptea, ultima lor noapte, îi împresură ca o mantie opacă, cețoasă pe care lucirile focului aprins o filigranau în ciudate aurore boreale. Se așezară atunci în cerc, doisprezece ostași creștini și se rugară lui Dumnezeu să nu-i lase să se prăpădească în lupta ce va să înceapă în zori. Căzură apoi într-un somn adânc, izbăvitor, până când nechezatul cailor și zăngănitul armelor îi făcură să sară în picioare. Spre uimirea lor se aflau în cer. Așa părea căci, prin ce minune nimeni nu știa, se aflau tocmai pe platoul din vârful stâncii, în timp ce jos cohorta romană trecea fără să-i zărească. Mulțumiră îndelung Domnului pentru scăpare. Constatară însă că nu mai pot coborî de loc. Așa că hotărâră să-și facă acolo lăcaș de închinare și astfel pe stânca golașă apăru mănăstirea.

Grafică de **Nicoleta Enache**

Serafim se miră de poveste și-și zise că, dacă Dumnezeu i-a urcat acolo, probabil i-a și ajutat să supraviețuiască și, curios, nu întrebă niciodată ce s-a întâmplat cu acești soldați ai Domnului.

Cu timpul, câmpia din jurul mănăstirii se umplu de așezări până hăt departe în zare. Lumea vorbea că locul e protejat de rele, fiindcă sus în mănăstire călugării se roagă pentru păcătoșii de jos. Nimeni nu-i cunoștea pe cei de sus, căci nimeni nu putea urca pe stâncă și nimeni nu cobora de acolo. Călugării făcuseră un fel de coșuleț pe care, odată pe săptămână, îl coborau și oamenii îl umpleau cu mâncare. Așa trecură anii, până când, în coșulețul cu merinde, fu ridicat la mănăstire Serafim.

La început călugării se revoltară. O veche profeție spunea că mănăstirea va pieri când în ea vor fi mai mult de doisprezece, dar starețul îi luă apărarea și, în ciuda bodogănelilor zilnice, nimeni nu mai protestă.

Odată cu venirea lui, ceva părea că s-a schimbat în viața mănăstirii. La început nimeni nu-și dădu seama. Zilele se scurgeau netulburate între vecernie și utrenie, iar sunetul ceresc al toacei umplea câmpia de sonorități stranii care nelinișteau sufletele oamenilor din vale. Serafim crescuse frumos, legănat de rugăciunile și cântecele călugărilor. Se făcu un tânăr înalt, smead, cu un păr lung și galben ca razele soarelui, legat la spate în cunună aurie. Fața prelungă, o frunte înaltă și doi ochi albaștri ca cerul în asfințit îi dădeau un aer ciudat și misterios, care ieșea în evidență mai ales când era alături de cei doisprezece călugări albiți și ridați de trecerea anilor. Dragostea pentru Dumnezeu a lui Serafim era parcă mai presus de fire. Cel mai mult îi plăcea să cânte *Kyrie Eleison* la miezul nopții, când luminile câmpiei se stingeau și pământul de jos părea la fel de îndepărtat și de neatins ca și cerul de sus, iar opaițele stelelor păreau că luminează și arată drumul spre Rai. Atunci i se părea că stânca se subțiază până la stadiu de fuor de fum și pornește în zbor cu ei printr-un univers tulburător și nesfârșit.

În rest, viața în mănăstire era aspră și austeră. De-a lungul multor secole călugării săpaseră în stâncă tuneluri și încăperi cu felurite întrebuințări. Lupta cu stânca dură era chinuitoare, însă puterea lui Serafim ușurase munca. În capătul cel mai afund al stâncii săpaseră douăsprezece morminte ca niște mici peșteri întunecoase care să fie locuite de ei atunci când Marea Vamă va veni.

Douăsprezece morminte de piatră cu douăsprezece lespezi grele, pentru doisprezece slujitori ai Domnului... Când, după mulți ani, neștiuți și nenumărați, ultima lespede la ultimul mormânt a fost săvârșită, începu prăpădul.

La început se stârni vântul din nord. Oamenii știau că aduce numai necazuri. De data asta însă vântul suflă disperat rafale lungi și gemătoare, ca un cântec trist de-nmormântare. O ținu așa zile în șir, până când la orizont apărură o umbră cenușie care se mărea în fiecare zi. Începură să vină din nord sărmani băjeniiți de nevoi. Povesteau că la ei grânele se stricaseră, apele erau sălcii, iar soarele se acoperise în miezul zilei, peste lumea lor coborând noaptea. Bătrânii le spusese că semnele sunt rele și că sfârșitul lumii e aproape și îi îndemnară să plece, să plece unde văd cu ochii și cât mai repede, că moartea pândește necruțătoare.

O parte din locuitorii câmpiei plecară, dar o altă bună parte hotărî să rămână și să înfrunte primejdia, oricare ar fi ea. Nu avură mult de așteptat. Întâi puzderie de șobolani apărură de niciunde, umplând hambarele și apărând chiar pe ulițe, ziua în amiaza mare. În ziua când primul om muri totul deveni clar: venise ciuma!

Disperarea lor nu mai cunoscă margini. Mureau cu zecile, cu sutele, de nu mai avea cine să-i îngroape. Pustiirea câmpiei, altădată atât de plină de viață, fu totală. Mirosul greu al cadavrelor putrezite ajunsese până sus pe stânca lui Serafim, iar jos, pământul se-mbrăcase într-o mantie cenușie, ca un giulgiu de îngropăciune.

La început călugării se așezară în cerc, ca odinioară soldații fugari și se rugară zile în șir în post negru, cerând îndurare pentru păcatele multe și grele ale lor și ale tuturor sărmanilor din lumea de jos. Sperau, credeau că rugăciunea lor va fi ascultată. Când primul dintre ei primi semnul ciumei, știură. Atunci se liniștiră, cântară imnuri de slavă, apoi, rând pe rând plecară, împăcați și senini, mulțumind lui Dumnezeu și cerându-l iertare.

Serafim îi petrecu pe toți în mormintele lor de piatră. Îi prohodii după datină și se miră că trupurile lor erau ușoare, neînchipuit de ușoare, de parcă pluteau. Se chinui să ridice lespezile grele și să pecetluiască cu ele somnul lor etern, întrebându-se doar când îi va veni și lui sorocul și cine o să-l prohodească și pe el. Când se îmbolnăvi și starețul Iraclie, simți gheara disperării pentru întâia dată. Pe el îl iubise cel mai mult, pe el îl considera tatăl pe care nu-l avusese vreodată.

Pe pragul sfârșitului, Iraclie îl chemă și-l liniște spunându-i că lui nu-i venise rândul și nici nu-i va veni, căci el e Serafim, copilul Domnului și acesta necuprins îl iubește. Așa muri și părintele Iraclie, cel mai bătrân ca lumea. Serafim îl plânse zile în șir apoi constată două lucruri. Întâi că nu va muri de ciumă, pe urmă că rămăsese singur.

Singurătatea era Crucea pe care Serafim avea să o poarte de atunci înainte, mereu.

În primele douăsprezece zile ale singurătății sale Serafim îi plânse pe toți tovarășii lui, cu lacrimi amare, în genunchi, cu ochii spre cer. Apoi, încă o zi, se plimbă îngândurat pe stâncă lui, întrebându-se dacă să coboare sau nu în câmpie. În acea noapte adormi somn greu și visă că Domnul vine la el, luând chipul părintelui Iraclie și-i spune mereu, obsedant, că moartea pânđește jos și că viața e doar sus în cer. Dimineața se trezi cu cugetul împăcat și nici măcar nu se miră când observă că singura lui legătură cu lumea de jos, adică scripetele și coșulețul pentru mâncare se prăbușiseră de pe stâncă. Se ridică în picioare și-și roti ochii în jur. Era singur stăpânitor peste tărâmul acela de piatră care plutea între cer și pământ, nici sus, nici jos, ca o ciudată stație intermediară pe drumul anevoios al mântuirii.

Își spuse că n-are nici o șansă și se pregăti singur pentru ultimul drum. Câtva timp mănăca ultimele firmituri rămase și bău, asemeni păsărilor, apa adunată în crăpăturile stâncii. Nu uită însă de rânduielele mănăstirii. În fiecare zi rugăciunile se înălțau la cer ca și cum toți călugării ar fi fost vii. Uneori, noaptea la rugăciunea de miezonoptică i se părea că simte în jurul lui fantomele călugărilor morți, tremurate siluete fumurii cu găvanele ochilor goale, triști prevestitori ai unui viitor tulbure, de suferință.

Când ultimele firmituri de pâine mucegăită se sfârșiră, Serafim căzu pradă deznădejdiei. Se întinse pe spate, cu ochii spre cer și așteptă să se termine totul. Timpul parcă se opri în loc și silueta lui părea a fi una cu pământul, pletele sale lungi, răsfirate, păreau rădăcini ancorate solid în piatră, prin care parcă trupul se hrănea din fluxul magic sălășluit în adâncul stâncii. Razele soarelui îl mângâiară, ploile toamnei îl spălară prin mii de picături de chihlimbar, mușchiul verde îi cuprinse în creșterea lui neconținută mâinile, iar micii păianjeni îl acoperiră cu un veșmânt de borangic mai fin decât hlamidele îngerilor.

Totuși Serafim n-avu norocul să moară.

Într-o dimineață deschise brusc ochii și constată cu mirare că era zăpadă multă, de jur

împrejur, în afară de locul unde zăcuse el, loc uscat și cald ca-n miezul verii. Se ridică de jos cu greu și începu încet să cânte *Kyrie Eleison*.

Pe locul unde zăcuse atâta timp, în primăvară, crescuseră un mic copăcel, un biet sicomor, strâmb și cocârjat și care niciodată nu făcuse flori sau fructe. În ciuda acestui fapt, micul copăcel era singurul său camarad și Serafim îl iubea, așa urât și sterp cum era. Singura lui tristețe era că nu se va putea niciodată bucura de florile micului său prieten.

Nici el nu mai arăta ca tânărul frumos de altădată. Acum semnele vremii lăsaseră urme. Silueta lui, dreaptă și semeată, era gârbovită ca un bătrân semn de întrebare. Cele mai multe schimbări le purta chipul său. Fața i se ascuțise, ochii îi erau duși îndărătul frunții, încât, în faptul serii, orbitele îi păreau cu desăvârșire goale, ca la stafii. În plus, frumosul lui păr blond era acum alb - fumuriu și lung până la brâu. De asemeni corpul îi deveni atât de ușor, încât părea că nici nu mai pășește, ci doar plutește deasupra pământului.

Zilele pe platoul înalt reîncepură să curgă, ca un râu ce fusese până atunci prizonierul unui baraj nevăzut care și-a găsit în sfârșit o cale de scăpare către marea cea fără sfârșit. Serafim observă încet schimbările. Observă întâi că nu mai are nevoie să mănânce nimic. Puțina apă de ploaie din crevasele de cremene îi era de ajuns. Apoi se îngrozi când văzu că nu mai poate zări pământul de jos. O pătură groasă de nori ascundea totul. Deasupra norilor, stâncă lui Serafim părea o provă de vapor care despică oceanul fumuriu de dedesubt, navigând tăcut către un țărâm de vis care parcă aștepta să fie descoperit.

În schimb jos, în câmpie, după un timp, viața reizbucni ca vulcan neîmblânzit. Alți oameni, alte vise, alte păcate. Așezările se înmulțiră, glasuri cristaline de copii umpleau văile cu muzica lor minunată. Serile, în jurul focurilor, se depănau fuioare de povești din care mai ales una era mereu spusă. Era povestea stâncii din mijlocul câmpiei, mereu ascunsă în nori, înfricoșătoare și mută. Nimeni nu știa de fapt ce se ascunde pe ea, dincolo de nori și nimeni nu putuse ori nu avusese curajul să urce sus. Unii spuneau că acolo trebuie să fie un tărâm minunat, plin de frumusețe, poate chiar Raiul dorit. Alții spuneau că stâncă e vrăjită de un demon rău și că acolo sus e de fapt Iadul. Nimeni nu era sigur de nimic, dar spuneau că, de fapt, diferența dintre Rai și Iad o face mintea și fapta omenească. Poate că, spuneau ei, când vor ajunge acolo sus, vor găsi fiecare ceea ce merită

să găsească. De aceea venerau locul și nu se prea apropiau de el.

Trecură anii, fără ca nimeni să mai știe răbojul lor. Copiii de ieri ajunseră să poarte anii bătrâneții în plete, apoi plecară rând pe rând, făcând loc altor și altor glasuri cristaline de copii care umpleau iar văile cu muzica lor minunată. Anotimpurile se fugăriră unele pe altele într-un ritm alert, desenând fiecare culorile lui pe întinsul câmpiei ca într-un carusel policrom care se învârte la infinit. Apoi apărură orașele, fabricile, mașinile și câte și mai câte minunății create de mintea și fapta umană. Toate deci se schimbă în lumea de jos, fără ca Serafim, pustnicul nemuritor al stâncii, să știe. Deasupra norilor lumea lui era încremenită, ca și cum rugina timpului n-ar fi avut nici un efect asupra ei.

Toate zilele erau la fel, trecând peste creștetul stâncii fără să lase urme. Toate, până-ntr-o zi. Acea fu ultima ori poate prima, Dumnezeu știa...

Ultima zi a singurătății lui Serafim se dovedi de la început a fi altfel. Când prima geană de lumină se ivi la orizont, Serafim deschise ochii și, la fel ca întotdeauna, aduse mulțumiri Domnului. Apoi se miră grozav. Micul sicomor din mijlocul platoului înflorise. Se apropie încet de el și un miros dumnezeiesc de smirnă îl înconjură. Toate îi păreau noi și o pace adâncă îl cuprinsese de parcă toate suferințele îndurate îi dispăruseră din amintire. Se apropie de marginea stâncii și nu se miră de fel. După secole în care norii cuprinseseră pământul, acesta strălucea din nou în lumina soarelui. Serafim privi cu nesaț pământul pe care atâta și-l dorise, înțelegând, fără să știe cum, că e prima și ultima oară când îl mai privește.

Observă apoi câțiva oameni care urcau încet stânca, folosindu-se de frânghii legate de granitul dur. Urcau greu, șovăielnic, învingând rând pe rând obstacolele, iar Serafim se rugă Domnului să ajungă cu bine sus. Când fu clar că micuții cățărați vor ajunge cu bine pe platou, bătrânul se așeză mulțumit la umbra sicomorului înflorit, sprijinindu-se de ramurile sale verzi. Îi așteptă așa, liniștit și zâmbitor, până când prima mână apărură deasupra și prima siluetă urcă pe stânca lui...

Când primii oameni ajunseră în vârf rămaseră stupefiați. Pe platoul stâncii, rămășițele putrezite ale unei vechi mănăstiri îi întâmpinară ca niște schelete antediluviene de dinozauri morți. Însă ciudățenia pe care nimeni n-avea s-o mai uite vreodată îi aștepta în mijlocul platoului unde lângă

un mic arbust înflorit stătea așezat un bătrân cu plete lungi și albe care-i acopereau fața și care părea a fi adormit în lumina și căldura soarelui. Se apropiară de el, îi dădură pletele la o parte și un chip prelung, de vedenie, îi făcu să se oprească și să dea înapoi mișcați în adâncul sufletelor lor. Apoi se apropiară din nou, căci, paradoxal, vedenia părea că le zâmbește. Când primul om îl atinse pe umăr, se petrecu minunea. Corpul bătrânului dispăru într-o cenușă alburie care își luă zborul de pe stâncă, plutind ca un norișor alb pe cerul de un albastru nefiresc de pur. La poalele copăcelului rămase doar o grămăjoară de oase cenușii, singura mărturie palpabilă a existenței celui neștiut de nimeni dar iubit de Dumnezeu. Toți cei din jur fură cuprinși atunci de o inexplicabilă bucurie imensă, în timp ce în aer se auzeau sunetele minunate ale unei muzici divine. *Kyrie Eleison!*

Pe urmă nici nu i-a mai mirat faptul că, explorând galeriile săpate în stâncă, au găsit douăsprezece cripte de piatră acoperite de lespezi grele iar în ele găsiră douăsprezece cadavre îmbrăcate în armuri de militari romani...

*Text extras din vol. "SINGURĂTATEA SFÂNTULUI SERAFIM – Povestiri aproape fantastice" (Ed. Scrisul Românesc, Craiova, 2017)

Grafică de **Nicoleta Enache**

PROZĂ

FURTUNĂ PE DUNĂRE*Cartea I – Nicolae Mavrocordat*

► Petru TODORAN

Capitolul 5**Popas de sfat cu Dimitrie Cantemir**

Ulițele târgului, pornite dinspre port spre dealurile ce înconjurau malul Dunării, erau gloduroase în acel noiembrie 1710. Când ploaia cădea mai bogat, parcă tot acel orașel se scurgea spre fluviu, pe ulițele nu prea strâmte dar nici prea largi. Erau unele case răsucite pe loc, cu un colț ieșit în drum, de parcă un uriaș copil poznaș s-ar fi jucat cu cuburi, mutându-le alandala și părăsindu-și apoi, jucăriile. Altele stăteau cu colțul ciobit, ca și cum vreun val mai năvalnic de noroi, pornit de ploii spre Dunăre, le-ar fi smuls cu o lovitură de berbec. Și peste tot acest peisaj cenușiu pluteau fuioare de ceață, învârtite de vântul leneș ce bătea dinspre ape spre dealuri.

Nicolae încălecuse un cal din grajdul mănăstirii Precista și pornise, însoțit de fiul Scarlat și un slujitor de la grajduri, să caute sălașul noului voievod al Moldovei, Dumitrașcu Cantemir, despre care aflase că a trecut Dunărea doar cu un ceas în urmă. Încă nu era ora prânzului. În curtea mănăstirii cu hramul Sfântul Gheorghe se aflau câțiva dărbani, îngrijindu-și caii, aranjându-le șeile de parcă s-ar fi pregătit să pornească, de îndată, la drum lung. Poarta mare era deschisă larg, dar erau străji înarmate de o parte și alta, gata să taie calea oricui ar fi vrut să intre spre biserică. Au dat, străjile, să-l oprească și pe Nicolae, dar oștenii aceia și-au luat seama, pe dată recunoscându-l pe cel pe care l-au însoțit cu doar două zile în urmă, de la Iași, pe drumul de mazâl. Căpitanul Tănase veni iute în întâmpinare și, închinându-se cuviincios, îl întrebă pe Vodă Mavrocordat dacă poate să-i fie de folos cu ceva:

- Dorește Măria Ta să-l înștiințăm pe Vodă Dumitrașcu de o vizită?

- Doresc, căpitane. Rogu-te, să-i spui lui Vodă că sunt la poartă și cer îngăduința Domnului țării să-i zic câteva vorbe, să-l firitisesc

înainte de a-mi urma drumul spre Istanbul. Tonul fostului voievod nu era nici umil dar nici îngâmfat. Diplomatul de carieră exersase multă vreme acest ton șters, politicos, care rămânea deplin folositor lui, de s-ar fi aflat în fața scării puterii ori în vârful ei. Dar nu trebui să aștepte un răspuns. Din ușa stăreției tânărul voievod îi făcu semn să intre, el însuși coborând treptele cerdacului spre musafirul domnesc.

Vodă Mavrocordat coborî de pe cal, sprinten, și porni spre cel ce-l ieșea în întâmpinare. S-au strâns în brațe, dându-și acolada de trei ori. Dumitrașcu avea fața netedă, după moda evropenească, mai nouă, în timp ce barba grecului, bogată și înspicată cu fire argintii îl gădilă pe cel mai tânăr. Au intrat în sala mare a stăreției, unde boierii divaniți sosiți din vreme să-l întâmpine și să se închine noului voievod, stăteau rușinați, cei mai mulți, la vederea celor doi, împreună. Era o scenă neobișnuită, ca cel care pleca pe calea surghiunului să se întâlnească cu cel ce tocmai pășea, glorios, spre tron. Pentru cei doi voievozi, însă, lucrul acesta nu era de mirare, ei erau oameni de lume, știau multe despre eticheta musulmană dar și despre cea europeană.

Vrând să treacă peste momentul penibil, Dumitrașcu Cantemir se îndreptă spre ușa scundă ce dădea spre odaia starețului, ce îi fusese pusă la dispoziție. Acolo îl invită pe Vodă Mavrocordat, să intre și să spună ce avea de spus, apoi să plece cât mai degrabă la treaba lui. După vorbele obișnuite, protocolare, Nicolae Mavrocordat începu:

- Rogu-te, Măria Ta, să nu-ți fie cu supărare dar vreau să mă încredințezi că nu ai oprit din drum acele dovezi pe care eu le-am trimis la Poartă despre plata haraciului pe care țara a făcut-o la termen, precum și alte biruri poruncite de Măritul Padișah. Că ele îmi fac mare trebuință, nu musai mie ci țării, mai înainte de toate. Că țara este sărăcită de atâta jaf făcut de multă vreme încoace

și nu poate plăti de două ori același haraci. Cât despre mine, mare păcat ți-ai face dacă m-ai scoate mincinos și lacom la Sultan, că neamul meu este cunoscut la Stanbul ca neam cinstit, de oameni de cuvânt, nelacomii.

Vodă Dumitrașcu îi cercetase chipul oponentului său în tot acest timp al cuvântării acestuia. Pe fața lunguiață, cu ochii puternic conturați de cearcănele oboselii, a nopților de nesomn de grija multor pricini ce așteptau să fie dezlegate, nu se putea citi falsitate, înfrângere sau milogeală ascunsă. Dumitrașcu vedea în fața lui un om matur, încercat de multe probleme și necazuri dar care sta drept să deie de capăt la toate câte i-au fost încredințate de oameni și de la Dumnezeu. În alte timpuri poate că s-ar fi închinat cu respect acestui om. Poate că i-ar fi căutat prietenia, s-ar fi asociat cu el să treacă marea frământată a vieții împreună. Acum însă, avea în față omul care fusese dat la o parte de soartă, iar soarta îi era favorabilă lui. Pentru câtă vreme? Că viața domnitorilor pe scaunele de la Iași și București era ca vremea bună, acu-i soare, acuși bate vântul, ploaie mărunță, apoi potop, grindină cu vijelie și viscol din greu. Iar fiarele cele cu dinții de fier de prin codrii urlă prelung, cerând sânge de domni.

-Nu am cunoștință de aceste hârtii, Măria Ta. Nu am umblat după ele, nu mi-au ieșit în cale. Dar altfel nu poți dovedi că ai făcut acele plăți de închinare? Că ar trebui să ai în terfeloagele vistieriei aceste socoteli, nu?

-Nu-i vorbă, am cum să-mi dovedesc buna credință, că voi trimite om de încredere la Bender, la seraschierul cetății, să-mi trimită copii după toate aceste terfeloage. Dar voiam încredințare că nu ai nimic de a face cu o asemenea ispravă, nedemnă de un om de stirpe aleasă, ca domnia ta. Iertare îmi cer, Doamne!

Nu se îndoia că adevărul este o podoabă bine mânăjită cu tină, în această privință. Nici nu voia jurăminte cu blestem asupra-și din partea lui Dumitrașcu Cantemir. Voia, doar, ca acesta să ia aminte că orice încercare de a crea din haraci un neajuns de viață și moarte este sortit eșecului. Că prea mult timp a slujit el, Nicolae Mavrocordat prin cancelariile otomanilor ca să nu știe cum este tipicul falsurilor și al dovezilor de vinovăție.

Apoi, neașteptând un răspuns din partea Cantemirului, Vodă Nicolae cotinuă:

-Ți-am ieșit în cale, mărite Doamne, ca să te rog să fii cu luare aminte la pârâșii ce te vor înconjura, ba chiar ți-au și ieșit în cale repede

de tot. Și mai cu seamă, să ai grijă de prostimea săracă. Eu am încercat să îndrept unele lucruri și să pedepsesc boierii care s-au purtat cu lăcomie și silnicie față de țărani birnici. Pentru aceștia am venit a mă închina ție, Doamne. Că talpa țării îi sărăcită peste măsură, nu-i nimănui de folos ca aceștia să fie storși de toată vloga. Eu pentru aceasta am fost căftănit de Luminatul Padișah, tot pentru aceștia mi-e ruga acum, când ți-i las în grijă. Și mai vreau să-ți dau încredințare, că dinspre partea mea poți să stai liniștit, eu nu te voi pârî la Sultan ori la Marele Vizir, că n-am gânduri de mărire spre Moldova, că nepotrivit sunt către această țară de la răscrucea imperiilor. De voi mai fi vrednic la fața Padișahului, poate spre Scaunul Țării Românești să mă aplec cu strădania, nicidecum spre Iași. La rândul-ți, te rog Doamne, să faci la fel, că oameni de lume suntem amândoi iar cărturarii¹, ca noi, se bat doar în slove, pergamente și cărți, nu în pări și săbii.

¹ La frageda vârstă de 17 ani, Nicolae Mavrocordat reușe să scrie prima sa operă literară, *Despre viață și moarte* în care folosește o seamă de opere ale filozofilor antici. Este unul din primii scriitori din epocă ce se inspiră din filozofia lui Platon, în timp ce majoritatea referințelor filozofice ale scriitorilor elini se aflau sub influența lui Aristotel. Încurajat de tatăl său, Alexandru Exaporitul, Nicolae scrie și alte opere literare, cu accente filozofice – *Discursul împotriva tutunului*, *Scrisoare către diaconul Mitrofan*, *Dialog contra securii nebune care cu voia lui Dumnezeu îi conduce pe trântorii din Constantinopol*, *Despre studiul literelor și lectura cărților*. (Tudor Dinu, Dimitrie Cantemir și Nicolae Mavrocordat, Editura Humanitas, 2011, pag. 439).

Grafică de Nicoleta Enache

► Ioan DĂNILĂ

DIN AMINTIRI

CRAIOVA LUI ION D. SÎRBU

Am parcurs aproape tot ce s-a scris în anii 2018 și 2019 despre dramaturgul de la Petrila și mă declar un posibil stăpân al subiectului. (Dumitru Velea, când în sfârșit a ajuns materialul meu pentru „Banchetul” – excelentă revistă! –, mi-a scris cu fină dojană: „V-ați dat doctoratul cu piesa «Plautus și fanfaronii» a lui Ion D. Sîrbu”.) Mi-a rămas în minte o temă tratată aparte în raport cu altele – locul Cetății Băniei în viața tumultuoasă a scriitorului omagiat la centenar.

Un prim detaliu: Ion D. Sîrbu, după 1964, va duce „o existență marginală, de scriitor provincial, la Craiova, unde i se stabilise domiciliul forțat, fiind în permanență supravegheat de Securitate” (Diana Blaga, „Pe urmele lui Ion D. Sîrbu”, în „Convorbiri literare”, CLII, 9/285, sept. 2019, p. 108). În anii '70, destinul a făcut să se întâlnească cu Toma Velici, viitorul editor al operei sale. Era linotipist (pentru cei ce nu au prins tehnologia veche a imprimării: textele erau culese mecanic la o mașină numită linotip, prin folosirea unei tastaturi ca a mașinilor de scris; erau acționate niște pârghii care turnau din plumb topit literă după literă într-o ramă/linie de diferite dimensiuni), la Întreprinderea Poligrafică „Oltenia” din Craiova, una dintre cele mai mari unități de acest tip din țară. Velici i-a cules astfel romanul „pentru copii și părinți” *De ce plânge mama?*, apărut în 1973 la Editura „Scrisul Românesc” din Craiova. După doi ani, i-a dat gata (cules, adică, la linotip) volumul „Teatru”, iar în 1976, pe 13 mai, l-a cunoscut pe Ion D. Sîrbu. Toma Velici relatează (a se vedea www.dilemaveche.ro) cu amănunte demne de istoria literară episoadele prieteniei cu acesta, între care importantă este încredințarea manuscrisului dramei *Simion cel Drept*, dedicată „Lui Lucian Blaga, în veșnicie”. „Până către finele anului 1979 ne-am văzut mai des, apoi mai rar”, povestește Velici. (Recitind notațiile din „Dilema veche” – numărul din septembrie 2019 –, am reactivat propriile amintiri din studenția mea craioveană – 1977-1981 –, când știam și nu știam de existența scriitorului.) Au intervenit boala și spaima de nerealizare a idealurilor oricărui creator: „Cele mai bune cărți

ale mele rămân nescrise”, va declara prietenilor în ultimul său an de viață. N-a fost așa: chiar și mai târziu, cele două „romane grele” (*Adio, Europa!* și *Lupul și Catedrala*) și *Jurnalul unui jurnalist fără jurnal* au apărut prin grija soției, Elisabeta Sîrbu, și a lui Toma Velici.

Într-un fișier „de la A la Z”, Mihai Iovănel notează la litera **O**: „**O**ltenia. Ultimele două decenii din viața Sîrbu le-a petrecut în Craiova”, unde „s-a simțit până la sfârșit [...] un intrus („Dilema veche”, *publ. cit.*, p. III). De altfel, Petrini din „Cel mai iubit dintre pământeni” este prototipul lui Ion D. Sîrbu. („Petrini sânt eu”, va recunoaște. În 1980, când am reușit să cumpăr trilogia de la librăria centrală din Craiova – după ce am stat la o coadă de zeci de oameni înaintea mea și alte zeci după –, habar nu aveam de corespondențele umane din romanul-eveniment.)

Despre reședința județului Dolj a vorbit în termeni divers colorați: „După mină, era o binefacere această Craiovă, în care am și făcut o treabă fantastică la Teatru”. (Fusesse angajat cu salariu egal cu al portarului, ca secretar literar.) Și totuși, „Craiova nu este un oraș comod – va nota în *Jurnal*. Este un oraș rău, egoist, m-a considerat o grefă falsă, care trebuie umilită sau eliminată. Aici, scriitorii se împart în două categorii: cei preferați și promovați (99%) și eu, tolerat și suspectat.”

De partea cealaltă – a craiovenilor, adică –, găsim dovezi de nedisimulată iubire pentru concitadinul lor. „Contribuția lui Ion D. Sîrbu la viața teatrului, ca și a întregii vieți culturale a Craiovei, este uriașă”, notează, cu argumente, fostul director al Teatrului Național Craiova, Emil Boroghină („Scrisul Românesc”, serie nouă, XVII, 8/192, aug. 2019, p. 12). La rândul ei, scriitoarea Carmen Firan îl găsește drept „cel mai important și mai prețuit intelectual al Craiovei” (*ibidem*, p. 13).

E limpede: dovezile de simpatie ale craiovenilor – aproape absente înainte de 1989 sau aspru autocenzurate – au devenit clare și credibile la centenar și pentru totdeauna.

LIMBA NOASTRĂ-I O COMOARĂ...

UNELE PROBLEME ALE EXPRIMĂRII CORECTE (VI)

► Gh. N. VASILACHE

Ca și în numărul anterior al revistei, continuăm să selectăm, pentru prezentul număr, alte situații referitoare la folosirea unor **verbe** care generează destul de multe dificultăți în exprimarea orală sau scrisă, cărora încercăm să le dăm răspunsuri, bazându-ne pe normele gramaticale cuprinse în lucrările de specialitate în vigoare.

1. Imperativul verbelor: *a zice, a face, a duce; a fi*

Observația formulată într-un număr anterior al revistei, cum că sunt numeroase verbe care generează destul de multe greșeli, inconsecvențe în exprimarea orală sau scrisă, se justifică cu asupra de măsură atunci când ne referim la verbele de mai sus. Ele pun probleme vorbitorilor de limbă română în ceea ce privește formele corecte la imperativ, modul verbal care exprimă o poruncă sau un îndemn. Fără a intra în detalii, precizăm că, în general, **imperativul afirmativ** nu presupune dificultăți în utilizare, **formele de singular** ale acestui mod fiind identice, de regulă, cu cele de persoana a II-a sau a III-a ale indicativului prezent, iar cele de **persoana a II-a plural** coincid **întotdeauna** cu prezentul indicativ la aceeași persoană. Să se compare: (**el, ea**) *joacă/ doboară/ pornește/ suie/ înhîțe/ alege* cu *joacă/ doboară/ pornește/ suie/ înhîțe/ alege (tu)!* sau (**tu**) *fugi/ ieși/ dispari/ rămâi* cu *fugi/ ieși/ dispari/ rămâi (tu)!*; (**voi**) *începeți/ cântați/ hotărâți!* cu *cântați/ hotărâți/ începeți (voi)!*. Unele **dificultăți** apar în legătură cu câteva verbe care au **forme speciale** la persoana a II-a singular a imperativului afirmativ. Este cazul verbelor *a zice, a duce, a face* (precum și al altora asemănătoare cu acestea: *a prezice, a reduce, a desface, a preface*), care prezintă formele: *zi!/ prezii!, du!/ adu!* (sau *adă!, neliterar*), *redu!, fă!/ desfă!/ prefă!/ refă!*. Însoțit de forme neaccentuate ale pronumelor personale sau reflexive, imperativul impune postpunerea acestora și prezența accentului. Să se compare: *Te duci la bunici./ Du-te la bunici!; Azi îți faci toate*

temele./ Fă-ți toate temele azi!; Măine îi aduci toți banii./ Adu-i toți banii mâine! etc.

Obs. Formele de imperativ afirmativ ale verbului neregulat *a fi* sunt identice cu cele ale conjunctivului prezent: *Fii bun!* = *Să fii bun!*; *Fiți sănătoși!* = *Să fiți sănătoși!*. Conform DOOM 2, verbele *a veni, a reveni, a preveni* au la imperativul afirmativ formele speciale *vino!, revino!, previno!*

O particularitate a limbii române o constituie faptul că formarea **imperativului negativ** este diferită la plural față de singular. **Persoana a II-a plural** se conformează regulii imperativului afirmativ, în sensul că formele verbale coincid cu cele ale indicativului prezent precedate de adverbul de mod *nu*: Să se compare: *nu avansați (voi)!* = *(voi) nu avansați;* *nu culegeți (voi)!* = *(voi) nu culegeți;* *nu fugiți (voi)!* = *(voi) nu fugiți;* *nu duceți (voi)!* = *(voi) nu duceți;* *nu ziceți (voi)!* = *(voi) nu ziceți;* *nu faceți (voi)!* = *(voi) nu faceți*. Formele de **persoana a II-a singular** sunt totdeauna identice cu **infinitival prezent** precedat de adverbul *nu*: *a intra < nu intra (tu)!*; *a bea < nu bea (tu)!*; *a culege < nu culege (tu)!*; *a citi < nu citi (tu)!*; *a cobori < nu coborî (tu)*. Așadar cele patru verbe menționate anterior au la imperativul negativ următoarele **forme corecte**: *nu zice!, nu te duce!, nu aduce!, nu face!, nu fi!*

Deși normele stabilite de DOOM2 sunt foarte clare, se observă, la foarte mulți vorbitori, o tendință de uniformizare a flexiunii imperativului celor patru verbe neregulate care sunt întrebuițate în structuri în care negația însoțește forma de imperativ afirmativ: *Nu te du departe de casă!, Nu zi hop până nu sari șanțul!, Nu fii obraznic!* (față de forma literară *Nu fi obraznic!*); *Nu fă pe nebunul!*. Cei care zic *Nu făcea pe nebunul!* au schimbat probabil și infinitivul lui *a face* în *a făcea*, ceea ce este, de asemenea, o greșeală.

2. Alegerile locale le preced pe cele parlamentare? sau **...le precedă pe cele parlamentare?**

Nesiguranța vorbitorilor în legătură cu folosirea celor două forme verbale din titlu este parțial justificată prin faptul că verbul în discuție a oscilat între conjugarea I (*a preceda*) și conjugarea a III-a (*a precede*), iar procesul de adaptare nu e încheiat nici astăzi. Pentru infinitivul prezent și formele compuse cu acesta, lucrările normative în vigoare (DOOM2) recomandă utilizarea primei forme verbale: *a preceda*, *va preceda*, *ar preceda* etc. La indicativul prezent, lucrurile sunt ceva mai complicate. Cei care folosesc varianta (*ei*) *precedă* urmează întocmai modelul flexionar al verbului *a cânta* care prezintă forme identice la persoanele a III-a singular și plural: (*el*) *precedă*/ (*ei*) *precedă* ca și (*el*) *cântă*/ (*ei*) *cântă*. Cei care preferă, la același timp, varianta (*ei*) *preced* se gândesc, probabil, că verbul prezintă similitudine formală cu verbul *a purcede* (de conjugarea a III-a). Să se compare: (*el*) *precede*/ (*ei*) *preced*, ca și (*el*) *purcede*/ (*ei*) *purced*. Ca frecvență, trebuie să recunoaștem că cei mai mulți vorbitori utilizează mai curând formele (*el/ea*) *precede*, *ei/ele* *preced* ignorând **varianta recomandată** (*el/ei*) *precedă*. Dacă la persoana a III-a a indicativului prezent limba literară a impus forma lui *a preceda*, la conjunctivul prezent forma flexionară a acestuia (*el/ei*) *să precede* nu mai este admisă, așa încât normele ortografice stabilesc că, pentru acest mod, forma corectă este cea a lui *a precede*: (*el/ei*) *să preceadă*. Este o situație relativ ciudată când un verb cunoaște două tipuri de flexiune, după conjugarea căreia îi aparține. Poate ca, în viitor, uzul va impune formele lui *a precede* și la indicativ, nu numai la conjunctiv. Deocamdată, corect este să spunem **alegerile locale precedă pe cele parlamentare**, evitând formulările de tipul **examenul de capacitate precede pe cel de bacalaureat** sau **examenul de capacitate preced pe cele de bacalaureat**. Comentariile de mai sus sunt valabile și pentru verbul *a succeda*, care se află exact în aceeași situație. În consecință, vom spune corect **evenimentul/ evenimentele care se succedă cu mare repeziciune**, nu **evenimentul care se succede**, nici **evenimentele care se succed**.

3. Eu *continuu* el *să continue*? sau Eu *continui* el *să continue*?

Deși structura fonetică a verbului *a continua* este similară cu cea a verbelor de conjugarea I terminate la infinitiv în hiatul *u-a*: *accentua*, *atenua*, *dezavua*, *dilua*, *diminua*, *efectua*, *eșua*, *evacua*, *evolua*, *extenua*, *fluctua*, *insinua*, *perpetua*, *situa*, *statua*, *tatua* etc., acesta are la indicativul

prezent o flexiune total diferită față de ele. Să se compare: *tu atenuezi/ tu continui*, *el diluează/ el continuă* etc. Forma flexionară pentru persoana I singular *eu continuu* urmează modelul flexionar al verbului *a afla*: *eu află/ eu continuu* și a fost socotită corectă de ediția veche a DOOM-ului, dar de-a lungul timpului aceasta nu a fost asimilată corect de către majoritatea vorbitorilor, aceștia preferând să folosească forma *eu continui*. Așa se explică, probabil, decizia luată de autorii celei mai recente ediții a dicționarului (DOOM 2) care consemnează ca **singură formă acceptată**, *eu continui*, omonimă cu cea de persoana a II-a *tu continui* (după tiparul *eu apropii/ tu apropii*). Deci, la indicativ prezent, verbul *a continua* se conjugă astfel: *eu continui*, *tu continui*, *el/ea continuă*, *noi continuăm*, *voi continuați*, *ei/ele continuă*. Menționăm că la **la modul conjunctiv**, timpul prezent, la persoana a III- singular și plural forma verbală corectă este *el, ea/ ei, ele să continue*, cu *-u-e*, nu cu *-u-ie*, ca în cazul verbelor *să contribuie*, *să constituie*.

Obs. Se scrie și se pronunță cu *-u-u* adjectival *continuu* care, evident, se va acorda, ca orice adjectiv variabil, în gen și număr, cu substantivul pe care îl determină: (curent) *continuu*, (deplasare) *continuu*, (curenți) *continui*, (deplasări) *continue*. Pe de altă parte, conform DOOM2, *în continuu* (scris în două cuvinte) și *încontinuu* (scris într-un cuvânt) sunt ambele corecte, dar cu valori morfologice diferite. *In continuu* este o structură formată din prepoziție și adjectiv și poate să apară în contexte precum: *Am constatat că el este în continuu progres*. *Incontinuu* are valoare adverbială (determină un verb), ca în exemplul: *Muncește încontinuu*.

4. Trebuie să cream toate condițiile favorabile? sau Trebuie să creăm toate condițiile favorabile?

Verbul *a crea*, deși se termină în *-ea*, nu este de conjugarea a II-a, ci de conjugarea I. Sufixul infinitival este *-a*, iar rădăcina este *cre-*. Mulți vorbitori întâmpină dificultăți în folosirea lui corectă la indicativul prezent sau la conjunctivul prezent. Cea mai simplă soluție de a evita erorile ortografice este să-l conjugăm după modelul verbului *a lucra*. Oriunde *a lucra* se conjugă cu un *e*, *a crea* se conjugă cu doi de *e*: *eu lucrez/ eu creez*, *tu lucrezi/ tu creezi*, *el lucrează/ el creează* (nu **crează*); *eu să lucrez/ eu să creez*, *tu să lucrezi/ tu să creezi*, *el să lucreze/ el să creeze*.

Același paralelism trebuie respectat și la numărul plural: *noi lucrăm/ noi creăm* (nu **noi creem*), *voi lucrați/ voi creați* (nu **creeați*), *ei lucrează/ ei creează*. Așadar dintre cele două variante din titlu corectă este cea de-a doua. Asemănător cu verbul *a crea* flexionează și verbele *a agreea*, *a se recrea*, *a procrea*.

Obs. Verbul *a recrea* poate fi utilizat, conform DEX-ului, cu două sensuri: 1.refl. *a (se) destinde*, *a (se) odihni*, *a (se) relaxa*, (după un efort susținut), *a (se) înviora*, *a (se) distra*, de la care s-a obținut prin derivare substantivul *recreere*; 2. *A crea din nou*, cu derivatul *recreare*.

5. În ceea ce privesc rezultatele obținute nu stăm prea bine? sau În ceea ce privește rezultatele obținute nu stăm prea bine?

Formularea corectă este a doua: *în ceea ce privește rezultatele...* Cei care folosesc pluralul predicatului din propoziția subordonată interpretează greșit substantivul *rezultatele* (și oricare alt nominal aflat în poziția aceasta) ca fiind subiectul propoziției și fac acordul cu acesta. În realitate, substantivul menționat (*rezultatele*) este un complement direct, fapt ce se poate demonstra ușor prin înlocuirea acestui complement direct al

lucrului cu un complement direct al persoanei, care este dublu marcat, prin prepoziția *pe* și prin anticiparea lui sub forma neaccentuată a pronumelui personal în acuzativ: *În ceea ce ne privește, putem declara că...* Aceeași interpretare sintactică și aceeași soluție de acord se aplică, bineînțeles, și în cazul sintagmei cu pronume relativ simplu fără *ceea* (*În ce privește rezultatele excepționale obținute...*) sau când în locul lui *ceea ce* apare pronumele relativ *cât*: *Cât privește rezultatele excepționale obținute...* Pentru eliminarea oricărui dubiu în privința acordului, putem evita construcția menționată, folosind locuțiunile prepoziționale care introduc un complement circumstanțial de relație: *în privința, cu privire la...* (care exprimă aceeași idee). În acest fel simplificăm enunțul și scăpăm și de predicatul *privește*, care ridică probleme de acord.

Lingvistul clujean G.Gruică consideră drept cauză a acestui dezacord faptul că vorbitorilor li se pare atipică vecinătatea singular-pural a sintagmei *privește investițiile*, care în sine „dă impresia unui dezacord, în ciuda perfecte sale gramaticalități” și, astfel, se încearcă evitarea acestui aparent dezacord.

Obs. Acordul greșit poate fi explicat și prin faptul că pronumele relativ compus *ceea ce* are, de obicei, un sens general, nesigur. Având o formă invariabilă, cunoaște prea puține opoziții, și acestea prea puțin evidente. De asemenea, îndeplinește un dublu rol: conector frastic („leagă” o propoziție subordonată de regenta ei) și funcție sintactică (în aceste cazuri, de subiect). Mai mult chiar, în funcția de subiect, acest pronume relativ (ca și multe altele), este adesea precedat, ca și aici, de prepoziții specifice acuzativului, devenind astfel un **subiect atipic, în cazul acuzativ**, drept care e normal să inducă în eroare vorbitorul în privința acordului gramatical din structura *în ceea ce privește investițiile*, unde un non-lingvist interpretează, în mod greșit, substantivul *investițiile* ca fiind subiectul comunicării.

*** Oricât am fi de buni sau răi vreodată/ oricât am fi de falși sau de firești/ ne regăsim sfioși cu toții, iată/ în templul limbii noastre românești.** (Corneliu Vadim Tudor)

*** Orice limbă e oglinda sufletului națiunii care o creează.** (Ion Pillat)

*** Limba este putere, viață și instrument al culturii, un instrument de dominare și eliberare.** (Angela Carter)

CRONICĂ LITERARĂ

„SAUDADE”, DORUL VIOLETEI DANIELA MÎNDRU

► Constantin OANCĂ

Ne aflăm, oare, în fața unei prigoane, când o dragoste așa de mare, ca cea din lumea acestei cărți, este refuzată de lumea reală? Să fie o astfel de dragoste sortită morții încă dintru început, ori ea rămâne să se manifeste dincolo de convenții, dincolo de timp, dincolo de moarte, bucurându-se de confortul eternității? Gîndesc acum și la marile cupluri ale iubirii care au parte de aceleași amenințări: Tristan și Isolda, Dante și Beatrice, Werther și Charlotte, Eminescu și Veronica etc. Să fie omul de vină ori destinul (ca în Oedipul lui Sofocle)? căci, să fie clar, o dragoste interzisă este mărul din Grădina Edenului. Să fie vorba, cumva, de o excepție care să confirme regula?

Ex abrupto, prima frază care să o recomande pe autoare am s-o reproduc din cartea de cronici, în curs de apariție, a lui Tase Dănăilă unde se referă la Violeta Daniela Mîndru: „Intrarea în lumea literară a scriitoarei s-a produs printr-un concurs de împrejurări mai puțin obișnuite, aș zice chiar singulare, în contextul cultural zonal. Acum doi ani era total necunoscută nu doar cititorilor ocazionali, ci și celor din interiorul fenomenului literar. Fără a-și exersa abilitățile în scrieri de o mai restrânsă întindere – eseu, nuvelă – ea a debutat cu romanul autobiografic **Secretele Magnoliei** într-un mod aproape triumfal, surprinzând publicul cititor și devenind dintr-odată cunoscută și recunoscută în peisajul literaturii. Acum vine cu un nou roman, **SAUDADE**”, apărut la prestigioasa editură JUNIMEA. În continuare nu voi povesti (lăsând pentru dumneavoastră această plăcere), ci doar voi puncta câteva aspecte de esență.

Materialele acestei construcții epice nu sunt noi, dar folosirea lor este altfel, adică cum o autoare să poată îmbrăca hainele unui personaj masculin? Asta, dar mai ales cuplul Matei-Diana, amintește de mitul androgenului cu motivul sufletelor pereche din **Banchetul** lui Platon, dar și de **Adam și Eva** al lui Liviu Rebreanu, drept pentru care femeia și

bărbatul se caută cu înfrigurare pentru a redeveni una, cum au fost la început. Acestei fatalități, care strică regula, nu i te poți sustrage. De asemenea vigoarea și însuflețirea pe care le descoperi la acest autor, când construiește, susținute de fraze lungi, cuvinte potrivite de parcă ți-ar aparține, muzica ce le însoțește (Matei cântă la pian piese din Albinoni, Chopin ori Mozart) – elemente pure pentru o construcție ce vrea să dănuiască și dincolo de timp sunt parcă ale Meșterului Manole și astea nu sunt căutate, ci venite din inspirație, ca-n poezie (amintesc faptul că Violeta Daniela Mîndru este și poetă).

Poetul Virgil Nistru-Țigănuș într-o cronică din revista Porto Franco o apropie pe autoarea romanului **Saudade** de Hortensia Papadat Bengescu și de Camil Petrescu, semn că duhul adevăratei literaturi nu are bariere, nici spațiale și nici temporale.

Aici contrastul și imprevizibilul (consecință a interdicțiilor impuse din afară) se contopesc și se pierd în necunoscutul intimității impunând un echilibru de natură aproape spirituală, personajele principale trăind concomitent în două lumi. Discutabilă este lumea ce se vrea a fi de natură spirituală, deoarece există aici termeni din alt fond, intrați în cămara limbii pe ușa din dos: întoarcere în timp, miezul nopții, deplasări instantanee, destin, armonie cu lumea, decorporare, magie, teleportare, călătorie în astral etc. Lumea aceasta seamănă mai degrabă cu cea a lui Hades, infernul, unde pleacă Orfeu în căutarea Euridiceii sale furată de zeu. Același lucru se întâmplă mai târziu și cu Dante care împreună cu poetul latin Vergilius pleacă, tot în Infern, în căutarea Beatricei. Într-o astfel de lume coborâse și gânditorul Bogdan Petriceicu Hașdeu numai pentru a-și auzi fata, lulia, răpusă prea de timpuriu.

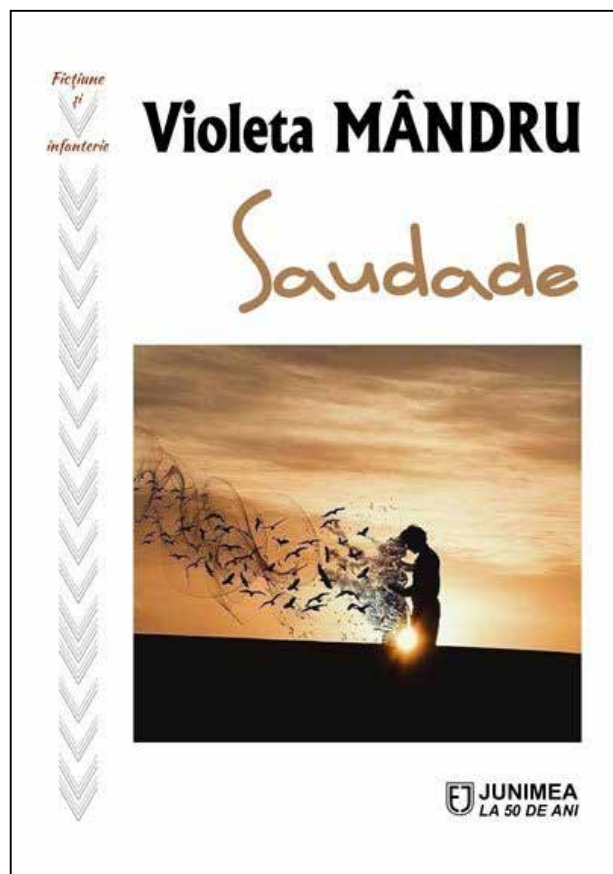
Există aici un crescendo continuu urmat de un diminuendo asemenea, semn al existenței

artei, al viului și asta fără premeditări, în mod natural. Tensiunea aceasta în arta literară vine din folosirea acelor procedee și cuvinte care, adunate, pot genera un sens, pot naște un adevăr - „Unde vei găsi cuvântul ce exprimă adevărul?”, se întrebă Mihai Mihai Eminescu în *Criticilor mei*, la care tot el răspunde în poezia *În zadar în colbul școlii*: „Nu e carte să înveți/ Ca viața să aibă preț -/ Ci trăiește, chinuiește/ Și de toate pătimește/ Și-ai s-auzi cum iarba crește”. Iată senzația opririi timpului pe care o are Matei, când acestuia i se întâmplă să rămână, pentru prima dată, singur în pădure, doar cu Diana (soția bunului său prieten din copilărie, Ștefan: „...Adierea aduse parfumul ei suav iar eu mi-am umplut sufletul cu aroma aceasta. Nu m-am mișcat vreme îndelungată ca să nu stric vraja. Aș fi vrut să o pot privi oricât, să-i simt căldura și mătasea pielii, să o lipesc de mine și să nu-i mai dau drumul niciodată. Știam că de-aș fi atins-o nu i-aș mai fi putut da drumul. Pielea de pe brațele subțiri s-a înfiorat ușor, iar eu am văzut perișorii fini, aurii treziți de răcoarea pădurii. Avea ochii închiși și de sub pleoape două fire argintii coborau pe obraji catifelaji. Am plâns și eu în adânc, căci fiecare lacrimă a ei trezea furtuni în sufletul meu. I-am șters lacrimile cu degetele, fără un cuvânt, apoi le-am dus la buze și le-am sărutat.

Dar ea nu a văzut în neclintirea ei, contopită cu iarba și cu pădurea, legănată de ciripitul păsărelelor și de tainicul susur al frunzelor mângâiate de adiere. Buzele mele aveau gustul tristeții ei”. Dar despre dragostea reală între Matei și Diana cea moartă ce se consumă pe un pat regal la Sinaia, ce se mai poate vorbi? Sau despre momentul când “zeița” Diana, după cele patruzeci de zile, pleacă pentru totdeauna lăsându-și prietenul absolut singur și cu dragostea luată: „Diana mi-a mângâiat chipul, privindu-mă îndelung, ca pentru a-mi memora trăsăturile, apoi m-a sărutat și m-a strâns tare în brațe. Și din îmbrățișare a dispărut, lăsându-mă sărăcit, golit de orice sentiment”. Apoi revenind la femeia care-i născuse un băiat, Laura, acum și ea muribundă, șoptindu-i ultimele cuvinte: „-- Să nu-l lași singur! Promite-mi! Să nu-l dai la orfelinat! Spune-mi că o să ai grijă de el! -- Promit. O să am grijă de el (a fost răspunsul)”. Și imediat după asta, forțat de împrejurări, ceea ce în alte situații ar fi fost aproape imposibil, își ia copilul abia născut și-l aduce familiei sale ca pe un cadou, moment când viața triumfă și, ca și când s-ar adresa doar fetelor, spune în cele mai simple cuvinte din lume așa: “—El este fratele vostru! Îl cheamă Andrei. Știu că sunteți uimite și supărate că nu v-am spus mai devreme. Mama lui a murit la naștere și el are acum nevoie de o altă mamă și de două surori. Aș vrea să crească în casa noastră. Am greșit față de mama voastră ascunzând acest lucru. Am greșit în multe feluri și vă rog pe voi să mă ajutați să mă poată ierta”. Uimitor. Dezarmant.

Mă opresc din nou asupra lui Matei. Văd că două sunt cauzele majore ale complicității lui: prima se datorează frustrărilor acumulate în copilărie (el fiind crescut la orfelinat), de care acum se eliberează, întâlnind-o pe Diana (amintește de acest aspect și Ana Dobre într-o cronică apărută în revista *Caiete Silvane*) și a doua stă în aceea că pentru toate greșelile pe care le comite este vinovat nu el, ci destinul, ori de aceea nici nu întreprinde ceva întru îndreptare, precum în *Oedipul* lui Sofocle.

Romanul **SAUDADE** rămâne un indubitabil exemplu de trăire autentică, o ființă nou născută căreia mama i-a imprimat trăsături adânci, ca niște porturi, în care cititorul să-și poată ancora tristețile. Și totuși... dacă starea *sudade* s-ar fi întâlnit mai devreme cu înțelepciunea, poate soarta personajelor ar fi fost alta.

CRONICĂ LITERARĂ

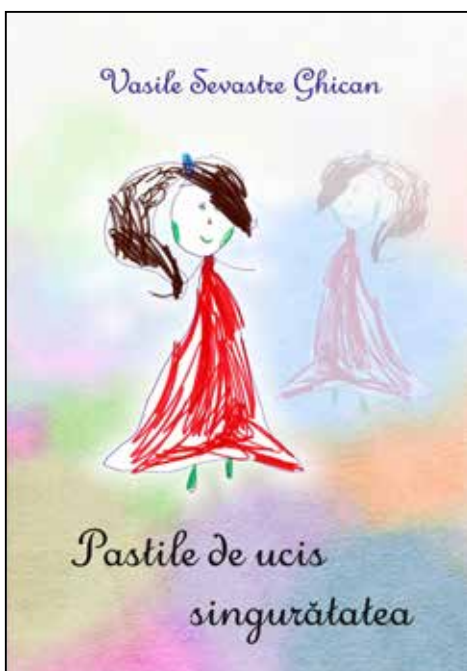
FASCINAȚIA TĂMĂDUITOARE A VERSULUI

► Adrian RACARU

Vasile Sevastre Ghican este un truditor care se slujește de fascinația tămăduitoare a versului - ca în această carte-drogherie, unde se găsesc pastile de ucis singurătatea (și nu numai !). Pastile acestea inedite, se întrebuițează pe cale inteligibilă și sunt interzise pentru cei care, nu au bunul simț, să-și înțeleagă semenii.

Autorul își rezervă întrebător „- o cupă cu pastile/cu care să-miucid singurătatea/ atât am meritat eu/ veșnică puritate a nopții?” (pag.32). Sigur că da, poezia ucide singurătatea, fiindcă: „Unei poezii tinere îi stă bine/ lângă un răzvrătitor bătrân,” (Vântul, pag.68). Poetul, este un lucrător încântat de înobilarea cuvintelor, cu resurse biblice: „A da cuvântului starea de grație/a faptelor sale-iată arvuna care/ aduce sufletului înălțarea/ de care are nevoie.” (A da cuvântului..., pag.97). Dar ca să urce-n cuvinte seva frumuseții, poetul discret și prolific, Vasile Sevastre Ghican le cultivă încă din celălalt veac, „eu am fost fericitul translator/dintre veacul de azi și cel de atunci.” (Primăvară I, pag.36)! Dacă ne avântăm la o citire, în ogrorul autorului, slovenim o cultură mare, de treizeci și tei de grădini - volume, în care: „Tristețea mea este de vârsta răbdării-/voi păsări, voi maci și voi ierburi/ lăsați-mi la umbrele voastre fiorul.” (Tristețea mea tânără, pag.8). Este un cultivator harnic în căutarea harului pentru înflorire și rod: „M-a cuprins o sete de femeie/nelumească înălțare a stării de a fi” (Sete de femeie, pag.23). El este un poet făurar de percepere subtile: „E destul de albastru/să știi să ajungi bătrân.../e singurătate de cuvânt,/e binele absolut/ ducând asfințitul în cârcă” (Albastru, pag.16). Trăirile lui sunt scriere și când te privește poetul, ai sentimentul că te alcătuiește din cuvinte clipind: „mulțime de gânduri curg/de la

un capăt la celălalt/al globului ocular...” (Firesc, pag.91). Vasile Sevastre Ghican nu este de găsit în afara cărților, el este mereu la masă de scris, iată-l în față zâmbind: „Da, de aici/a fost rupt infinitul/ de la care am cumpărat/ acest litru de poezie” (De aici..., pag.43). Și nu-l poți întâlni decât în rugăciune: „Rugam un trandafir să mă ucidă;/ Zeu al culorii de veci neofilită” (Rugam un trandafir, pag.9) El este creștinește, împătimitul poet, după febrila ascultare a sorții: „Cuvântul și Pământul/ Îl sărbătoresc în fiecare Duminică/ și în oricare altă sărbătoare astrală.” (Să apelăm la liniștea nopții, pag.45). Prin poezie el te citește și îți desface în imagini toate tulburările, fără să te mărturisești: „Te aștept răcoare a dimineții/ la jgheabul unde zilnic te naști;” (De-o vreme, pag.67). El este mărturisitorul cititorului, „mă gândesc că toate nenorocirile mele/ purtau numai pantofi cu toc-cui” (Codanele pe care le-am iubit, pag.29).

Cartea are bunăstarea unei înserări, care plutește visând cântecul de lebdă, între amurgul înmiresmat și răsăritul care aduce promisiunile. De admirat grafica volumului, ingenuă și fermecător de distinctă în exprimare, a Mariei Cristina Căluian (clasa a II); zburind ca dintr-un ghem, coardele din harfa bunicului și încurcându-le, în vârtejuri de portrete expresive!

Pe Vasile Sevastre Ghican, care de când îl știu (de când lumea și pământul), nu s-a supus durerilor și n-a cedat nefericiri, îl includ în ierarhia invocată, de Saint-John Perse: „O, voi pe care furtuna vă-mprospătează...”

Pastile de ucis singurătatea este un volum seducător, nu numai prin simplitate și profunzime, cât și prin înțeleapta strunire a ironiei.

CRONICĂ LITERARĂ

PLANARE VERTICALĂ SAU DE LA PROMISIUNE LA CERTITUDINE (DUPĂ UN MANUSCRIS)

► Dan MOVILEANU

Pe Gheorghe Șerban (n. 29.07.1950, Ibănești, Botoșani) l-am cunoscut într-o tinerețe pierdută, pe când eram membri ai cenaclului „Septentrion” din Dorohoi. Promitea să devină o voce lirică distinctă. Viața ne-a rătăcit unul de altul și n-am mai știut nimic despre poet și izvoarele sale lirice. De curând am primit manuscrisul acestui volum, intitulat oximoronic „Planare verticală”. Acest volum vine cumva, târziu, să completeze sau să justifice debutul cu „Leșirea din sferă” (Casa de Editură Panteon, Piața-Neamț, 1996) produs și el la o vârstă argheziană. Volumul de debut a fost salutat ca un dialog între clasic și „romantic”, un discurs liric al „anilor șaptezeci” ai secolului xx, situat într-o zonă „poematică oarecum tradiționalistă, cu un aer ușor vetust, magma trăirii fiind melancolia circulară într-o tradiție evident moldovenească” (Emil Lordache). Dacă motivul drumului (Tao) a făcut obiectul debutului, în această „Planare verticală” Gheorghe Șerban revine în forță la această metaforă, ca drum inițiat, calea spre sine, la care poetul participă într-o simbioză deplină cu un ego ca actant plutind, planând sub alte sfere cerebrale, pe firul memoriei, pentru a-l reface de la real la imaginar, de la îndoială totală (Fr. Bacon) la o certitudine dubitativă. Spațiul de joc este unul în care eul poetic își caută locul / identitatea. „Lupta cu sine însuși este lupta cea mai grea, dar a te învinge pe tine însuși este biruința cea mai frumoasă” (Leibniz). Discursul liric se esențializează, accede la resurse moderniste, chiar postmoderniste, cel puțin la nivel tematic, organizarea, structurarea poemelor și a întregului volum având aerul unui neoavagardism desuet. Versurile sunt așezate după o logică proprie, extrase parcă dintr-o pălărie de magician redundant și aruncate sub ochii unui cititor ipotetic. Pare firesc, poetul trăindu-și viața în orașelul nordului, care a fost și al dadaistului Sașa Pană, al revistei „Unu”, amintind de T. Tzara, Șt. Roll, I. Voronca și chiar de Urmuz.

Structurată pe trei secțiuni (autorul are ceva afinități cu triada, Sf. Treime, cele trei vârste ale creației?), respectiv **Sub cerul îndoielii, Ancoră în cer, În căutarea numelui** legate între ele cu firul roșu al devenirii întru și pentru poezie. Pe acest drum (de o oarecare sorginte orientală și totuși postmodernă) importantă pentru poet este „căutarea”, starea de ființă ca liant între eul poetic și misterul nedevoalat al lumii. Poetul este conștient că îndoiala / neîncrederea în rosturile poeziei îl scoate pe om din sacru (o relație a sinelui cu lumea și cu sacrul lumii) și-l țintuiește în profan, fiindcă doar profanii se întrebă „la ce bun poezia?”. Gheorghe Șerban pornește pe acest drum inițiat și încearcă să se salveze și să-și salveze „daimonul” prin și întru poezie, într-o lume, dacă nu secularizată, cumva dezvrăjită, chiar dacă și-a „ascuns insomniile / în baloane de săpun” (Anotimp), alături în „umbra poemelor” (Casa umbrelor), conștient că „înălțarea e legea absurdă a privirii / glorie efemeră a orbilor” (Fulger de miazănoapte). Strigătul poetului către lumea care-l refuză se „pierde în oglindă” (Ingratitudine), chiar dacă pe acest drum, născut sub o stea întunecată, nu se mai sperie de „avalanșa nimicului”. Nu-și clamează disperările, fiindcă „există țărături pentru fiecare” (Spre țărutul acela), iar faptele mele mărunte n-au nici un sens” (Zâmbet spășit). Gheorghe Șerban știe că adevărata poezie derivă dintr-o „**criză de identitate**”, ce-l face pe om „să trăiască taina lumii” (L. Blaga), ce-l determină să cunoască și să se autocunoască într-un spațiu al sacralului care-i pansează rănilor sufletului. Poezia pentru Gheorghe Șerban e o „ancoră în cer” cu care fiecare dintre noi ne putem defini, găsi identitatea, civiliza, umaniza în ultimă instanță, și regăsi „eul” (sinele) numele, de aceea vrea să ne „vorbească doar despre mine / altfel decât mă apreciați sub ghilotină” (Dorința altfel). Trăim într-o lume a nevoii imediate de imediat, a fetișurilor, tutelată de un „daimon pervers”, o lume

care are mare nevoie de poezie (chiar dacă poezia e o... cenușăreasă) într-o lume în care poetul rătăcește „ca un dement cu picioare de lemn / cioplite în timpul spânzurat din clepsidră” (Floarea din cuvânt), fără orizont, fără o țintă precisă, sub semnul distrofic al cavalerilor apocaliptici. O lume în care poetul este „doar un număr minuscul / într-un joc cu învingător programat” (În căutarea numelui), fiindcă destinul, cel care face și desface totul, l-a „condamnat să ardă / irepetabile iluzii” (Zorii din iluzii), o lume în care se știe cine pierde și cine câștigă. Poezia lui Gheorghe Șerban atrage atenția asupra degradării iremediabile a realității dintr-o clepsidră spartă. Cu această „Planare verticală” poetul Gheorghe Șerban se racordează la generația 80 și dovedește că nu se resemnează cu statutul de out-sider, pe care aparent și-l asumă, poemele sale nefiind doar o

răzvrătire târzie (aproape un sfert de veac) „a firului de iarbă” (Sărut resemnat). Gheorghe Șerban șochează prin modul său de a scrie poezie sau, de ce nu, antipoezie, prin mijloacele poetice multiple (oximoronul, comparația, metafora insolită, etc.) prin care-și exhibă spaimile, temerile, neputințele într-o lume insensibilă la valorile perene ale spiritului. Distanța în timp, de la debutul cu „Leșirea din sferă” (1996) până la această surprinzătoare „Planare verticală”, lasă impresia, doar o impresie subiectivă, că poetul nu-și ia în serios eul poetic. Starea de incertitudine (în căutarea locului și rolului, a rostului poeziei) emană din fiecare poem. Când se regăsește pe sine, poetul reușește imagini de forță care îndreptățesc cititorul să afirme că Gheorghe Șerban a făcut pasul de la promisiune la certitudine.

Grafică de Nicoleta Enache

CRONICĂ LITERARĂ - RÂMNICU SĂRAT

POETICĂ ȘI CREDINȚĂ SAU POATE INVERS

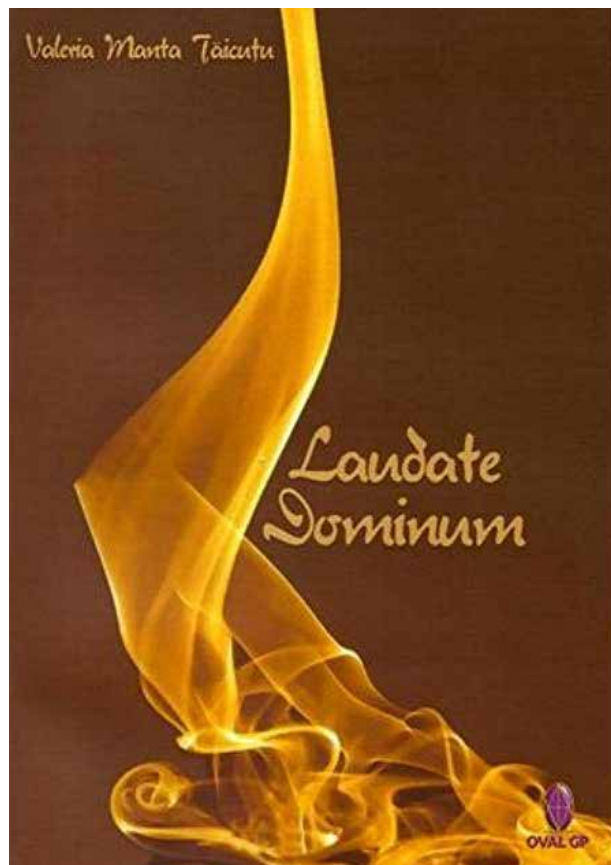
► Ioan Dumitru DENCIU

Am impresia că nu există poet important al modernității (ultimele vreo două secole) care să nu fi avut (să nu aibă) în sine și un critic, teoretician și tehnician totodată. Așa au apărut po(i)eticele explicite și mai ales cele implicate cu bună știință în textele literare proprii. Glumind, am putea spune că de asta au dispărut încetul cu încetul, dar sigur, criticii de meserie. Valeria Manta Tăicuțu își avertizează cititorul – în fruntea volumului său de sonete **Laudate Dominum** (Ed. Valman, 2012) – că acesta nu e o tentativă de rescriere/ “răstălmăcire” a Psalmilor biblici, ci pur și simplu un ansamblu de tot atâtea (adică 150) rugăciuni poetice inspirate din ei. Și în continuare dă „lepturariul” ce a ajutat-o în demers, cuprinzând o ediție canonică din **Biblie**, o culegere a **Noului Testament cu Psalmii** și o traducere mai recentă a **Psalmilor** (cu note și comentarii). Ei bine, această “cupă” ar fi trebuit să

treacă de la noi dacă autoarea ar fi vrut să-i luăm creația ca atare, degustându-i conținutul, fără a ne gândi la surse și la rețetă. Altminteri precizarea ei funcționează ca o momeală, o ispitire psihanalizabilă la emitent sau la receptor.

N-am mers prea departe în comparatism spre a vedea în ce măsură este tributară interpretărilor, exegezei. M-am mulțumit cu o lectură paralelă, la început sistematică, apoi pe sărite, capricioasă, a pieselor dintr-o psaltire la îndemână și a sonetelor corespunzătoare. Apoi, când operația risca să devină penibilă, frustrantă, am lăsat deoparte – Doamne, iartă! – scriptele sacre și nu m-am mai întors la ele decât din curiozitate, pentru a verifica un bănuț ecou de acolo. Și ceea ce mi s-a impus mai întâi a fost ideea că ni se oferă o frumoasă și paradoxală personalizare a unor adevăruri “originare”, cărora, nevoită să se distanțeze de litera modelului (grevată de stereotipurile limbajului nostru bisericesc de coloratură slavonă), poeta se străduiește – și reușește – să-i păstreze spiritul ori măcar aura. Preia prin comprimare, sintetizare, (rar) dilatare frazări, figuri, amănunte din paleotext, jucându-le pe diferite clape, cu gradele de fidelitate permise de întâlnirea sensibilității sale religioase cu un tipar strict de versificație. Multe elemente sunt sacrificate, dar parcă nu în sensul actual al verbului, de „a înlătura”, ci în acela de „a aduce jertfă (întru sfințire)”. Tot de la început am remarcat o credință autentică, fierbinte, feminină, cuplată cu o concepție estetică hotărâtă – deși etalată cu modestie (smerenie) – și o viziune globală, de intelectual al sec. XX–XXI, sociologică, psihologică, antropologică... Această îmbinare nu-și putea găsi exprimarea decât în maniera aleasă, tradiționalistă, modernizată cu o bună, temperată autoreferențialitate, un lexic funcțional fără stridențe la nivelul de azi al comunicării în română și subtile exerciții intertextuale.

Iau un exemplu pentru a încerca să surprind modul concret de apropiere/ îndepărtare de inflexiunile cugetului biblic ajunse până în traducerea canonică românească. Tema psalmului 38 este păcatul cu vorba, chiar și în condițiile folosirii

ei îndreptățite – în legitimă apărare – și pe fondul deșertăciunii a tot ceea ce e omenesc-pământesc. Autoreferențial și el, însă la (propria) oralitate, nu la scris, David sau Psalmistul în genere relatează: „Zis-am: «Păzi-voi căile mele, ca să nu păcătuiesc eu cu limba mea; *Pus-am gurii mele pază*, când a stat păcătosul împotriva mea.» Apoi: „Grăit-am cu limba mea: «Fă-mi cunoscut, Doamne, sfârșitul meu...». Mai încoace declamă: „Cu muștrări ... ai pedepsit pe om. Și ai subțiat ca pânza de păianjen sufletul său; dar în deșert se tulbură tot pământeanul.” În fine: „*Lasă-mă ca să mă odihnesc*, mai înainte de a mă duce și a nu mai fi.”

Iată cum transpune VMT pasajele spicuite de mine: „Tăcerea mea tot din credință vine,/ căci mi-ai cerut să îndur umilințe,/ să nu mă plâng în boli și suferințe,/ să nu-Ți încalc poruncile divine/ și-am pus, Stăpâne, *pază gurii mele*,/ cum pui sub lacăt aurul și-argintul,/ de-aceea m-au bătut cei răi, ca vântul/ când scapă-n libertate prin vâlcele;/ *odihna mea*? Ca valul, ca o spumă,/ iar sufletul – ca pânza cea subțire,/ țesută de păianjeni în neștire,/ în părăsite vizuini de humă;/ ci *lasă-mă*, Părinte,-n *adormire*/ și scoală-mă când lumea va s-apună.”

Ar fi de glosat aici asupra deosebirilor, deplasării de accente, intimidării, dar asta ne-ar obliga s-o facem în toate cazurile, lucru care ar fi fastidios și ar irosi posibilitatea de a afla liniile de forță ale unei originalități de netăgăduit. Observ numai că în intervalul dintre mesajul-arhetip și cel nou creat s-a pierdut ceva important – topos-ul „străinătății” omului pe Pământ – și s-a câștigat altceva – o trimitere la escatologia creștină. De altminteri, încă de la primele sonete (12, 16, 18, 20...) e limpede că medium-ul ce captează și îmbracă “existențialismul” fantomaticii personalități identificate cu păstorul-războinicul-regele-proorocul David glăsuiește într-o lume care a avut certitudinea revelației cristice, nu doar premoniția ei.

Să ne adâncim, însă, puțin în logica (dialectica!) asemănărilor și diferențelor. Ființa de acum cca 3000 de ani, a cărei voce se mai aude în Psalmi în ciuda a *n* deformări, a trăit un șir de disperări individuale, într-o tradiție religioasă specifică, dar pare-se neconsolidată și cuprinzând tocmai de aceea așteptarea mistică a unui mesia, și-a vărsat harul și amarul pe strunele harpei, alăutei și altor instrumente, s-a luat la un moment dat drept Trimisul, a recăzut în îndoială, s-a redresat și a edificat (l-a adus pe Yahve să locuiască “în mijlocul poporului Său”, pe muntele Sion). Spre sfârșitul vieții, probabil nu spera decât iertarea păcatelor (ce vor fi fost multe), prin aruncarea în balanță a meritelor și a purității intențiilor, și înălțarea la El, în “Ierusalimul ceresc”.

Alter ego-ul sau *releul* său, VMT, este o personalitate contemporană care a viețuit, ca și noi, nu în angoasa pedepsei, neglijării, părăsirii de către Dumnezeu, ci de-a dreptul a dispariției, morții Lui. Situația absurdă, anunțată încă de Nietzsche, percepută acut de Camus, Sartre și alții, s-a soldat între timp cu două măceluri mondiale și s-a “normalizat” în cele două sisteme materialiste concurente, care acum converg în aceeași lipsă de transcendență. În plus, și tot împreună cu noi, a trebuit să intre în bolgia noastră națională post “revoluționară”, unde ne zbatem kafkian și buzzatian (întrucât în marginea “deșertului Tătarilor”) de peste 20 de ani. Dar a izbutit să se smulgă din acest determinism, să-și descopere “cornul mistic” și a pornit să ne reinfuzeze cu credință.

Desigur, David își formula rugile în conjuncturile luptei sale de supraviețuire și afirmare într-o epocă mai primitivă, mai instinctuală, plină de conflicte tribal-religioase, de vrăjmași hotărâți, cruzi, mereu cu arma în mână, iscusii în întinderea curselor, de apropiați foarte versatili, cu limba foarte ascuțită sau spurcată, de superstiții, de molime, de spaime iscate din senin ș.a.m.d. Când el își asumă menirea sacerdotală-ideologică, pe lângă puterea civilă, tensiunea îi crește și... psalmul cel mai lung (118) – cu o sută șaptezeci și șase de versete! – traduce o stare de spirit pe care o va fi simțit ulterior cel mai bine un Constantin cel Mare. Amestecul de morală, filozofie, deologie și interes politic este prodigios, instituind o “bază” pentru manipularea Cerului de pe Pământ și o “justificare” a viitoarelor convertiri de Sus. VMT se confruntă cu alți dușmani, mai diversificați, alți defăimători, mai perfid-nuanțați, altă istorie, mai raționalizată, și chiar altă concepție despre păcatul ancestral. Care n-ar mai fi acela de a fi gustat din Pomul cunoașterii. Deși a preferat să-și intituleze volumul în limbajul lui *In hoc signo vinces* – fapt lesne de înțeles și deloc snob din perspectiva paradoxului nostru etno-cultural și confesional –, ea nu se vrea o figură augustă, ci una de rând, din popor, doar că mai atentă la problemele semenilor, mai bine informată și mai ales având vocație... cântăreață.

În replica la psalmul tocmai amintit, e semnificativ și că tema străinului/ înstrăinării, omisă anterior, este recuperată („străină-s pe pământ și intru-n templu”), ceea ce indică grija de a nu face un salt fără ceva esențial din venerabila tradiție. Se eliberează mult leșt, dar mărturisesc a nu fi întâlnit în lecturile mele din literatura de inspirație creștină o preluare mai firească a vechii moșteniri în zestrea nouă. Nici o falie dogmatică între vetero- și neotestamentar și nici o ruptură între iudei și creștini nu se mai (re)simte. Și când amintirea discrepanțelor

nu mai poate fi ocolită, individualitatea lui David este salvată ca personaj (cvasi)citabil: „și Domnul i-a fost spus lui David, rege/ peste popor ales: *în dreapta-Mi sta-vei/ căci te-am fost pus în pânțele roabei/ nainte de luceafăr, întru lege/ deplină pe pământ; al Meu ești Unsul/ toiagul tău va ține-n loc vrăjmașii/ necredincioșii falnici și hăitașii/ risipitori cu moartea și cu plânsul*”. (109)

Această a doua exemplificare ar fi – prin relevarea celor două forme de perfect compus arhaic și a inversiunilor – o bună ocazie de a trece deja la analiza stilistică a volumului, dacă n-aș sesiza pe de o parte încărcătura simbolică destul de diferită față de a originalului și de alta precauția de a nu extrage personajul din concretețea realului său. În întâia privință, îmi permit să citesc mai mult decât *urma* instaurării unui pontificat „după rânduiala lui Melchisedec”; se restituie traseul mesianic, socotit azi ca ieșit din latență, devenit evident: Moise – David – Iisus. În cealaltă, țin cont de păstrarea în vizor a vrăjmașilor, împotriva cărora paleotextul nu uzează de lentile sau mănuși, amenințându-i cu sfărâmarea divin-apocaliptică, zdrobirea capetelor în chiar clipa adăpării vitale etc. În momente mai personal-exaltate (alți psalmi, între care, cel mai frapant, 108), îi blestema...

Nu trebuie să înșelăm receptorul, parcă sugerează VMT. Suntem – nu-i așa? – și critici ai fenomenelor trăite ori retrăibile. În calitate de om, David era și barbar: invocă, de pildă, spălarea mâinilor sale (ale „dreptului”) în sângele „păcătosului”, „necredinciosului” (57). Haideți să-l prezentăm și ca atare. Și să-l înțelegem, cu toate că arogarea unui asemenea drept de către conquistadorii spanioli în Amerindia sau de alții în oricare parte a lumii e de condamnat. Să-l vedem făcând promisiuni de jertfă de berbeci, boi și țapi (65), deși Dumnezeu nu mai suferea (a)mirosurile sângelui animalelor – subînțeles: cu atât mai puțin al oamenilor. Să punem în paranteze, hermeneutic, contradicția dintre aserțiunea că „toți dumnezeii neamurilor sunt idoli” (95) și ulterioara închipuire că „al său” stă și judecă din mijlocul acestora precum un *primus inter pares*.

Există, firește, și blesteme și plângeri personale ale poetei. Ele sunt mai voalate sau mai abstractizate, trecute cumva prin barocul și umorile cantemiriene spre un ton arghezian. Se vedește, de altfel, o familiaritate cu literatura română veche, iar Arghezi este evocat empatic în sonetul 137: „ai adevărul, calea și puterea/ de-a răscoli în mințile bolnave,/ din graiuri putrede, imnuri suave/ și aur din noroi, de-așa Ți-e vrerea/ Tu știi să scoți”. (Cf. „bube, mucigaiuri și noroi”). În cel cu numărul 39, se face o trimitere (inter)textuală și la Blaga, însă critică – „nu mă lași să Te plasez, himeric,/ *în ochi,*

în flori, pe buze ori morminte” –, semn că autoarea nu prea prizează panteismul și metafizica acestuia. (Să deslușesc aici și preferința subiectivă pentru comparație în defavoarea metaforei?). În sfârșit, se inserează (măcar) o aluzie la Eminescu: „*globul cel de tină*” (71).

Devine aproape inutilă la capătul acestui excurs conținutistic sublinierea caracterului predominant imnic al poeziei religioase mantiene. Totuși, voi risca o analogie pentru a-i defini reușita împletirii tradiționalismului cu noutatea. Așa cum anumite colinde de sorginte locală, precreeștine, au ieșit din pânza lor freatică și au întâlnit filonul muzicii bizantine – debitor (D. Cantemir o știa desigur) modului frigian –, fiind apoi catalogate drept „colinde psaltice”, așa califică modulele acestei art-perfomanțe cu improvizăția sintagmatică: sonete psaltice.

Dintre atâtea topos-uri biblice și postbiblice ale raportării credinciosului la divinitate, VMT îl preia și pe acela al umilinței. E gata să se declare și ea rob – mai ales că generația noastră a fost „odraslită” într-o reală robie – și să împartă pâinea cu robii, dar nu se concepe „o anonimă-n gloată,/ scaldată-n apa grea a ignoranței”, cum ar dori-o răuvoitorii (69). Totul pornește nu de la o tendință spre trufie, de la aspirația de a obține vreo fală/ faimă, ci din nevoia presantă de exprimare a unui plin sufletesc amenințat cu aneantizarea de evoluția și carteziană și irațională-în-rău, a Lumii. Citez aproape în întregime poemul – îi pot zice astfel, descărcându-l și de forma fixă, și de fondul psaltic – 47: „când fâșie [*il auziți?*] nisipul în clepsidră/ și ies din somn tentacule de hidră/ sau idoli reci, cu fețele mascate;/ Tu să mă scoți atunci din vis, Părinte,/ coșmarul să n-apuče să mă roadă/ până la os, și-n voia lui neroadă/ să nu-mi ajungă până la cuvinte;/ mi-e teamă să rămân pe lume mută,/ cu ruga ferecată-n adâncime,/ iar cântecul, în gura zăvorâtă,/ să-ngețe precum sângele în vine/ când intră-n el fiertura de cucută;/ salvează, Doamne, sufletul din mine!”. Aș fi adăugat *hors d'œuvre* : Ajută-l să ajungă (să se regăsească)-n Tine!

Socrate și în același timp Orfeu înainte de a o pierde pe Euridice? Oricum, „melodiile și versurile diafane” invocate în ultimul poem ca idealitate, nu realizare concretă a sa, traduc aspirația spre o condiție *miramică*, de mireasă a Divinului. Dumnezeu fiind „de fapt” și „marea Poezie”, cum crede încă din prima parte a volumului. Acolo (24 și apoi 42, cel reluat pe coperta IV) se bănuiește, dimpotrivă, neîndemânică stilistic și pasibilă de „prostie” sau tupeism („cu mult curaj, dar cu puțină minte”), ceea ce pare un exces de smerenie chiar și la un meșteșugar/ artizan, darmita la un artist în accepțiunea modernă a cuvântului. Și VMT este – în

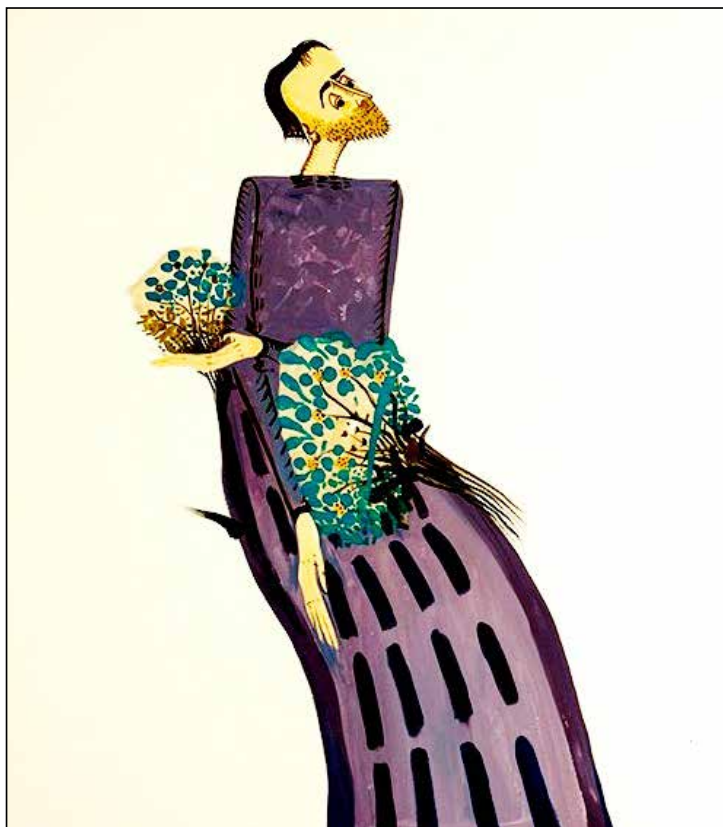
ciuda îndoielilor sale, sper că numai de început și din procesul trudnic al elaborării – o poetă a excelenței. În scris și în credință.

Ar fi putut totuși evita câteva imperfecțiuni de ordin lexical sau de versificație. Mă refer, în primul plan, la utilizarea unor sintagme neoriginale, vehiculate de cineva identificabil ori de mulți și tocite cu frumoasă intenție: „repetabilă povară”, „vânătoare regală”, „cuvinte potrivite”, „lumină lină”, „pasărea cenușii”, „rugul aprins”. Apoi, în celălalt, la ritmarea cu forme și derivate ale verbului „a căuta” ca și cum acestea ar conține un diftong, nu vocale în hiat: *să cău-te, cău-tân-du-Te, cău-tam, cău-tă-tó-rul* etc. (Dar la pers. I sg. : “cum *cá-ut* úm-bra...”). Într-adevăr, a fost cândva în locul vizat un diftong, probă indirectă fiind evoluția din dialectele sud-dunărene (ar. *caftu*, megl. *caft*, istr. *cowt*) și spre dubletul nostru a *căta*; s-a generalizat însă pronunțarea greșită și acum ne-o recomandă îndrumările ortoepice. În fine, poate opțiunea sau “defecțiunea” autoarei merge în cadrul strategiei de arhaizare (ușoară) a discursului său poetic: v. și formele de trecut amintit „au fost cârtit”, „i-a fost scos [pe ei din...]”, „n-am fost râvnit [la...]”, „s-a fost rostit” etc. Iar în acest context mă grăbesc să-i aplaud alegerea pentru celălalt pol, al modernității, de neologisme ce se așează fără discordanțe în melodia-discurs.

Am afirmat că VMT manifestă o preferință pentru comparație. Asta nu înseamnă că metafora

lipsește, ba parcă recapătă pondere prin raritate, gândindu-ne la abuzul de procedeu al unor mediocri contemporani, ce debușează în opacitate în loc să salte din ermetism în simfonia divină, cum se întâmpla fericit pe unda Mallarmé ~ Valéry ~ Saint-John Perse. Exemplific numai: „cercul meu de fum și amăgire”, „ochiul treaz din adâncime”, „marea de mister și-nchipuire”, „părul verde-iarbă (al pădurii)”, „să oglindească negura și norul”. Unele sunt la limita oximoronului („povară de lumini”, „otravă milostivă”) sau – cum îmi place să creditez – spre inima paradoxului ca mod de existență *firesc*. “Eter de coriandru” – poate mai degrabă o foarte originală metonimie – atrage atenția și asupra altor esențe vegetale folosite, domestic, în această distilerie poetică: nalba, omagul, verbina, sulfina...

Mă opresc din încercarea de a cuprinde un de-necuprins, altminteri stanțiat în imediata vecinătate, cu o trimitere la rugăciunea/ psalmul/ po(i)emul/ sonetul 113, cum al contradicțiilor și speranțelor noastre salvifice: „se clătina pământul/ și munții ca berbecii-și luau avântul/ sărind, nebuni, spre cer, și chiar amara [*îi simțîți gustul?*]/ și greu de străbătut întinsa mare/ se despărțea, supusă până-n zare,/ să trecem noi, umilii și fugarii/ prin noaptea ei (...). Să îndemnăm pe toți poeții care simt în ei și au de apărut o transcendență sacră să-și inventeze propriile rugi și să le lanseze în lume.

Lucrare de Sorin Ilfoveanu

CRONICĂ LITERARĂ

JOCUL INEFABIL AL IUBIRII ÎN ALTARUL POEZIEI

► Marin NĂSTASE

În acest an, 2019, poetul Stan M. ANDREI ne-a surprins cu publicarea volumului de poezii „Neaua unui DA” la Editura Olimpias – Galați. Desigur, o surpriză plăcută și deosebit de originală, inspirată de un moment crucial din viața fiului său: îndrăgostirea și căsătoria, moment cu profunde și emoționante reverberații în sufletele părinților.

Citirea acestui volum de versuri mi-a produs câteva reflecții, determinate de multitudinea mesajelor luminoase.

1. Se știe că viața oamenilor este supusă comandamentului biblic cuprins în triada: creșteți, înmulțiți-vă și câștigați-vă pâinea cu sudoarea frunții! Acești trei piloni existențiali direcționează curgerea firească a vieții oamenilor.

2. Se știe că lanțul veșniciei vieții este un puzzle format din infinitatea vieților efemere ale oamenilor sortiți să se nască, să crească, să se înmulțească, să-și crească urmașii, după care trebuie să moară. Acesta este rostul vieților efemere care mențin veșnicia vieții.

Se mai știe că, în acest lanț misterios al vieții veșnice, omul trece prin patru faze:

– copilăria, starea de înger a mirărilor și întrebărilor în care omul crește cu răspunsurile dobândite prin educație;

– tinerețea, starea în care omul este pătruns de misterele iubirii, pregătindu-l pentru înmulțire;

– maturitatea, faza când omul ia hotărârea de a se înmulți și a crește urmașii prin câștigarea pâinii cu sudoarea frunții;

– senectutea, etapa în care omul și-a terminat misiunea și transmite urmașilor experiența sa pentru asigurarea veșniciei vieții.

Dintre toate fazele de trăire ale omului, poetul a ales să cânte în versurile sale perioada tulburătoare când copila devine „boboc de fată”, iar băiatului îi cresc aripi strălucitoare de fluture. Este perioada misterioasă când florii dorințelor cuprind trupurile mirate de aceste sentimente seducătoare, când mireasma dorului „înflorește”

fata și îmbată fluturele-flăcău care zboară din floare-n floare.

Poetul își structurează volumul în două părți: prima e intitulată „Pe umerii verii cântec sculptând” și cuprinde un buchet de vreo douăzeci de poezii, adevărat preludiu tematic la poemul „Neaua unui DA”, care este a doua parte.

Mă voi referi la poezia „Luați seama”, din care am desprins următoarele înțeleșuri: când în trupurile tinere curg tainicele izvoare de iubire și dor, atunci „*omul curge pe drumuri,/ Pătrunde adâncuri,/ Scoate visuri din umbre,/ Dar se ntoarce la punct și strigă:/ Niciodată nu mă opresc din iubit!*”

Cu această poezie începe ciclul de văluri poetice cu care autorul îmbracă misterele inefabile ale dansurilor amoroase. EA își etalează petalele frumuseții trupului cu mlădieri de șolduri și coapse, cu străluciri în priviri izvorâte din adâncul inimii. EL îi răspunde cu eleganța trupului puternic și sclipiri de spirit.

Dar farmecul jocului de iubire este mult mai complex, cu vâlmășaguri de sentimente, trăiri intense, interiorizate, doruri și suferințe, gelozii, reproșuri aluzive, ezitări, teama de a nu greși etc. Și tot acest festival de iubire este prezentat în sclipiri poetice înmiresmate stilistic, în care adâncimile mesajelor au limpezimi cristaline, cum ar fi: „*Să trec pragul... să nu-l trec?.../ Cine mă ține pe loc?... (Teama unui pas)*, „*Ai crezut că timpul în mână-l ții abil*” (Ai crezut), „*Pe fata aceasta cu ochii de zare/ O simt undă clară și o sorb, doară/ Sub voalul de mireasă-i o fântână.*” (Sub voalul de mireasă), „*Mi te-ai ivit/ Într-o lacrimă,/ Uriașă,/ Dacă poți să-ți imaginezi./ Și pentru că te-a-ncăput/ (...)/ Ai rămas cântec inimii mele/ De pornit în foșnet ziua. (Într-o lacrimă, un chip)*, „*Dar eu vreau ninsoarea de femeie,/ Cu mirosul său de lapte*” (Ninsoarea de femeie), „*M-au fulgerat ecouri părintești: trebuie la fel,/ Din sângele tău, cu noi destine să umpli gara!/ Aripa*

luminii m-a atins fâlfâind în auz:/ Cum se zguduie pământul când vine primăvara." (Se zguduie pământul când vine primăvara).

Poate nu am reușit să aleg cele mai frumoase versuri din aceste poezii, dar cred că poetul a izbutit să prindă în ele uvertura acestui poem-simfonie a dialogurilor celor doi îndrăgostiți, EL și EA, care s-au căutat, s-au dorit, fără să se știe, s-au așteptat cu răbdare, scrutând zările destinului, și când s-ai ivit pe căile lui, timid, să nu se piardă unul pe celălalt, au intrat în vorbă să se cunoască, să se îndrăgostească și, în altarul poeziei, s-au prins în vârtejul jocului de iubire. Toată această inefabilă simfonie a îndrăgostirii, a nunții și căsătoriei poetul a numit-o „**Neaua unui DA**”. Cu sfială, încerc să pătrund în tainele seraficului poem.

În nopți înmiresmate de visătoare roze, sub ninsoarea albă de salcâm, înlănțuiți cu fire argintii de lună, tinerii îndrăgostiți își șoptesc mirările, întrebările... „*Stând alături, inimă lângă inimă*”, EA deschizând magicul dialog al iubirii: „*În preajma cuvintelor tale/ Toată sunt un cântec, o lumină.../ Ți le dau în palmă frântură de soare./ Dulceață de suflet ori duh de scriptură.*” Și mirările încep să se înfiripeze cu păreri de rău: „*Nu știu din ce pricină/ Devremele nu l-am apucat.*”

EA își mărturisește suferința așteptărilor, împletite cu speranțe și visuri: „*Eu... m-am născut printre lacrimi./ Și-n loc de raze de soare/ Mi-au venit doar ploile.*” Și EL îi răspunde cu regretele sale și cu ezitățile: „*Celibatarul, nu și nu./ Însă, lumina, da.*”

Îndrăgostirea se scurge în șoaptele lor cu picuri de lumină și dorințe: „*Sămânța trezită de vis/ Și-i gata puntea.*” și „*În neliniștea seminței/ Stă vuietul de floare*”, iar floarea își oferă speranța toată în frumusețea petalelor „*Tu, Făt-Frumosul,/ Pe cal alb călare încingându-mă.*”

EA simte speranța aproape de împlinire când EL șoptește: „*Gura de nea/ Venită la vreme/ mi-a dat miros de viață/ Și dor de logodnă./ Ce foame!// Ce sete!*”

Curgerea iubirii prin șoaptele îndrăgostiților are calde sclipiri de fericire: „*Când sunt în ochii tăi/ Mă simt toată verde*”, dar uneori apele iubirii aduc și sloiuri reci. Atunci, „*Pentru absența gestului tandru/ Este o lumină:/ Iertare.*” Și revin visurile de împlinire în alb de mireasă și de mire.

Șoaptele de iubire poartă visurile pe tărâmul împlinirilor. Nunta, acel eveniment de oficializare a unirii îndrăgostiților. Aici, amănuntele provoacă reflecții: „*Rochia de mireasă condamnă la stimă*

și demnitate, iubitul!”. Răspunsul iubitului este pe măsură: „*În geometria nunții/ Tu ești rotundul.*” Șoapta „rotundului” se alintă: „*Să știi că-i stă bine lângă cub.*” Splendide expresii ale NUNTIRII!

Axa nunții, mire-mireasă, transpusă în relația geometrică cub-sferă, în care mirele reprezintă stabilitatea, echilibrul și trăinicia relației de unire bărbat-femeie, iar sfera simbolizează frumusețea, armonia, perfecțiunea și strălucirea relației. Se pune întrebarea: Care este arhitectura acestei relații ce determină durata ei în timp? Poetul sugerează locul sferei în interiorul cubului. Acolo, EA se simte protejată de intemperiiile trăirilor în timp și de capcanele vieții. Prin iubire și alegerea sa de către iubit, EA obține cheia de la intrarea în cub. Numai EA are dreptul să fie acolo, cu condiția să nu piardă cheia. „*În arhitectura nunții/ Tu ești bradul/ Deja simt grinda/ Pentru cuib pe munte.*”

Altă caracteristică a nunții, reflectată în dialogul îndrăgostiților este ALBUL, forța tainică a trăinicieii iubirii.

EL spune îngrijorat: „*Mi-e teamă/ Să nu pătez ori să nu pierd/ Albul*”, la care EA răspunde: „*Albul se hrănește/ Cu sărut/ În fiecare zi.*” Însă drumul lung din CĂSĂTORIE stârnește alte mirări și îngrijorări, capcane și încercări provocate de TRAIUL ÎN DOI. Îndrăgostiții sunt conștienți de toate aceste obstacole din viață: „*Tu îmi ești crucea./ Eu îți sunt crucea./ Urmează-mi mie/ Și eu ție./ Spre marginea lumii(...)*”. Și „*Nu-ți fie teamă./ Găsești scăpare/ Între sânii mei!/ Aici, neaua/ E mai albă/ Ca oriunde.*” Sau „*Simte-mi din tăcere/ Focul/ Și caută-mi în adânc de suflet/ Jocul!*”. În acest fel, îndrăgostiții descoperă în zările începutului scipirile multicolore ale aceluia DA magic, dătător de forțe pentru lungul mers în doi: „*Te îndemn, privește/ Tocmai înspre creste!/ Acolo, ninsoarea vrea/ Să ne prindă-ntr-o poveste.*”

Spre sfârșitul poemului, autorul ridică vălul vrăjtit al iubirii: „*Luna, obligându-ne la iubire,/ Ne-a înfășurat în cearșaful/ Minunii sale.*” De fapt, acesta este misterul îndemnului divin: Creșteți, înmulțiți-vă și câștigați-vă pâinea cu sudoarea frunții! Adică, acesta e rostul omului pe pământ pe care poetul l-a îmbrăcat în inefabilul poeziei și ne-a spus cât de frumoasă este această poveste a tuturor poveștilor de iubire.

Acest poem merită să fie citit pentru că autorul luminează și limpezește calea spre înțelegerea jocului iubirii dintre doi îndrăgostiți, nișii de albul unui DA, la început de drum în doi.

LAUDATIO

GH. A. NEAGU - MAESTRU AL IRONIEI

► Prof. Dr. Constantin MIU

Un aspect care nu a mai fost adus în discuție până acum de către critica de întâmpinare, în privința prozelor scurte ale lui Gh. A. Neagu este **ironia cultivată cu subtilitate** de către prozatorul din Focșani.

Un atare tip de ironie transpare din volumul **Oul de zăpadă** (Editura StudiS, Iași, 2018). Bunăoară, în **Moartea din bostan**, la început, autorul ironizează aroganța progenerurii unui om de afaceri (care exultă, ori de câte ori își privește chipul pictat în biserică, în mărime naturală, " asemenea marilor voievozi, fără să-i pună coroniță pe cap" – p. 104, ca urmare a deselor donații în bani către biserica locală), Petruș Marcu fiind obișnuit cu petrecerile sponsorizate de babacul său: "Își puse pofta în cui, apucându-se de alt chef prelungit, pe banii babacului." (p. 104).

Într-o discuție cu fiul său (care după ce-și anunță tatăl că va da o petrecere de Halloween, îi gădilă acestuia orgoliul: "O să vin cu gașca să petrecem Halloweenul aici, acasă! Trebuie să-miiei un dovleac arătos, demn de rangul domniei tale. – s. n., p. 105), Dan Marcu își etalează grandomania, lăudându-se: "O să-ți aduc cel mai mare bostan din America, să crape lumea de ciudă! O să filmez petrecerea și o s-o dau pe post, să vadă toată lumea că unul este Marcu, care trage cu arcu' ! (p. 105).

Liniștea de mormânt așternută în camera chefiilor îl face pe tatăl gazdei să creadă că zurbagii s-au potolit: " – la te uită, își zise, s-au cumițit copiii, le-a venit mintea la cap, nu alta!" (p. 110).

Finalul prozei aduce în fața cititorului **umorul macabru**: în timp ce Marcu își contemplă „chipul de pe perete, întunecat de fumul gros al multelor lumânări” (p. 110), avocatul tocmit de Marcu, spre a-i apăra fiul într-un proces cu fiul ambasadorului turc, răsuflă ușurat că a scăpat

de corvadă, deoarece ștrulubaticul Petruș Marcu murise mușcat de șerpia aflați în burta bostanului comandat de tată, taman din America.

Proza **Tristețea lui Dumnezeu** are ca sursă a ironiei **desacralizarea sacrului**. Aici, Dumnezeu se confruntă cu o situație de excepție: primise o puzderie de reclamații la adresa Sf. Petru (apucătură specifică pământenilor – n. n.). "Raiul devenise aproape gol. Sf. Petru devenise atât de exigent, încât umpluse ladul (cu oameni păcătoși – n. n.) până peste poate." (p. 114).

Dintr-o discuție între Talpa ladului și Belzebut, aflăm că diavolii sunt pe punctul de a se revolta, din cauza condițiilor precare de muncă.

”Înghesuiala din cazane i-a făcut să nu mai aibă loc de zmoală (pe care o reciclau la nesfârșit – n. n.), de-au ajuns păcătoșii să fie mai mult copti decât fierți, mai mult prăjiți pentru păcatele lor.” (p. 115).

Dumnezeu va ține cont de cererea lui Belzebut și va transfera ladului suflete din Rai, ca și diavolii să-și câștige o pâine cinstită (cf. p. 119). Mai mult chiar, îi solicită Sfântului Petru să-i predea lui Iisus cheile Raiului, iar el să meargă să facă dreptate pe pământ. (cf. p. 117). Însă, la scurt timp, Tartorul cel Mare va cere iar audiență la Dumnezeu, de astă dată, pentru că are cazanele goale: Iisus, în mărinimia lui, ierta de păcate toți oamenii – cf. p. 118).

Culmea ironiei este atinsă de hotărârea Tatălui Ceresc de a renunța la serviciile Sfântului Petru: ”...îți poruncesc să-l faci pe Sf. Petru să înțeleagă, pas cu pas, că nu mai am nevoie de serviciile sale! (...) - Și o să rămână șomer? Ar fi primul sfânt șomer! (...) – Ghinion! Și sfinții

trebuie să dea socoteală pentru păcatele lor.” (p. 119). Replica este dură – semn că sacralul, prin păcătoșenie nu mai are nimic din sfințenia biblică, ci s-a degradat, fiind asemenea profanului.

Generalul și bicla ironizează autoritățile care deturneză un eveniment comemorativ într-un fapt banal, dar și generația actuală de tineri insensibili la trecutul glorios al neamului: ”Participanții vor face un popas și la mormântul Ecaterinei Teodoroiu. Poate se mai rujează și ea cu această ocazie, că prea arată ca o măicuță în tot felul de filme.” (p. 128). Culmea insensibilității este atunci când organizatorul unei excursii pe bicicletă la Mausoleul de la Mărășești este interesat nu de exponate sau de cei care s-au jertfit, ci de un lucru stupid: ”Domnule muzeograf, sunt ceva pokemoni prin zonă? Întrebă cu haz și tupeu cel ce părea a fi organizatorul lor...” (p. 130). Din cele relevate în această cronică, reiese indubitabil că dl Gh. A. Neagu este un **maestru al ironiei**.

Grafică de Nicoleta Enache

CRONICĂ LITERARĂ

UMILINȚĂ ȘI DEMNITATE *

► Gheorghe NAZARE

Profesoara Virginia Chiriac scoate pe piața cărții o excelentă lucrare de critică literară, de promovare, cu prioritate, a mai multor scriitori gălățeni de renume națională, precum Apostol Gurău, Coriolan Păunescu, Sterian Vicol, dar și nume aflate în plină afirmare creatoare: Marius Grama, Daniela Guman, Leonard Matei, Nicolae Matei, Tatiana S. Munteanu, Andreea-Laura Păunescu, Andrei Velea, Adrian Zăinescu etc. Mai mult, Virginia Chiriac emite judecăți de valoare, pertinente, și cu privire la opera unor mari scriitori români din literatura contemporană, precum Nicolae Breban.

Capitolul cel mai consistent al cărții, 120 de pagini din cele 156, are în atenție opere ale scriitorilor din literatura contemporană: poezie, proză, eseu, critică literară, memorialistică. Autoarea zidește personalități ale creației literare,

faptele acestora devenind adevărate sensuri de viață împlinită. Virginia Chiriac are doar cuvinte catifelate, elogioase, de recomandare a autorilor aflați în plină afirmare creatoare, de confirmare valorică a celor deja consacrați. Exemplele sunt concludente și reprezintă dovezi indubitabile pentru afirmațiile de mai sus.

Poetul gălățean Coriolan Păunescu, căruia i se acordă cel mai larg spațiu, „încercat de neliniștile și incertitudinile căutătorului de adevăr”, scrie, după cum se exprimă chiar autoarea, *o poezie a marilor aspirații, o poezie de inspirație religioasă, dar și o poezie a tristeților metafizice*. Autorul, apreciază Virginia Chiriac, „are predispoziție spre meditația gravă, intensitatea și puritatea sentimentelor, precum și fascinația regăsirii paradisului pierdut” (p.86), calități ilustrate prin volumul *Răstimpul iubirii*, Editura Danubius, 2010. Poetul Coriolan Păunescu este în mentalul cronicarului un „voevod al cuvântului scris, cu rădăcini adânci în stirpea rapsozilor de odinioară” (p.90). În ceea ce privește poezia de inspirație religioasă, poetul este „un vizionar copleșit de misterul cunoașterii absolute”, însă nu folosește „un limbaj dogmatic”, ci „crează un limbaj original, de inspirație biblică în raport cu propriul sistem de raportare la sacralitate și de conectare la taina supremă a preexistenței Universului” (p.91), aspecte dovedite elocvent în volumul *Iar tu stai blând și drept*, apărut la Editura Danubius, în anul 2018. Mai mult, Coriolan Păunescu folosește poezia drept vehicul pentru „reinstaurarea ordinii primordiale”, dovedindu-se „un poet al orizonturilor solare”, care „celebrează, în încantații de odă, misterul eternului feminin și farmecul inefabil al iubirii pure” (p.93). Din mediile astrale ale multora dintre poeziile sale, poetul coboară „în labirintul dilemelor existențiale”, așa cum o face în volumul *Interogație finită*, apărut în anul 2014, la Editura Zigotto, din Galați.

Virginia Chiriac este pe cât de generoasă pe atât de convingătoare prin limbajul, stilul și

conținutul cronicilor scrise la cărțile poetului Coriolan Păunescu, pe care îl așează, apăsător, în rândul poezilor consacrați din literatura noastră contemporană.

Un interes aparte îl prezintă, pentru Virginia Chiriac, volumele celor două autoare cu experiențe de dincolo de fruntariile țării: Daniela Guman și Mihaela Albu. Prima, respectiv Daniela Guman, este o româncă în plină putere a vârstei, care - prin activitatea sa - a devenit un adevărat ambasador al României într-o țară precum Austria. Daniela este gălățeană prin naștere și prin educație primară și universitară. La Universitatea *Danubius* l-a avut ca profesor în comunicare chiar pe poetul Coriolan Păunescu, de care am pomenit mai sus, despre acesta amintindu-și că era „foarte pretențios și își făcea meseria cu tot sufletul”, iar mentor într-ale poeziei i-a fost poetul Sterian Vicol. Nu întâmplător, astăzi, Daniela Guman este șefa Asociației Scriitorilor Români din Austria, țară în care trăiește ca om de afaceri.

Lirica Danielei Guman, consideră Virginia Chiriac, făcând referire la volumul *Florile cireșului tânăr*, apărut la Editura *Timpul*, Iași, 2017, „este expresia feminității virginale, experimentând soluțiile cunoașterii de sine printr-o erotică de esență superioară”, creația sa fiind închinată „cuplului domestic, în care se face uz de întreaga recuzită a manierismului idilic: îngeri, flori, lună, lumină...” (p.32). Autoarea cronicii conchide că „Daniela Guman și-a câștigat deja, prin cărțile sale, un loc sigur în peisajul literaturii române actuale”, hărăzindu-i un viitor strălucit „în direcția promovării unui lirism de înaltă ținută estetică” (p.34).

Mihaela Albu, și ea trăitoare o perioadă de timp în afara granițelor țării, scrie o carte de un realism zguduitor, având ca subiect „românii din diaspora”. Volumul de proză scurtă *Je ne regrette rien* al Mihaelei Albu, ne comunică Virginia Chiriac, „ilustrează într-o manieră realistă avatarurile unor emigrați, ajunși din varii motive pe *pământul fâgăduinței*, cei mai mulți fiind atrași de mirajul retoricii triumfaliste”. Virginia Chiriac, preluând retorica autoarei, transmite un mesaj limpede celor care „părăsind livezile înflorite ale copilăriei” riscă să se confrunte cu „dificultățile vieții de imigrant” (p.5).

Apostol Gurău, consideră și Virginia Chiriac, „s-a impus în conștiința oamenilor de litere și a publicului larg ca prozator și eseist de anvergură”, ultimele sale creații incluse în trilogia *Între secole* „își trag seva din realitatea imediată

a lumii în care trăim”, deci o carte de actualitate. Romanul lui Apostol Gurău se constituie „într-o cronică lucidă a avatarurilor poporului roman, exilat fatidic în anonimul de jocul conspiraționist al istoriei mondiale”, victimă a tranzacțiilor celor mari și puternici (p.35). Cronica Virginiei Chiriac vine să întărească, să aprofundeze, să întregească spectrul dramatic al societății noastre contemporane, descrise de Apostol Gurău, îndemnându-ne să-l citim pe autor. Elogiind valoarea scrisului lui Apostol Gurău, autoarea cronicii publicate, în volumul *Cărți și autori*, avertizează că lectura lucrării *Între secole* „nu este și nici nu se dorește un exercițiu facil, deoarece impune multă zăbavă și multă dorință de cunoaștere, descătușată de limitările coercitive ale poporului român” (p.42).

Poezia lui Sterian Vicol, „un nume de rezonanță amplă în viața culturală și socială a orașului de la Dunăre”, „poetul vrăjit de jocul ielelor”, cum îl gratulează Virginia Chiriac, a cărei creație „se hrănește din fantasmalele unui topos imaginar, cu rădăcini mitice și fabuloase, adânc implantate în solul civilizației arhaice. Deci, înveșnicită în suflul nesecat al memoriei colectivității rurale” (p.121). Deosebit de semnificativ pentru anvergura poetului Vicol este aprecierea doamnei Virginiei Chiriac, conform căreia „poetul, „Cu fiecare volum nou apărut – de data aceasta referirile se fac la volumul de versuri *Memoria lui Femios* – se reinventează pe sine, cu vigoarea și feroarea tinereții, reușind să ne surprindă, de fiecare dată, prin inepuizabilele resurse ale talentului său” (p.132).

Remarcabil prin considerațiile sale lingvistico-literare, de reputat istoric și critic literar, cunoscutul profesor universitar și scriitor, Gheorghe Moldoveanu, vine în peisajul literaturii noastre contemporane cu romanul, în două volume, intitulat *Domoleni* (Editura *PIM*, Iași, 2015-2017), roman în care autorul, cum precizează Virginia Chiriac, „valorifică filonul unui traditionalism autohton, specific intelectualității ce-și revendică descendența rurală, dintr-un sentiment de nobilă solidaritate cu oamenii pământului, pe care, afectiv, nu i-a parasit niciodată” (p.61). Romanul lui Gheorghe Moldoveanu, conchide analiza Virginiei Chiriac, este „de o incontestabilă valoare artistică”, care *deschide fereastra unei lumi de trăiri și gânduri, păreri și nădăjduri, credințe și simțăminte*, formulate de un scriitor „înzestrat cu harul zicerii” (p.69).

Virginia Chiriac are cuvinte elogioase și în legătură cu volumul, cu caracter memorialistic, al gazetarului brăilean Vergil Matei, *Acasă, la Mărtinești* (Editura Lucas, Brăila, 2016), prin care autorul se dovedește a fi „îndrăgostit iremediabil de magia cuvântului scris” (p.49), „forând cu asiduitate în adâncimile substratului arhaic, pentru o mai bună și mai dreaptă înțelegere a prezentului” (p.51).

Semnificativ, este că Virginia Chiriac manifestă o largă și încurajatoare deschidere și pentru creația unor scriitori în plină afirmare, cu unul sau cu mai multe volume publicate, titlurile cronicilor elaborate, la cărțile acestora, fiind semnificative: *poezia durerii* (Tudor Amza); *lirismul proiecțiilor cathartice* (Valentina Balaban); *viața între hotarele imprevizibilului* (George Cristu); *lirica insurgenței prin însingurare* (Gela Enea); *un romantic modern* (Dorinel Ghițău); *lirismul contradicțiilor asumate* (Marius Grama); *o nouă voce în lirica actuală* (Mihaela Grădinaru); *despre un alt fel de dialog* (Leonard Matei); *călător prin (ano) timpuri* (Nicolae Matei); *lirica aspirațiilor spre idealitate* (Tatiana S. Munteanu); *o lirică a spaimei de neant* (Eduard Filip Palaghia); *drumul cunoașterii prin poezie* (Andreea-Laura Păunescu); *recursul la memorie, ca formă de terapie a sufletului* (Omar Seddiki);

lirismul iluminărilor interioare (Vasile Simion); *poetica opțiunilor aleatorii* (Aurel Ștefanachi); *o poetică a orizonturilor limitative* (Andrei Velea); *lirica rafinamentului esthetic* (Adrian Zăinescu).

La capitolul al doilea al volumului de critică literară, *Cărți și autori* al Virginiei Chiriac, remarcăm două excelente studii, referitoare la doi mari clasici ai literaturii noastre, Ion Luca Caragiale și Mihail Sdoveanu, semnatarea dovedind, cu acest prilej, o excelentă și aprofundată cunoaștere a operelor respective, pe care le așează, într-o manieră originală, pe locul lor, binemeritat, în Pantheonul Literaturii Române. Virginia Chiriac, în acest fel, aduce noi argumente, pentru a sublinia, pertinent, caracterul de unicitate și universalitate, prezent la cei doi inegalabili autori.

În încheierea considerațiilor noastre remarcăm valoarea tridimensională a cărții Virginiei Chiriac, supusă analizei, în prezentul articol. Și anume: pune în circulație mai mulți autori și creațiile acestora; reprezintă un filtru valoric pentru mărirea sa cititorul; transmite un puternic mesaj educativ publicului cititor.

* Chiriac Virginia, *Cărți și autori*, Editura Lucas, Brăila, 2019.

CRONICĂ LITERARĂ - PIATRA NEAMȚ

BIBLIOTECA DIN TURN

► Eva LAZEA

Iată că poetul, pictorul și omul de cultură, Cornel Paiu, ne surprinde cu un nou volum de poeme – „BIBLIOTECA DIN TURN” (Ed. „Scrisul Românesc”, Craiova, 2018). Cultura și profesia, mai ales harul primit și șlefuit de-a lungul anilor, îl ajută pe Preotul Cornel Paiu să cunoască valoarea și simbolul cuvântului pe care îl tratează cu importanța cuvenită. Eu cred că este important ca toate cuvintele să fie precum veșmintele și portul nostru popular, să prezinte un izvor de bucurie și cunoaștere ca poetul să poată transforma grădina lui (operele create) într-un Rai al înțelepciunii.

Volumul de poeme „BIBLIOTECA DIN TURN” este structurat pe trei părți, fiecare parte având un titlu: „Straja I: salt în gol”, „Straja a II-a: raze de lumină” și „Straja a III-a: case pe apă”. Și dacă biblioteca se află în turn, bineînțeles că cele trei părți era nimerit să se numească „strajă”, pentru că străjerii au locul lor obișnuit în turn.

Dacă este să mă refer la titlul acestui volum, „BIBLIOTECA DIN TURN”, și să descopăr simbolul celor două cuvinte – „bibliotecă” și „turn” – mă gândesc la cel mai semnificativ: biblioteca adăpostește, prin volumele acumulate de-a lungul timpului, aspecte ale societății noastre și este cel mai minunat depozit al cunoașterii. Așa cum a afirmat și scriitorul american Ray Bradbury: „Cărțile alcătuiesc o lume minunată ce ne înalță, ridicându-ne spiritual, asigurând în același timp noi dimensiuni vieții noastre.” Biblioteca, fiind considerată pe bună dreptate un templu al cărții, este cea mai veche instituție culturală realizată de oameni. Specialiștii spun că termenul de bibliotecă provine din combinarea termenilor grecești Biblos = carte și Theke = cufăr.

Și dacă este să eludăm clădirea, pot spune că o bibliotecă este un univers al cunoașterii în care cărțile pot fi considerate ca fiind stele, planete sau chiar meteoriți, în funcție de semnificația și valoarea fiecăreia.

Am putea spune multe, dar o să mă refer puțin și la simbolul celui de-al doilea cuvânt – turn, care mi se pare la fel de important, pentru că turnul simbolizează ascensiunea, dorința de înălțare spre cer (dacă mergem cu gândul la Turnul Babel), sau ridicarea deasupra lumii. Dar alteori, când turnul marchează centrul unei așezări, este un semn distinctiv al unei colectivități. Iată importanța combinării celor două cuvinte din titlul acestui volum, care împreună definesc perfect conținutul poemelor din el.

În primul poem, „*Întâi să desenez Turnul*”, poetul ne introduce subtil în „BIBLIOTECA DIN TURN”, găsim și aici o serie de cuvinte simbol, dintre care important mi se pare a fi sângele, care, știm cu toții, că simbolizează toate valorile care sunt solidare cu focul, căldura și viața, toate fiind valori care se înrudesesc cu Soarele, toate fiind elemente vitale. „*sânge – tăcere/ sânge – tânguire / sânge – strigăt*” – oare nu sunt cumva momente care apar în viața omului mereu? De ce primul este „*sânge – tăcere*”? pentru că tăcerea este un moment al deschiderii spre revelație, o cale de trecere. Așa cum spun specialiștii: „*Înainte de creație ar fi fost tăcere și tăcere va fi și la sfârșitul timpurilor*” (Dicționar de motive și simboluri literare, p. 139).

Turnul ne mai poate destăinui atitudinea prevăzătoare dar și singurătatea ființei.

Dacă stăm să analizăm, biblioteca este un centru de informare, cultură și cunoaștere, centru comunitar, spațiu pentru socializarea membrilor comunității, spațiu pentru instruire pe tot parcursul vieții, loc pentru lectură, suport pentru alfabetizare tehnologică, loc de instruire și dezvoltare pentru copii, locul unde se depozitează toate cunoștințele, sentimentele, trăirile etc. Și dacă avem în vedere toate aceste roluri, nu întâmplător poetul alege titlul volumului, de la început el introducându-ne în sanctuarul vieții și al familiei sale, unde se pot afla

toate acestea: trăiri, sentimente, realizări, gânduri, preocupări etc.

Citind cu atenție, chiar de la începutul volumului, deși unele poeme par a fi simple, poți descoperi o filozofie aparte, complexă, o meditație profundă asupra vieții, trăirii, cu toate problemele ce apar și dispar, cu toate transformările, cu întrebări și răspunsuri. Toți ne punem întrebări și cine mai știe câți mai găsim răspunsurile și la câte întrebări le aflăm. Ne mai întâlnim cu pendularea omului între a fi și a nu fi – ideea *shakespeariană*: „și eram și nu eram/ și parcă mă zăream sau poate nu”.

Iată că păstorul de la Altarul cel Sfânt devine și păstorul cuvintelor, pentru că – nu-i așa! – datorită diferitelor funcții pe care le are păstorul, apare ca un înțelept, acțiunea căruia se sprijină pe contemplare. În turnul său de cuvinte, sau mai bine spus „cuvinte Turn de cuvinte” sunt „săpate în piele”, sunt „cuvinte de foc/ cuvinte de apă/ cuvinte de vin/ cuvinte de lapte// cuvinte de zăpadă” etc. – toate cuvinte simbol ale elementelor vitale.

Pentru că poemul este întotdeauna reflexie și expresie, putem spune că este un joc lingvistic, ca orice act lingvistic sau ca orice formă de viață, importantă este, cred eu, estetica prin care se mișcă și trăiește limba poemului din care se naște melodia și ritmul, iar poemele poetului Cornel Paiu nu duc lipsă de nimic. Eu cred că pentru a reuși să se descopere esența poemelor poetului Cornel Paiu, este necesară cunoașterea simbolurilor principalelor cuvinte, care sunt cheia fiecărui poem în parte și a tuturor la un loc – a volumului întreg – ele se repetă, parcă ar fi o incantație.

Crearea unui poem presupune o călătorie prin universul experienței care apoi se materializează prin simboluri lexicale, primind în final un sens și formă. Și oare în acest volum nu găsim toate aceste experiențe acumulate în viața de-a lungul anilor? Ba da, le aflăm pe toate pe parcursul lecturării volumului cu poeme scrise în decursul a mai multor ani, începând din 2003 până în 2018. Orice creație se realizează în timp, chiar și poezia constituie o creație în microcosmosul Artei, sau, cum spun filozofii, în lumea mitului căreia îi aparțin toate formele Artei, iar Arta este în primul rând un produs al fanteziei și sensibilității umane.

Având în vedere că poetul Cornel Paiu este și pictor, este necesar de știut că nu poți picta și realiza un tablou valoros sau să găsești valoarea

unui tablou fără să cunoști simbolul culorilor. Tot astfel se întâmplă și cu poezia, poetul fiind un păstor al cuvintelor, este necesar ca cititorul să fie un cunoscător al cuvintelor-simbol, altfel nu poate pătrunde pentru a descoperi esența poemelor.

Clipele trăite sunt multiple și variate în care pot bătui amintirile, în care se poate schimba totul, când „numai o clipă a fost de-ajuns/ pentru risipire”, „o clipă e de-ajuns/ pentru întoarcerea griji/ pentru adunare pentru pază/ pentru păstrare/ pentru prăznuire// numai o clipă și slava e înaltă/ numai o clipă și cinstea e înaltă/ numai o clipă și lauda e înaltă/ numai o clipă și mulțumirea e înaltă”. (p. 76) Dar nu este totul pierdut sau risipit pentru că „oasele unite de adevăr/ oasele unite de lege/ nu se vor teme de suferință”. (p. 77) Da, iată că avem aici simbolul fermității, al forței și virtuții – oasele.

Orice artist, fiecare poet, om al artei și scrisului își caută mereu identitatea, menirea, pendulând între real și imaginar – între a fi și a nu fi, dacă vreți! – între aici și acolo. Fiecare arde în felul său: „ca rugul de pe munte/ ard fără să mă sting/ împrăștii cenușa gândurilor/ neobosit în cele patru zări”. („nu sunt decât iarbă”, p. 66) Și plecând de la numele său – Paiu – poetul face o analogie foarte sugestivă, „paiul lăsat în iarnă/ atent la zborul acvilei/ îngheață și se usucă”. Dar se pare că poetul este conștient de valoarea sa: „iarbă sunt” – parcă s-ar contopi cu natura care sugerează dăinuirea, amintirile încă vii, și încheie cu „nu sunt decât un fir de iarbă”. Observăm că la început poetul spune „iarbă sunt”, o sugestie a contopirii cu natura ca apoi să se vadă doar un fir de iarbă – o părticică din acest univers teluric, sau din universul creației, ori universul poetic. Interesantă este comparația sa cu un pai ce arde dar care nu se stinge, deși știm cu toții că paiulele sunt cele care ard cel mai intens și rapid. Poetul când este în etapa de creație, este precum un rug ce arde intens, iar „cenușa gândurilor” fiind rezultatul creației sale pe care poetul îl face cunoscut într-un univers larg – „cele patru zări”. Este necesar să se știe că procesul de creație nu este deloc ușor și nici nu este un proces continuu, necesită momente, perioade de refacere, de reîncărcare a bateriilor, dacă pot spune astfel.

Cât de sugestive sunt întrebările în momentul de căutare, de cugetare: „oare nu cunosc nimic?/ nici lumina?/ nici întunericul?”, lumina putând simboliza aspectul lumii informale.

Pentru a simboliza valorile complementare sau alternative ale unei evoluții, lumina este pusă în relație cu întunericul. Dacă stăm să analizăm, realizăm că este greu de imaginat lumina fără întuneric, existența uneia în lipsa celeilalte. Lumina mai înseamnă cunoaștere – „oare tot ce cunosc/ este infinitul umbrei/ infinitul credincios al umbrei?/ totdeauna declamând încrederea/ într-o viitoare certitudine a materialității”. (1.1.5.3, pag. 95) Da, poetul fiind și preot, pendulează între lumină și întuneric – între Pământ, care indică întunericul, și cer care indică lumina, cum spune scriitorul Eckhart Tolle. Se știe dintotdeauna că în religie și mitologie a existat lupta dintre lumină și întuneric, Lumina fiind considerată expresia unor forțe fecundătoare cerești. Lumina simbolizează viața, fericirea, mântuirea date de Dumnezeu care este El însuși Lumină.

Această dualitate se găsește în toate culturile lumii, la unele existând dualitatea trupului și a spiritului, simboluri ale principiilor de lumină și întuneric care coexistă în aceeași ființă.

Cât de profundă este cugetarea poetului într-un moment de analiză, căutare și descoperirea realității în această lume în care scara valorilor s-a inversat, când spune: „tot mai adânc/ se surpă vechile fântâni// în noile găvane se-ascund părerii/ izvoare de apă// cei ce nu-nțeleg/ se grăbesc să le-astupe îndrăzneala/ orbiți de spaima sângelui”. (1.1.8., pag. 99) Fântâna fiind un simbol al căutărilor în profunzime și al legăturii omului cu societatea, iar fântâna vieții este mereu asociată cu sângele și apa ce au țâșnit din rana lui Iisus. Dar simbolul fântâniei mai poate fi cel al regenerării și purificării.

În partea a II-a – „Straja a II-a: raze de lumină” – poetul aduce în fața cititorului câțiva prieteni, oameni ai culturii, prieteni pe care îi plasează pe fiecare în funcție de caracter și stil de scriere, universul în care ființează, zic eu. Razele de lumină care aduc în noi cunoașterea, adevărul și speranța.

Poetul este un luptător în universul său – „un miel” scrie poetul, iată jertfa lui pe altarul creației, „descompus de întrebări și răspunsuri” (pag. 146).

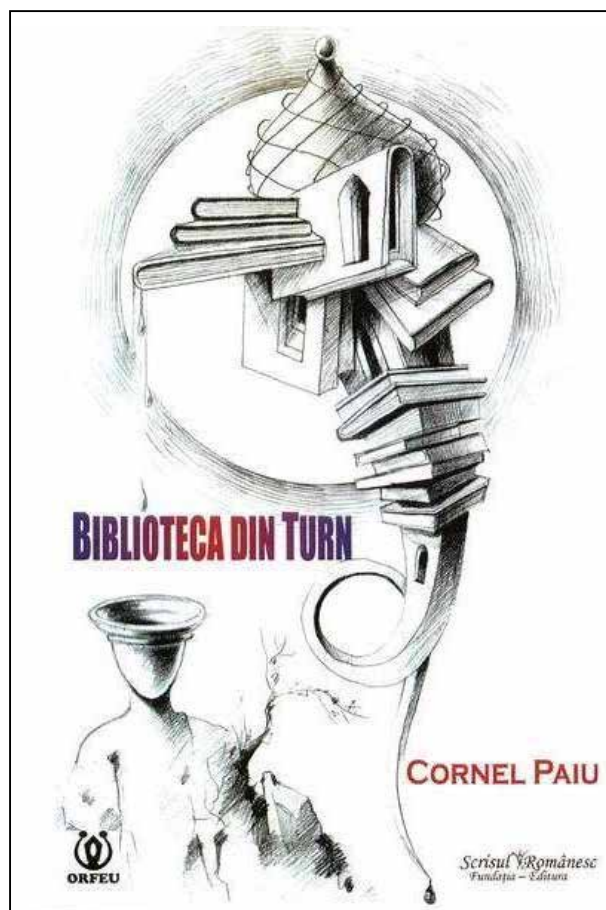
În partea a III-a – „Straja a III-a: case pe apă” – un titlu sugestiv. Dacă ar fi să descoperim simbolul celor două cuvinte alăturate „case” și „apă”, mă duce gândul la tradițiile creștine unde apa simbolizează originea creației, fiind

generatoare de viață dar și de moarte, în același timp creatoare și distrugătoare. Iar casa este în același timp un punct de plecare dar și întoarcere al drumurilor omului în viață, dar în același timp poate însemna foarte bine locașul sfânt al sufletului, este locașul familiei și al dragostei. Ceea ce descoperim și în poemul III.3.1.9. – „în drum spre casa părintească/ –/ două aripi:// aripa nouă/ aripa veche// aripa-duh/ aripa-lut”. Ca în următorul poem poetul să scrie: „poate că raiul este undeva/ în aerul de deasupra/ porții casei părintești”.

Poetul, fiind și slujitor la Altarul Sfânt, este preocupat de credința și tainele ei ascunse pe care le știe și nu le știe, (nu putem ști totul), și încheie volumul cu „dar dacă viața nu e vis/ atunci nu-nici aievea (...)// „treceam prin noapte-ngândurat/ iluminat precum o candelă”.

„Biblioteca din turn” este un volum cu poeme deosebite, care ne introduce în acest univers atât de vast – viața cu toate problemele, trăirile și epifaniile ei.

Felicitări și inspirație, îi doresc părintelui-poet Cornel Paiu.

INEDIT - PIATRA NEAMȚ

OMUL LUMII MODERNE, ÎN TRE PROGRES ȘI DISPERARE (I)

► Virgil RĂZEȘU

S-ar putea ca unii dintre Dvs. să socotească nepotrivită sau forțată asocierea/alăturarea ultimilor termeni ai titlu. Și pe bună dreptate, întrucât – în orice limbă și dicționar – PROGRESUL semnifică o evoluție benefică, o stare calitativ superioară față de o altă anterioară, anacronică, perimată sau încheiată, în timp ce DISPERAREA traduce o stare limită, de presiune și deprimare, dominată de lipsa unor soluții favorabile.

Apelăm frecvent și în circumstanțe diverse, la celebra frază „*Secolul XXI va fi religios sau nu va fi deloc*”, atribuită lui Malraux. Acesta a negat paternitatea enunțului : „*Mi s-a pus în gură o profeție ridicolă, inacceptabilă ; nu știu cum va fi secolul XXI ; în schimb, cred că dacă umanitatea secolului viitor nu va reuși să creeze un model exemplar de om, va fi rău pentru toți*”.

Din nefericire, deși ne pregătim să intrăm în cel de al treilea deceniu al noului secol și mileniu, omul religios nu ne dă semnale că ar rezolva marile probleme ale omenirii, ba o răscolește și mai tare. Nu putem face abstracție de sumedenia de evenimente tragice care au loc aproape constant, izvorâte din intoleranță, fundamentalism și misticism.

În ce ne privește, credem că secolul XXI ar trebui să dea măsura spiritului și forței minții omenești.

Vorbind despre progres suntem nevoiți să recunoaștem că ultima jumătate de secol a marcat progrese materiale fără precedent. Nici nu mai putem vorbi de o explozie, fiindcă orice explozie are o durată limitată, în vreme ce progresele în discuție cunosc o stare explozivă perpetuă, continuă. Nu trece un minut fără să avem cunoștința de noi și noi elemente de progres, care ar trebui să ne facă viața și mai ușoară și mai frumoasă.

Din păcate, aceleași elemente de progres nu se regăsesc și la nivelul factorului uman. Acesta a rămas pe loc, dacă nu cumva omul s-a întors cu fața înapoi și se îndreaptă cu repeziciune către comuna primitivă. Dificultățile existenței și ale coexistenței s-au înmulțit și s-au adâncit, în detrimentul cerințelor de fiecare zi și ale concordiei și păcii locale și universale, de care orice om este dornic. Cu greu mai găsești un colț de lume în care să te simți în siguranță, să nu mai ai grija

de mâine și să garantezi că odată plecat de acasă ai să te mai întorci.

...

Să trecem în revistă harta elementelor de progres de care omul modern poate beneficia:

INFORMATICA

Nu întâmplător, acordăm prioritate acestui bun extraordinar, cu vastul său arsenal de posibilități. Ea deține poziția de top printre celelalte realizări ale minții omenești, se află la baza celorlalți factori de progres și asigură, în cascadă, progresul și dezvoltarea tuturor domeniilor de activitate. Astăzi nu mai există domeniu material sau spiritual care să nu apeleze la informatică, în care ea să nu-și spună cuvântul ori să-și găsească aria de aplicare.

Produsele informatice, într-o varietate infinită de modalități de utilizare, cunosc zi de zi evoluții spectaculare, cu performanțe mereu mai notabile care, determină, în cerc „vicios”, alte elemente de progres. Accesul neîngrădit la această realizare extraordinară, prin programele și liniile noi pe care le deschide sub imperiul necesităților practice, îi investește pe utilizatori – uneori chiar fără ca ei să conștientizeze – cu caracterul de cercetători și creatori anonimi și justifică din plin afirmația că informația a încetat să mai fie știință, devenind o formă de existență a energiei, larg accesibilă.

ȘTIAȚI CĂ...**PRIMUL BRAD CARE A FOST ÎMPODOBIT ÎN ROMÂNIA...**

...a fost la curtea regelui Carol I, în anul 1866, odată cu sosirea dinastiei Hohenzollern în Țările Române? Obiceiul a fost preluat imediat de boierimea bucureșteană a vremii, astfel că, începând din acel an, bradul împodobit a devenit unul dintre cele mai importante simboluri ale Crăciunului, inclusiv în casele românești.

Primul brad împodobit vreodată a fost în anul 1510, în Letonia. Zece ani mai târziu, în 1521, prințesa Helene de Mecklenburg aduce tradiția în Franța, după ce s-a căsătorit cu ducele de Orleans. Ulterior acestei date, bradul de Crăciun se răspândește în toată Europa.

Abia în anul 1605 bradul împodobit a fost expus într-o piață publică. Acest lucru s-a întâmplat în Strasbourg, iar în pom au fost agățate mere roșii și dulciuri. În 1611, la Breslau, Polonia, ducesa Dorothea Sybille von Schlesien împodobește primul brad așa cum îl cunoaștem noi astăzi

În Statele Unite ale Americii, tradiția ajunge la începutul anilor 1800, odată cu imigranții germani stabiliți în Pennsylvania, însă împodobirea bradului a fost legalizată pentru prima dată în 1836, în statul Alabama.

Brazii de Crăciun au devenit foarte populari mai ales după inventarea instalației electrice. În 1895, președintele Statelor Unite ale Americii, Grover Cleveland, a decorat bradul de la Casa Albă cu becuri colorate, iar această idee s-a răspândit rapid în toată țara.

► Dan MOVILEANU

REVISTA REVISTELOR

Pe 31 oct. – 1 nov. a.c s-a desfășurat a 27-a ediție a Festivalului Național de Poezie „Costache Conache” (Tecuci), prilej cu care am avut onoarea să-i ascultăm vorbind despre poeți și poezie, (și nu numai) pe „jurații” Concursului de debut (carte), respectiv Horia Gârbea (București), poet, prozator, dramaturg, traducător de excepție (mai ales din Shakespeare), redactor al revistei „Luceafărul de dimineață”, Doru Scărlătescu (Iași) prof.univ.dr., istoric literar, Nicolae Leahu (Bălți, jud. Cahul, România de Est), poet de excepție, decan al Facultății de Filologie a Universității de Stat „Alecu Russo” din Bălți și, nu în ultimul rând, Lucian Vasiliu (Iași), poet, directorul editurii „Junimea” Iași, director fondator și coordonator al revistei literare „Scriptor” (Iași). De aceea, drama noastră a rămas la sol, revistele despre care vom face vorbire, în această rubrică, fiindu-ne livrate direct la domiciliu.

ATENEU – nr. 601, anul 56 (serie nouă), septembrie 2019, red.șef Carmen Mihalache. Adrian Jicu scrie despre cea mai bună carte a prozatoarei Ioana Nicolaie, „Cartea Reghinei” (Humanitas, 2019), iar Marius Manta despre „În plină lumină” (Editura Babel, Bacău, 2015) de Constantin Călin. Ioan Dănilă îl interviuează pe Matei Vișniec, iar Marius Manta, pe Jan Zeleny (Cehia), autorul unui „joc open world” (Mashiuky), ambele de lecturat în oglindă! Două pagini ilustrative la „Bac-Fest” și „Colocviile și Premiile revistei Ateneu”! și două pagini cu „scrisori către un redactor primite de Constantin Călin de la Traian S. Diaconescu (Octogenar, eminent profesor universitar de literatură clasică, traducător din greacă și latină) de lecturat cu creionul în mână! Poezia lui V.Leac își merită „premiul” revistei „Ateneu”(vol. „Monoideal”, Ed. Nemira, 2018), dar Mina Decu se anunță o mare poetă! Remarcabil eseuul lui Vasile Spiridon „Deschizător de drumuri europene” despre Nicolae Filimon și, în aceeași notă, „Avatarurile bovarismului” de Gheorghe Iorga.

PLUMB anul XV, octombrie 2019, nr.151, Bacău. În acest număr eseuri și comentarii de Mihai Bușnea (Prostituția politică), Constantin Dram (Liturghie profană), Adrian Dinu Rachieru (Cercetând

„codul sufletului”), Petruș Andrei (George Bacovia – Poetul selenar), Ioan Țicalo (Petru Ursache – atlet al adevărului), Dumitru Brăneanu (De la neomarxism, la transumanism), L. Strochi (Cornel Paiu în Biblioteca din Turn). Poezie semnează în acest număr : Gela Enea, Vali Nițu, Ion Timaru. La rubrica „Scriitori din Filiala Bacău a U.S.R îl întâlnim pe Virgil Panait și Emil Niculescu. Proză semnează : Marian Drumur (Iulian Friptul) și Toader Titi Roznovanu (Costică a lui Petre Nichifor) iar epigramele aparțin lui Romică C. Ghica. Din suplimentul „Scânteii Galbene” (pagina tineretului) remarcăm poeziile Paraschivei Miriam Ichim (cls. a X-a), Ștefanei Maria Grozav (cls a IX-a), Theoderei Ladaru (cls a XI-a), Ștefaniei Alexandra Sandu (cls a X-a) și ale lui Robert Ionuț Hasan (cls a XI-a) și prozele semnate de Steliana Bighiu-Tofan (Întuneric) și Sorana Chelaru (Captivă în propria viață). Petre Isachi îi face un portret „Inanalizabilului Culiță Ioan Ușurelu” la 75 de ani.

ACADEMIA BĂRLĂDEANĂ, revistă editată de Societatea literar culturală Academia Bârlădean (fondată în 1915), anul XXV, 3 (76), Trimestrul 3, 2019, Președinte de onoare : C.D.Zeletin, Președinte : Elena Monu, Serghei Coloșenco (redactor șef). Un număr dedicat unor mari personalități ale Bârladului. În primul rând, Alexandru Vlahuță (anul 2019 fiind considerat Anul Vlahuță la Academia Bârlădeană), despre care scriu Zâna Tămășanu, Unde ni sînt visătorii?..., Petruș Andrei, Alexandru Vlahuță. Precursor al romanului românesc modern, Prof. Gheorghe Tașcă (mort în închisoarea de la Sighet în 1951), Alexandru Vlahuță. Îndrumătorul. În al doilea rând, Cezar Ivănescu (6 august 1941- 24 aprilie 2008), mare poet, născut la Bârlad, care a funcționat ca profesor în acest oraș, între anii 1966-1968, și căruia, la 6 august 2015, i s-a instalat o placă memorială pe peretele sudic al casei în care a locuit (str. Stroe Belloescu – proprietar actual, Dragoș Mastac), prin grija Academiei Bârlădene, Primăriei și Consiliului local Bârlad. Personalitatea lui Cezar Ivănescu este evocată de Elena Monu, Lucian Vasiliu, Simona Modreanu, Genoveva Logan (Cu Cezar Ivănescu prin ani). Un foarte frumos poem, „Gândul”, extras din

volumul „Erudita pietate” (Edit. Junimea, Iași, 2011) de Cezar Ivănescu, este înserat la p.7, din care cităm : „nimeni nu-ți va mai da o locuință/plângi Gândul Morții ca un frate geamăn/pe cine mai duci tu de mână, frate?” Mai semnează în acest număr : Elena Manu (Magdalena Exarcu, 70 de ani de la plecarea la cele veșnice), C.D. Zeletin (Eduard Pamfil – 25 de ani de la trecerea în eternitate), G. Tutoveanu (Cum s-a născut Făt-Frumos), Gheorghe Gheorghe (Gândurile unui român rămas la brazdă), Teodor Oancă (Cozi de topor – proză), Luminița Cojoacă (Întrebări de taină – poezie) . Bogata activitate culturală a academiei Bărlădene este ilustrată în pp. 2 și 30-3 (Viața Academiei).

SPAȚII CULTURALE Anul XII, nr 65, iulie-august 2019, Râmnicu Sărat, redactor-șef Valeria Manta Tăicuțu. Eseurile și comentariile sunt semnate de Petrache Plopeanu (Capodopera prostiei), Emil Niculescu (Ion Caraion, elev la Râmnicu Sărat și Buzău), Ionel Popa (Pavel Dan Prozele cu subiect istoric), Doina Cernica (Alecsandriada și alecsandrienii). Noile apariții editoriale sunt prezentate de marius manta (Oana Gheorghe – Anatomia unei îmbrățișări), Petre Isachi (Oana Mihaela Savin, Timpul meu de singurătate), Mihai Vintilă (Mihai Frunză, Premiul Nobel pentru caligrafie), Corneliu Vasile (Liliana Albu, Nimic fără iubire), Ionel Popa (Florina Ilis, Cartea numerilor), Silvia Ioana Sofineti (Viorel Dinescu, Poeme alese), Valeria Manta Tăicuțu (Octavian Moșescu, Ferestre către amintiri). În „editorialul” său, „Râmnic, mon amour!”, Valeria manta Tăicuțu pare/este? Împăcată, ca noi toți, cu starea deplorabilă (socială, politică, umană) în care se găsește „orașul său, mă rog, târgul”! Multă poezie semnată de Lucian Măniilescu, Virgil Diaconu, Nicolae Nistor, Petruț Pârvescu, Geo Galetaru, Valeria Manta Tăicuțu. Teodor Dume, Gina Zaharia, Nicolae Silade, Sorin Călin, Ion Roțioru, Mihai Merticaru, Nicolai Tăicuțu, Camelia Mamela Sava, Daniela Mihaeș (Dany Deep), Mihaela Aionesei, Adelina Fleva, Nicolae Vălăreanu Sârbu, Costache Ștefan Andrei, Silvia Ioana Sofineti, Adrian Botez, Petrache Plopeanu. Proza semnată de Mihaela Malea Stroe, jurnalul de călătorie prin Italia, Franța, Elveția, de Stan Brebenel și „Lecturi regăsite” (tot un jurnal) de Adrian Munteanu întregesc fericit acest număr lecturabil cu folos. „Spații Culturale” păcătuiește (și bine face) prin faptul că alocă mult

spațiu „Raftului cu cărți” – aparițiilor editoriale – în viziunea lui Nicolai Tăicuțu, și „Revistelor literare” în viziunea „citorului de reviste” (bănuim noi cine se ascunde sub acest pseudonim).

CADRAN CULTURAL Anul II, nr 5(9) septembrie-octombrie 2019, Bacău, red.șef Cornel Galben. Eseuri și comentarii semnează Vasile Jenică Apostol (Între dragostea de Țară și trădarea Țării II), Ștefan Munteanu (Tudor Ghiddeanu despre filosofia lui Eminescu II), Ion Tudor Iovian (Gheorghe Neagu – un profesor în era ticăloșilor), Cornel galben (Dimitrie Goga – 125, Matei Alexescu-90, Mariana Velisar – Codrescu-80, In memoriam Petru Scutelnicu), Violeta Savu (Teoria cerceilor), Vasile Bardan (O întâmplare literară cu Zaharia Stancu), Constantin Călin (Despre George Enescu), Dan Sandu (Cântec de prieten), Mioara Bahnă (Omăgiu perenițății) și Ioan Neacșu (Personalitatea unei reviste). Poezia este semnată de Roxana Medvețki și Virgil Panait (Rubrica „Manuscris”). Vasile Ghica ne oferă câteva aforisme (Cristale de fum). G.C.Simion prezintă „Colocviile și premiile revistei ...Ateneu” (Bac-Fest-2019), C. Hanganu, „Turnir poetic”, C. Galben, „Un festival mic pentru un ...” Poet Mare! Iar Anișoara Macar prezintă câteva episoade din „culisele” Ansamblului Folcloric Profesionist „BUSUIOCUL” din Bacău, întors de la cea de-a 61-a ediție a Festivalului Internațional de Folclor (Schoten – Belgia, 11-19 iulie 2019). La rubrica „Meridiane românești”, L. Iacob o prezintă pe poeta Mirtis Dumitru (Italia), originară din Comănești, Bacău, prof. de limba română în Bertinoro (regiunea Emilia Romagna, Italia).

Erată

Dintr-o regretabilă eroare, versuri excepționale apărute în numărul 52 au fost atribuite lui Gabriel Gherbăluță, drept pentru care ne cerem scuze.

Grafică de Nicoleta Enache

FESTIVALUL NAȚIONAL DE POEZIE „COSTACHE CONACHI”, EDIȚIA A XXVI-A, TECUCI 2019

Mircea Eliade și soția, Cristinel Eliade Cotescu

Fotografie din colecția dlui ing. Stelian Pleșoiu, prieten al lui Mircea Eliade, pusă la dispoziție redacției prin bunăvoința dlui Viorel Burlacu.